

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

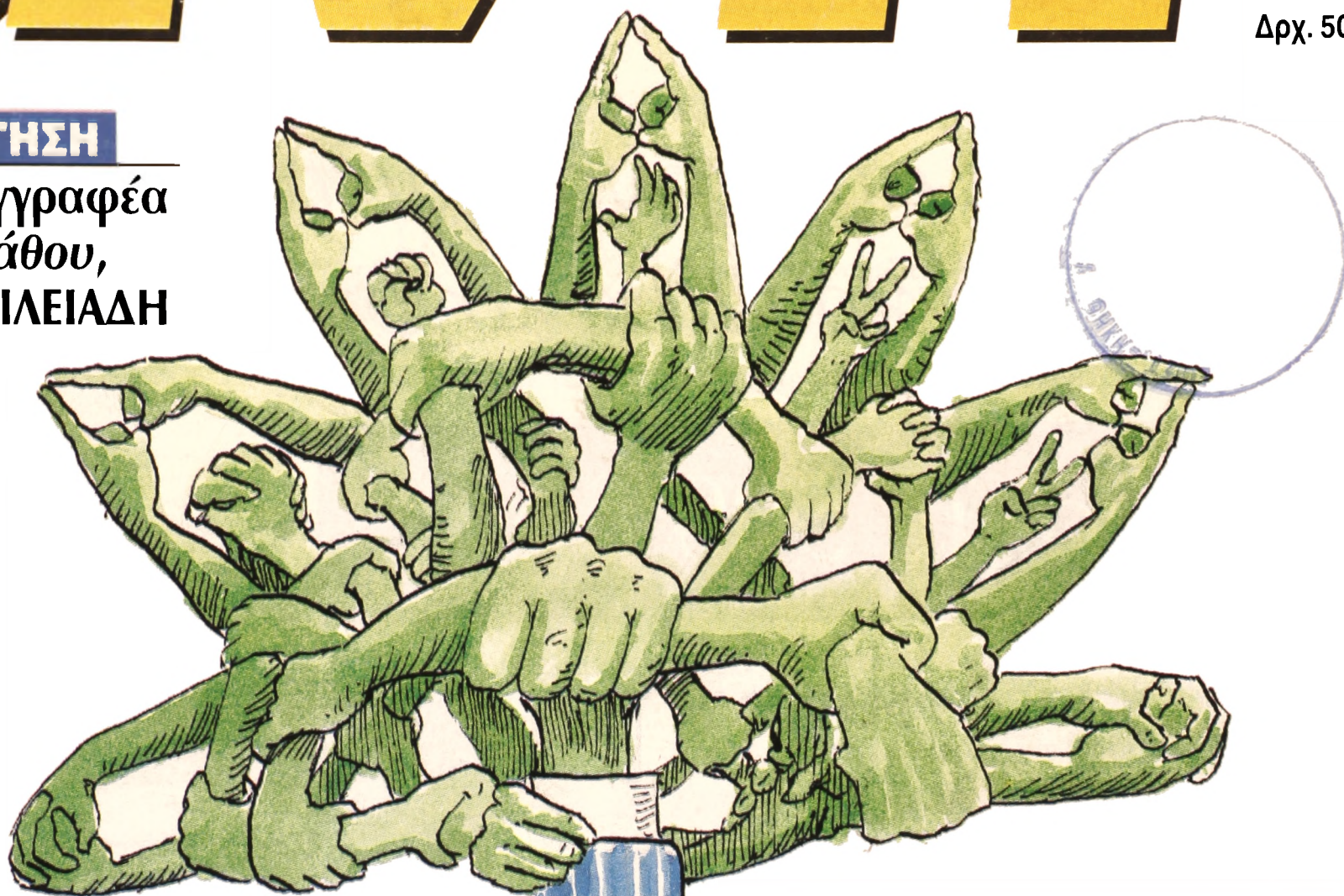
αντί

Περίοδος Β'
Τεύχος 605
Παρασκευή
10 Μαΐου 1996
Δρχ. 500

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

με τον συγγραφέα
του Αγάθου,
ΝΙΚΟ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗ

ΠΑΣΟΚ

Αυτοσκοπός η ενότητα;

ΟΙ ΚΛΑΣΙΚΟΙ

της Νεφέλης

όλα τα αριστουργήματα
της παγκόσμιας λογοτεχνίας

μόνο με 500 δραχ.

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

ΦΡΑΝΤΣ ΚΑΦΚΑ

Γράμμα στον πατέρα

ΓΚΥΣΤΑΒ ΦΛΩΜΠΕΡ

Μιά απλή καρδιά

ΧΟΡΧΕ ΛΟΥΪΣ

ΜΠΟΡΧΕΣ

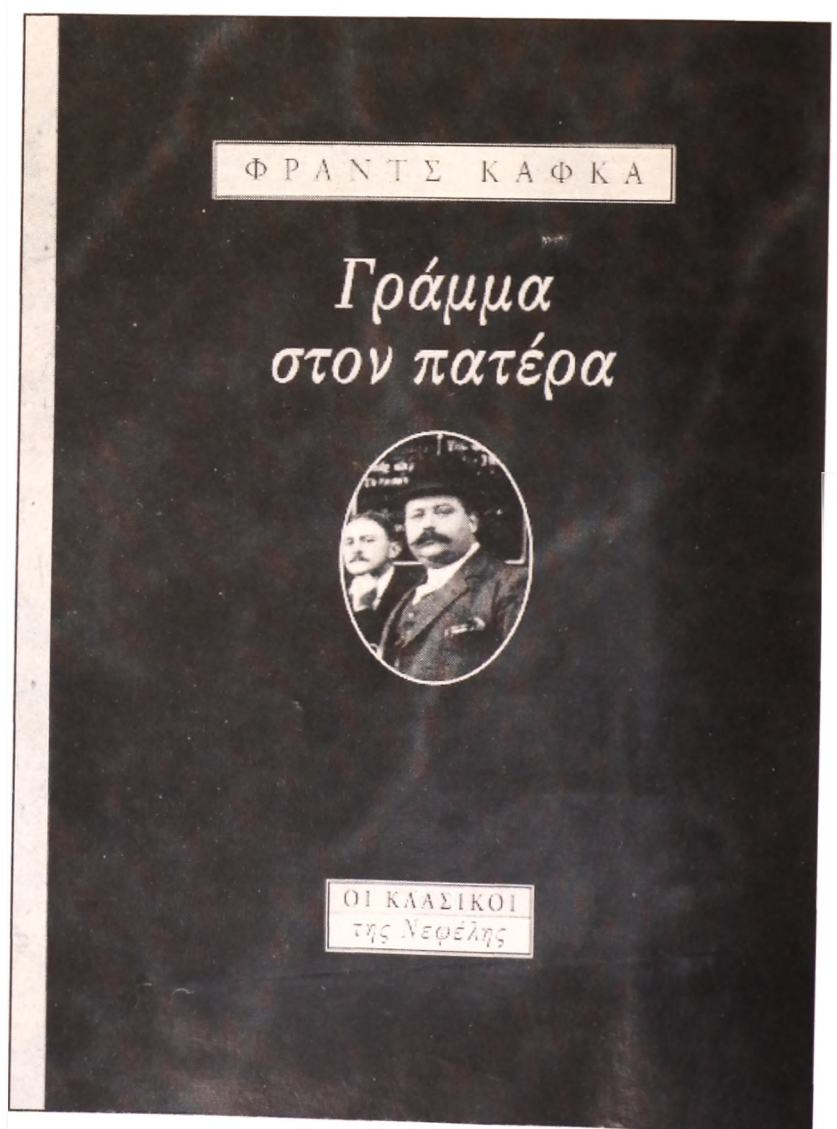
Η νύχτα των δώρων

ΧΕΝΡΥ ΤΖΕΗΜΣ

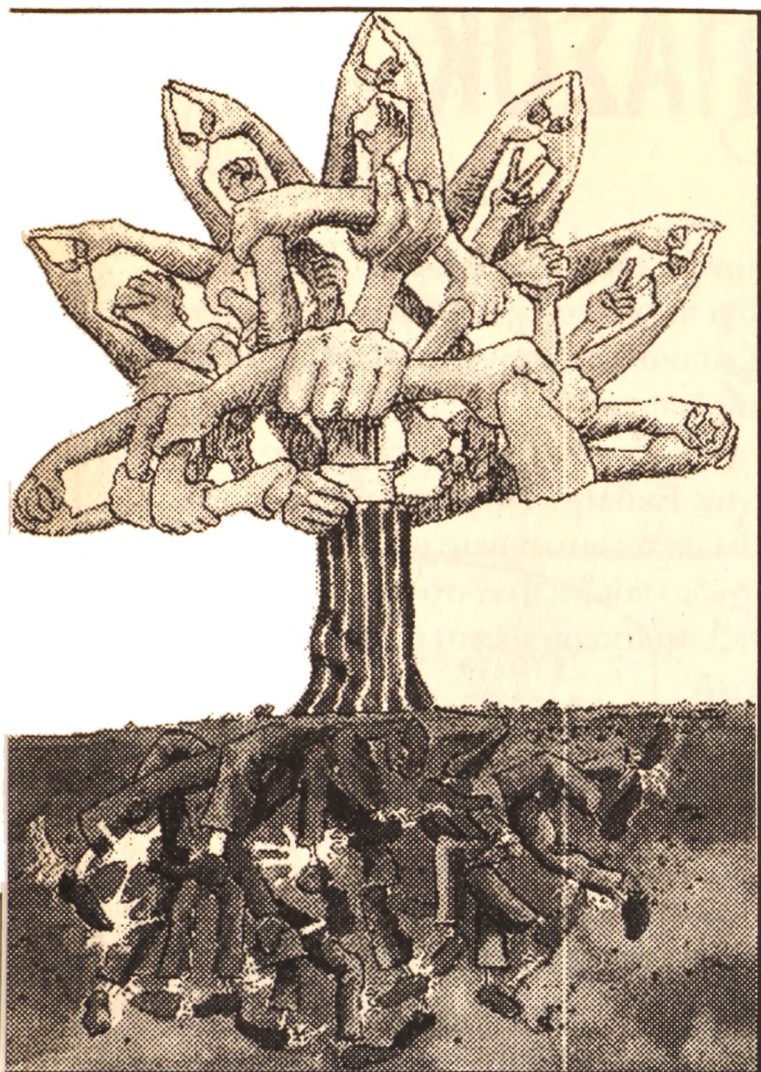
Τέσσερις συναντήσεις

ΤΖΟΪΣ ΚΑΡΟΛ ΟΟΥΤΣ

Πάζλ - Κοντά στο ποτάμι

σε όλα τα βιβλιοπωλεία και περίπτερα
κάθε 1η και 15 του μήνα

Περίοδος Β' · Έτος 23ο · Τεύχος 605

Παρασκευή 10 Μαΐου 1996 · Δρχ. 500

**ΑΝΤΙ - ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ
ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ**

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

Τηλ. 72.32.713-72.32.819 FAX: 72.26.107

ΑΝΤΙ ON-LINE: <http://www.compulink.gr/anti>

E mail: anti@compulink.gr

ΕΚΔΟΤΗΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΙΣ - ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ: Τασία Ρούμπου

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Δημήτρης Ζαβέρδας

ΜΟΝΤΑΖ: Τασία Λεβόν

ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΛΙΘΟΤΥΠ Α.Ε. Ιασίου 5, Περιστέρι

Τηλ. 57.22.201

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ: Εξαμ. 5.000 δρχ., Ετήσια 10.000 δρχ.,

Ετήσια Οργανισμών, Τραπεζών, κ.λπ.: 40.000 δρχ.

Φοιτητική ετήσια: 8.000 δρχ.

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ: ΕΥΡΩΠΗ - ΜΕΣΟΓ. ΧΩΡΕΣ:

Εξαμ.: 38 δολ., Ετήσια: 75 δολ.,

ΗΠΑ - ΚΑΝΑΔΑΣ - ΑΣΙΑ - ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ:

Εξαμ. 44 δολ., ετήσια 88 δολ.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ - ΕΠΙΤΑΓΕΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

Δημοχάρους 60, 115 21 Αθήνα

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: ΔΡΧ. 500,

ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: ΔΡΧ. 1.000

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: Για τα βιβλιοπωλεία

της Αθήνας: Περιοδικό ΑΝΤΙ,

για τα βιβλιοπωλεία της Β. Ελλάδας:

Κέντρο του βιβλίου - Α Πουλουκτσό και Σία Ε.Ε.

Λασσάνη 3, Θεσσαλονίκη, τηλ. (031) 285.857

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΕΛ. 12 ΠΑΣΟΚ: ΑΥΤΟΣΚΟΠΟΣ Η ΕΝΟΤΗΤΑ; Οι κραδασμοί για την κοιματική εξουσία στο ΠΑΣΟΚ συνεχίζονται – των Δημήτρη Καΐση και Τάσου Παππά.

ΣΕΛ. 14 ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΑ ΝΕΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ Τι λένε στη Ν.Δ. για τη σχέση ΠΑΣΟΚ - Συνασπισμού; – του Γιώργου Γερόπουλου.

ΣΕΛ. 16 ΑΠΟΥΣΙΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΥ ΣΤΟΧΟΥ Συνέδριο στο ΚΚΕ- του Δημήτρη Ζώνιου

ΣΕΛ. 17 Η ΑΠΟΚΑΛΥΨΗ ΤΗΣ ΣΥΓΚΑΛΥΨΗΣ Πάλι για τον Καραμναλή – του Στέλιου Καφαντάρη

ΣΕΛ. 18 9 ΜΑΪΟΥ: ΗΜΕΡΑ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ Από τον Σούμαν και τον Μοννέ στον Ντελόρ – του Σωτήρη Ντάλη

ΣΕΛ. 20 ΥΠΟΚΡΙΤΙΚΗ ΣΙΩΠΗ Επέτειος της πυρηνικής καταστροφής στο Τσερνομπίλ – της Ελένης Κολιοπούλου

ΣΕΛ. 34 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ Γλώσσα και πολιτική. Γράφουν: Ελένη Καραντζόλα, Α.Φ. Χριστίδης, Μιχάλης Εφταγωνίτης

ΣΕΛ. 38 ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΦΑΝΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΛΟΓΗ Τεχνολογία και ελευθερία – του Phil Agre

ΣΕΛ. 48 ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ ΝΙΚΟ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗ – στον Κ. Παπαϊωάννου

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΑΝΤΙΣΤΑΣΕΙΣ

σελ. 22

ΔΙΕΘΝΗ

Κόσμος, σελ. 23

INTERNET

Δημήτρης Σκούφης, σελ. 41

ΟΝΕΙΡΑ

Παύλος Μεθενίτης, σελ. 42

ΔΙΑΛΟΓΟΣ

Επιστολές, σελ. 44

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ

Πολιτισμός, σελ. 54

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

editorial, σελ. 4

ΗΡΕΜΗ ΔΥΝΑΜΗ

Γιώργος Φιλδισάκος, σελ. 5

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

Αντήνωρ, σελ. 6

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ

Σχόλια, σελ. 8

ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ

Τύπος, σελ. 10

ΕΞΟΦΥΛΛΟ:
Χ. ΠΑΠΑΝΙΚΟΣ

Η ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΠΑΣΟΚ

ΘΕΛΟΝΤΑΣ και μη η κοινή γνώμη παρακολουθεί τα δρώμενα στο κυβερνών κόμμα για τον απλούστατο λόγο ότι η σημερινή συγκρουσιακή κατάσταση και επιβράδυνση, αν όχι παράλυση ή κρίση του κυβερνών, εκτός από την παραλυτική της επίδραση στον κρατικό μηχανισμό και ειδικότερα στη Δημόσια Διοίκηση, επηρεάζει βαθύτατα όλους τους τομείς της οικονομικής και κοινωνικής ζωής.

ΟΙ ΤΟΝΟΙ της αντιπαράθεσης εντός του κόμματος έχουν ανέβει και ανεβαίνουν συνεχώς εν όψει του Συνεδρίου, με υπόβαθρο τις αδιευκρίνιστες προθέσεις του ασθενούς της Εκάλης. Το φάντασμά του πλανάται παντού. Η αντιπαράθεση των ηγετικών στελεχών έχει φτάσει σε τέτοιο σημείο ώστε να διερωτάται κανείς αν οι αντίπαλες παρατάξεις ανήκουν πράγματι στο ίδιο κόμμα ή αν στο βωμό της νομής της κομματικής εξουσίας, και κατ' επέκταση της κυβερνητικής, προνίζεται απερίσκεπτα το κλαδί πάνω στο οποίο κάθονται όλοι.

ΟΙ ΠΑΡΑΤΑΞΕΙΣ που είχαν ήδη διαμορφωθεί προ της εκλογής του κ. Σημίτη ως πρωθυπουργού διεξάγουν αδυσώπητο αγώνα. Πρόκειται για μια οδυνηρή περίοδο για το ΠΑΣΟΚ σε μια μεταβατική περίοδο μετά την ουσιαστική πολιτική έκλειψη του αργηγού. Κρίση προσαρμογής και χειραφέτησης, προσπάθεια εν μέρει να γίνουν αποδεκτές συλλογικές διαδικαστικές αξίες, προσανατολισμός σε εσωκομματικές λειτουργίες που στα «αντίστοιχα» ευρωπαϊκά κόμματα αποτελούν αυτονόητα και προ πολλού κεκτημένα.

ΤΕΤΟΙΑ ΕΙΝΑΙ η πολιτική κουλτούρα που διαμόρφωσε το ΠΑΣΟΚ από τον κ. Παπανδρέου ώστε να μπορεί κανείς με βεβαιότητα να υποθέσει πως η ενότητα του κόμματος θα αποτελούσε ήδη παρελθόν αν δεν βρισκόταν στην εξουσία. Η εξουσία ενώνει. Αλλά δεν είναι βέβαιο ότι θα επιβληθούν «καθαρές λύσεις» και ότι θα γίνουν επιλογές με γνώμονα την απήχηση προσώπων και πολιτικών στην κοινωνία κι όχι στα στενά και εν πολλοίς αποκομμένα πλέον πλαίσια του κόμματος.

Η ΠΑΛΗ των πασοκικών (παρα)τάξεων μαίνεται άνευ σαφών πολιτικών προτάσεων. Είναι μια πάλη εξουσίας κι όχι πολιτικής γραμμής, μολονότι στελέχη και ομάδες προσπαθούν να διαμορφώσουν κάποια πλατφόρμα «εναλλακτική» απέναντι σε εκείνην του σημερινού κυβερνητικού πυρήνα. Αλλά πέραν των διαφωνιών περί τακτικής στα «εθνικά» θέματα, το μόνο που απομένει είναι η γνωστή λαϊκιστική και λαϊκίζουσα «φιλοσοφία και πράξη» του ΠΑΣΟΚ που ουδέποτε φυσικά αποτέλεσε συγκροτημένη, συνεκτική πολιτική με στόχους, διότι εξ ορισμού δεν μπορούσε να έχει πείρα από τη θωπεία των μαζών και τη δημαγωγία που οδήγησαν στη σημερινή τραγική κατάσταση της χώρας.

ΓΙ' ΑΥΤΟ η ενότητα του ΠΑΣΟΚ είναι επισφαλής, πράγμα βέβαια που ουδόλως ενδιαφέρει τους κυβερνωμένους πολίτες οι οποίοι επιζητούν τον πολιτικό φορέα που θα επιλύσει με σοβαρότητα, εμμονή, αποτελεσματικότητα, κοινωνική ευαισθησία και προοπτική τα κρίσιμα εσωτερικά και εξωτερικά προβλήματα της χώρας. Κατά συνέπεια οι πολίτες δεν οφείλουν να δουν την ενότητα του ΠΑΣΟΚ ως «ιερή αγελάδα» παρά μόνο στο βαθμό που μπορεί να έχει αξιόπιστη και πειστική πολιτική, ανταποκρινόμενη στις σημερινές ανάγκες της κοινωνίας και ενιαία ηγετική ομάδα ικανή να κυβερνήσει αποτελεσματικά κι όχι να αλληλοσπαράσσεται.

ΚΙ ΑΝ ΤΕΛΙΚΑ η συνύπαρξη των ομάδων του ΠΑΣΟΚ καταστεί αδύνατη λόγω αγεφύρωτων απόψεων και προσωπικών διαφορών γιατί άραγε θα έπρεπε να κλάψουμε;

αντί

ΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΕΥΑΙΣΘΗΣΙΑ

"ΤΟ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
ΤΟΥ ΚΟΣΤΑ ΣΗΜΙΤΗ ΕΙΝΑΙ
ΣΕ ΔΕΥΑΔΕΠΤΑ ΜΗΝΕΣ ΑΠΟ
ΣΗΜΕΡΑ!"

"Η ΔΙΑΡΧΙΑ
ΟΜΟΣ ΘΑ ΕΙΝΑΙ
Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ
ΗΤΤΑΣ!"

"ΔΕΝ ΤΟ ΔΙΑΝΟΟΥ-
ΜΑΙ! ΘΑ ΕΙΝΑΙ ΑΥΤΟ-
ΚΤΟΝΙΑ!"

"ΑΠΟΔΙΟΡ-
ΓΑΝΕΝΕΤΑΙ Ο
ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΒΙΟΣ!"

"ΜΑΣ ΔΙΑΚΡΙΝΕΙ ΟΛΟΥΣ
ΤΟ ΑΠΑΡΑΙΤΗΤΟ ΘΑΡΡΟΣ!"

"ΤΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΝΑ
ΑΝΑΒΛΗΘΕΙ ΓΙΑ ΜΕΤΑ
ΤΙΣ ΕΚΛΟΓΕΣ!"

"ΘΑ ΗΤΑΝ ΘΕΤΙΚΗ
ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΥΧΟΝ ΠΑ-
ΡΑΙΤΗΣΗ!"

"ΠΡΕΠΕΙ ΟΜΟΣ
ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΒΙΟ-
ΣΙΜΗ!"

"ΒΡΙΣΚΟΜΑΣΤΕ ΣΕ ΦΑΣΗ
ΑΝΟΥΣΙΑΣ ΕΝΔΟΚΟΜΜΑΤΙ-
ΚΗΣ ΜΕΜΨΙΜΟΪΡΙΑΣ!"

"ΣΥΜΦΕΡΕ ΜΕ
ΟΤΙ ΕΚΕΙΝΟΣ
ΕΙΠΕ!"

ΕΕΕ...
ΧΜΜΜ...

ΕΧΑΣΕΣ!
ΤΣΙΜΠΑΤΡΑ
ΤΑ ΣΚΟΥΠΙΔΙΑ!

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

ΠΟΛΙΤΙΚΟ

Μέσα ένταση, έξω διάλογος

ΑΠΟ ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ (περί «μοναρχίας», διαρχίας, αποτελεσματικών ταξιδιών, κανονισμών λειτουργίας της Κ.Ο. του ΠΑΣΟΚ και, προπαντός, περί συνεδρίου του Ιουνίου), άλλο τίποτε! Πάμε φίνα! Περί κυβερνητικού έργου, ελέγχου των οικονομικών εξελίξεων, μείωσης του πληθωρισμού, των επιτοκίων, των δανειακών αναγκών, πάταξης της φοροδιαφυγής ή της ανεργίας, ουδέν νεότερον! Τον Απρίλιο ο πληθωρισμός «έτρεχε» με ρυθμό 9,2% (έναντι 9,1 τον Μάρτιο), οι δανειακές μας ανάγκες ξεπέρασαν αισίως το 1.5 τρις. δραχμές, ενώ στη μεγαλύτερη ναυπηγοεπισκευαστική ζώνη της Ανατολικής Μεσογείου –στο Πέραμα– το ποσοστό των ανέργων έφθασε το 75%...

ΦΥΣΙΚΑ, ο πρωθυπουργός Κ. Σημίτης, μιλώντας (προχθές Τετάρτη) στην Κ.Ο. του ΠΑΣΟΚ, δεν παρέλειψε –για μια ακόμα φορά– να αναφερθεί στα κακώς κείμενα και στα κακώς δρώμενα εντός των τειχών... Ο λαός μας –είπε– απεχθάνεται «τη λογική των πολιτικών τεχνασμάτων και ελγμών», δεν ανέχεται τα «συντροφικά μαχαίρώματα» (ούτε καν την παρασυνεδριακή παραφιλολογία...), απαιτεί να δοθούν, στα μεγάλα προβλήματα που τον απασχολούν «καθαρές και αποφασιστές λύσεις».

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ αυτή φράση (παρ' όλον ότι ο κ. Σημίτης αναφερόνταν στα «μεγάλα προβλήματα που απασχολούν το λαό» και όχι στις «εσωκομματικές ίντριγκες»...), ερμηνεύθηκε, από τους περισσότερους αναλυτές, ως «πρόκληση» (ή «δήλωση προθέσεως») για το συνέδριο του Ιουνίου – κοινολογία ως «μήνυμα» ότι, στο συνέδριο,

θα διεκδικήσει και την αρχηγία (προεδρία ή αντιπροεδρία) του κόμματος. Και αν δεν το επιτύχει; Δήλωση συναφής του ίδιου του πρωθυπουργού δεν υπάρχει, βέβαια... Υπάρχει, όμως, η δήλωση του υφυπουργού Λ. Παπαδήμα (φίλα προσκειμένου στον κ. Σημίτη), σύμφωνα με την οποία, σε περίπτωση μη εκλογής του πρωθυπουργού στην ηγεσία του κόμματος, τον Ιούνιο, θα παραιτηθεί... Υπάρχει, ακόμα, η δήλωση του κ. Θ. Τσουκάτου (συμβούλου του πρωθυπουργού): ο κ. Σημίτης «πρέπει να διεκδικήσει την κομματική ηγεσία, ως διάδοχος του κ. Α. Παπανδρέου».

ΤΑ ΦΑΝΤΑΣΜΑΤΑ ΞΑΝΑΡΧΟΝΤΑΙ...

ΕΛΑ, ΟΜΩΣ, που οι «προεδρικοί» δεν το βάζουν κάτω! Σημασία γι' αυτούς δεν έχει τόσο αν θα εκλεγεί ο Κ. Σημίτης ή ο Α. Τσοχατζόπουλος (αν και προτιμούν, βέβαια, τον «δικό τους Άκη»...), όσο αν θα μπορέσουν να διατηρήσουν –για δικό τους λογαριασμό, φυσικά– τη μυθολογία ενός πάσχοντος μεν Ανδρέα Παπανδρέου, ικανού, όμως, να στοχάζεται, να ανησυχεί, να έχει γνώμη για τα συμβαίνοντα γύρω του (και γύρω μας...) και να στέλνει υποθήκες στο συνέδριο! Θα περίμενε κανείς –μετά το μνημείο ψευδολογίας που έστησαν στο Ωνάσειο– ότι οι λεγόμενοι προεδρικοί θα κρύβονταν, ότι θα σταματούσαν τον «χορό των φαντασμάτων», ότι θα ζητούσαν συγγνώμη και από το λαό και από τον ίδιο τον Ανδρέα Παπανδρέου για όσα εις βάρος του (και εις βάρος της υγείας του) εξύφαιναν. Όμως, επανέρχονται θρασύτεροι. Ο πρόεδρος και ιδρυτής του ΠΑΣΟΚ –μας

λένε τώρα– αναμένεται να παρέμβει, με δήλωσή του, λίγο πριν από το συνέδριο. Δεν θα είναι δήλωση παραίτησής του από το αξίωμα του προέδρου του κόμματος, αλλά δήλωση που θα τονίζει την ανάγκη «αναβάπτισης του ΠΑΣΟΚ στη σοσιαλιστική ιδεολογία, επανασύνδεσής του με την κοινωνία, προσαρμογής του στις απαιτήσεις των καιρών» και, φυσικά, δήλωση για την «αποκατάσταση της ενότητας του κόμματος και της ηθικής αλληλεγγύης των στελεχών του»... Μπλα, μπλα, μπλα. Το μόνο που δεν μας λένε είναι ποιος θα συντάξει τη «δήλωση» αυτή. Και εφόσον ο πάσχων Ανδρέας Παπανδρέου αδυνατεί να το πράξει, εφόσον –στην καλύτερη περίπτωση– παραμένει ευεπίφορος σε επιρροές και πολιτικές που άλλοι διαμορφώνουν για λογαριασμό του, με ποιο δικαίωμα οι «προεδρικοί» –ακριβέστερα οι «άνθρωποι της Εκάλης»– θα στείλουν «μήνυμα» στο συνέδριο; Και, κυρίως, με ποιο δικαίωμα συμβουλευούν τον Ανδρέα Παπανδρέου να «μην παραιτηθεί», όταν η ίδια αυτή γραμμή («είσαι αναντικατάστατος, πρόεδρε», «δεν υπάρχει θέμα διαδοχής», «μετά από σένα ο κατακλυσμός, κ.λπ.»), επιδείνωσαν, από τον Οκτώβριο του '93, την κατάσταση της υγείας του, με όλα τα αναπόδραστα επακόλουθά της.

Ο ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΜΕ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ

ΤΑ ΚΟΜΜΑΤΑ της αντιπολίτευσης (Ν.Δ., ΠΟΛ.ΑΝ και ΚΚΕ), σε διαφορετικούς τόνους κατηγόρησαν την κυβέρνηση ότι σύρεται σε διάλογο με την Τουρκία «εφ' όλης της ύλης», σε βάρος των εθνικών

ΒΕΒΑΙΟ ΕΙΝΑΙ ότι ο κ. Σημίτης επιχειρεί σήμερα να βγάλει τις ελληνοτουρκικές σχέσεις από την ακινησία στην οποία είχαν περιέλθει. Και καθώς τα «ανελαστικά σχήματα» δεν βρίσκουν, σήμερα, διεθνή απήχηση, επιχειρεί –μέσω του διαλόγου– ν' αποδείξει κατά πόσο οι διακηρύξεις Γιλμάζ περί «σεβασμού των κανόνων διεθνούς δικαίου» έχουν ή δεν έχουν πρακτικό αντίκρουσμα.

ΚΑΤΑ ΤΑ ΑΛΛΑ, όλοι όσοι πιστεύουν ότι πρέπει (ή «είμαστε καταδικασμένοι») να συμβιώσουμε με τη γειτονική Τουρκία, δεν έχουν λόγους να ενίστανται στη διαγραφόμενη έναρξη του ελληνοτουρκικού διαλόγου. Υπό την αίρεση ότι ο διάλογος αυτός θα κινηθεί στο

ως συμφερότων (η ΠΟΛ.ΑΝ και το ΚΚΕ πέμεναν, ιδιαίτερα, στην «παρέμβαση» ή «πίεση» Κλίντον), ενώ ο πρωθυπουργός Κ. Σημίτης, αντιπαρέβαλε την εξωτερική πολιτική της κυβέρνησής του με την πολιτική περιχαράκωσης και αδράνειας, που δεν οδηγεί πουθενά. Σε αντίθεση με τον πρόεδρο της Ν.Δ. κ. Μ. Έβερτ, που «διείδε», στη συνάντηση Θ. Πάγκαλου - Ε. Γκιονεντσάι, τον κίνδυνο «να διολισθήσουμε σε διαπραγμάτευση με θέμα τα κυριαρχικά δικαιώματα της χώρας», ο κ. Σημίτης υποστήριξε ότι η συνάντηση, στο πλαίσιο της φενικότερης πολιτικής της κυβέρνησης –για μια «βήμα προς βήμα» επίλυση των προβλημάτων που παρεμβάλλονται στις ελληνοτουρκικές σχέσεις– επέτρεψε μια πρώτη «άμεση ανταλλαγή απόψεων και διερεύνηση των εκατέρωθεν θέσεων».

ΩΣΤΟΣΟ, και πέραν από τι ελέγχθη ή δεν ελέγχθη στη Βουλή, συρροή στοιχείων πείθει ότι βρισκόμαστε στα πρόθυρα έναρξης ενός (αν μη τι άλλο) «διερευνητικού» ελληνοτουρκικού διαλόγου, με τέσσερις πρέσβεις (Αλ. Φίλων και Γ. Σαββαΐδη, από ελληνικής πλευράς, Ινάλ Μπατού και Γκοντούλ Ακτάν, από τουρκικής) να προετοιμάζουν το έδαφος της προσεχούς συνάντησης Πάγκαλου - Γκινεντσάι, στο Βερολίνο, στην πραγματικότητα να καταρτίζουν την ημερήσια διάταξη ή έστω το πολιτικο-οικονομικό πλαίσιο μέσα στο οποίο θα κινηθεί ο διάλογος.

Ο ΔΙΑΛΟΓΟΣ δεν θα είναι καθόλου εύ-

κολος. Υπάρχει, εν πρώτοις, η αρνητική εμπειρία της περιόδου 1974-1996. Η καλλιέργεια μιας αντίληψης (υπαιτιότητα Ανδρέα Παπανδρέου, κυρίως) ότι «διαλέγομαι» θα πει («εκχωρώ», «παραχωρώ», «ενδίδω». Αλλά και η κυρίαρχη αίσθηση ότι, πέραν του θέματος της υφαλοκρηπίδας, δεν «νομιμοποιούμεθα» να συζητήσουμε κανένα άλλο θέμα με την Τουρκία. [Ήδη, ο κ. Β. Βενιζέλος επικρίνει την κυβέρνηση, ότι με τις θέσεις Σημίτη, όπως διατυπώθηκαν στις ΗΠΑ, ουσιαστικά αποδέχεται την ύπαρξη ενός καταλόγου «ζητημάτων» ή «αιτημάτων» ή «προβλημάτων» ή «εκκρεμοτήτων», ακόμα και αν η αντιμετώπισή τους προϋποθέτει την ολοκλήρωση κάθε προηγούμενου «βήματος».]

ΣΤΙΣ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ αυτές ή στον «κίνδυνο» (ή «μη κίνδυνο») που συνιστά η κατάρτιση ενός «καταλόγου θεμάτων», ο κ. Σημίτης απαντά με τρεις *sine qua non* όρους, για οποιαδήποτε διαπραγμάτευση ουσίας με την Τουρκία: α) την απόσυρση των τουρκικών διεκδικήσεων επί της Ίμιας, είτε ευθέως είτε μέσω Χάγης, β) την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας του Αιγαίου διά της δικαστικής οδού, και γ) την επίλυση του Κυπριακού. Θα δεχθεί η κυβέρνηση Γιλμάζ τους τρεις αυτούς όρους; Θα ελαφρύνει τον «κατάλογο θεμάτων» –ως πρώτη ένδειξη καλής θελήσεως– αποδεχόμενη την προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης; Αυτό απομένει ν' αποδειχθεί.

πλαίσιο του «απόλυτου σεβασμού των κυριαρχικών δικαιωμάτων της Ελλάδας, του διεθνούς δικαίου και των διεθνών συνθηκών». Αλλά διάλογος θα πει και «οικειώση» με τον «Άλλο». Και ο «Άλλος» – στην προκειμένη περίπτωση μπορεί να σημαίνει πολλά: από μια συμφωνία αμοιβαίας μείωσης των αμυντικών δαπανών, έως το εμπόριο, τις πολιτιστικές ανταλλαγές, τον τουρισμό, την πάταξη της μίστιγας των ναρκωτικών, την αναθεώρηση των σχολικών βιβλίων, κ.ά.

ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕ ΤΗΝ ΠΓΔΜ

ΤΟ ΑΛΛΟ ΘΕΜΑ εξωτερικής πολιτικής που απασχόλησε την προ ημερησίας διατάξεως συζήτηση στη Βουλή, ήταν οι σχέσεις μας με την ΠΓΔ της Μακεδονίας. Οι σχέσεις σε θέματα οικονομικής συνεργασίας (ενέργεια, κατασκευές) πάνε καλά. Δεν πάνε καλά οι διαπραγματεύσεις για το όνομα, καθώς η κυβέρνηση του Κίρο Γκλιγκόροφ εμμένει στο «συνταγματικό όνομα της χώρας». Το αναγνώρισε και ο υπουργός Εξωτερικών Θ. Πάγκαλος, ο οποίος –με την ευκαιρία– εξέφρασε την απορία του για τη σημερινή «ακραιφνή» στάση της σημερινής ηγεσίας της Νέας Δημοκρατίας (απορρίπτει το «Νόβα Μακεντόνια»...) εφόσον η κυβέρνηση Μητσοτάκη, τον Μάιο του 1993, είχε προτείνει το «Σλαβομακεδονία»! Μεταξύ χειλέων και κύλικος...

ANTHΩΡ

ΕΙΚΟΝΟΜΑΧΙΕΣ

ΚΩΣΤΑΣ ΣΗΜΙΤΗΣ
ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΜΙΑ ΝΕΑ ΕΠΟΧΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ, ΤΟΥΣ ΠΟΛΙΤΕΣ
Μπορούμε να ελπίζουμε ξανά.

- Πώς;
- Τόλμησε ο πρωθυπουργός να εκδώσει αφίσα χωρίς να ρωτήσει το εκτελεστικό γραφείο, την κεντρική επιτροπή τον γενικό γραμματέα του κόμματος, την ΠΑΣΠ, την ΠΑΣΕΓΕΣ και την ΚΟΒ Πειραιά;

ΚΑΤΙ ΤΕΤΟΙΟ τορπιλίζει την ενότητα και συγχρόνως λειτουργεί ως προειδοποιητήριο εκλογών δηλαδή ως απίστευτη προβοκάτσια και είναι φυσικό να μην το δεχθούν όλες οι ανωτέρω θεσμικές δυνάμεις και τα εντεταλμένα όργανα του κινήματος. Νυν υπέρ πάντων η εικών. Για να δούμε όμως τι καπνό φυσάει η αφίσα διότι, ως γνωστόν, όσα αποκαλύπτει η σημειολογία της εικόνας δεν τα φτάνουν 100 Βέλτσοι:

α) Ο Σημίτης σαν Αντρέας (Σαν ωραίο οκτώ και σαν κανάτι που θα έλεγε και ο ποιητής).

β) Κάτω από το ονειροπόλο βλέμμα και το πλατύ χαμόγελο του πρωθυπουργού οι image makers κόλλησαν την ατάκα «Μια Νέα Εποχή για την Ελλάδα». Το οποίο σημαίνει ότι μια παλιά εποχή τελείωσε. Μια για πάντα μπερ-πάντες. Τουτέστιν παλαιό ΠΑΣΟΚ, Ωνάσειο, Μιμίκοι, πρασινοπαράγοντες τέλος.

— Ευσεβείς πόθοι, πραγματικότητα ή όνειρα θερινής (συνεδριακής) νυκτός Ιουνίου;

γ) Η Αφίσα ακολουθεί την εικονολατρική παράδοση του Αντρέα-Μιτερράν και ως στήσιμο και ως κείμενο. Το τρίπτυχο βερμπαλισμός, οπτιμισμός, ποπουλισμός κυριαρχεί. Υποβόσκει όμως η υποδόρρεια αμφισβήτηση. Κι εδώ βρίσκεται το ενδιαφέρον του πράγματος. Ατάκα δεύτερη: «Μπορούμε να ελπίζουμε ξανά». Που σημαίνει δηλαδή ότι πριν ΔΕΝ ελπίζαμε. Επί Ανδρέα δηλαδή. Χαμός.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ: ο κ. Σημίτης βρίσκεται εντός και εκτός. Και θέλει και δεν θέλει. Βύλεται αλλαγή και υπέρβαση, βουλεύεται καινά αλλά φοβάται και το θεριό, το κομματικό δηλαδή κατεστημένο. Οι καιροί όμως ου μενετοί. Ο κ. Σημίτης είναι πρωθυπουργός και οφείλει να κάνει χρήση των εξουσιών του. Πριν είναι πολύ αργά. Εκτός κι αν διατελεί πρωθυπουργός υπό επιτροπείαν ή για δοτό χρόνο.

ΕΠΙΘΥΜΙΟ: Η αφίσα, έστω και διπλωματικά, τα λέει καλά, εξ ου και οι προκύψασες εικονομαχίες. Το χειρότερο δε -ή το καλύτερο, αναλόγως οπτικής γωνίας- είναι ότι το υιόγειο μήνυμα της αφίσας βρίσκει σύμφωνη την πλειοψηφία της κοινής γνώμης. Διάβολε περί ελπίδων ο λόγος. Ή όχι;

Μάνος Στεφανίδης

ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

Καταγγελία στην Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων έκανε μια ομάδα πολιτών και εξωραϊστικών και άλλων Σωματείων για τις κακοποιήσεις εις βάρος του περιβάλλοντος που διαπράττει ο Οργανισμός του Μεγάλου Μουσικής. Στην καταγγελία σημειώνονται οι πολλαπλές παραβιάσεις της ισχύουσας νομοθεσίας, η παραπλάνηση της κοινοτικής επιτροπής με αποτέλεσμα να αποσπασθούν 20 εκ. ECU που προορίζονταν για άλλους σκοπούς κ.λπ., κ.λπ.

Αν λοιπόν οι εργολάβοι του κ. Χρ. Λαμπράκη συνεχίζουν το κακοποιό έργο τους στο Πάρκο Ελευθερίας, πολίτες και φορείς δεν μένουν με τα χέρια σταυρωμένα. Οι ελεύθεροι χώροι στην Αθήνα είναι ανύπαρκτοι. Οι ελάχιστοι που απομένουν πρέπει να διασωθούν· κόντρα στο πείσμα και τη μεγαλομανία όσων επικαλούνται μεν τον πολιτισμό, στην ουσία όμως διαστρέφουν ζωτικές πολιτισμικές και πολιτικές αξίες.

Ω

ΙΔΙΩΤΙΚΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ

Η συζήτηση περί Ανωτάτης Παιδείας χρονίζει, όπως φυσικά χρονίζουν και τα μέτρα της Πολιτείας για την αντιμετώπιση των προβλημάτων της που δεν είναι, βέβαια, μόνο το «λουνκέτο» που «απειλούν» να βάλουν κατά τακτά, τελευταία, χρονικά διαστήματα οι Πρυτάνεις την ΑΕΙ λόγω ελλείψεως των απαραίτητων πιστώσεων για την ομαλή λειτουργία τους.

Η «νέα» σελίδα της χρονίζουσας συζήτησης και απραξίας συνδέεται με την πρόσφατη ιδέα περί ιδιωτικών ΑΕΙ. Είναι προφανές πως η ιδέα «ρίχτηκε», όπως συμβαίνει συνήθως στην Ελλάδα, μπροστά στα αδιέξοδα της σημερινής πολιτικής και της έλλειψης στοιχειώδους σχεδιασμού και σοβαρών προτάσεων για την αντιμετώπιση της κατάστασης. Άρχισε και η σχετική αρθρογραφία με την παράθεση επιχειρημάτων περί «δημοσίου» και «ιδιωτικού».

Οι πτυχές του προβλήματος είναι πάρα πολλές και δεν εξαντλούνται στα οργανωτικά θέματα ή στις παρεχόμενες υπηρεσίες με τα συναφή αποτελέσματα. Στη συζήτηση εμπλέκονται ιδεολογικές θέσεις και πολιτικοί υπολογισμοί μη εξαιρουμένων και του διαβόητου «πολιτικού κόστους».

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι το θέμα είναι σοβαρό κι ότι απαιτούνται σοβαρές λύσεις αφού πραγματικά διεξαχθεί μια ουσιαστική

κή συζήτηση. Υπό έναν όμως όρο. Ότι μια τέτοια συζήτηση δεν θα αποβλέπει εκ του πονηρού στην αναζήτηση ιδιωτικών λύσεων, έχοντας εκ προοιμίου θέσει σε υποδεέστερη μοίρα –καταφύγιο των αδυνάτων και απόρων– τη Δημόσια Ανώτατη Εκπαίδευση. Αντίθετα, επίκεντρο της συζήτησης πρέπει να είναι η αναβάθμιση και η παροχή υψηλότερων υπηρεσιών προσαρμοσμένων στις σημερινές ανάγκες τις χώρας. Κάθε άλλη αφετηρία είναι μαθηματικά βέβαιο πως όχι μόνο θα εξαλείψει κάθε έννοια ισότητας εκπαιδευτικών ευκαιριών, αλλά θα οξύνει περαιτέρω τις ταξικές διαφορές.

B. K.

ΜΑ ΓΙΑ ΤΟΝ Κ. ΣΩΚΡΑΤΗ ΚΟΚΚΑΛΗ ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ...

Το πόρισμα του Ελεγκτικού Συνεδρίου της περασμένης εβδομάδας ήταν καταλυτικό για την αποκάλυψη της συναλλαγής που παύθηκε και για τις παρανομίες που διαπράχθηκαν με την κατακύρωση των ψηφιακών παροχών στις εταιρείες της Siemens κι εκείνες του κ. **Σωκράτη Κόκκαλη**.

Η μνήμη είναι «κοντή». Θυμόμαστε όλοι την ιστορία της δικαστικής διερεύνησης από τον κ. **Τζανακάκη**. Που «μελέτησε» σε μιάμιση μέρα τους φακέλους και «αφαίρεσε» από τον εισαγγελέα κ. **Ζορμπά** τη σχετική δικαιοδοσία για να τη μεταβιβάσει στον κ. **Καράμπελα**... Και άλλα πολλά. Και διαβάσαμε όλοι στον Τύπο πώς τελικά το πόρισμα του Ελεγκτικού Συνεδρίου και τον κ. **Ζορμπά** δικαίωσε και περαιτέρω διερεύνηση απαίτησε και καταλογισμό «κατά παντός υπευθύνου» ζήτησε.

Η υπόθεση αγγίζει και τον **Ανδρέα Παπανδρέου** (με τους παρατρεχάμενούς του) και τον **Κων/νο Μητσοτάκη** (με τους παρατρεχάμενούς του). Αλλά και πόσους άλλους... Γιατί αυτή η σιωπή της Ν.Δ. του κ. **Μ. Έβερτ**; Γιατί το περίεργο ρεπορτάζ του *Βήματος* (5/5/1996) που, ούτε λίγο ούτε πολύ, παρουσίαζε ότι «όλα έγιναν καλώς»; Μα είναι απλό: Πρόκειται για τον κ. **Σωκράτη Κόκκαλη**... Τι περιμένατε περισσότερο; Το κακό είναι πως η υπόθεση έχει ακόμη πολλές «ουρές». Δεν είναι μόνον ο Γιώργος Κωσκόπας που συναλλάχτηκε με την εξουσία. Είναι και άλλοι. Και πρέπει να επιμείνουμε να βγουν όλα αυτά στη φόρα. Διαφορετικά, σε λίγα χρόνια, θα στήνουμε αδριάντες σε απατεώνες, όπως έγινε στο παρελθόν και για άλλους «ευεργέτες»...

ΚΟΥΚΟΥΛΩΜΑ ΜΕΣΩ... ΛΑΘΡΕΜΠΟΡΙΑΣ

Τελικά η ΜΑΒΗ δεν υπάρχει και ούτε υπήρξε ποτέ! Αυτό αποφάνθηκε ο αντιεισαγγελέας Εφετών **Ελευθέριος Πάτσης** ανατρέποντας το κατηγορητήριο με το οποίο οι **Αναστασούλης, Καρβέλας και Κοκαβέσης** «βαρύνονταν» με σοβαρότατες κατηγορίες.

Υπενθυμίζεται ότι στις 19 Μαρτίου 1995 οι Αναστασούλης και Καρβέλας συνελήφθησαν από αστυνομικούς στο Χώνι Δελβινακίου όταν επέστρεφαν από την Αλβανία και στ' αυτοκίνητά τους βρέθηκαν 6 καλίσονικοφ, 2 τακάρεφ –συνολικά οκτώ οπλοπολυβόλα– καθώς και πολλά ακόμα πολεμικά εφόδια. Μεταξύ αυτών και 14 φουσίγγια των 12, στο αυτοκίνητο του Καρβέλα, ιδίου τύπου με αυτά που σκότωσαν τους δύο Αλβανούς στρατιωτικούς στην Επισκοπή τον Απρίλιο του '94.

Σύμφωνα με το σκεπτικό του κ. Πάτση, η έγχρωμη φωτογραφία με τα όπλα που βρέθηκαν στα χέρια των κατηγορούμενων και την οποία έστειλε η ΜΑΒΗ τον Οκτώβριο του '94 στην *Ελευθεροτυπία* είναι κατασκευάσμα «ανθελληνικών κέντρων».

Ύστερα από πραγματικά πολλές προσπάθειες ο αντιεισαγγελέας οδηγήθηκε στο συμπέρασμα ότι πρόκειται περί απλών... «λαθρεμπόρων όπλων». Οι «ήρωες του βορειοηπειρωτικού αγώνα» δείχνουν να «καθάρισαν» ενώ είναι ήδη αποφυλακισμένοι από τον περασμένο Μάρτιο. Την ίδια στιγμή ο «στυγνός τρομοκράτης» Μπαλάφρας βρίσκεται στη φυλακή. Ούτε λόγος για δύο μέτρα και δύο σταθμά...

Αλήθεια, τουλάχιστον θα κινηθεί διαδι-

κασία για την, ο θεός να την κάνει, «λαθρεμπορία όπλων»;

A.B.

ΜΑΘΑΜΕ ΝΑ ΖΟΥΜΕ ΜΕ ΣΚΟΥΠΙΔΙΑ

Θυμάστε τα παλιά ειδύλλια Αβραμόπουλου-Λαλιώτη για τα «μεγάλα έργα» στην Αθήνα; Τώρα που επέλεξε η Ρηγύλλης τη σύγκρουση ξεσπάθωσε και ο κ. Αβραμόπουλος – και τέλος το ειδύλλιον.

Αλλά η υπόθεση με τα απορρίματα δεν είναι απλή. Καταδεικνύει την επιπολαιότητα (μόνον;) δημάρχων και πολιτικών που χρόνια τώρα ασχολούνται με τα μεγαλόσχημα και αποφεύγουν την επίλυση βασικών, λειτουργικών για τη ζωή των πολιτών προβλημάτων. Τρέχουν την τελευταία στιγμή, παίρνουν παρατάσεις ο ένας από τον άλλο, παίζοντας με την υγεία μας. Καμιά υποδομή, καμιά προσπάθεια να δημιουργηθεί μια άλλη αντίληψη, μια άλλη κουλτούρα στους πολίτες. Η ιδεολογία της «ανάπτυξης» που έφερε τον γιγαντισμό στα πολεοδομικά συγκροτήματα η επέκταση των αιθαιρέτων, ο καταναλωτισμός και η αντίληψη της «συσκευασίας» ήρθαν στο προσκήνιο και διαπαιδαγόγησαν τις γενιές των Νεοελλήνων. Και από πάνω, η απάτη της μικροπολιτικής που δεν προνοεί για υποδομές.

Τώρα έχουμε τον κ. Λαλιώτη να «μαλώνει» με τον κ. Αβραμόπουλο... Λες και νοιάζονται πραγματικά για την υγεία των πολιτών που υποτίθεται ότι υπηρετούν...

X. N.

ΕΜΕΣΑ ΣΤΗΝ Ενημέρωση

• Αρχισαν τα όργανα στην κρατική τηλεόραση. Οι κυοφορούμενες εσωτερικές αλλαγές, με αφορμή την εξειδίκευση των καναλιών που είναι στα σκαριά (ψυχαγωγικό-πολιτιστικό πρόγραμμα η ET1, κάτι σαν ελληνικό CNN η ET2), αν καταφέρουν να πραγματοποιηθούν, αυτό δεν θα γίνει χωρίς αντιδράσεις. Δεν είναι μόνο οι εσωτερικές ανακατατάξεις που θα δημιουργήσουν τους

κραδασμούς. Είναι και τα συμφέροντα των συντεχνιών του κινηματογράφου που θα θιγούν, είναι και τα δημοσιογραφικά επιτελεία που θα αναγκασθούν να υποστούν ανακατατάξεις (που πιθανόν να μην αρέσουν σε πολλούς), είναι και το διοικητικό και το τεχνικό προσωπικό που πιθανόν να χάσει τη βολή του. Το κυριότερο, όμως, απ' όλα είναι ο κίνδυνος που πάντα υποκρύπτεται σε

οποιοδήποτε ανάλογο εγχείρημα. Σ' αυτόν τον κίνδυνο, εκτός των άλλων, πρέπει να συνυπολογίζεται και η πιθανότητα κάποιες από τις θετικές κατακτήσεις του ήδη διακριτού ποιοτικά προγράμματος της κρατικής τηλεόρασης να διακυβευθούν. Θα ήταν κρίμα.

• Όταν μιλάμε για κατακτήσεις, θα θέλαμε να κάνουμε σαφές ότι εννοούμε τα όσα έχει επιτύχει η ET2, που το διάστημα που διανύουμε έχει παγιωθεί ο χαρακτήρας της χαμηλού κόστους τηλεόρασης, που δίνει έμφαση στις τέχνες και ιδίως στον κινηματογράφο. Δεν είναι άμοιρος για την καλή εικόνα της ET2, βεβαίως, ο σημερινός γενικός διευθυντής της, ο **Ανδρέας Τύρος**. Με λίγα χρήματα και μέσα από πλήθος αντιξοοτήτων κατάφερε να δώσει μια όαση ποιότητας στην άγονη ραδιοτηλεοπτική έρημο.

• Αν στα κρατικά κανάλια υπάρχει κλίμα δημιουργικής αναμονής (και αναταραχής, καθώς είναι φυσικό), στα μεγάλα ιδιωτικά τα χρέη διογκώνονται και, πλέον, τα οικονομικά τους αρχίζουν και γίνονται πρόβλημα. Αυτές τις μέρες, εντονότερα εκδηλώνεται στον ANT-1, ο ιδιοκτήτης του οποίου αναδιαρθρώνει τις διοικητικές και τις οικονομικές του υπηρεσίες, παράλληλα με κάποιες απολύσεις δημοσιογράφων (ανάμεσα στους απολυθέντες και η «χαμηλή φωνή» των δελτίων, ο **Γιώργος Δουατζίης**).

• Οικονομικών προβλημά-

των συνέχεια και στο συγκρότημα **Βελίδη**, της Θεσσαλονίκης. Οι εργαζόμενοι στις εφημερίδες του συγκροτήματος, μάλιστα, έχουν διανείμει μηνιαίο δελτίο απεργιών!

• Θυμάστε την εφημερίδα *Star*, πάλαι ποτέ του **Κουρή** και νυν της πρώην κυρίας **Βοσκοπούλου**, νυν **Παπαδημητρίου**. Ύστερα από τη σύλληψη του νεαρού αρχισυντάκτη της, **Σπίνου**, να χρηματίζεται, αναγκάστηκε να ανστείλει την έκδοσή της. Μαθαίνουμε ότι τώρα ετοιμάζονται να την ξαναβάλουν, και μάλιστα προσθέτοντας στην ύλη της πολιτική δημοσιογραφία και σχολιογραφία! Μμμ...

• Το περασμένο Σαββατοκύριακο έγινε στο Ζάππειο Μέγαρο συνέδριο με θέμα: *Η Κατασκευή της Πραγματικότητας και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης*. Καλσμένοι ήταν γνωστοί έλληνες δημοσιογράφοι και πανεπιστημιακοί, αλλά και ξένοι επιστήμονες των μέσων. Οι βασικότεροι, ήταν ο **Fiske**, ο **Gerbner** και η **Elisabeth Noelle Neuman**. Παρευρέθηκε και ο πρόεδρος της Βουλής κ. **Απόστολος Κακλαμάνης**.

• Κυκλοφόρησε το πρώτο τεύχος του νέου 01, χωρίς τον δημιουργό του, τον **Στάθη Τσαγκαρουσιάνο**. Αρχισυντάκtriά του είναι η «καλύτερη» νεαρά **Μελίτα Κάραλη** και μάλλον θα έπρεπε να μετονομασθεί σε «*Μηδέν Κανένα*». Στο μεταξύ, δεν επιβεβαιώνεται ότι ο Στάθης Τσαγκαρουσιάνος θα συνεργασθεί με το συγκρότημα **Λαμπράκη**, παρά τις έντονες φήμες που διέρρευσαν στον Τύπο.

• Α, τη σκαπούλαρε και η **Μαύρη Τρύπα**, στο δευτεροβάθμιο πειθαρχικό της ΕΣΗΕΑ. Η υπόθεση του Τρύπα έχει πολύ παρασκήνιο, αλλά επειδή τελειώνει ο χώρος θα σας το διηγηθούμε την άλλη φορά.

Εις μνήμην της σοφίας του Αδόλφου

Τι θα λέγατε αν η εφημερίδα σας πρότεινε να ξεκινήσετε την ημέρα σας με ένα απόφθεγμα του Αδόλφου Χίτλερ; Η μόνιμη στήλη «Σκέψη της ημέρας» στην τελευταία σελίδα της μεγαλύτερης σε κυκλοφορία αγγλόφωνης εφημερίδας στην Αθήνα, Athens News, του Λαμπράκειου συγκροτήματος, πρότεινε στους αναγνώστες της στις 30 Απριλίου 1996 την χιτλερική ρήση: «Την ιστορία δεν την κάνουν οι ουδέτεροι ούτε οι μετριοπαθείς. Αδόλφος Χίτλερ (1889-1945)». Λίγο πιο πάνω στην ίδια εφημερίδα, στη στήλη «Σαν σήμερα στην Ιστορία», διαβάζουμε: «1945: Ο Αδόλφος Χίτλερ αυτοκτόνησε στο Βερολίνο με την μαϊτρέσα του Εύα Μπράουν». μνημόσυνο, λοιπόν, στη σοφία του δολοφόνου εκατομμυρίων ανθρώπων, του αρχιτέκτονα του πολέμου, του ναζισμού, των θαλάμων αερίων, των στρατοπέδων συγκέντρωσης, των κρεματορίων και των πογρόμ.

Βέβαια οι καιροί είναι πονηροί και ύποπτοι. Από τους ιστορικούς αναθεωρητικούς μέχρι τις θέσεις του Ροζέ Γκαροντύ που αρνείται το ολοκαύτωμα και την εξόντωση των έξι εκατομμυρίων Εβραίων, πολλά γράφονται και δημοσιεύονται με αρκετή δόση ελαφρότητας και αφέλειας. Η περίφημη αρχή της ελευθερίας της έκφρασης με θιασώτες τον Πλεύρη και τον Ανδρεοιλάκο δοκιμάζει τα όριά της καθημερινά, πληρώνοντας ακριβώς το τίμημα της αξίας της ελευθερίας του καθενός μας. Ο βιττόριο Ροϊντι, πρόεδρος της ιταλικής Ομοσπονδίας τύπου, τόνισε την περασμένη Δευτέρα στην ΕΣΗΕΑ σε μια διάλεξη για την δημοσιογραφική δεοντολογία, ότι το μόνο όριο για τον δημοσιογράφο είναι «η συνειδήσή του και η υπευθυνότητά του». Έτσι το πρόβλημα μετατίθεται στον αναγνώστη, στον ακροατή, στον πολίτη των οποίων τα μόνα όπλα είναι σήμερα η αφύπνιση, η αντίδραση και η δράση.

Α.Κ.

Κάτι σαν φάρσα

του Δημήτρη Καϊση

Αυτό που εκτυλίσσεται μπροστά στα μάτια μας είναι κάτι σαν φάρσα, παρ' όλο που προήλθε κατευθείαν απ' όσα επί χρόνια προηγήθηκαν: αν δεν ανανεωθεί, αν δεν διαπερασθεί από κάποιον άνεμο τολμηρών πολιτικών χειρονομιών θα επι-

φέρει τον κορεσμό, την κόπωση.

Όλα κινούνται γύρω από 6 ή 12 λέξεις:

έσα σ' αυτό το άχαρο γαϊτανάκι βυθί-
τηκαν κι εξέπεσαν ο «εκσυγχρο-
νισμός» και λέξεις βαρύγδουπες όπως «ή-
θος και ύφος». Αυτές υποβι-

άστηκαν αμήχανες στη
μαμάχη και την κουβέντα
γύρω από μια αφίσα, γύρω
πό μια θέση αντιπροέδρου
όπως αλλιώς καθορισθεί.

Ο πολιτικός λόγος εξέλιπε: ο
πολιτικός λόγος, αν και όσος

τήρχε, εκρύβη κι υποτά-
θηκε στο σκοτεινό βασί-
λειο της εξουσίας. Η λέξη

αυτή είναι περισσότερο
μια άδεια κραυγή διατήρη-
σης αξιωμάτων. Το ωραίο
μια παράδοξο είναι ότι αυ-

τί που καταφέρονται λαύροι κατά της «διαρχίας»

ποκηρύσσουν και διαχωρίζονται από το πρότερον

αθεστώ «διακυβέρνησης υπό μορ-
φήν μοναρχίας».

Στη θέση τους αντιπροτεί-

νουν τη «συλλογικότητα» –

αλλ' αυτή χρειάζεται παρα-

ξύτως να επιβληθεί και να

δραιωθεί επί των κεφα-

λών αξιωματούχων της

ταλαιο)κομματικής τάξης

πραγμάτων.

Τα κεφάλια αυτά πέφτουν

ανεξαρτήτως του έργου που

εργήγαγαν ή δεν παρήγα-

σαν – αλλά εν ονόματι τού

να αποκλεισθεί η διαρχία.

Εν ονόματι τού να εκκαθα-

θε-

ρισθεί το κόμμα όπου επί 22 χρόνια όλοι σιτίστηκαν – ώστε
απρόσκοπτα κι αμόλυντος να επιβληθεί ο εκσυγχρονισμός.

Το ότι πέφτουν και θα πέσουν κεφάλια μ' αυτές τις μεθο-
δους δεν είναι το χειρότερο: το χειρότερο είναι ότι πέ-

φτουν οι σημασίες των λέξεων, ημιθα-
νείς κι ανυπεράσπιστες. Το ότι ο πρω-
θυπουργός που ήρθε για να φέρει την
ανανέωση, μιλώντας στη Βουλή για
την εξωτερική πολιτική λέει, κατ'

απομίμηση ωχρή του προκα-

τόχου του, στους Εβερτ

και Μητσοτάκη: «να πά-

τε να συμφιλιωθείτε

εκτός της αιθούσης». Το

ότι κουβαλά τόσο έντονα

πάνω του τα στίγματα του

παρελθόντος: εν ονομα-

τι της «ανανέωσης» θα

χρησιμοποιηθύν τα χει-

ρότερα μέσα κι ο σκο-

πός θα καταλήξει να

είναι, λιγότερο ή περισσό-

τερο παρφουμαρισμένος,

η νομη της εξουσίας. Κάτι σαν

ανεστραμμένος παπινδρεϊσμός. Κα-

νέναις σκοπός, με όποιες λέξεις επεν-

δυμένος, δεν θα εξυπη-

ρετηθεί αν προτάσσεται

η αρχή της ατομικής επι-

βίωσης.

Εάν πράγματι αυτή η

κοινωνία χρειάζεται

πρώτιστα ένα δημόσιο

ήθος, αναγκαία προϋ-

πόθεση και στο πεδίο

της οικονομίας, το πιθα-

νότερο είναι να παρα-

κολουθήσουμε μια ακό-

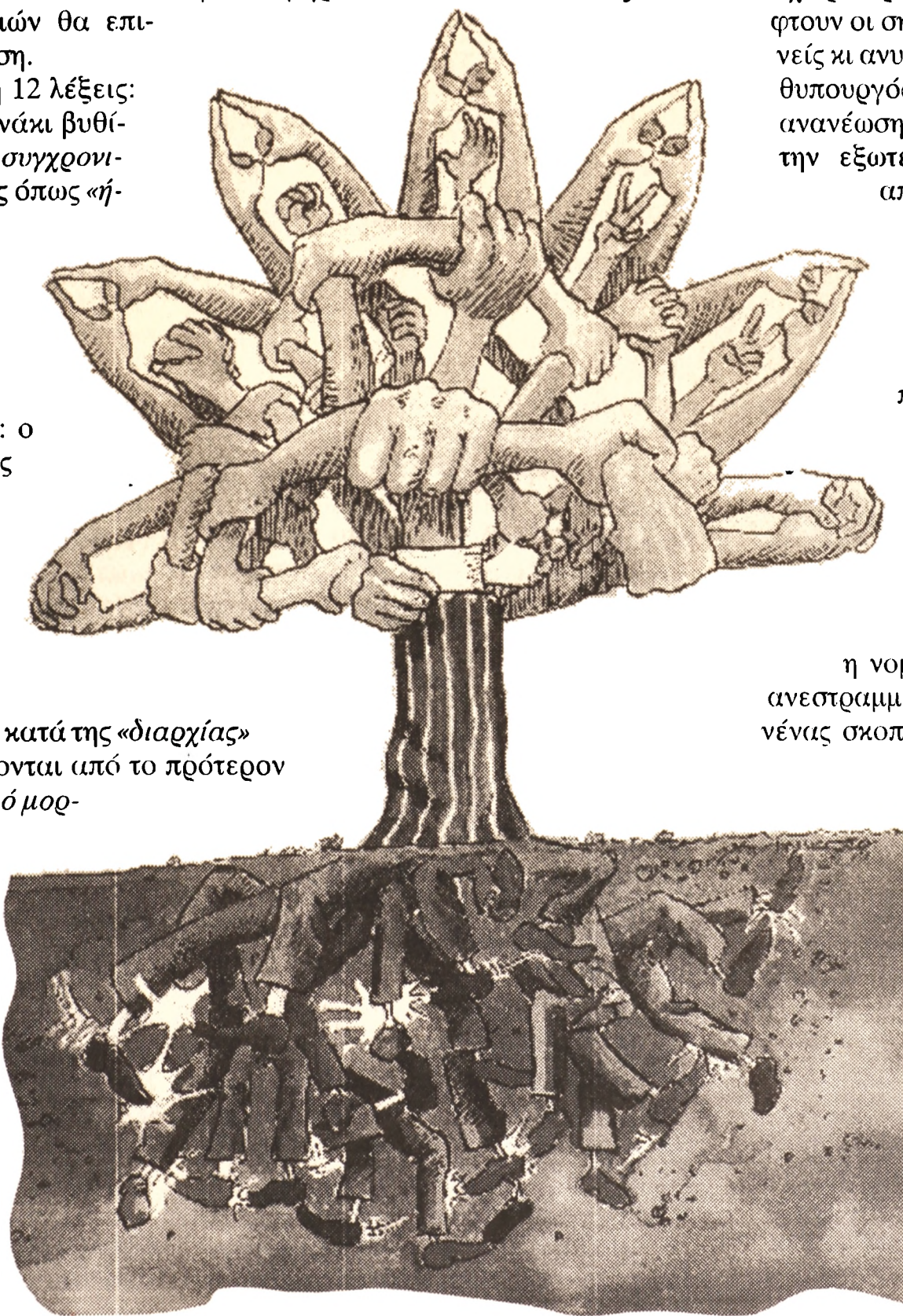
μη υπονόμευσή του.

Έστω κι αν προσλαμβάνει

όλο και περισσότερο

τη μορφή του γκροτέ-

σκου.

Είναι η ενότητα του ΠΑΣΟΚ αυτοσκοπός;

του Τάσου Παππά

Πλήθος εκβιαστικών διλημμάτων στην πολιτική αγορά. Καθημερινώς από το Μέγαρο Μαξίμου, τη Χ. Τρικούπη, την πλατεία Κλαυθιώνος και από άλλες μικρότερης εμβέλειας και ισχύος, κέντρα εκτοξεύονται εναντίον των κεφαλών των ταλαίπωρων μελών και στελεχών του ΠΑΣΟΚ παγιδευτικά ερωτήματα που αφορούν το μέλλον της κυβέρνησης και του κόμματος. Σημίτης ή εκλογές. Διαρχία σημαίνει ήττα στις εκλογές. Σημίτης πρόεδρος αλλιώς διάσπαση. Άκης πρόεδρος αλλιώς συρρίκνωση. ΠΑΣΟΚ ενιαίο και μεγάλο ή πολυδιασπασμένη δημοκρατική παράταξη; Είναι πολύ φυσικό οι οπαδοί να αγγίζουν τα όρια της παράκρουσης. Δεν ξέρουν τι να διαλέξουν. Ποιον από τους κατ' ευφημισμόν κήνσορες να προτιμήσουν. Με ποια ομάδα εξουσίας να συνταχθούν. Προς τα πού να αναζητήσουν διεξοδο. Σχεδόν όλοι οι εμπλεκόμενοι στο πρόβλημα περί την ηγεσία αντιμετωπίζουν τα μέλη του κινήματος περίπου ως μικρόνοους ανθρωπίσκους, ως αθύρματα.

Την ίδια στιγμή αυτοί που τροφοδοτούν την πολιτική σκηνή με τις ψυχαναγκαστικές παγίδες, ορκίζονται σ' όνομα της ενότητας του κινήματος. Ξορκίζουν τη διάσπαση. Σχίζουν τα ρούχα τους όταν κατηγορούνται για υπονόμηση της συνοχής του ΠΑΣΟΚ. Οι μεν εγκυβλάνουν τους δε, και αντιστρόφως, ότι με τη συμπεριφορά τους στρώνουν το χαλί για την επέλαση του **Μ. Έβερτ**.

Τις τελευταίες μέρες είμαστε μάρτυρες μιας αγωνιώδους προσπάθειας εκ μέρους πολλών στελεχών του ΠΑΣΟΚ να εξαντλήσουν, διά των αλληπάλληλων ανοησιών τους, τα αποθέματα ανοχής που οι πολίτες δείχνουν απέναντι στη νέα κυβέρνηση.

- Υπουργοί και στελέχη που πρόσκεινται στον Κώστα Σημίτη διοχετεύουν στα μέσα ενημέρωσης απαξιωτικά σχόλια για τους εσωκομματικούς αντιπάλους του, εν αγνοία του πρωθυπουργού.

- Κομματικοί παράγοντες οι οποίοι υποτίθεται ότι υπηρετούν τον **Άκη Τσοχατζόπουλο** αμφισβητούν βασικές πλευρές της ασκούμενης κυβερνητικής πολιτικής προκαλώντας σύγχυση στις τάξεις των οπαδών, επιτείνοντας την αβεβαιότητα.

Η συνδυασμένη δράση αυτών των κέ-

ντρων ήδη έχει τα αποτελέσματά της. Η δημοτικότητα του πρωθυπουργού υποχωρεί, οι ψηφοφόροι του ΠΑΣΟΚ απογοητεύονται. Άλλοι αποστασιοποιούνται και άλλοι στρέφουν το βλέμμα τους προς τον αδιάφθορο, αδιάλλακτο αδικημένο και λαϊκό **Δ. Τσοβόλα**. Αναρωτιέται κανείς πόση, αλήθεια, φρόνηση διαθέτουν οι επιτελείς των αντιπάλων στρατοπέδων στο ΠΑΣΟΚ, όταν επιχειρούν να αρθρώσουν τη στρατηγική τους επί των πτωμάτων των ανταγωνιστών τους. Είναι τόσο μυαλοφυγόδικοι, που δεν αντιλαμβάνονται ότι η εξόντωση του ενός από τα δύο μπλοκ οδηγεί στην απορρύθμιση το κομματικό οικοδόμημα;

Η ΔΥΝΑΜΙΚΗ ΤΗΣ ΔΙΑΣΠΑΣΗΣ

Εκτός κι αν έχουν αποφασίσει ότι δεν μπορούν να πάνε μαζί. Η προσχώρηση σ' αυτή τη λογική ίσως αποδειχθεί λυτρωτική για το πολιτικό σύστημα. Η ενότητα ενός κόμματος δεν είναι αυτοσκοπός. Ειδικότερα μάλιστα όταν το κόμμα αυτό απαρτίζεται από στελέχη που εκφράζουν διαφορετικές κοινωνικές και πολιτικές πλατφόρμες. Όταν διαπερνάται από αγεφύρωτες αντιλήψεις. Όταν αποτελεί κοινή πεποίθηση πως η ψυχική ενότητα είναι είδος εν ανε-

παρκεία. Ας χωρίσουν λοιπόν πολιτισμένα. Ίσως έτσι απελευθερωθούν και κάποιες δυναμικές που σήμερα είναι εγκλωβισμένες σ' ένα διπολικό σχήμα, το οποίο και στις δύο κυρίαρχες εκδοχές του έχει δοκιμαστεί και έχει φτάσει σε προφανές αδιέξοδο. Μια ματιά στις δημοσκοπήσεις των τελευταίων ετών και ειδικότερα στα μεγέθη των αναπαράσιπτων, που διαρκώς διογκώνονται, πείθει για του λόγου το αληθές. Άλλωστε μεγαλύτερη ζημιά προκαλείται στο κοινοβουλευτικό πολίτευμα από τη συντήρηση παντί τρόπου και πάση θυσία στη ζωή μεγάλων τεχνητώς ενιαίων κοιμιμάτων, απ' αυτή που ενδεχομένως να δημιουργηθεί όταν εκδηλωθούν οι φυγόκεντρες τάσεις.

Θεωρείται περίπου έγκλημα καθοσιώσεως η απόπειρα συγκρότησης ενδιάμεσων ή και παράπλευρων πολιτικών σχηματισμών, και εύκολα ρίχνεται το ανάθεμα εναντίον εκείνων που υποστηρίζουν ότι δεν θα χαθεί και η δημοκρατία αν το ΠΑΣΟΚ ή η Ν.Δ. διασπαστούν.

Περισσότερο ευαίσθητοι στο ζήτημα αυτό είναι οι πολίτες που ανήκουν στη λεγόμενη δημοκρατική παράταξη. Η αντίδρασή τους είναι συναισθηματική και έλκει την καταγωγή της από το παρελθόν.

Παρα το γεγονός ότι οι πρωταγωνιστές του 1968 σιγά σιγά περνούν στο περιθώριο, τα τραύματα που εκείνη η περίοδος προκάλεσε δεν έχουν επουλωθεί. Το φάσμα της τοστασιάς εξακολουθεί να πλανάται στην πολιτική ατμόσφαιρα. Δεν είναι τυχαίο πως την οποιαδήποτε αποσκίρτηση από το ΠΑΣΟΚ τη δεκαετία του '80, ο προπαγανδιστικός μηχανισμός του κόμματος την ενέτασσε σ' ένα σχέδιο κάποιων ανώνυμων και σκοτεινών κύκλων που στόχο είχαν την αποψίλωση της δημοκρατικής παράταξης. Τώρα, πόσο δημοκρατική ήταν η παράταξη (λέγε ΠΑΣΟΚ), που ανεχόταν στο εσωτερικό της φωνές σαν κι αυτές του κομμουνιστοφάγου **Χονδροκούκη**, των αδελφών **Ιπουλούκου**, που αργότερα μεταπήδησαν στη Ν.Δ., του **Δ. Μπότσαρη** και πολλών άλλων αστέρων της υπερσυντηρητικής ιδεολογίας, είναι μια άλλη ιστορία.

Είναι κατανοητή η αγωνία του γραμματέα της Κεντρικής Επιτροπής **Κώστα Σκανδαλίδη**, ο οποίος σε συνέντευξή του στην εφημερίδα **Νίκη** υπεραμύνεται της ενότητας του ΠΑΣΟΚ, δηλώνοντας ότι δεν πιστεύει τι θα βρεθούν άτομα που θα διασπασουν το ΠΑΣΟΚ. Μόνο όμως ως κατάθεση ευχής μπορεί να εκληφθεί, και όχι ως πολιτική προσέγγιση που διεκδικεί δάφνες εμβρυούς ανάλυσης της κομματικής πραγματικότητας. Ο κ. Σκανδαλίδης γνωρίζει πολύ καλά -γιατί βρέθηκε από νωρίς στις ηγετικές θέσεις του κινήματος- ότι η ενότητα του ΠΑΣΟΚ ήταν υπόθεση δύο παραγόντων: της χαρισματικής προσωπικότητας του αργηγού, ο οποίος με τα νεφελώδη ιδεολογήματα, τον σαρωτικό βερμπαλισμό, και την

ακατάσχετη υποσχαιολογία του κατάφερνε να συσπειρώσει ετερόκλητες ομάδες. Και της προοπτικής κατάληξης της εξουσίας.

ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΕΣ ΠΛΑΤΦΟΡΜΕΣ:

Σήμερα ούτε ο αρχηγός είναι πολιτικά παρών ούτε η εξουσία αποτελεί διαφιλονικούμενο πεδίο. Δόξα τω Θεώ την πλήραν, την άσκησαν επί πολλά χρόνια, ενοήθηκαν απ' αυτήν κοινωνικές κατηγορίες, ανδρώθηκαν πολιτικά και ωφελήθηκαν οικονομικά πολλοί μέσα στο ΠΑΣΟΚ, και κατά συνέπεια έχουν απαλλαγεί από το άγχος της κατάκτησής της. Για να νομιμοποιηθεί όμως στη συνείδηση των πολιτών μια αυτόνομη πορεία στο πολιτικό σκηνικό ορισμένων τμημάτων του σημερινού ΠΑΣΟΚ, πρέπει προηγουμένως να έχουν ξεδιπλωθεί σ' όλο το εύρος τους οι διαφορετικές απόψεις και να έχει γίνει φανερό ότι η συνύπαρξή τους είναι αδύνατη. Σ' αυτή την περίπτωση θα πέσουν στο κενό οι όποιες κατηγορίες εξακοντισθούν κατά των εμβρυουλκών. Ακόμη κι ο ανυποψίαστος πολίτης θα προτιμήσει ένα συναινετικό διαζύγιο από μια μίζερη, γεμάτη γκρίνιες και αντιπαραθέσεις συγκatoίκηση.

Εκείνο που δεν θα συγχωρέσει ο απλός ψηφοφόρος του ΠΑΣΟΚ είναι η διάλυση ενός χώρου εξαιτίας της αχαλίνωτης δραστηριότητας των στελεχών του.

Αν ο πυρήνας της διαφωνίας εντοπίζεται στα ιδεολογικά και πολιτικά ζητήματα, έχει καλώς. Αν όμως η αιτία της διάσπασης είναι οι μωροφιλοδοξίες των πρωτοκλασάτων στελεχών του, τότε το όποιο εγχείρημα θα παραμείνει **αδικαίωτο**.

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Σειρά: Ελληνικός Πολιτισμός
(Ιστορία, Λαογραφία, Τέχνη, Γράμματα)

ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ ΑΘΩΣ

Ιστορία - Τέχνη -
Παράδοση

ΑΓΙΟΝ ΟΡΟΣ
ΑΘΩΣ
Ιστορία - Τέχνη - Παράδοση
ΠΡΟΛΟΓΟΣ - ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Ι. Μ. ΧΑΤΖΗΦΩΤΗΣ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ - ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
Ι. Μ. Χατζηφώτης

με 132 σελίδες, χάρτη
και 21 εικόνες

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό
Ιπποκράτους 8 Αθήνα
Τηλ.: 36.27.318

Μπροστά στα νέα δεδομένα

του Γιώργου Γερόπουλου

«Είναι προφανές ότι στο χώρο μεταξύ ΠΑΣΟΚ-ΣΥΝ διαμορφώνεται μια δυναμική η οποία τείνει να ευνοεί το ΠΑΣΟΚ του κ. Σημίτη», υπογραμμίζει ο πολιτικός επιστήμονας Γ. Λούλης στη μελέτη του «Ο Συνασπισμός μπροστά στα νέα δεδομένα: ποια είναι αυτά και πώς μπορεί να τα αντιμετωπίσει». Τι προτείνεται; Ν καταστήσει ο ΣΥΝ τον πρωθυπουργό προσωπικά υπεύθυνο για την αρνητική πορεία της κυβέρνησης, εντείνοντας την κριτική του εφ' όλης της ύλης. Όπως και να έχουν τα πράγματα, στο προσεχές μέλλον, ο ΣΥΝ θα πρέπει να αποφασίσει αν θα εμφανιστεί βς ο κύριος εκφραστής μιας ελληνικής διευρυμένης «κεντροαριστεράς» ή αν θα συγκροτήσει ένα μπλοκ δυνάμεων αποκλειστικά της Αριστεράς.

Στο φουλ οι μηχανές στον Συνασπισμό, καθώς η ηγεσία του εκτιμά αφενός μεν ότι το διάστημα έως το συνέδριο του ΠΑΣΟΚ είναι πολιτικά πρόσφορο –αφού ο κ. Σημίτης είναι εγκλωβισμένος στις εσωκομματικές συμπληγάδες–, αφετέρου δε ότι ο ΣΥΝ πρέπει να είναι προετοιμασμένος προκειμένου να αντιμετωπίσει το ενδεχόμενο πρόωγων εκλογών.

Ήδη οι παροικούντες στην Κουμουνδούρου έχουν καταστρώσει σχέδιο πρωτοβουλιών, αρχής γενομένης από την αυριανή συνεδρίαση της Κεντρικής Πολιτικής Επιτροπής για τα θέματα εξωτερικής πολιτικής, ενώ θα ακολουθήσει αυτή η οποία θα ασχοληθεί με τα ζητήματα της οικονομίας και κυρίως με τα προβλήματα του αγροτικού τομέα. Ενδιάμεσα, ο ΣΥΝ θα πραγματοποιήσει στις 17 Μαΐου το θεματικό συνέδριο για την παιδεία, ενώ θα εκδηλώσει και το ενδιαφέρον του για τα διαδραματιζόμενα σε ό,τι αφορά τη Θεσσαλονίκη ως πολιτιστική πρωτεύουσα. Η ηγεσία του κόμματος δεν θα παραλείψει να αναλάβει πρωτοβουλία και για το μεγάλο θέμα της διαφάνειας στον δημόσιο βίο, με επίκεντρο τη διαπλοκή συμφερόντων με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Κι ενώ αυτά αναμένεται να συμβούν στο προσκήνιο, στο παρασκήνιο το επιτελείο της Κουμουνδούρου χαράσσει την τακτική του κόμματος, είτε για το ενδεχόμενο πρόωρης προσφυγής στις κάλπες είτε για την

αντιμετώπιση της παρατεταμένης προεκλογικής περιόδου στην οποία θα εισέλθει η χώρα, όπως εκτιμάται, άμα τη λήξει του συνεδρίου του κυβερνώντος κόμματος.

Η όλη προσπάθεια αναμένεται να επικεντρωθεί στην απόκρουση της διαφαινόμενης ικανότητας του κ. Σημίτη να επηρεάζει το ακροατήριο του ΣΥΝ. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσονται οι πρωτοβουλίες που αναλαμβάνει η ηγεσία του ΣΥΝ με στόχο να καταδείξουν την αδυναμία του πρωθυπουργού να ασκήσει εκσυγχρονιστική πολιτική σε αντίθεση με τις έως τώρα εξαγγελίες του. Εξάλλου οι χειρισμοί στα εθνικά θέματα και η πλημμελής αντιμετώπιση του πρόβλημα της ανεργίας αποτελούν για την Κουμουνδούρου το ευνοϊκότερο πεδίο άσκησης προγραμματικής αντιπολίτευσης. Ταυτοχρόνως η ηγετική ομάδα του ΣΥΝ ευελπιστεί ότι θα καταφέρει να ταυτίσει τον πρωθυπουργό με την κυβέρνηση, προκειμένου να τον καταστήσει προσωπικά υπεύθυνο για την εικόνα της και να πλήξει το κύρος του κ. Σημίτη στους ενδυνάμει ψηφοφόρους του κόμματος.

Σ' αυτό συντείνει και η μελέτη του πολιτικού επιστήμονα Γ. Λούλη, ο οποίος στον πόνημά του με τίτλο «Ο Συνασπισμός Μπροστά σε Νέα Δεδομένα: Ποια είναι αυτά και πώς μπορεί να τα αντιμετωπίσει», αναφέρει ότι «είναι προφανές ότι στο χώρο μεταξύ ΠΑΣΟΚ-ΣΥΝ διαμορφώνεται μια δυναμική η οποία τείνει να ευνοεί

εί το ΠΑΣΟΚ του κ. Σημίτη».

Παράλληλα υπογραμμίζεται ότι «η πλειοψηφία των ψηφοφόρων του ΣΥΝ αυτοχαρακτηρίζεται ως Κεντροαριστερή, οπότε ο κ. Σημίτης απευθύνεται καλύτερα στους ψηφοφόρους αυτούς σε σύγκριση με τον ΣΥΝ όταν ο τελευταίος ομιλεί μόνο για Αριστερά».

Στο πλαίσιο αυτό προτείνεται διαφοροποίηση του ΣΥΝ από την κυβέρνηση Σημίτη, με υψηλούς τόνους, σε θέματα που αφορούν όχι μόνο την εσωτερική αλλά και την εξωτερική πολιτική. Ταυτοχρόνως προτείνει ο ΣΥΝ να καταστήσει προσωπικά τον ίδιο τον πρωθυπουργό υπεύθυνο για την εικόνα της κυβέρνησης, ώστε η καλύτερη εικόνα του κ. Σημίτη να απορροφηθεί από τη χειρότερη εικόνα της κυβέρνησης. Παράλληλα στη μελέτη σημειώνεται ότι «αφού περάσει προς τα έξω ο ΣΥΝ πως δεν υπάρχει ένα κακό ΠΑΣΟΚ και ένας καλός Σημίτης, πρέπει ο πρωθυπουργός να πληγεί στα ευάλωτα σημεία του, όπως η απουσία τόλμης, αποτελεσματικότητας και ότι είναι θεωρητικός και όχι πρακτικός».

Τέλος τονίζει ότι ο ΣΥΝ πρέπει να συνδέσει την κυριότερη αδυναμία της κυβέρνησης, που είναι τα εσωκομματικά προβλήματα του ΠΑΣΟΚ, με την αδυναμία του πρωθυπουργού να κυριαρχήσει στο κόμμα του. Άρα πρέπει να μετατρέψει όπως αναφέρει «το εσωκομματικό χάος στο ΠΑΣΟΚ σε απουσία ικανοτήτων διοίκησης και αποτελεσματικότητας από μέρους του κ. Σημίτη».

Σύμφωνα με πληροφορίες, η μελέτη βρίσκεται ήδη στα χέρια ηγετικών στελεχών του κόμματος της Ανανεωτικής Αριστεράς και τα συμπεράσματα της αξιοποιούνται καταλλήλως. Εξάλλου, το τελευταίο διάστημα ο πρόεδρος του ΣΥΝ Ν. Κωνσταντόπουλος, ο οποίος σημειώνεται στην μελέτη ότι είναι το κυριότερο ατού του κόμματος απέναντι στο ΠΑΣΟΚ του Σημίτη, που ολίγες φορές έχει επιτεθεί προσωπικά στον πρωθυπουργό για ζητήματα που αφορούν χειρισμούς στα εθνικά θέματα, την πολιτική και την ανεργία, καθώς και θέματα διαφάνειας του δημόσιου βίου.

Στο επιτελείο του ΣΥΝ, σύμφωνα με πληροφορίες, επεξεργάζονται την ιδέα να εμφανιστεί το κόμμα της ανανεωτικής αριστεράς ως ο συνεπέστερος εκφραστής του εγχειρήματος της κεντροαριστεράς, τύπου Ιταλίας αλλά προσαρμοσμένο στα ελληνικά δεδομένα, και να επιδιώξει τη συμπίεση ευρύτερων προσωπικοτήτων οι οποίες ενδεχομένως να προέρχονται από τον συντηρητικό χώρο. Ενδεικτικό του κλίματος και των συζητήσεων που γίνονται είναι και το γεγονός ότι ο πρόην υπουργός εξωτερικών Μ. Παπακωνσταντίνου έχει εκφραστεί θετικά για τις θέσεις του ΣΥΝ ως προς τα εθνικά θέματα, ενώ προσφάτως σε συνέντευξή του στον «Αθήνα 9,84» έκανε λόγο για εκλογικό έταπο δυνάμεων αποτελούμενο από τον Σημίτη, τον ΣΥΝ και στελέχη του νεοφιλελεύθερου χώρου.

Ωστόσο οι σχεδιασμοί επί χάρτου των ηγετικών στελεχών του ΣΥΝ θα εξαρτηθούν από τον τόνο των εσωκομματικών αντιπαραθέσεων το επόμενο διάστημα.

Πάντως το Αριστερό Ρεύμα, επιδιώκει να διαμορφώσει μια εναλλακτική τακτική του ΣΥΝ στο πλαίσιο των απόψεών του για τις εξελίξεις στη Ν.Δ. και το ΠΑΣΟΚ που αποτελούν, όπως εκτιμούν τα στελέχη του, δύο εκδοχές της νεοφιλελεύθερης συναίνεσης, ενώ παράλληλα κάνουν λόγο για έντονη κινητικότητα στο χώρο της Αριστεράς η οποία περιλαμβάνει και το ΚΚΕ.

Ο Π. Λαφαζάνης, ένα από τα στελέχη του Αριστερού Ρεύματος, εκτιμά ότι η στατικότητα των προηγούμενων χρόνων στην Αριστερά ανήκει στο χθες και ήδη εκφράζονται αναζητήσεις για το μέλλον. Στο εσωτερικό του Ρεύματος διατυπώνονται απόψεις για την ανάγκη να ανοίξει ένας ουσιαστικός διάλογος ανάμεσα στις δυνάμεις της Αριστεράς, να αναπτυχθεί κοινή δράση. Και γιατί όχι, όπως σημειώνεται, να μην αναζητηθεί προοπτικά το έδαφος για την πολιτική συνεργασία τους σε μια σύγχρονη δημοκρατική ριζοσπαστική και ανατρεπτική κατεύθυνση. Βεβαίως πολλά θα εξαρτηθούν από τις εξελίξεις στον Περισσό και το αποτέλεσμα του συνεδρίου του ΚΚΕ, αν και όλα αυτά, αφορούν το απώτερο μέλλον και όχι την παρούσα φάση.

Εν κατακλείδι, η ηγεσία του ΣΥΝ καλείται να διαμορφώσει την τακτική της ανάμεσα στις αντιτιθέμενες φωνές για συγκρότηση μπλοκ αριστερών δυνάμεων και διακριτικής μεταχείρισης της κυβέρνησης Σημίτη, καθώς και του κινδύνου να συρρικνωθεί το ακροατήριο του κόμματος από τις δυνατότητες του μεταπαπανδρεϊκού ΠΑΣΟΚ να απευθυνθεί σε αυτό.

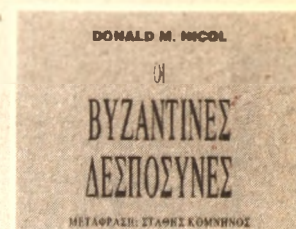
ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Σειρά: Ιστορία (Αρχαία -
Μεσαιωνική - Νεότερη)

DONALD M. NICOL

Καθηγητής Πανεπιστημίου και τέως διευθυντής
της Γενναδίου Βιβλιοθήκης Αθηνών

ΟΙ BYZANTINEΣ ΔΕΣΠΟΣΥΝΕΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ:
Στάθης Κομνηνός
Φιλολόγος - μεταφραστής

Με 248 σελίδες και
8 εικόνες εκτός κειμένου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό
Ιπποκράτους 8 Αθήνα
Τηλ.: 36.27.318

Απουσία στρατηγικού στόχου

του Δημήτρη Ζώνιου

Πού πάει το ΚΚΕ; Πώς και με ποιές δυνάμεις θα οδηγήσει το λαό στον σοσιαλισμό; Ουσιαστικά ερωτήματα για τα μέλη του κόμματος τα οποία δεν απαντήθηκαν στον προσυνεδριακό διάλογο. Όσοι προσπάθησαν να εκφέρουν ουσιαστικό πολιτικό λόγο, λοιδορήθηκαν, συκοφαντήθηκαν. Η αοριστολογία θριάμβευσε! Στη γενικότερη συζήτηση επιχείρησαν να παρέμβουν και κάποιοι από τον ΣΥΝ οι οποίοι, δεν τοποθετήθηκαν επί της ουσίας, αλλά περιορίστηκαν στην εκτίμηση για «κινητικότητα στο χώρο της Αριστεράς».

Πετροβολείται πάντα το δένδρο που έχει καρπούς», έλεγε ο Γερμανός φιλόσοφος Γ.Γ. Φίχτε. Στο στόχαστρο αρκετών συντρόφων του εξακολουθεί να βρίσκεται το τελευταίο διάστημα και ο **Μήτσος Κωστόπουλος**, μέλος του Π.Γ. της Κ.Ε. του ΚΚΕ και κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος του κόμματος. Οι προβληματισμοί που εξέφρασε με άρθρο του στον *Ριζοσπάστη*, στο πλαίσιο του προσυνεδριακού διαλόγου, δεν ενόχλησαν απλώς την κοιμματική ηγεσία. Την εκνεύρισαν. Μήπως άραγε της προκάλεσαν και φροβίες;

Ανεξαρτήτως από το αν συμφωνεί ή διαφωνεί κάποιος με τις απόψεις που εξέφρασε ο πρώην γενικός γραμματέας της ΓΣΕΕ, οφείλει ν' απαντήσει με πολιτικά επιχειρήματα και όχι με ανορθόδοξες πρακτικές. Κινούνται σε σωστή κατεύθυνση οι θέσεις του για τον στρατηγικό στόχο και την τακτική του κόμματος και αν όχι, γιατί; Ξεφεύγουν από τη μαρξιστική-λενινιστική θεωρία, και αν ναι, γιατί; Ματαίως περιμέναν αρκετά μέλη του κόμματος, ν' αναπτυχθεί κάποια επιχειρηματολογία πάνω στους προβληματισμούς που εξέφρασε ο Μ. Κωστόπουλος. Αντιθέτως, έγιναν μάρτυρες μιας επιχείρησης για την πολιτική εξόντωση του πρώην συνδικαλιστή! Υψηλοί κοιμματικοί παράγοντες και τα φρεφρονά τους επιτέθηκαν εναντίον του, κατηγορώντάς τον για «οπορτουνισμό» και «ρεφορμισμό», ενώ δεν έλειψαν κι εκείνοι που έφθασαν στο σημείο, να κάνουν λόγο για «δεξιές αντιλήψεις». Στο ίδιο πνεύμα, αλλά στελέχη, πρωτοστατούντος του κ. **Μαίλη**, ανέλαβαν να διαβάλλουν όσα μέσα μαζικής επικοινωνίας και δημοσιογράφους ασχολήθηκαν με τις σκέψεις του Μ.

Κωστόπουλου. Δεν διάσπασαν μάλιστα να μιλήσουν για «ενορχηστρωμένη και κατευθυνόμενη δημοσιογραφία» και για «πληρωμένους κονδυλοφόρους»! Τέτοιες ενέργειες μόνο άγνοια και πολιτική αδυναμία φανερώνουν. Πόσο μάλλον, όταν προβληματισμούς ανάλογους με αυτούς του Μ. Κωστόπουλου εξέφρασαν και άλλοι, όπως ο δημοσιογράφος **Βάσος Γεωργίου**.

Καταθέτοντας τις θέσεις του στον προσυνεδριακό διάλογο, (*Ριζοσπάστης*, 20-4-1996) το ιστορικό στέλεχος του ΚΚΕ, αμφισβήτησε και αυτός την αντίληψη της ηγεσίας του κόμματος για τη διαμόρφωση των συνθηκών υπό τις οποίες θα επικρατήσει μεμονωμένα στη χώρα μας η σοσιαλιστική επανάσταση. Αναρωτήθηκε, «μήπως παίρνουμε τις επιθυμίες μας για πραγματικότητα» και αν «η ζωή όλα τα επιτρέπει και η διαλεκτική εξέλιξη μπορεί να κάνει τ' αδύνατα δυνατά». Επικρίνοντας την στάση της κοιμματικής ηγεσίας στο θέμα των πολιτικών συμμαχιών, ο Β. Γεωργίου διερωτήθηκε, πώς είναι δυνατόν να μιλά για τη συγκρότηση του αντιιμπεριαλιστικού-αντιμονοπωλιακού μετώπου και ταυτοχρόνως, ν' αρνείται μία κάποια συνεργασία και κοινή πάλη για τα εργατικά και λαϊκά ζητήματα με τον ΣΥΝ. «Εξακολουθούμε -πρόσθεσε- να τον αγνοούμε, να τον κηρύσσουμε ανύπαρξτο εσωτερικά, αλλά τον δεχόμαστε σ' εξωτερικές συνεργασίες ή ακόμη περισσότερα, στέλνουμε προσκλήσεις για διεθνή συνάντηση στη χώρα μας ακόμη και σε σοσιαλδημοκρατικές αντικομμουνιστές!»

Στον ΣΥΝ κάποιοι παρακολουθούν τις εξελίξεις στο ΚΚΕ με ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Με τρισελίδο άρθρο του στο περιοδικό *Αλφα* (τεύχος Απριλίου) κορυφαίο στέλεχος του Νέου Αριστερού Ρεύματος εκτι-

μά ότι τα πολιτικά θέματα που έθιξε ο Μ. Κωστόπουλος είναι «καίρια και κρίσιμα όχι μόνο για την πορεία του ΚΚΕ, αλλά τη χώρας μας». Ο αρθρογράφος ο οποίος υπογράφει με το ψευδώνυμο «Π. Πολιτικός» αποφεύγει να πάρει θέση στους προβληματισμούς του στελέχους του ΚΚΕ και σημειώνει ότι οι διαφορετικότητες στην Αριστερά είναι δεδομένες. «Πέρα απ' αυτές όμως -αναφέρει- υπάρχει ανάγκη να ανοίξει ένας διάλογος ανάμεσα στις δυνάμεις της Αριστεράς, ν' αναπτυχθεί η κοινή δράση τους και γιατί όχι ν' αναζητηθεί έστω προοπτικά, το έδαφος για την πολιτική συνεργασία τους σε μία σύγχρονη, δημοκρατική, ριζοσπαστική και ανατρεπτική κατεύθυνση». Ο ανώνυμος αρθρογράφος θεωρεί πως «η ενωτική προοπτική» δεν είναι τόσο μακρινή όσο φαίνεται και συμπληρώνει: «Είναι σίγουρο ότι το ΚΚΕ δεν μπορεί να πορεύεται προς το μέλλον προσκολλημένο στο παρελθόν. Είναι αναμφισβήτητο ότι ο ΣΥΝ χρειάζεται ένα νέο πιο αριστερό και ριζοσπαστικό βηματισμό».

Κομματικοί φίλοι του Μ. Κωστόπουλου χαρακτηρίζουν αυτό το κείμενο «έκθεση ιδεών» και διαβεβαιώνουν, όπως και παράγοντες του Νέου Αριστερού Ρεύματος, ότι «δεν υπάρχουν επαφές» μεταξύ τους.

Η μέρα έναρξης των εργασιών του συνεδρίου πλησιάζει. Ο καθένας θα κριθεί από τις πράξεις του. Και αυτοί που ενδεχομένως θα επιχειρήσουν να κρύψουν τα προβλήματα του κόμματος «κάτω από τις στάχτες», αλλά και όσοι αναλώσουν τις δυνάμεις τους στη «μάχη της καρέκλας» και των παρασκηνακών διεργασιών για τον αποκλεισμό στελεχών. Το ζητούμενο είναι ο προσδιορισμός της στρατηγικής και της τακτικής του ΚΚΕ.

Η αποκάλυψη της συγκάλυψης

του Στέλιου Π. Καφαντάρη

Πριν καν εξαντληθεί το *Αντί* της 26ης Απριλίου η δημοκρατική αξιοπιστία του **Καραμανλή** υπέστη και άλλο ένα ισχυρότατο χτύπημα μετά από εκείνο του αμερικανικού περιοδικού *Nation* (βλ. Καραμανλής: Σωτήρ του Έθνους-ήρωας του *Nation*, *Αντί* 26/4/1996).

Μετά τον **Κρίστοφερ Χίτσενς** και άλλοι δημοσιογράφοι διεθνούς κύρους που δεν φοβούνται να πούνε τα σύκα-σύκα, οι **Τζακ Άντερσον** και **Μάικλ Μπίνσταιν** πήρανε την ανέμη για τα σκοτεινότερα μυστικά του Καραμανλή.

Θυμίζουμε την ιστορία για όσους την αντιμετωπίζουν για πρώτη φορά: Οι αποκάλυψεις Χίτσενς στο *Nation* αποτελούν το πρώτο μέρος του σκανδάλου που είναι η αίτηση Καραμανλή προς Αμερικανούς στις αρχές 1967 για μια έγκυρη δικτατορία Ελλήνων στρατηγών της εμπιστοσύνης του προφανώς για να τον φέρουν πίσω να σώσει τη χώρα από την αναρχία. Οι Άντερσον και Μπίνσταιν στο δικό τους αποστολικό *Merry-Go-round* που δημοσιεύεται σε πάρα πολλές εφημερίδες παρουσιάζουν το δεύτερο μέρος του σκανδάλου, την περιγραφή της συγκάλυψης.

Όπως διδάσκει η πολιτική εγκληματολογία, η συγκάλυψη έχει ξελιχθεί σε μια πολύ ενδιαφέρουσα αλλά συνηθισμένη εγκληματική ενέργεια, κοινή σε πολλά πολιτικά σκάνδαλα. Από μίαν άποψη δεν είναι ολωσδιόλου ανωφελής γιατί μειώνει μεν τις πιθανότητες να λάμψει η αλήθεια, παρ'όλαυτα ωστόσο τις αυξάνει επειδή διερρώνει το μέτωπο της παρανομίας· έτσι δίνει το πραγματικό νόημα του λαϊκού γνωμικού «αγαπάει ο Θεός τον κλέφτη, αγαπάει όμως και τον νοικοκύρη».

Λόγος χάρη, ο **Νίξον** δημιούργησε βασικό πρόβλημα στον εαυτό του μόνο μετά την απόπειρα συγκάλυψης του Ουότεργκαϊτ και όχι με τη διάρρηξη καθεαυτήν. Αλλά και στο ημέτερο αντι-ευρωπαϊκό *καλαμπόκι* πάλα για την απόπειρα συγκάλυψης φυλακίστηκαν τα προβεβλημένα στελέχη, όπως είθισται να λέγονται οι εγκάτετοι στο πασοκικό ιδίωμα.

Υποτίθεται ότι ο Άντερσον κυνηγώντας περισσότερες αποδείξεις για την παράνομη δολοφηφία στην τετραγωνική οικονομική σχέση Νίξον-Τομ Πάπας-ΚΥΠ-ΣΙΑ έλαβε υποσχέσεις από «αξιωματικούς» (η αγγλική λέξη είναι *officials* – προφανώς εννοεί υπουργούς) της πρώτης μεταχουντικής κυβέρνησης Καραμανλή του 1974 τι θα του έστελναν στοιχεία. Αργότερα οι αξιωματούχοι υπαναχώρησαν, και ο Άντερσον πίστευε ότι κάποιος συμψηφισμός σκανδάλων μεταξύ ελληνικής και αμερικανικής κυβέρνησης ετελεσφόρησε. Ο συμψηφισμός σκανδάλων είναι και αυτό σημείο των καιρών που θα πρέπει να αναλυθεί από την πολιτική εγκληματολογία με κορυφαίο εγχώριο παράδειγμα της άφραση του **Μητσοτάκη** από τον **Παπανδρέου** για την υπόθεση της ΑΓΕΤ.

Με την ενδιαφέρουσα ρητορεία που τον διακρίνει ο Άντερσον φράζει ότι ίσως οι αποκάλυψεις Χίτσενς είναι το κλειδί της συγκάλυψης. Και λέγω «ρητορεία», που ίσως φαίνεται αρνητικός χαρακτηρισμός, γιατί ο Άντερσον, όπως και άλλοι αμερικανοί δημοσιογράφοι, έχει έναν αργόσυρτο τρόπο να φανερώνει ένα ένα τα στοιχεία σαν να είναι χαρτιά της τράπουλας. Αυτός ο τρόπος θα μπο-

ρούσε να θεωρηθεί εκνευριστικός, ίσως μάλιστα στη συγκεκριμένη περίπτωση υποκριτικός.

Για τα χαρακτηριστικά γραφής των Άντερσον και Μπίνσταιν το μεν πρώτο είναι υποκειμενικό και δεν χρήζει πολλών αναλύσεων, για το δεύτερο όμως απαιτείται κάποια επιχειρηματολογία: Κατ'αλήθεια, κατευθυντήρια δύναμη πίσω από το σύνθετο καραμανλικό σκάνδαλο, όπως και πίσω από άλλα σκάνδαλα που σιγά σιγά έρχονται στο φως, είναι ο **Ηλίας Π. Δημητρακόπουλος**, γνωστός στους αναγνώστες του *Αντί* ακόμα και από το προηγούμενο τεύχος ως ο άνθρωπος που δίνει από την Ουάσιγκτον πολλές μάχες υπέρ της δημοκρατικής Ελλάδας.

Ο Δημητρακόπουλος, όπως αποκαλύφθηκε στο *Nation* γνώριζε την υπόθεση από το 1968 αλλά δεσμευόταν από το απόρρητο, πάντως από τις αρχές του 1975 με την έκδοση των απομνημονευμάτων του **Κύρου Σούλτσμπεργκερ** μπορούσε να μιλήσει έστω με παραπομπή στο βιβλίο. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι υπέδειξε στον Άντερσον και τότε τις λεπτές σχέσεις των μερών.

Είναι σχεδόν θεατρικός ο τρόπος που αποκαλύπτει τα στοιχεία το άρθρο καθώς η «έξοδος» στο δράμα είναι γνωστή εκ των προτέρων, από χρόνια. Εν πάσει περιπτώσει δεν κρίνεται εδώ ο τρόπος που επιλέγουν ο Άντερσον και ο Μπίνσταιν να ενημερώσουν τους αναγνώστες τους στα εκτεταμένα μετόπισθεν της α-πολιτικής Αμερικής. Η ουσία είναι ότι ο έγκυρος Άντερσον επαναφέρει ένα θέμα που σοβούσε επί χρόνια. Θα μπορούσε να πει κανείς ότι έχει και πρόσθετα στοιχεία που τον πείθουν, αλλά για λόγους επαγγελματικών δεν τα αποκαλύπτει ακόμα.

Η ελπίδα αυτή μας κυριαρχεί τόσο γι' αυτό το σκάνδαλο όσο και για πολλά άλλα που κατέληξαν άδοξα υπέρ της «ιστορικής αλήθειας».

Εν τω μεταξύ τι γίνεται στην Ελλάδα από αυτές τις τρομακτικές αποκάλυψεις με όποιο θεατρinισμό και αν συνοδεύονται; Ασφαλώς δεν θα απαιτούσε κανείς να υπερασπιστεί την τιμή του ο Καραμανλής από τον Όλυμπο στον οποίο ευρίσκεται. Πού είναι όμως οι Μολυβιάτηδες, οι Λαμπριές, έστω οι Παυλόπουλοι αυτού του κόσμου; Τι φαντάζονται, ότι οι αποκάλυψεις είναι μια ενορχηστρωμένη αμερικανική συνωμοσία σπύλωσης του ηγέτη, και αν ναι γιατί δεν το λένε; Αλλά τότε και το BBC που αναμετάδωσε από τον SKY το άρθρο, και αυτό μέρος της διεθνούς συνωμοσίας είναι; Ή, έστω, γιατί δεν λένε ότι ο πεφωτισμένος Αυταρχικός θα έφερνε την «ομαλότητα» σε μήνες και όχι μετά από εφτά χρόνια σκοτάδι, εθνική προδοσία και καταστροφή;

Τέλος, η ευθύνη των ελληνικών μέσων μαζικής ενημέρωσης και του Τύπου για τη συγκάλυψη της συγκάλυψης είναι τεράστια. Με την εξαίρεση ελάχιστης κρυπτικής μνείας της *Καθημερινής*, επικρατεί ενσυνείδητη αδιαφορία ιχθύος. Οι λάτρεις του ακραίου, σε κάθε αντικαισθητική μορφή του, που δοκιμάζουν τα ταπεινότερα ένστικτα των αναγνωστών και ακροατών δήθεν στο βοήθιο της ενημέρωσης αυτολογοκρίνονται σε τέτοιο βαθμό; Για χάρη ποιας Ιστορίας παραβιάζεται η Αλήθεια, ή έστω νύξεις της, με τον προσήκοντα σεβασμό; Επιτέλους ποιος κυβερνά αυτόν τον τόπο;

9 Μαΐου: Ημέρα της Ευρώπης Από τον Σούμαν και τον Μοννέ στον Ντελόρ

του Σωτήρη Ντάλη

«Η Ευρώπη είναι μια έννοια αβέβαιη, που γεννιέται από τον κυκεώνα, με απροσδιόριστα σύνορα, μεταβλητή γεωμετρία, μια έννοια που υφίσταται ολισθήσεις, ρήξεις, μεταμορφώσεις», έγραφε το 1987 ο **Edgar Morin**¹. Ήπειρος του πνεύματος και του προβληματισμού και γενέτειρα ιδεών που εξαπλώθηκαν σε ολόκληρο τον κόσμο, η Ευρώπη και η περίπλοκη ταυτότητά της, οδήγησαν πριν από μερικές δεκαετίες, προσωπικότητες όπως οι **Schuman**, **Monnet**, **De Gasperi**, **Adenauer** και **Spaak** στο να θέσουν τα θεμέλια για το ευρωπαϊκό οικοδόμημα.

Καρπός της ιστορίας και της αναγκαιότητας αλλά και της θέλησης, η ευρωπαϊκή ιδέα πέρασε από πολλές παλινδρομήσεις, ανιστολές και αλλεπάλληλες κρίσεις για να φτάσει στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία αποτελεί πλέον ένα μόνιμο πλαίσιο ευρωπαϊκής προοπτικής, ένα φάρο προς τον οποίο κοιτάζουν όλες οι χώρες της Γηραιάς Ηπείρου.

Η ΠΡΟΤΑΣΗ SCHUMAN

Ήταν 9 Μαΐου 1950, όταν στη μεγάλη αίθουσα του Quai d'Orsay, ο γάλλος υπουργός Εξωτερικών **Robert Schuman** κοινοποίησε μια πρωτότυπη και αρκετά τολμηρή πρόταση της κυβέρνησής του, στην οποία είχε συμβάλει αποφασιστικά ο **Jean Monnet**. Με την πρόταση αυτή, η γαλλική κυβέρνηση εισηγούνταν την κοινή διαχείριση της γερμανικής και γαλλικής παραγωγής του άνθρακα και του χάλυβα, στο πλαίσιο μιας οργάνωσης ανοικτής σε όλες

ενοποίηση της Ευρώπης, με την εδραίωση κοινών βάσεων ανάπτυξης. Η ενοποίηση αυτή έπρεπε να στηρίζεται στην κοινή εκμετάλλευση του άνθρακα και του χάλυβα. Για να πετύχει ο σκοπός, έπρεπε να δημιουργηθούν κοινά θεσμικά όργανα, κοινό κανόνες και μια «ανώτατη αρχή», ανεξάρτητη από τις κυβερνήσεις, της οποίας όμως οι αποφάσεις θα δέσμευαν τα κράτη-μέλη.

Η εφαρμογή του σχεδίου Schuman άρχισε αμέσως καθώς εντός ολίγων ημερών είχαν εκφρασθεί θετικά οι κυβερνήσεις της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, της Ιταλίας, του Βελγίου, της Ολλανδίας, του Λουξεμβούργου και βέβαια της Γαλλίας. Η βρετανική κυβέρνηση δήλωσε ότι είναι αδύνατο να συμφωνήσει με την εγκαθίδρυση μιας υπερεθνικής αρχής, που θα έχει κυριαρχικές εξουσίες. Έτσι, η πορεία της Ευρώπης προς την ενοποίηση ξεκίνησε μόνο με έξι χώρες³.

Παράλληλα με την οικονομική ενοποίηση

Οι προσπάθειες για την οικοδόμηση της Ευρώπης και σε πολιτικό επίπεδο θα συνεχιστούν. Τον Οκτώβριο του 1954, με το Πρωτόκολλο του Παρισιού, τροποποιείται η Συνθήκη των Βρυξελλών του 1948 και οδηγούμαστε στη δημιουργία της Δυτικοευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ) με τη συμμετοχή της Γαλλίας, του Βελγίου, του Λουξεμβούργου, του Ηνωμένου Βασιλείου, της Ολλανδίας, της Γερμανίας και της Ιταλίας.

Η δημιουργία της ΔΕΕ υπήρξε μια πολύ καλή λύση ανάγκης για την ελεγχόμενη και θεσμικά πλέον πλήρη σύνδεση της Ομοσπονδιακής Γερμανίας με τη Δύση. Ωστόσο η εξάρτηση της ΔΕΕ από το ισχυρότερο ΝΑΤΟ την οδήγησε σε «χειμερία νάρκη» που κράτησε τριάντα ολόκληρα χρόνια.

ΟΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ

Οι Ευρωπαϊκές Κοινότητες θα δημιουργηθούν με τρεις συνθήκες: Με την πρώτη, στις 18 Απριλίου 1951, οι έξι υπογράφων την ιδρυτική Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ) που τέθηκε σε ισχύ το 1953. Στην επίσημη δήλωση θα υπογραμμίσουν ότι «είναι αποφασισμένοι να υποκαταστήσουν τους προαιώνιους ανταγωνισμούς με μια συγχώνευση των ουσιωδών συμφερόντων τους, να θεμελιώσουν με την ίδρυση μιας οικονομικής Κοινότητας τις πρώτες βάσεις μιας ευρύτερης και βαθύτερης κοινότητας μεταξύ λαών για πολύ καιρό διχασμένων με αιματηρές διαιρέσεις και να θέσουν τις θεσμικές βάσεις που θα τους κατευθύνουν προς ένα εφεξής κοινό πεπρωμένο».

Στις 27 Ιουλίου 1952 εγκαθίστανται στο Λουξεμβούργο τα θεσμικά όργανα της ΕΚΑΧ με πρόεδρο της Ανωτάτης Αρχής

Με τις συνθήκες της Ρώμης το 1957, για την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (EURATOM), τίθεται ουσιαστικά τέλος στην οικονομική και πολιτική τάξη που γεννήθηκε μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

τις ευρωπαϊκές χώρες.

Ο επιδιωκόμενος στόχος ήταν διπλός: Αφενός η γαλλογερμανική συμφιλίωση και, αφετέρου, η δημιουργία μιας οικονομικής κοινότητας που θα αποτελούσε το πρώτο βήμα για μια ευρωπαϊκή ομοσπονδία². Για την επίτευξη αυτού του στόχου προτάθηκε η παρακάτω μέθοδος:

- Να επιδιωχθεί αρχικά η οικονομική

της Ευρώπης, είχε αρχίσει να συζητείται σοβαρά η σύσταση άλλης μιας Κοινότητας, στρατιωτικού κυρίως χαρακτήρα, της Ευρωπαϊκής Αμυντικής Κοινότητας. Έτσι, στις 24 Οκτωβρίου 1950, ο πρωθυπουργός της Γαλλίας **René Pleven** παρουσιάζει ένα σχέδιο Ευρωπαϊκής Κοινότητας Αμυνας, το οποίο όμως θα απορριφθεί από τη Γαλλική Εθνοσυνέλευση το 1954.

τον Jean Monnet, της Κοινής Συνέλευσης τον **Paul Henri Spaak** και του Δικαστηρίου τον **Massimo Pilitti**. Ένα μήνα αργότερα, στις 11 Αυγούστου, η βρετανική κυβέρνηση θα εκφράσει την πρόθεσή της να συνάψει συμφωνία σύνδεσης με την ΕΚΑΧ!

Τον Σεπτέμβριο του 1952 συγκροτείται η «Ειδική –ad hoc– Συνέλευση», επιφορτισμένη με την επεξεργασία του σχεδίου της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Κοινότητας, η οποία τον Μάρτιο του 1953 θα αποδεχθεί το σχέδιο συνθήκης για τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Πολιτικής Κοινότητας. Με βάση την έκθεση Spaak, οι υπουργοί Εξωτερικών των έξι θα αποφασίσουν στις 29 Μαΐου 1956 να αρχίσουν διαπραγματεύσεις για τη σύναψη των συνθηκών που θα εγκαθιδρύσουν μια γενική κοινή αγορά και μια ευρωπαϊκή οργάνωση ατομικής ενέργειας.

Ένα περίπου χρόνο αργότερα, στις 25 Μαρτίου 1957, θα υπογραφούν στο Καπιτώλιο της Ρώμης οι Συνθήκες με τις οποίες ιδρύθηκαν η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) και η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (Euratom).

Με τις συνθήκες της Ρώμης τίθεται ουσιαστικά τέλος στην οικονομική και πολιτική τάξη που γεννήθηκε μετά τον Β' Παγκόσμιο.

Στα χρόνια που ακολούθησαν, η κοινοτική ολοκλήρωση ή συσσωμάτωση αποτέλεσε ένα εξελικτικό σχήμα με στόχο την πολιτική ενοποίηση της Ευρώπης. Ακολουθώντας τη λειτουργική μέθοδο, η Κοινότητα προχώρησε σε βαθμιαία ενοποίηση που οδήγησε στη Συνθήκη του Μάαστριχτ και στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

1989: ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ «ΕΙΔΥΛΛΙΑΚΟΥ ΤΟΠΙΟΥ»

Την περίοδο 1945-1989 η Ευρώπη έκανε τεράστια βήματα, μετατρέποντας την πολιτική των κανονιών σε πολιτική της ειρήνης, περνώντας από την «οικονομία» του πολέμου στην οικονομία της ειρήνης¹. Αυτή την περίοδο, η Δυτική Ευρώπη ανέπτυξε μια οικονομία ειρήνης, με σαφή τη θέλησή της να την κάνει συλλογική και μόνιμη. Προς αυτή την κατεύθυνση συνέβαλε αποφασιστικά η ιδέα της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, η οποία σε πρώτο στάδιο το 1950, με τη συμφωνία για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα, σε δεύτερο το 1957 με τη Συνθήκη της Ρώμης και τέλος σε τρίτο το 1992 με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ και με το σχέδιο για την Ευρωπαϊκή Ένωση επέτρεψε, μεταξύ άλλων, την επανένωση της Γερμανίας, την αφομοίωση της Ιβηρικής Χερσονήσου και μέρους της Βαλκανι-

κής (Ελλάδα) στην ομάδα των δημοκρατικών και ανεπτυγμένων κρατών.

Αυτό το ειδυλλιακό τοπίο διαταράχθηκε το 1989 «από τους θορύβους της σοσιαλιστικής κατάρρευσης, από τις εικόνες της ένδειας και από τους ήχους των όπλων της Γιουγκοσλαβικής εθνοκάθαρσης», όπως πολύ εύστοχα σημείωνε ο ιστορικός **Βασίλης Παναγιωτόπουλος** στην εφημ. *Εποχή* της 16 Ιανουαρίου 1994⁵.

Με την επερχόμενη τέταρτη διεύρυνση, η Ευρωπαϊκή Ένωση είναι πολύ πιθανό να ξεφύγει από τις αρχικές της στοχεύσεις. Σ' ένα σχήμα 20-30 μελών, η Ελλάδα και οι άλλες μικρές χώρες θα αντιμετωπίσουν τον κίνδυνο να βρεθούν στο περιθώριο της ενοποιητικής διαδικασίας.

Τα τελευταία πέντε χρόνια, η Κοινότητα/Ευρωπαϊκή Ένωση υποχρεώθηκε να συνεισφέρει πάλι στην ενδυνάμωση της ασφάλειας και της σταθερότητας στην Ευρώπη, ανοίγοντας παράλληλα τις πόρτες της σε νέα μέλη. Έπειτα από μια κατάσταση έκπληξης στην οποία βρέθηκε η Ε.Ε. λόγω της ανάφλεξης στη Γιουγκοσλαβία, κατάφερε στη συνέχεια να ελαχιστοποιήσει τη διαταραχή στη Βαλκανική και να επαναπροσδιορίσει το πλαίσιο της ευρωπαϊκής προοπτικής.

Μπροστά σ' ένα κρίσιμο σταυροδρόμι της οικονομικής και πολιτικής της ολοκλήρωσης, η Ε.Ε. καλείται σήμερα να σταθεί όρθια, κυρίαρχη του μέλλοντός της και ικανή να συμβάλει στη διεύρυνση των ελευθεριών και την εδραίωση της ειρήνης στη Βαλκανική και στην περιοχή της πρώην Σοβιετικής Ένωσης.

Επιπλέον, η Ε.Ε. βρίσκεται σήμερα αντιμετώπιση μ' έναν νέο κύκλο διεύρυνσης, αυτή τη φορά με πολύ μεγαλύτερο αριθμό υποψηφίων χωρών που αναζητούν να ενταχθούν σε μια ζώνη σταθερότητας και ευημερίας.

Η ικανότητα όμως της Ε.Ε. να απορροφήσει και νέα μέλη χωρίς να επιβραδυνθεί η ευρωπαϊκή ενοποίηση αποτελεί ένα θεμελιώδες ερώτημα το οποίο προβληματίζει σοβαρά τις Βρυξέλλες.

Με την επερχόμενη τέταρτη διεύρυνση, η Ε.Ε. είναι πολύ πιθανό να ξεφύγει από τις αρχικές της στοχεύσεις και να συμπεριλάβει 20-30 μέλη. Σ' ένα τέτοιο σχήμα, η Ελλάδα και οι άλλες μικρές χώρες θα αντιμετωπίσουν τον κίνδυνο να βρεθούν στο περιθώριο της ενοποιητικής διαδικασίας⁶.

Τέλος, σε ό,τι αφορά την Ελλάδα, η διαφύλαξη του «ενωσιακού κεκτημένου» πρέπει να αποτελέσει έναν από τους βασικούς

στόχους της στη διαδικασία και τη διαπραγμάτευση της νέας διεύρυνσης.

Η διαφύλαξη του «ενωσιακού κεκτημένου» προϋποθέτει ότι οι υποψήφιες χώρες πρέπει να αποδεχθούν το σύνολο των βασικών αρχών που εμπεριέχονται σ' αυτό αλλά και τους «πολιτικούς στόχους» (finalité politique) της Ε.Ε⁷.

Επίσης, πέρα από την ένταξη της Κύπρου, η σημασία της οποίας για την Ελλάδα είναι

αυτονόητη, δεν πρέπει σε καμιά περίπτωση να παραγνωρισθεί και η σημασία μιας μελλοντικής ενσωμάτωσης των βαλκανικών χωρών στην Ένωση.

Ο ΣΤΟΧΟΣ ΤΗΣ ΔΙΕΥΡΥΝΣΗΣ

«Τα πάντα έχουν ειπωθεί για το ιστορικό καθήκον της Δυτικής Ευρώπης να διευρύνει την Ευρωπαϊκή Ένωση στα κεντροευρωπαϊκά και ανατολικοευρωπαϊκά έθνη της ηπείρου μας, καθώς επίσης και σε δύο μικρές μεσογειακές χώρες: την Κύπρο και τη Μάλτα», υπογράμμιζε ο **Ζακ Ντελόρ** σε άρθρο του στον *Nouvel Observateur*⁸ και διευκρίνιζε το στόχο της διεύρυνσης: «Πρόκειται για την επέκταση των αξιών της ειρήνης και της συνεργασίας οι οποίες αποτελούν την πιο μεγάλη επιτυχία, εδώ και σχεδόν πενήντα χρόνια, της καταπληκτικής περιπέτειας της ευρωπαϊκής οικοδόμησης».

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Βλ. Edgar Morin, *Penser l'Europe*, Gallimard, Paris 1987. (ελληνική μετάφραση, *Να σκεφτούμε την Ευρώπη*, Εξάντας, Αθήνα 1991).
2. Βλ. αναλυτικά: Emil Noël, *Τα γρανάζια της Ευρώπης*, Παπαζήσης, Αθήνα 1979, σσ. 139-141. Επίσης, Jean Monnet, *Απομνημονεύματα*, Ροές, Αθήνα 1988.
3. Emil Noël, op. cit, σ. 140.
4. Φελίππε Γκονζάλες, «Η Ευρώπη των λαών», εφημ. *Έθνος*, 1 Νοεμ. 1993.
5. Βασίλης Παναγιωτόπουλος, «Ευρωπαϊκότητα-Βαλκανικότητα», εφημ. *Η Εποχή*, 16 Ιαν. 1994.
6. Βλ. Στ. Περγάκης, «Θεσμικό έλλειμμα και η μετα-Μάαστριχτ εποχή. Εμπειρίες και μαθήματα», στον συλλογικό τόμο, *Οι θεσμικές διαστάσεις της Ε.Ε. στη μετα-Μάαστριχτ εποχή*, έκδοση ΕΚΕΜ-Α. Σάκκουλας, 1995, σσ. 13-19.
7. Π. Ιωακειμίδης, *Η Νέα Διεύρυνση της Ε.Ε. και η Ελλάδα*, έκδοση Ι. Σιδέρης-ΕΛΙΑΜΕΠ, σσ. 42-43.
8. Jacques Delors, «Européens, decidez-vous!», στο περιοδικό *Nouvel Observateur*, 28 Μαρτίου 1996.

Υποκριτική σιωπή

της Ελένης Κολλιοπούλου

Δέκα χρόνια μετά την έκρηξη στον πυρηνικό αντιδραστήρα του Τσέρνομπιλ στην Ουκρανία, ο αριθμός των θυμάτων είναι αδύνατο να μετρηθεί με ακρίβεια.

Για τρία χρόνια μετά το μεγαλύτερο πυρηνικό ατύχημα στον κόσμο, κανείς δεν μιλούσε επίσημα για θύματα ούτε για τα τρομερά προβλήματα που αντιμετώπιζαν οι κάτοικοι των περιοχών της Λευκορωσίας. Σήμερα, η Διεθνής Επιτροπή Ατομικής Ενέργειας εξακολουθεί να υποτιμά το μέγεθος της καταστροφής και μιλά μόνο για 31 θύματα!

Η φωτιά στον αντιδραστήρα Νο 4 μετά την έκρηξη της 26ης Απριλίου 1986 έκαιγε για 14 μέρες. Η ποσότητα του ραδιενεργού υλικού μέσα στον αντιδραστήρα υπολογίζεται ότι είναι όση περιέχεται σε χίλιες βόμβες σαν αυτές της Χιροσίμα. Το ραδιενεργό νέφος κάλυψε μια επιφάνεια 17.000 τ.χλμ. Μια ζώνη 5.000 χιλιομέτρων υπολογίζεται ότι έχει υψηλά ποσοστά ραδιενέργειας¹. Διακόσια ραδιενεργά στοιχεία ταξίδεψαν σε όλες τις ηπείρους του πλανήτη, με σημαντικές επιπτώσεις στην υγεία και το περιβάλλον. Τα ραδιοϊσότοπα, καίσιο, στρόντιο, πλουτώνιο, θα εξακολουθούν να ακτινιβολούν για πολλές δεκαετίες και να επιβαρύνουν το έδαφος και την τροφική αλυσίδα.

650.000 καθαριστές, «liquidators», επιστρατεύτηκαν από όλες τις δημοκρατίες της τότε Σοβιετικής Ένωσης για να βοηθήσουν στην επαναλειτουργία των άλλων τριών αντιδραστήρων του εργοστασίου του Τσέρνομπιλ. Οι μισοί προέρχονταν από την Ουκρανία και περίπου 110.000 από την Λευκορωσία. Συνολικά 13.000 πέθαναν από υψηλές δόσεις ραδιενέργειας και άλλοι 70.000 είναι ανάπηροι για εργασία.

Σήμερα, περισσότεροι από 2 εκατ. κάτοικοι ζουν στις επιβαρυνμένες περιοχές της Λευκορωσίας, της Ουκρανίας και της Ρωσίας με το άγχος του θανάτου και των ιατρικών εξετάσεων. Το πρόγραμμα μεταγκατάστασης των κατοίκων από τις επικίν-

δυνες περιοχές περιορίστηκε μόνο σε 400.000 ανθρώπους από ένα συνολικό πληθυσμό πάνω από 3.000.000. Στις ίδιες αυτές περιοχές που εγκαταλείφθηκαν, σήμερα κατοικούν πρόσφυγες από τις περιοχές του Ναγκόρνο-Καραμπάχ, την Αρμενία και το Τανκιστάν που προτίμησαν τον «αργό θάνατο από τις σφαίρες».

Η ΛΕΥΚΟΡΩΣΙΑ ΠΛΗΡΩΝΕΙ ΑΚΟΜΑ ΤΟ ΤΙΜΗΜΑ

Η ζημιά από το Τσέρνομπιλ στη Λευκορωσία εκτιμάται σε 25 δισ. δολάρια. Αυτή η πρώτη δημοκρατία της τότε Ε.Σ.Σ.Δ., σήμερα ανεξάρτητο κράτος, δέχτηκε πάνω από το 70% της ραδιενέργειας στο έδαφός της εξαιτίας του βορειοδυτικού ανέμου που φύσηξε προς αυτήν την περιοχή μετά το ατύχημα. Σε πόλεις και χωριά που απείχαν από 30 έως 300 χλμ. από τον αντιδραστήρα του Τσέρνομπιλ, η ραδιενέργεια φτάνει μέχρι και 14 εκατομμύρια μπεκερέλ/τ.μ. Οι καρκίνοι, κυρίως του θυρεοειδούς, οι λευχαιμίες, οι βλάβες στο αναπνευστικό και γαστρεντερικό σύστημα, οι καρδιακές και νευρικές παθήσεις αυξάνονται κάθε χρόνο.

Τα παιδιά στη Λευκορωσία πάσχουν από αρρώστιες των οστών και του σκελετού, ενώ οι νεοπλασίες και οι τερατογενέσεις έχουν αυξηθεί σημαντικά. Στην περιοχή Μογκίλοβ, ιδιαίτερα επιβαρημένη με ραδιενέργεια, μόνο 17,6% των παιδιών γεννιούνται με καλή κατάσταση της υγείας τους. Τα ραδιονουκλείδια έχουν εισχωρή-

σει στο έδαφος και στους υδροφόρους ορίζοντες.

Υπολογίζεται ότι 30 εκατ. άνθρωποι πίνουν νερό που περιέχει ραδιενέργεια, ενώ τα γόνιμα εδάφη σε ακτίνα 300 χλμ. από το Τσέρνομπιλ έχουν μολυνθεί. Παρ' όλα αυτά, ένα μόλις χρόνο μετά το ατύχημα, οικονομικοί λόγοι επέβαλαν τη συστηματική καλλιέργεια. Μόνο μια ζώνη σε ακτίνα 30 χλμ. γύρω από τον αντιδραστήρα παραμένει αποκλεισμένη και αυτό θα γίνεται για χιλιάδες χρόνια.

Οι πρώτες διαδηλώσεις και διαμαρτυρίες των κατοίκων της Λευκορωσίας για τις τραγικές επιπτώσεις από το ατύχημα έγιναν το 1989.

Ός τότε, το διεθνές πυρηνικό λόμπυ σιωπούσε και υποτιμούσε σκόπιμα τη καταστροφή που είχε γίνει. «Η ζημιά σε αυτό το κράτος εκτιμάται σε 25 δισ. δολάρια. Η Διεθνής Επιτροπή Ατομικής Ενέργειας επαναλαμβάνει μέχρι σήμερα το ψέμα της για 31 νεκρούς από το Τσέρνομπιλ. Είναι γνωστό ότι 27 πόλεις και 3.342 χωριά είναι μολυσμένα από ραδιενεργό χώμα και 400 χωριά στη Λευκορωσία είναι νεκρά», εξηγεί ο πρόεδρος του Ιδρύματος για τα παιδιά του Τσέρνομπιλ της Λευκορωσίας, Γκεναντί Γκρουσεβόι². Η φετινή παραδοσιακή διαδήλωση στο Μινσκ απαγορεύτηκε από τον πρόεδρο της Λευκορωσίας, ο οποίος κατηγορήσε την εθνικιστική αντιπολίτευση ότι εκμεταλλεύεται πολιτικά το γεγονός. Παρ' όλα αυτά, 50.000 πολίτες διαδήλωσαν στους δρόμους και δεκάδες

ήταν οι τραυματίες μετά από συμπλοκές με την αστυνομία.

ΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΙΜΟΔΟΤΕΙ ΤΑ ΠΥΡΗΝΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

Μέσα στη σαρκοφάγο από μπετόν, ατσάλι και μόλυβδο που κατασκευάστηκε για να καλύψει τον κατεστραμμένο αλλά ενεργό αντιδραστήρα Νο 4 του Τσέρνομπιλ, παραμένει ακόμα σήμερα το 90-96% της ποσότητας του ραδιενεργού υλικού, περίπου 200 τόνοι. «Ο κίνδυνος κατάρρευσης της σαρκοφάγου και πυρηνικής σχάσης λόγω της εισόδου του νερού στον κατεστραμμένο αντιδραστήρα είναι μεγάλος», τονίζει ο καθηγητής Πυρηνικής Φυσικής στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθ. Γεράνιος³.

Εκτός όμως από τις άμεσες συνέπειες της ραδιενέργειας, η χαμηλή ακτινοβολία πάνω στους ανθρώπους θεωρείται εξίσου σημαντική. Αν και οι έρευνες είναι περιορισμένες σε αυτό το θέμα, το σταδιακό πέρασμα της ραδιενέργειας στο νερό και στον αέρα επιδρούν στο ανοσοποιητικό σύστημα και στον γενετικό κώδικα.

Η Διεθνής Επιτροπή Ατομικής Ενέργειας δεν θέλει να αναφέρεται σε αυτά τα γεγονότα. Η μόνη διαπίστωση που μπορεί να κάνει είναι ότι δεν μπορούμε να ζήσουμε χωρίς την πυρηνική ενέργεια και προγραμματίζει την κατασκευή 5.000 νέων πυρηνικών σταθμών ως το 2025. Η πυρηνική ενέργεια θεωρείται αναπόφευκτη και οι έρευνες εστιάζονται σήμερα στα όρια «αποδεκτής ραδιενέργειας» ή στα όρια «επιτρεπτής επιβάρυνσης» των νερών ή των τροφίμων.

Ο διαχωρισμός συμβατικής ή πολεμικής χρήσης της πυρηνικής ενέργειας εξυπηρετεί την παραπάνω υποκριτική επιχειρηματολογία. Αποσιωπάται σκόπιμα η επικινδυνότητα που κρύβουν οι αντιδραστήρες καθώς και τα τεράστια ποσά που απαιτούνται για τη βελτίωση της ασφάλειάς τους. Διαρροές, ρωγμές στους πυρηνικούς αντιδραστήρες διαπιστώνονται συχνά αλλά πολύ πιο σπάνια ομολογούνται. Η αναγόμωση είναι αναγκαία και τα σχάσιμα υλικά πρέπει να φυλάσσονται καλά, πράγμα που ανεβάζει πολύ το κόστος αυτής της βιομηχανίας, άρα αποφεύγονται οποιαδήποτε μέτρα ασφαλείας.

Το 1957, το ραδιενεργό νέφος που προκλήθηκε από τη διαρροή ραδιενέργειας στον πυρηνικό σταθμό του Γουηντσκάιηλ στη Μεγάλη Βρετανία αποσιωπήθηκε – και ως κάλυψε όλη την Ευρώπη. Το 1979, στο Θρη Μάιλς Αιλαντ στις ΗΠΑ, έγινε ένα ατύχημα που παρά λίγο να οδηγήσει

Συγκροτήματα κατοικιών στο Μινσκ της Λευκορωσίας όπου στεγάζονται σήμερα μέχρι πρόσφυγες από τις ραδιενεργές ζώνες γύρω από το Τσέρνομπιλ. (Φωτ. ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ S.O.S.)

σε πυρηνική καταστροφή παρόμοια με του Τσέρνομπιλ. Σήμερα, οι πιο επικίνδυνοι αντιδραστήρες βρίσκονται σε χώρες της Ανατολικής Ευρώπης (Ουγγαρία, Τσεχία, Σλοβακία, Βουλγαρία, Αρμενία, Σλοβενία, Ρωσία, Λιθουανία, Ουκρανία) λόγω παλιάς τεχνολογίας και αδυναμίας ίσως να αντεπεξέλθουν στο οικονομικό κόστος συντήρησής τους. Αλλά και στη Δύση υπάρχουν ανάλογοι κίνδυνοι κυρίως σε αντιδραστήρες που χρονολογούνται πριν από το 1980.

Η προστασία του περιβάλλοντος από τα ραδιενεργά απόβλητα απαιτεί δισ. δολάρια. Στις ΗΠΑ, στο βουνό Γιούκα, βόρεια του Λας Βέγκας, θα ταφούν 70.000 τόνοι αποβλήτων με ραδιενέργεια 21-420 περισσότερη από αυτή που διέρρευσε από το Τσέρνομπιλ. Το έργο υπολογίζεται να κοστίσει 2 δισ. δολάρια. Στη θάλασσα της Ιρλανδίας, η Μ. Βρετανία έχει πετάξει κιλά από πλουτώνιο. Στη Ρωσία, το πλουτώνιο, το πιο τοξικό υλικό, έχει μολύνει πολλά ποτάμια. Η έκρηξη στις αποθήκες ραδιενεργών αποβλήτων του εργοστασίου Μαγιάκ το 1957 στα Ουράλια καταγράφεται ως μια από τις σημαντικότερες πυρηνικές καταστροφές. Χιλιάδες πολίτες μεταφέρθηκαν σε άλλες περιοχές και η ραδιενέργεια επηρέασε 300.000 ανθρώπους.

Οι πέντε μεγαλύτερες πυρηνικές δυνάμεις σήμερα (ΗΠΑ, Γαλλία, Κίνα, Μ. Βρετανία, Ρωσία) εξακολουθούν να πριμοδοτούν την πυρηνική βιομηχανία. Τουρίστες

επισκέπτονται σήμερα το Τσερνομπιλ από περιέργεια. Οι αντιδραστήρες του βέβαια συνεχίζουν να λειτουργούν παρ' όλες τις κατά καιρούς διαρροές. Οι εναλλακτικές μορφές ενέργειας ούτε καν που συζητιούνται. Στο μεταξύ, το λαθρεμπόριο πλουτωνίου έχει πάρει ανεξέλεγκτες διαστάσεις. Και η περίφημη Συμφωνία για μείωση των πυρηνικών (1968) δεν έχει φέρει τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Από την εποχή της Χιροσίμα, πάνω από 70 πυρηνικές κεφαλές και αντιδραστήρες κατέληξαν το βυθό της θάλασσας. Οι πυρηνικές δοκιμές στην ατμόσφαιρα που έχουν γίνει μέχρι σήμερα αντιστοιχούν σε 29.000 βόμβες σαν αυτή που έπεσε στη Χιροσίμα.

Όσο και αν ορισμένοι ακτιβιστές οικολόγοι προσπαθούν σήμερα να ευαισθητοποιήσουν την κοινή γνώμη, οι αντιδράσεις των πολιτών είναι συνήθως συγκυριακές. Τα οργανωμένα κινήματα έχουν αντικατασταθεί από μια γενικευμένη συναίνεση αφού ο κίνδυνος φαίνεται να είναι πολύ πιο μακριά από μας. *Μήπως όμως το Κοζλοντούι στη Βουλγαρία, το Κορσκ στη Σλοβενία ή το Ακούγιο στη Τουρκία δεν είναι τόσο μακριά μας;*

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Τα στοιχεία είναι από το Ενημερωτικό Δελτίο του Δικτύου Μεσόγειος S.O.S., τχ. 10, Ιαν.-Μάρτ. 1996

2. Από τη συζήτηση «Ο κόσμος μετά το Τσέρνομπιλ», που διοργάνωσε η Μεσόγειος S.O.S. στις 29 Απριλίου 1996, στην ΕΣΗΕΑ.

3. Ο. π.

Επιμέλεια: Ε. Κολλιπούλου, Δ. Κ. Σωτηρόπουλος

Μελαγχολική επέτειος

Τι απομένει μετά τις εκδηλώσεις, τα αφιερώματα για την επέτειο των δέκα χρόνων από το πυρηνικό ατύχημα στο Τσέρνομπιλ; Η Ευρώπη σήμερα διαθέτει 273 πυρηνικούς αντιδραστήρες, η Αμερική 135, η Ασία 76 και η Αφρική 2. Τα πυρηνικά όπλα φτάνουν τα 20.000. Οι επενδύσεις κάθε χρόνο στα πυρηνικά προγράμματα ανέρχονται σε 500 δισ. δολάρια. Η πυρηνική ενέργεια, συμβατική ή πολεμική, αποφέρει μεγάλα κέρδη. Ο μύθος για εύκολη και φτηνή ενέργεια είναι το πλέον πειστικό επιχείρημα, αφού το πυρηνικό λόμπυ αρνείται να συνυπολογίσει στο κόστος της πυρηνικής βιομηχανίας τα ανθρώπινα θύματα και την περιβαλλοντική μόλυνση. Στο μεταξύ, τα θύματα από την πυρηνική ενέργεια αυξάνονται όσο περνούν τα χρόνια και οι αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον πολλαπλασιάζονται. Για άλλη μια φορά, οι επέτειοι γίνονται αφορμή για να ξορκίσουμε τον κίνδυνο, την απειλή. Ασφαλείς μπροστά στις μικρές οθόνες μας επιδιδόμεστε στην καταστροφολογία για κάμποσες μέρες, ανίκανοι για οποιαδήποτε ουσιαστική δράση. Έπειτα σιωπούμε μέχρι την επόμενη επέτειο.

• • • Στη συζήτηση με θέμα «Ο κόσμος μετά το Τσέρνομπιλ», που διοργανώθηκε στην αίθουσα της ΕΣΗΕΑ δέκα μέρες πριν από το ελληνικό τμήμα του δικτύου Μεσόγειος S.O.S., το κοινό δεν ξεπερνούσε τα 50 άτομα. Τα μέσα ενημέρωσης είχαν εξαντλήσει το θέμα από την προηγούμενη εβδομάδα και έψαχναν για νέες επετείους. Η συζήτηση με τίτλο «Ένα Τσέρνομπιλ αρκεί...» κράτησε τρεις ώρες και οι εκπρόσωποι οργανώσεων από τη Λευκορωσία, τη Γερμανία, τη Βουλγαρία, την Τουρκία, την Π.Γ.Δ.Μ. και την Ελλάδα ανέπτυξαν τους κινδύνους της πυρηνικής ενέργειας.

• • • Στο Ίδρυμα για τα παιδιά του Τσέρνομπιλ με έδρα τη Λευκορωσία, που στην αρχή δρούσε ως επιτροπή, συμμετέχουν σήμερα χιλιάδες Λευκορώσοι, οι οποίοι το πλαισίωσαν μετά τις μεγάλες διαμαρτυρίες στο Μινσκ, το 1989. Η αποσιώπηση του κράτους όσον αφορά τις καταστροφές μετά το Τσέρνομπιλ και η απουσία βοήθειας για τα θύματά του οδήγησε στην ανάγκη για αυτοοργάνωση και δημιουργία ομάδων αλληλοβοήθειας και στήριξης των αρρώστων. Ο Γκενάντι Γκρουσέβωφ, πρόεδρος σήμερα του Ιδρύματος, δικάστηκε και καταδικάστηκε εκείνη την εποχή για τη συμμετοχή του σε αυτό το κίνημα: «Το Τσέρνομπιλ είναι ένα δυσάρεστο εμπόδιο στην προπαγάνδα υπέρ της ειρηνικής πυρηνικής ενέργειας. Η Διεθνής Επιτροπή Ατομικής Ενέργειας επιμένει ότι καμία επίδραση δεν έχει η ακτινοβολία στον άνθρωπο ενώ, την ίδια ώρα, εκατομμύρια άνθρωποι στη Λευκορωσία έχουν μετατραπεί σε πειραματόζωα. Έχει δημιουργηθεί ένα διεθνές δίκτυο συνεργασίας με κινήσεις και ομάδες αυτοοργάνωσης σε πολλές χώρες που παρέχει βοήθεια σε 1.000.000 πολίτες της Λευκορωσίας. 80.000 παιδιά (7-14 ετών) κάνουν διακοπές για ανάρρωση σε διάφορες χώρες με τη βοήθεια ομάδων πρωτοβουλιών».

• • • Ο Τούρκος Αρίφ Κινάο, ειδικός σε θέματα πυρηνικής ενέργειας και συνεργάτης του τουρκικού Akdeniz S.O.S. (Μεσόγειος S.O.S.), τόνισε τον κίνδυνο που απειλεί την Τουρκία, την Ελλάδα και την Κύπρο από την κατασκευή του πυρηνικού εργοστασίου στο Ακούγιο, κοντά στη Μερσίνα. «Η τουρκική κυβέρνηση θεωρεί αναγκαία την κατασκευή αυτού του εργοστασίου για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας. Όμως αυτό είναι ψέμα γιατί υπάρχουν αρκετές πηγές ενέργειας στην Τουρκία. Σκοπός εξάλλου αυτών των εργοστασίων είναι η κατασκευή πυρηνικών όπλων. Η συνεργασία όλων των οικολογικών ομάδων στη Τουρκία και στην Ελλάδα μπορούν να αποτρέψουν αυτά τα σχέδια».

• • • Ο Νίκος Χρυσόγελος από το ελληνικό τμήμα

Στο Μινσκ (Λευκορωσία), από 25 έως 28 Μαρτίου 1996, έγινε το 3ο Διεθνές Συνέδριο «Ο κόσμος μετά το Τσέρνομπιλ» (φωτογραφία: ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ S.O.S.).

του δικτύου Μεσόγειος S.O.S. μίλησε «για την ευθύνη των πολιτών για δραστηριοποίηση και συνεργασία προκειμένου να αποτραπούν τα σχέδια για την συνεχιζόμενη ανάπτυξη της πυρηνικής βιομηχανίας. Οι επίσημοι φορείς όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση, η Διεθνής Επιτροπή Ατομικής Ενέργειας, οι κυβερνήσεις, προσπάθησαν να αποδείξουν ότι ναι μεν από τη μια μεριά συνέβη μια καταστροφή αλλά τώρα, λίγο-πολύ, είναι ανάμνηση. Η ημερίδα που διοργάνωσε η Ε.Ε., μια εβδομάδα πριν από το διεθνές συνέδριο του "Ίδρυματος για τα παιδιά του Τσέρνομπιλ" στα τέλη Μαρτίου, είχε εισιτήριο τόσο ακριβό ώστε απέκλειε κάθε συμμετοχή επιστημόνων από τη Λευκορωσία που είχαν να πουν κάτι αντίθετο σε όσα υποστήριζαν οι Δυτικοί».

• • • Το ελληνικό τμήμα της Greenpeace με το σύνθημα «Όχι άλλα Τσέρνομπιλ» επισημαίνει: «Πολλά από τα θύματα του Τσέρνομπιλ δεν έχουν γεννηθεί ακόμα. (...) Λόγω της συγκάλυψης των πραγματικών στοιχείων από τις αρχές της πρώην ΕΣΣΔ και της γενικότερης τακτικής παραπληροφόρησης των επισήμων αρχών και της πυρηνικής βιομηχανίας, κανείς ποτέ δεν θα μάθει τις πραγματικές διαστάσεις της καταστροφής».

Όμως ακόμα και οι πιο συντηρητικές εκτιμήσεις αποκαλύπτουν τις πρωτοφανείς διαστάσεις της. Μετά το Τσέρνομπιλ δεν υπάρχει δικαιολογία για την συνέχιση του εφιάλτη της "ειρηνικής" πυρηνικής ενέργειας.

ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ

Επιμέλεια: Βασίλης Καπετανγιάννης

Ευρωπαϊκή λιτότητα

Ενα μετά το άλλο σημαντικά κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης σφίγγουν ακόμα πιο πολύ την οικονομική τους πολιτική προκαλώντας τις σοβαρές αντιδράσεις τόσο των οργανωμένων εργαζομένων όσο εν γένει και των κοινωνικών στρωμάτων που θίγονται άμεσα.

Προ μηνών, η Γαλλία δοκίμασε την πρώτη μεγάλη κοινωνική αναταραχή μετά το 1968, όταν η κυβέρνηση του Σιράκ προσπάθησε να θίξει κεκτημένα δικαιώματα των εργαζομένων, επιδιώκοντας τη δραστική μείωση των δημοσίων δαπανών στον κοινωνικό τομέα. Πρόσφατα η Γερμανία, αγωνιούσα να βρίσκεται εγκαίρως –ως ηγετική δύναμη– εντός των προδιαγραφών του Μάαστριχτ για την οικονομική σύγκλιση και το κοινό νόμισμα (ευρώ το όνομά του) προχώρησε στην αναγγελία νέων μέτρων περιορισμού των δαπανών που φυσικά έχουν ως επίκεντρο το κοινωνικό κράτος.

Στις αρχές του μήνα ήρθε η σειρά του Βελγίου, υπό σοσιαλιστική μάλιστα κυβέρνηση. Κι εδώ η αγωνία είναι έκδηλη –και για λόγους κύρους λόγω έδρας της Ένωσης– για τη συμμετοχή στο «μεγάλο τραπέζι» ή στην «πρώτη ταχύτητα». Ο δε στόχος και πάλι οι κοινωνικές παροχές και οι μισθοί. Κι εδώ οι αντιδράσεις είναι εξαιρετικά έντονες. Η κυβέρνηση Τιρόντι στην Ιταλία δεν άφησε καμιά αμφιβολία, ούτε πριν από τις εκλογές ούτε μετά την πρόσφατη ιστορική εκλογική νίκη της «κεντροαριστεράς», για την οικονομική πολιτική, η οποία αναπόφευκτα θα ακολουθήσει τα κριτήρια σύγκλισης του Μάαστριχτ.

Δεν υπάρχει, επίσης, καμιά αμφιβολία ότι η νέα συντηρητική κυβέρνηση του Αθνάρ στην Ισπανία θα ακολουθήσει την ίδια πολιτική. Αναφορικά με τη Μ. Βρετανία, είναι γνωστή η αντίθεσή της ακόμα και σε στοιχειώδεις ρυθμίσεις της κοινής κοινωνι-

κής πολιτικής της Ένωσης –από την οποία έχει εξαιρεθεί– και η «φιλοσοφική» παράδοση του Θάτσερισμού. Ας κλείσουμε την περιγραφή γυρνώντας στα καθ' ημάς, όπου η κυβέρνηση αγωνίζεται και αγωνιά για την επιτυχία του σταθεροποιητικού της προγράμματος.

Η απλή καταγραφή του κλίματος αυτού δείχνει ολοφάνερα το πλαίσιο εντός του οποίου μπορεί να κινηθεί ρεαλιστικά μια οικονομική πολιτική σήμερα, όσο ευαίσθητη κι αν είναι απέναντι στα κοινωνικά προβλήματα. Τα περιθώρια ελιγμών είναι αρκετά περιορισμένα, αν όχι ανύπαρκτα. Δεν είναι κάτι που επιβάλλεται από κάποιο «διευθυντήριο», αλλά από τις ίδιες ανάγκες του ανταγωνισμού και της πολιτικής και οικονομικής επιβίωσης εκτός της Ένωσης και εντός ενός παγκόσμιου οικονομικού συστήματος.

Αν συνειδητοποιηθούν σοβαρά ορισμένοι αναγκαίοι παράμετροι του προβλήματος, τότε ίσως σταματήσει και η ανέξοδη δημαγωγία κυβερνήσεων και αντιπολιτεύσεων. Συναφής με την κρίση της πολιτικής είναι η βαθύτατη κρίση του κοινωνικού κράτους στις προηγμένες καπιταλιστικές χώρες της Δύσης. Το κράτος αυτό αλλού ακρωτηριάζεται και αλλού επιδιώκεται να κατεδαφιστεί. Δεν πρόκειται για καμιά συνωμοσία. Και παντού συναντά μεγάλες αντιστάσεις.

Ο χώρος της εργασίας και του κοινωνικού κράτους υφίσταται έντονες πιέσεις και ραγδαίες μεταβολές για δομικούς λόγους (τεχνολογία, δημογραφικοί παράγοντες κ.λπ.). Και προσφέρεται ως ο κατ' εξοχήν χώρος όπου η Αριστερά σ' ολόκληρη την Ευρώπη καλείται να προσφέρει νέες ιδέες και λύσεις. Η πρόκληση μεγάλη. Τα συναφή ιδεολογικά και πολιτικά θέματα τεράστια. Η συζήτηση έχει προ πολλού αρχίσει. Γι' αυτό θα χρειαστεί να επανέλθουμε.

**Μπροστά σε ένα
κρίσιμο
σταυροδρόμι
σήμερα η Ευρώπη
καλείται να
σταθεί όρθια.**

Πριν ανοίξουν οι κάλπες

του Τάκη Διαμαντή

Με όλα τα ενδεχόμενα ανοιχτά, τα πολιτικά κόμματα της Αλβανίας μπήκαν στην τελευταία ευθεία για τις βουλευτικές εκλογές της 26 Μαΐου, που θα είναι η τρίτη κατά σειρά και ίσως η σημαντικότερη εκλογική αναμέτρηση για τη χώρα αυτή στο διάστημα των πεντέμισι περίπου χρόνων από την ανατροπή του σκληρού κομμουνιστικού καθεστώτος που την κυβερνούσε επί 45 ολόκληρα χρόνια.

Αλβανοί, αλλά και ξένοι παρατηρητές εκτιμούν ότι η μάχη, ιδιαίτερα μεταξύ των δύο μεγαλύτερων κομμάτων – του Δημοκρατικού και του Σοσιαλιστικού – θα είναι σκληρή και τελικά αμφίρροπη ως προς το αποτέλεσμα της, καθώς πιστεύεται ότι καμιά παράταξη δεν πρόκειται να εξασφαλίσει την απόλυτη πλειοψηφία για τον σχηματισμό αυτοδύναμης κυβέρνησης.

Για τον λόγο αυτό και, εκτός από την εκλογική δύναμη του καθενός από τα δύο αυτά κόμματα, το ενδιαφέρον στρέφεται επίσης στα μικρότερα κόμματα που θα μπορούσαν να συμμαχήσουν, είτε με τους Δημοκράτες είτε με τους Σοσιαλιστές, για τον σχηματισμό τελικά μιας κυβέρνησης συνασπισμού.

Η διάσταση αυτή άλλωστε αποτελεί και την κύρια δικαιολογία της εκτίμησης για μια σκληρή εκλογική αναμέτρηση. Εκτίμηση, η οποία στηρίζεται επίσης στο πολιτικό σκηνικό που έχει δημιουργηθεί στην Αλβανία εδώ και πολύ καιρό από το κυβερνών Δημοκρατικό Κόμμα και προσωπικά από τον πρόεδρο της χώρας **Σαλί Μπερίσα**, ακριβώς εν όψει των επικείμενων εκλογών.

«ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΕΡΝΑΕΙ, ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΙΝΕΙ»

Ήδη, σχεδόν αμέσως μετά τις προηγούμενες εκλογές του Μαρτίου 1992, στις οποίες το Δημοκρατικό Κόμμα είχε πετύχει μια συντριπτική νίκη, έχοντας κάτω από την ομπρέλα του και όλα τα κόμματα που μπήκαν στη βουλή αλλά ήθελαν την πλήρη ήττα των παλιών κομμουνιστών, ο ίδιος ο Μπερίσα άρχισε να μεθοδεύει τη δημιουργία, με κάθε τρόπο, συνθηκών που θα εξασφάλιζαν την παραμονή του, όπως και του κόμματος του φρενικά, στην εξουσία για χρόνο όσο το

Λες και ήταν χθες. Η Αλβανία λίγο πριν από την τρίτη εκλογική αναμέτρηση μετά την ανατροπή του σκληρού κομμουνιστικού καθεστώτος.

δυνατό μεγαλύτερο – πέρα από το χρόνο που του έδινε η δική του εκλογή στην προεδρία της χώρας.

Αποτέλεσμα της προσπάθειας αυτής μάλιστα ήταν να δημιουργηθεί η εικόνα ενός απόλυτα μονοκομματικού κράτους, στο οποίο, κατά τα κομμουνιστικά πρότυπα, ο πρόεδρος της χώρας έχει τον πλήρη έλεγχο του κυβερνώντος κόμματος, της κυβέρνησης, της βουλής, του στρατού και της αστυνομίας, της δικαιοσύνης, των κρατικών και κομματικών μέσων ενημέρωσης και γενικά όλων των επίσημων και ανεπίσημων φορέων του κράτους.

Παράλληλα, αφού ξεκαθάρισε, από την αρχή σχεδόν, το ίδιο το Δημοκρατικό Κόμμα από τα στοιχεία εκείνα που αντιδρούσαν στην πολιτική του, επιδόθηκε συστηματικά σε ένα ανελέητο κυνηγητό των πρώην κομ-

μουνιστών, στους οποίους περιέλαβε όχι μόνο τα ηγετικά στελέχη του Σοσιαλιστικού Κόμματος (που είχε στο μεταξύ αντικαταστήσει το κομμουνιστικό Κόμμα Εργασίας του **Εμβέρ Χότζα**) αλλά και ηγετικά στελέχη των άλλων κομμάτων που είχαν αρχίσει να προβάλλουν ανοιχτά τις αντιρρήσεις τους.

Για να νομιμοποιήσει μάλιστα τις ενέργειες αυτές, από τη μια προσπάθησε να «περάσει» ένα σχέδιο συντάγματος που του εξασφάλιζε όλες τις εξουσίες και το οποίο απορρίφθηκε τελικά από το λαό σε δημοψήφισμα που έγινε τον Νοέμβριο του 1994· από την άλλη, πέτυχε το περασμένο φθινόπωρο την ψήφιση ενός γερμανικής έμπνευσης νόμου «περί γενοκτονίας», με τον οποίο ήδη έχει στείλει στα δικαστήρια σημαντικό αριθμό πρώην κομμουνιστικών στελεχών, ενώ παράλληλα απαγορεύει την συμμετοχή

ως υποψηφίων στις εκλογές ατόμων που με οποιονδήποτε τρόπο συνεργάστηκαν επίσημα με το παλαιό καθεστώς. Και όλα αυτά μέσα σε ένα κλίμα αστυνομικής τρομοκρατίας που έχει ξεκινήσει από το καλοκαίρι του 1993 και συνεχίζεται μέχρι σήμερα, σε βάρος οποιουδήποτε διαφωνεί ανοιχτά με τον αλβανό πρόεδρο.

Αλλά και μετά την προκήρυξη των εκλογών της 26 Μαΐου, πριν από την οποία ήδη είχε σημειωθεί μια σωρεία αντιδημοκρατικών ενεργειών, όπως το κλείσιμο της βουλής –πριν καθοριστεί ακόμα ο ακριβής χρόνος των εκλογών– και στη συνέχεια η πραγματοποίηση του συνεδρίου του Δημοκρατικού Κόμματος, από το οποίο ουσιαστικά ο ίδιος ο Μπερίσα τέθηκε άτυπα επικεφαλής της προεκλογικής εκστρατείας, ακολούθησαν πολλές μεθοδεύσεις για την αποδυνάμωση της αντιπολίτευσης.

ΑΒΕΒΑΙΑ ΠΡΟΓΝΩΣΤΙΚΑ

Με βάση το νόμο «περί γενοκτονίας» ακυρώθηκαν οι υποψηφιότητες 30 συνολικά πολιτικών από διάφορα κόμματα, μεταξύ των οποίων του αντιπροέδρου του Σοσιαλιστικού Κόμματος **Σερβέτ Πελούμπι**, αλλά και του **Σκεντέρ Γκινούσι**, ηγέτη του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος, ενώ ορισμένοι υποψήφιοι της αντιπολίτευσης δεν κατάφεραν να καταθέσουν έγκαιρα τα απαραίτητα δικαιολογητικά για την υποψηφιότητάς τους, επειδή δεν μπορούσαν να βρουν τα μέλη των κατά τόπους εκλογικών επιτροπών που φρόντιζαν βεβαίως να εξαφανιστούν.

Παράλληλα, τα κόμματα της αντιπολίτευσης είναι «κομμένα» από τα ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης της χώρας, που βρίσκονται υπό τον έλεγχο του ίδιου του προέδρου και λειτουργούν αποκλειστικά σαν προπαγανδιστικός μηχανισμός του κυβερνώντος κόμματος.

Σε όλα αυτά, το Δημοκρατικό Κόμμα και προσωπικά ο Σαλί Μπερίσα είχαν την άμεση ή έμμεση, αλλά πάντως πλήρη, υποστήριξη του ξένου παράγοντα, ιδιαίτερα των Αμερικανών, των Γερμανών και των Ιταλών. γεγονός που φάνηκε άλλωστε από τις συχνές επισκέψεις ξένων ηγετών και εκπροσώπων διεθνών οργανισμών –μεταξύ τους και του έλληνα προέδρου– που πραγματοποιήθηκαν στο τελευταίο διάστημα και λίγο πολύ συνεχίζονται ακόμα, σαν έκφραση προεκλογικής υποστήριξης προς τον αλβανό πρόεδρο.

Η αλβανική πραγματικότητα όμως είναι

διαφορετική από εκείνη που εμφανίζουν τα διάφορα ξένα ή τα ελεγχόμενα ντόπια ινστιτούτα σφυρομετρήσεων, τα οποία θέλουν το Δημοκρατικό Κόμμα να έχει την υποστήριξη της συντριπτικής ακόμα πλειοψηφίας του εκλογικού σώματος. Αντίθετα, πολλοί παρατηρητές δεν αποκλείουν καθόλου μια επανάληψη του φιάσκου του δημοψηφίσματος του 1994.

Δεν είναι ίσως τυχαίο το γεγονός ότι ο πρόεδρος Μπερίσα έχει θέσει τον εαυτό του πρώτο στη λίστα των υποψηφίων βουλευτών που εκλέγονται πλειοψηφικά στον δεύτερο γύρο των εκλογών, ώστε στην περίπτωση που το Δημοκρατικό Κόμμα χάσει τις εκλογές (οπότε οι Σοσιαλιστές θα μεθοδεύσουν πιθανώς την εκπαράθυρώσή του από την προεδρία της χώρας) να εκλεγεί τουλάχιστον βουλευτής και να διατηρήσει έτσι κάποια μορφή ασυλίας, που θα τον προφυλάξει από ενδεχόμενες δικαστικές περιπέτειες εκ μέρους των αντιπάλων του.

Έτσι, ορισμένοι φτάνουν να εκτιμούν ότι δεν αποκλείεται το Σοσιαλιστικό Κόμμα να αυξήσει την εκλογική του δύναμη και να κυμανθεί σε ποσοστά γύρω στα 50%, πράγμα όμως που για άλλους φαίνεται πρακτικά αδύνατο. Όλοι σχεδόν πιστεύουν ωστόσο ότι η παντοδυναμία του Δημοκρατικού Κόμματος έχει λήξει και ότι το πιθανότερο είναι πως τα τελικά αποτελέσματα των εκλογών θα φέρουν μεν μπροστά τα δύο μεγάλα κόμματα με κάποια διαφορά μεταξύ τους, τέτοια όμως που δεν θα επιτρέπει σχηματισμό αυτοδύναμης κυβέρνησης.

ΖΗΤΟΥΝΤΑΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

Στην περίπτωση αυτή, όπως υποστηρίζουν, θα χρειαστεί η δημιουργία κάποιας συμμαχίας με άλλα κόμματα, για τον σχηματισμό κυβέρνησης συνασπισμού.

Για μια τέτοια συμμαχία, το Δημοκρατικό Κόμμα μέχρι τη στιγμή αυτή «ποντάρει» κυρίως στον μόνιμο εταίρο του στην κυβέρνηση, το ακροδεξιό Ρεπουμπλικανικό Κόμμα, ενώ παράλληλα φλερτάρει δύο-τρία επίσης ακροδεξιά κόμματα, όπως το Μπάλι Κομπετάρ και το φιλοβασιλικό Λεγκαλιτέτι, τα οποία όμως ποτέ δεν είχαν εκπροσώπηση στη βουλή – για το λόγο αυτό θεωρείται ότι δεν μπορούν να επηρεάσουν αποφασιστικά το εκλογικό σώμα.

Επίσης ο Σαλί Μπερίσα έχει δεχτεί μια υπόσχεση για μετεκλογική υποστήριξη εκ μέρους της Ένωσης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, του κόμματος που υποτίθεται ότι εκ-

φράζει την ελληνική μειονότητα. Εδώ όμως τα πράγματα δεν είναι τόσο ξεκαθαρισμένα καθώς φαίνεται ότι ορισμένοι παράγοντες της Ένωσης, ακόμα και υποψήφιοι στις επικείμενες εκλογές, δεν αισθάνονται να δεσμεύονται από την υπόσχεση την οποία έδωσε στον πρόεδρο Μπερίσα μόνη η ηγεσία του κόμματος και μάλιστα πριν ακόμα από την επίσημη προκήρυξη των εκλογών.

Αντίθετα, θεωρείται σχεδόν βέβαιο ότι μια μεγάλη μερίδα της ελληνικής μειονότητας, εξαιτίας σωρείας λαθών της ηγεσίας της που την έχουν καταστήσει αναξιόπιστη, θα ενταχθεί στην εκλογική δύναμη των σοσιαλιστών, ενώ δεν αποκλείεται μέσα στο γενικό κλίμα της πόλωσης ορισμένοι να ψηφίσουν και το Δημοκρατικό Κόμμα.

Από την πλευρά του, το Σοσιαλιστικό Κόμμα, στο ενδεχόμενο κάποιας συμμαχίας, έχει δεδομένη ήδη τη συνεργασία τόσο του Αγροτικού Κόμματος, όσο και της Εθνικής Ενότητας, δύο μικρών κομμάτων αριστερού προσανατολισμού. Κύριο σπρίγγμα του όμως, θα είναι η θεωρούμενη βέβαιη συνεργασία του με τον «Πόλο του Κέντρου, ένα συνασπισμό που δημιούργησαν εδώ και λίγο καιρό το Δημοκρατικό Κόμμα και η Δημοκρατική Συμμαχία και ο οποίος είναι επίσης βέβαιος ότι θα έρθει τρίτη δύναμη σε ψήφους στις εκλογές.

Ένα άλλο στοιχείο, σε σχέση με τις επικείμενες εκλογές της Αλβανίας, είναι οι εδώ και πολύ καιρό διατυπούμενοι φόβοι για πιθανή άσκηση βίας και νοθείας κατά την εκλογική διαδικασία, αλλά και η ενδεχόμενη βίαιη αντίδραση οπαδών του Δημοκρατικού Κόμματος, στην περίπτωση που νικητές των εκλογών θα βγουν οι Σοσιαλιστές.

Παρατηρητές στα Τίρανα πιστεύουν ότι ούτε ο πρόεδρος Μπερίσα, ούτε η ηγεσία του Δημοκρατικού Κόμματος, αλλά ούτε και οι ηγεσίες των σοσιαλιστών και των άλλων κομμάτων της αντιπολίτευσης, επιθυμούν ή ευνοούν μια έκρηξη βίας, οποιοδήποτε και αν θα είναι το αποτέλεσμα των εκλογών και πολύ περισσότερο στη διάρκεια της εκλογικής διαδικασίας. Οι ίδιοι παρατηρητές ωστόσο εκφράζουν τον φόβο ότι η πόλωση και ο φανατισμός που έχουν καλλιεργηθεί στο λαό όλη αυτή την περίοδο είναι εύκολο να οδηγήσουν τις ακραίες δυνάμεις και των δύο μεγάλων παρατάξεων στη δική τους αναμέτρηση. Μια αναμέτρηση, από την οποία είναι βέβαιο ότι χαμένη θα βγει τελικά μόνο η ήδη ταλαιπωρημένη και ακόμα δεινοπαθούσα Αλβανία.

Άνοιξαν οι ασκοί του Αιόλου για την Τσιλλέρ

του Αλή Ταρτάνογλου

Πολιτικό σεισμό έχει προκαλέσει στην Τουρκία η σύσταση από την Εθνοσυνέλευση Εξεταστικής Επιτροπής για κάποια «πεπραγμένα» της πρώην πρωθυπουργού Τανσού Τσιλλέρ, που η διερεύνησή τους ενδέχεται να θέσει προσεχώς σε σοβαρό κίνδυνο τον κυβερνητικό συνασπισμό.

Οι προσφορές των ξένων εταιρειών που πήραν μέρος στο διαγωνισμό για την ιδιωτικοποίηση της τουρκικής Κρατικής Εταιρείας Διανομής Ηλεκτρισμού (TEDAS) έπρεπε κανονικά να ανοιχθούν από την επιτροπή που είχε συσταθεί ειδικά γι' αυτή την περίπτωση. Όμως, η πρώην πρωθυπουργός Τανσού Τσιλλέρ τις πήρε όλες μαζί της, στην επίσημη κατοικία της, και τις άνοιξε η ίδια!

Πρόκειται, βέβαια, για σαφή παράβαση του νόμου. Το ισλαμικό κόμμα του **Ερμπαζάν** (RP) –ας μην ξεχνάμε πως ήρθε πρώτο στις εκλογές του περασμένου Δεκεμβρίου– υπέβαλε στη Βουλή πρόταση για τη σύσταση Εξεταστικής Επιτροπής που θα διερευνήσει το γεγονός. Η πρόταση έγινε δεκτή με ψήφους 232 υπέρ και 179 κατά. Η Επιτροπή έχει στη διάθεσή της 2 μήνες για να κάνει της έρευνές της και να υποβάλει σχετικό πόρισμα. Εάν διαπιστωθεί ότι ευσταθούν οι ισχυρισμοί που διατυπώθηκαν εναντίον της Τσιλλέρ, τότε θα ζητηθεί η παραπομπή της σε δίκη. Σε αυτή την περίπτωση θα δικαστεί από το Συνταγματικό Δικαστήριο που θα λειτουργήσει ως Ανώτατο Δικαστήριο. Αυτή είναι η διαδικασία. Αξίζει να σημειωθεί ότι υπέρ της σύστασης της Εξεταστικής Επιτροπής ψήφισαν και 40 βουλευτές του κόμματος ANAP του τωρινού πρωθυπουργού Γιλμάζ.

Στις 9 Μαΐου, δεύτερη πρόταση για σύσταση εξεταστικής επιτροπής του RP για σχεδόν παρεμφερείς λόγους συζητείται στη Βουλή και αναμένεται επίσης να υιοθετηθεί.

Η θερμή χειραψία Γιλμάζ-Τσιλλέρ, των δύο εταίρων της κυβερνητικής συμμαχίας στην Τουρκία, ενδέχεται να μην επαναληφθεί στο άμεσο μέλλον. Αν μάλιστα η Εξεταστική Επιτροπή της Βουλής κρίνει ότι τα χέρια της Τανσού δεν είναι και τόσο καθαρά...

Το RP υπέβαλε και τρίτη σχετική πρόταση που σχετίζεται με την προσωπική περιουσία της κ. Τσιλλέρ, η οποία εκτιμάται στο ποσό των 3 τρισ. λιρών Τουρκίας! (99 εκατ. δολ. περίπου). Πώς συγκεντρώθηκε όλη αυτή η τεράστια περιουσία; Η Τσιλλέρ δεν ήταν παρά κόρη δημοσίου υπαλλήλου – αλλά και ως καθηγήτρια πανεπιστημίου πόσα άραγε να μάζεψε; Ο μισθός του καθηγητή σήμερα δεν ξεπερνά τα 700 δολ. το μήνα. Στη δεκαετία του '80, ο σύζυγος της κ. Τσιλλέρ ήταν γενικός διευθυντής ιδιωτικής τράπεζας. Ο κ. Τσιλλέρ, παρανόμως, μετέφερε κεφάλαια από την τράπεζα σε

ιδιωτικές του επιχειρήσεις, μέτοχος των οποίων ήταν και η σύζυγός του. Αργότερα, η τράπεζα κήρυξε πτώχευση κάτω από πολύ ύποπτες συνθήκες. Η κοινή γνώμη πιστεύει ότι όλη αυτή η τεράστια περιουσία της οικογένειας Τσιλλέρ έγινε από αυτή την «πτώχευση». Λένε μάλιστα ότι η ίδια η Τσιλλέρ κατά τη διάρκεια των επισκέψεων της στις ΗΠΑ μετέφερε μαζί της βαλίτσες γεμάτες χρήματα.

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Εάν η Βουλή παραπέμψει την Τσιλλέρ σε δίκη, αυτονόητο είναι ότι μέχρι το πέρας

της διαδικασίας δεν μπορεί να είναι πρωθυπουργός. Ας σημειωθεί ότι, σύμφωνα με το Πρωτόκολλο του κυβερνητικού συνασπισμού, η Τσιλλέρ πρέπει να αναλάβει την πρωθυπουργία της χώρας από την 1.1.1997. Ωστόσο, αυτή τη στιγμή, η Τσιλλέρ δεν είναι ούτε πρωθυπουργός ούτε υπουργός. Κατά συνέπειαν, η τύχη του κυβερνητικού συνασπισμού δεν εξαρτάται από τη δική της τύχη. Όμως, το DYP, το κόμμα της, πιστεύει ότι ο κυβερνητικός της εταίρος, το ANAP, έμπηξε το μαχαίρι πίσω από τα. Το ANAP αρνείται κατηγορηματικά κάτι τέτοιο, ισχυριζόμενο ότι η κυβέρνηση είναι συνασπισμός ANAP και DYP κι όχι Γιλμάζ-Τσιλλέρ. «Το πρόβλημά μας δεν είναι με το DYP ως πολιτικό κόμμα, ούτε με την κα Τσιλλέρ προσωπικά», ισχυρίζονται. «Απλώς, μιλάμε για "καθαρά χέρια"». Από τη μεριά του, ο πρόεδρος Ντεμιρέλ λέει: «Όποιος ισχυρίζεται κάτι πρέπει να προσκομίζει και τις αποδείξεις. Το σύστημά μας λειτουργεί. Δεν υπάρχει κανείς λόγος για άγχος». Ο ίδιος δεν διστάζει να εμφανίζεται με τον Γιλμάζ.

ΤΙ ΣΚΕΦΤΕΤΑΙ Η ΟΥΑΣΙΓΚΤΟΝ

Είναι ενδιαφέρον να σημειώσουμε ότι ο ανταποκριτής της Μιλλιέτ στην Ουάσιγκτον Γιασμίν Κονγκάρ μετέδωσε πως οι ΗΠΑ παρακολουθούν προσεκτικά τις εξελίξεις στην Τουρκία. Επισημαίνει ο δημοσιογράφος:

«Από την αρχή οι ΗΠΑ υποστήριξαν το συνασπισμό ANAP-DYP. Σε καμιά περίπτωση δεν επιθυμούν τη διάλυση του συνασπισμού. Δεν επιθυμούν επίσης κυβερνητικό συνασπισμό με τη συμμετοχή του ισλαμικού RP ή περίοδο χωρίς κυβέρνηση ούτε νέα προσφυγή στις κάλπες».

Οι ΗΠΑ δεν πρόκειται να ανησυχήσουν από ενδεχόμενη προσαγωγή σε δίκη της Τσιλλέρ ούτε από ενδεχόμενη καταδίκη της. Αν αθωωθεί, τότε μπορεί να αναλάβει την πρωθυπουργία. Αν καταδικαστεί, θα αποδειχθεί ότι το «σύστημα» δουλεύει. Ούτε γάτα ούτε ζημιά.

Οι 40 ψήφοι του ANAP για τη σύσταση Εξεταστικής Επιτροπής δεν δόθηκαν τυχαία. Ο Γιλμάζ επαναπροσεγγίζει έτσι τον Ερμπακάν. Ας μην ξεχνάμε πως ήταν έτοιμος να σχηματίσει μαζί του κυβέρνηση και υποχώρησε την τελευταία στιγμή, υποχρεωθείς σε συνασπισμό με την Τσιλλέρ λόγω των αντιδράσεων του στρατιωτικού κατεστημένου και επιχειρηματικών κύκλων, αλλά και λόγω πιέσεων από τις ΗΠΑ και τη Δύση. Όλες αυ-

ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΟΥΡΚΙΑΣ-ΙΣΡΑΗΛ

Όσοι αιφνιδιάστηκαν από την πρόσφατη στρατιωτική συμφωνία Τουρκίας-Ισραήλ καλό θα ήταν να ρίξουν, πριν απ' όλα, μια ματιά στην ιστορία. Ας θυμίσουμε ότι η Οθωμανική Αυτοκρατορία είχε δεχθεί περίπου μισό εκατ. Εβραίους που εκδιώχθηκαν από την Ισπανία τον 15ο αιώνα. Ας θυμηθούμε επίσης ότι τα σημερινά ισραηλινά εδάφη είχαν παραμείνει για 400 περίπου χρόνια υπό την κυριαρχία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Από την άλλη, πολλοί Εβραίοι επιστήμονες, καλλιτέχνες κ.λπ. που έφυγαν από τη Γερμανία του Χίτλερ βρήκαν άσυλο στην Τουρκία, ενώ το 1948 η Τουρκία ήταν ανάμεσα στις πρώτες χώρες που αναγνώρισαν το νέο ανεξάρτητο κράτος του Ισραήλ.

Ωστόσο, για πολλές δεκαετίες, οι σχέσεις Τουρκίας-Ισραήλ κρατήθηκαν σε χαμηλό επίπεδο και μόνο πριν από λίγα χρόνια οι δύο χώρες αντάλλαξαν πρεσβευτές. Απο τότε, βέβαια, ακολούθησαν πολλές εκατέρωθεν επισκέψεις υψηλού επιπέδου.

Να προσθέσουμε ότι η Τουρκία ήταν από τα πρώτα κράτη που αναγνώρισαν τους Παλαιστίνιους. Παρ' όλα αυτά, η αρνητική στάση των αραβικών κρατών απέναντι στην Τουρκία δεν άλλαξε σημαντικά. Οι ανησυχίες του αραβικού κόσμου εντάθηκαν από μια σειρά συμφωνιών οικονομικού και εμπορικού περιεχομένου που συνήψαν πρόσφατα Τουρκία και Ισραήλ, αλλά κυρίως από την υπογραφή στρατιωτικής συμφωνίας που ήταν και το πιο σημαντικό γεγονός, διότι η συμφωνία αυτή διαθέτει στην ισραηλινή αεροπορία τον τουρκικό εναέριο χώρο για ασκήσεις. Ο εναέριος χώρος του Ισραήλ θεωρείται πολύ στενός για τέτοιες ασκήσεις.

Η είδηση σχετικά με το περιεχόμενο της στρατιωτικής συμφωνίας οφείλεται στο δημοσιογράφο Κεμάλ Μπάλτσι, που έθιξε συ-

νάμα και τις διεθνείς συνέπειές της, με σχετικό του δημοσίευμα στην αγγλόφωνη εφημερίδα *Turkish Daily News*.

Σύμφωνα με τις σχετικές αναλύσεις, η σύναψη της στρατιωτικής συμφωνίας αποτελεί προειδοποίηση της Τουρκίας προς τη Συρία και το Ιράν να προσέξουν τις σχέσεις τους με το τουρκικό PKK και την πολιτική τους απέναντι στην Τουρκία που δεν θεωρείται φιλική. Ιδιαίτερα η Συρία, ενδεχομένως, τώρα να αισθάνεται ότι βρίσκεται μεταξύ δύο πυρών. Κατά τον ίδιο τρόπο, το Ισραήλ προειδοποιεί και το Ιράν και τη Συρία σχετικά με το Λίβανο και τη δράση της οργάνωσης Χεζμπολάχ.

Δεν αποτελεί, επομένως, έκπληξη το γεγονός ότι η Συρία και το Ιράν είναι οι δύο χώρες που αισθάνθηκαν τις μεγαλύτερες ανησυχίες για τη συμφωνία αυτή. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι η προγραμματισμένη επίσκεψη του ιρανού υπουργού Εξωτερικών Αλή Ακμπάρ Βελαγιατί στην Άγκυρα είχε αναβληθεί διότι ονόματα Ιρανών διπλωματών στην Άγκυρα φέρονταν αναμειγμένα σε πολιτικές δολοφονίες. Όμως, η επίσκεψη αυτή πραγματοποιήθηκε παρά τα μετά την υπογραφή της συμφωνίας, διότι το Ιράν ήθελε να εκφράσει τις έκδηλες ανησυχίες του. Αξιοσημείωτο είναι ότι, ως τώρα, η ακτίνα δράσης της ισραηλινής αεροπορίας δεν έφτανε μέχρι το Ιράν, με την έννοια ότι τα πολεμικά αεροσκάφη του Ισραήλ δεν είχαν τη δυνατότητα να πλήξουν το Ιράν και να επιστρέψουν στη βάση τους. Εφεξής, κάτι τέτοιο είναι δυνατό, με την παραχώρηση του τουρκικού εναέριου χώρου στην ισραηλινή αεροπορία.

Η συμφωνία αναμένεται να συζητηθεί από το Υπουργικό Συμβούλιο και ενδεχομένως από την τουρκική Εθνοσυνέλευση στο προσεχές μέλλον.

τές οι δυνάμεις «επαγρυπνούν». Εξακολουθούν να μη θέλουν τον Ερμπακάν στην κυβέρνηση.

Πόσο αδιάφθοροι, όμως, είναι ο Γιλμάζ ή και ο Ερμπακάν; Να έχουν άραγε «καθαρότερα χέρια» από την Τσιλλέρ; Ο Ερμπακάν, επί παραδείγματι, δεν μπορεί να εξηγήσει πώς περιήλθαν στην κατοχή του 147 κιλά χρυσού και πολλά άλλα περιουσιακά του στοιχεία. Είναι σχεδόν αποδεδειγμένο ότι η

περιουσία αυτή προέρχεται από έρανο του κόμματος για τους Μουσουλμάνους της Βοσνίας, το προϊόν του οποίου κατέληξε στα ταμεία του RP. Γι' αυτό δικάζονται ορισμένα μέλη του RP. Αρκετές φήμες είσης κυκλοφορούν για τις δραστηριότητες του αδελφού του Γιλμάζ, ενώ τα βάρη από κατηγορίες για διαφθορά κατά την εποχή της διακυβέρνησης της χώρας από τον Τουργκούτ Οζάλ εξακολουθεί να επωμίζεται το ANAP.

Βικτώρια: Ακραία κυβέρνηση ξανά

του Κώστα Καραμάρκου

Μακρινή χώρα η Αυστραλία για τη βαλκανική, μεσογειακή και ευρωπαϊκή Ελλάδα. Οι πιο πρόσφατες αναφορές στην Αυστραλία έγιναν με αφορμή την εκλογική νίκη του συντηρητικού συνασπισμού Φιλελεύθερων και Εθνικών στις ομοσπονδιακές εκλογές της 3ης Μαρτίου 1996. Εκλογές όμως έγιναν στις 30 Μαρτίου 1996 και στη δεύτερη πολυπληθέστερη πολιτεία της ομοσπονδιακής Αυστραλίας, την πολιτεία της Βικτώριας (πληθυσμός: 4,5 εκατ. κάτοικοι), όπου είναι εγκατεστημένο το 50% των ελληνικής καταγωγής κατοίκων της χώρας.

Στις εκλογές του Μαρτίου, ο ακραίος συντηρητισμός του πολιτειακού πρωθυπουργού **Jeff Kennett** καταδικάστηκε από το 46,3% του εκλογικού σώματος, δικαιώθηκε όμως από το 53,7%. Η στροφή υπέρ της εργατικής αντιπολίτευσης ήταν της τάξης του 2,6%, αλλά η κοινοβουλευτική πλειοψηφία του συνασπισμού Φιλελεύθερων-Εθνικών στην Κάτω και στην Άνω Βουλή, βοηθούμενη και από το εκλογικό σύστημα (πλειοψηφικό με μονοεδρικές εκλογικές περιφέρειες) θα εξακολουθήσει να είναι συντηρητική.

Η κυβέρνηση Kennett ήρθε στην εξουσία ύστερα από δεκάχρονη εργατική διακυβέρνηση της πολιτείας και, από το φθινόπωρο του 1992 μέχρι την άνοιξη του 1996, παρουσίασε το παρακάτω έργο:

- Κατάργησε ουσιαστικά το δικαίωμα της απεργίας. Οι συνδικαλιστικές ενώσεις εκατοντάδων χιλιάδων εργαζομένων της Βικτώρια κατέφυγαν στις προστατευτικές διατάξεις της νομοθεσίας εργασιακών σχέσεων της ομοσπονδιακής εργατικής κυβέρνησης. Μετά τη νίκη των συντηρητικών όμως και στην Καμπέρρα, στις αρχές Μαρτίου, η θέση των εργαζομένων της Βικτώρια δυσκολεύει πολύ.

- Προώθησε συστηματικά την υπογραφή ατομικών συμβάσεων των εργαζομένων με την εργοδοσία, χωρίς τη μεσολάβηση των συνδικάτων τους.

- Κατάργησε την εκλεγμένη τοπική αυτοδιοίκηση και την αντικατέστησε με διορισμένους επιτρόπους. Σ' ολόκληρη την πολιτεία της Βικτώρια κατάργησε τα εκλεγμένα

δημοτικά και κοινοτικά συμβούλια, έτσι ώστε να μην υπάρχει οργανωμένη τοπική και επίσημη αντίσταση στην υποχρεωτική συγχώνευση και αλλαγή ονομάτων όλων των δήμων της πολιτείας, στο κλείσιμο τοπικών κέντρων υγείας και βιβλιοθηκών, στην απαλλοτρίωση πάρκων για να γίνουν μεγάλοι αυτοκινητόδρομοι, στο κλείσιμο πάνω από 200 σχολείων ορισμένα από τα οποία πουλήθηκαν ως οικοπέδα σε ιδιώτες κ.ά.

- Στο όνομα του ανταγωνισμού, η κυβέρνηση Kennett διαίρεσε στα πέντε και ιδιωτικοποίησε την κερδοφόρα δημόσια επιχείρηση ηλεκτρισμού της πολιτείας.

- Περίορισε τις δαπάνες για τη δημόσια υγεία και τη δημόσια παιδεία.

- Κατάργησε ή αντικατέστησε δικαστές και θεσμούς που θεωρούσε τροχοπέδη για το κυβερνητικό έργο. Οι διορισμοί έμπιστων ατόμων μιας νέας κυβέρνησης σε θέσεις κλειδιά είναι συχνή πρακτική και σε χώρες όπως η Αυστραλία. Δεν συνηθίζεται, πάντως, η ανοιχτή επέμβαση στη Δικαιοσύνη με την απόλυση δικαστών ή την κατάργηση δικαστικών θεσμών και θέσεων.

- Δημιούργησε καζίνα που θέλουν να γίνουν τα μεγαλύτερα στον κόσμο (όπως το Crown Καζίνο της Μελβούρνης), υποστήριξε πρωτοβουλίες που προβλέπουν το κτίσιμο του υψηλότερου ουρανοξύστη στον κόσμο, θέλει να διεκδικήσει τη διοργάνωση ενός παγκόσμιου κυπέλλου ποδοσφαίρου.

Όλα αυτά έγιναν στο όνομα του ανοίγματος της οικονομίας της πολιτείας στην ελεύθερη αγορά, στους ξένους επενδυτές και της μείωσης του πολιτειακού χρέους.

Πολιτικοί αναλυτές της Μελβούρνης προσπαθώντας να ερμηνεύσουν την επανεκλογή της κυβέρνησης Kennett, μιλούν για τη μη αποτελεσματική αντιπολίτευση του εργατικού κόμματος και υπερτονίζουν το γεγονός ότι ο J. Kennett, πέρα από την υποστήριξη των παραδοσιακά συντηρητικών ψηφοφόρων, κέρδισε και την υποστήριξη τμημάτων της εργατικής και μικρομεσαίας τάξης. Κέρδισε την υποστήριξη ψηφοφόρων που θέλουν να κρατήσουν τη δουλειά τους, το σπίτι τους και το αυτοκίνητό τους, αδιαφορώντας ή μη συνειδητοποιώντας τις βραχυπρόθεσμες, μεσοπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες συνέπειες της πολιτικής του στο κράτος πρόνοιας και σε θέματα ποιότητας ζωής και δημοκρατικών ελευθεριών.

Ο J. Kennett (φιλέλληνας εκ πεποιθήσεως ή γιατί αναγνωρίζει πως οι ελληνικής καταγωγής κάτοικοι της Αυστραλίας και της πολιτείας του είναι ήδη μια σημαντική και συνεχώς ανερχόμενη πολιτική, επιχειρηματική, κοινωνική και πολιτισμική δύναμη που πρέπει να αγκαλιάσει και να εντάξει στον συντηρητικό συνασπισμό), με την πολιτική που εφαρμόζει από το 1992 δείχνει ένα δρόμο που μπορεί να ακολουθηθεί και από τον νεοεκλεγέντα συντηρητικό πρωθυπουργό της Αυστραλίας, **John Howard**. Αυτός ο δρόμος, αν ακολουθηθεί, θα οδηγήσει την Αυστραλία και την κοινωνία της στη θαλασρική Βρετανία και όχι προς την κατεύθυνση ή και την προοδευτική υπέρβαση του φιλελεύθερου Καναδά και των σκανδιναβικών σοσιαλδημοκρατιών που οραματίζονται οι μη συντηρητικές παρατάξεις και δυνάμεις της χώρας.

Πρεμιέρα για τον Αθνάρ και γενέθλια για την *El País*

Του Δημήτρη Φιλιππή

Η *El País* γιόρτασε τα
εικοστά γενέθλια της
κυκλοφορίας της
(πρωτοκυκλοφόρησε στις
4/6/1976) με έναν ογκώδη
και πολυτελέστατο τόμο
στη θέση του
συνηθισμένου της
κυριακάτικου ένθετου. Το
σημαντικό αυτό γεγονός
για την ιστορία του
ισπανικού Τύπου
συνέπεσε με την ψήφο
εμπιστοσύνης στην
κυβέρνηση Αθνάρ από το
Κοινοβούλιο...

Η ούμιπτωση αυτή, όμως, είναι δύσκολο να περάσει απαρατήρητη και ασχολίαστη από την στιγμή που η έγκυρη εφημερίδα, και εφόσον η ίδια συνέβαλε τα μέγιστα στην αποκατάσταση της δημοκρατίας, «δικαιούται να επιχαίρει για την ομαλή εναλλαγή των κομμάτων στην εξουσία» και γι' αυτό –σας φρές το υπονοούμενο– είναι διατεθειμένη να στηρίξει, σε μια «πρώτη φάση», τον νέο πρωθυπουργό -- βλ. κύριο άρθρο της κυριακάτικης έκδοσης της 5/5/96.

Κατά την *El País*, λοιπόν, ο **Χοσέ Μαρία Αθνάρ** είναι άξιος της εμπιστοσύνης αυτής για δύο, κυρίως, λόγους: Πρώτον, γιατί κατάφερε μέσα σε διάστημα έξι μόλις χρόνων να μετατρέψει ένα «εκκεντρικό» ακροδεξιό κόμμα (κληρονομιά του **Φράνκο** και, αργότερα, του κορυφαίου υπουργού του **Φράγκα Ιριμπάρνε**) σε έναν δημοκρατικό κεντρικό συνασπισμό· δεύτερον, γιατί πέτυχε, πρώτη φορά στην ιστορία της ισπανικής μεταπολίτευσης, την υποστήριξη των μετριοπαθών εθνικιστικών κομμάτων (Καταλανών, Βάσκων και Καναρίων Νήσων)...

Η συμμαχία όμως Λαϊκού Κόμματος και Εθνικιστικών Κομμά-

των είναι εν τη γενέσει της προβληματική κι εύθραστη, κι αυτό ουδείς το αμφισβητεί. Και αυτό διότι ο νεαρός ισπανός πρωθυπουργός (43 ετών) έκανε τόσες πολλές παραχωρήσεις στους εθνικιστές –δηλαδή στον **Γιόρδι Πουγιόλ** της Καταλονίας– που ούτε ο ίδιος ο **Γκονζάλες** θα μπορούσε να τις είχε διανοηθεί ποτέ... Ο Αθνάρ δέχθηκε να διπλασιάσει τη χρηματοδότηση των περιφερειών από τον κεντρικό προϋπολογισμό, από το 15% στο 30%. Δέχθηκε, επίσης, να αφήσει στην περιφέρεια την διαχείριση των «φορολογικών και αστυνομικών ζητημάτων». Τώρα πώς βγήκε τόσο προοδευτικός ο Αθνάρ ώστε να δεχθεί να επιταχύνει τις διαδικασίες αποκέντρωσης και αυτονομίας, τη στιγμή που μέχρι πρόσφατα κατηγορούσε τον **Γκονζάλες** για πρωτοφανείς παραχωρήσεις και εξόφθαλμο ενδοτισμό στους Καταλανούς, είναι ένα ερώτημα που θα απαντηθεί συν τω χρόνω...

Στο μεταξύ ο «προκλητικός» θα είναι ο Αθνάρ. Πώς είναι δυνατόν να χωνέψουν οι Μαδριλένιοι, οι φτωχοί Ανδαλουσιανοί και Βάσκοι ότι οι πλούσιοι Καταλανοί τους παίρνουν τη μπουκιά απ' το στόμα; Γιατί, πώς να το κάνουμε, δεν μπορείς να χρη-

ματοδοτείς με το ίδιο ποσοστό μία εφημερούσα και μία ενδεί περιφέρεια. Και αν η *El País* έχει την υπομονή να δει «πώς θα διαχειριστεί ο Αθνάρ αυτές τις λεπτές ισορροπίες τη στιγμή της διακυβέρνησης», οι «φαρμακόγλωσσσοι» υποστηρίζουν ότι η υπομονή του Κέντρου (Μαδρίτης) και της περιφέρειας (Βάσκων και ΕΤΑ) γρήγορα θα εξαντληθεί...

Παρ' όλα αυτά, το γεγονός ότι ο Χοσέ Μαρία Αθνάρ εξάντλησε όλα τα μέσα και κατάφερε να σχηματίσει ένα μικρό και ευέλικτο κυβερνητικό σχήμα από φιλελεύθερους και από συνομιλήκούς του, κυρίως, υπουργούς (μόνο ο υπ. Εξωτερικών **Ματούτες** είναι πάνω από 60 ετών) είναι κάτι που όλοι ανεξαιρέτως εκτίμησαν. Τώρα απομένει να δούμε πώς ο πρωθυπουργός θα καταφέρει να βάλει την Ισπανία στην ΟΝΕ το 1999, χωρίς να περιορίσει τις κοινωνικές δαπάνες και το κράτος πρόνοιας. Εξαγγελία υπερβολικά αισιόδοξη που έκανε τον μεν **Γκονζάλες** να «χαμογελάσει ειρωνικά και συγκαταβατικά», τον δε έμπειρο **Ματούτες** να βγει και να κάνει μια διορθωτική δήλωση προσγείωσης στην πραγματικότητα. Ποια η πραγματικότητα; 22% ανεργία κατά την επίσημη εκτίμηση...

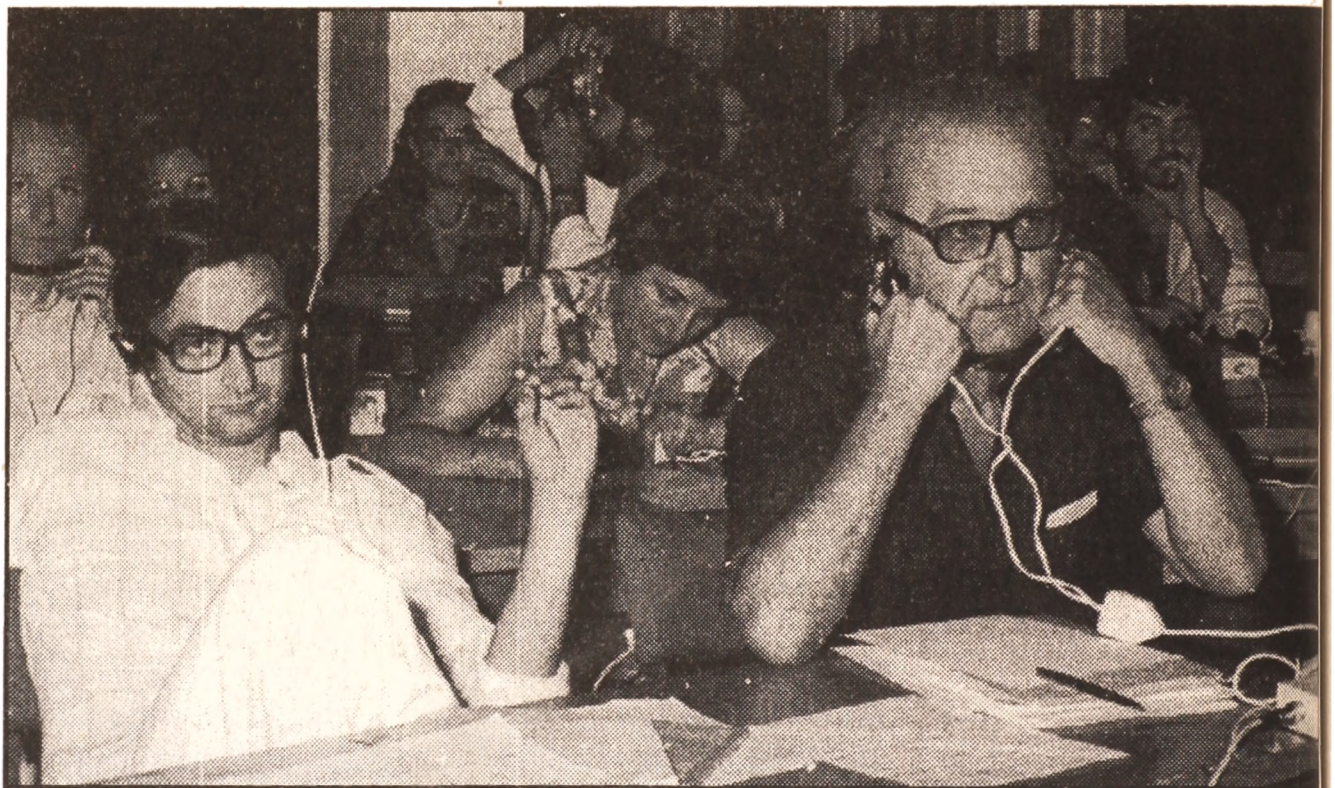
Η παραπομπή σε δίκη του Γκαροντύ και η ελευθερία της σκέψης

του Ηλία Κανέλλη

Με ένα βιβλίο του, που υιοθετεί τις απόψεις των γερμανών «αναθεωρητών ιστορικών» οι οποίοι αμφισβητούν (ή σχετικοποιούν) το Ολοκαύτωμα των Εβραίων στη διάρκεια του Β' παγκόσμιου πολέμου, ο παλιός μαρξιστής και νυν ισλαμιστής φιλόσοφος Ροζέ Γκαροντύ κάνει μια θεαματική επανεμφάνιση. Η ποινική του δίωξη από δυο οργανώσεις θυμάτων του ναζισμού, όμως, αναζωπυρώνει μια ουσιαστική συζήτηση: πού αρχίζει και πού τελειώνει η δημοκρατική αρχή περί «ελευθερίας της έκφρασης»;

Σε μία μην πάω μάρτυρας υπεράσπισης του Πλεύρη, άμα του αφαιρέσουν το λόγο», κατέληγε ο Άγγελος Ελεφάντης σε σημείωμά του για την αναζωπύρωση της συζήτησης που άνοιξαν, μερικά χρόνια πριν, ορισμένοι γερμανοί «αναθεωρητές ιστορικοί» περί του αν έγινε ή μη Ολοκαύτωμα («Υπήρξε τάχα Ολοκαύτωμα;», εφημ. *Εποχή*, 5.5.1996). Το θέμα προέκρινε αυτή τη φορά στη Γαλλία, και μάλιστα με το καινούργιο βιβλίο ενός παλιού γνώριμου στο χώρο της ανανεωτικής Αριστεράς: του **Ροζέ Γκαροντύ** (*Les mythes fondateurs de la politique israélienne - Οι θεμελιώδεις μύθοι της ισραηλινής πολιτικής*). Και πήρε την οδό μιας απροσδόκητης δημοσιότητας, ιδιαίτερα από τη στιγμή που δυο οργανώσεις θυμάτων του ναζισμού προσέφυγαν στα δικαστήρια ζητηγοντάς το συγγραφέα για «άρνηση των εγκλημάτων εναντίον της ανθρωπότητας» – κάνοντας χρήση σχετικού νόμου, που ψηφίστηκε στο γαλλικό Κοινοβούλιο το 1990, με κοινή πρωτοβουλία των σοσιαλιστών και των κομμουνιστών.

Το θέμα στη Γαλλία πήρε ευρύτατες διαστάσεις, ιδιαίτερα από τη στιγμή που ο **αββάς Πιερ**, δημοφιλέστατος ιερωμένος ιδιαίτερα εξαιτίας της δράσης του για τους άστεγους και τους μετανάστες, πήρε τη θέση του Γκαροντύ. Ο προστάτης των φτωχών του Παρισιού μπήκε στο μάτι του κυκλώνα της επίσημης ιεραρχίας της Καθολικής Εκκλησίας, διαγράφηκε από το Παγκόσμιο Συμβούλιο κατά τον Ρατσισμού

Ο Ροζέ Γκαροντύ (στο πλάι του, αριστερά, ο Ζ. Αιπαλί), σε συνέδριο στα Χανιά, το 1979.

ενώ ο αρχιραβίνος του Παρισιού, με παρέμβασή του, θεωρεί ότι δεν είναι δυνατόν να γίνει καμία συζήτηση για τη γενοκτονία, αφού είναι γεγονός που δεν μπορεί να αμφισβητηθεί.

ΤΙ ΥΠΟΣΤΗΡΙΖΕΙ Ο ΓΚΑΡΟΝΤΥ

Παρ' όλα αυτά, ο αναθεωρητισμός είναι μια τάση της σύγχρονης ιστοριογραφίας που κερδίζει έδαφος, στη Γερμανία μάλιστα τείνει να γίνει κυρίαρχη στάση – αποτέλεσμα, προφανώς, και της επιθυμίας των Γερμανών να αποσείσουν τη συλλογική ενοχή για τα εγκλήματα του δεύτερου μεγάλου πολέμου. Σε άλλες χώρες, όπως η

Μεγάλη Βρετανία, οι ΗΠΑ και πολλές χώρες της Ανατολικής Ευρώπης οι θέσεις των αναθεωρητών ιστορικών συζητούνται ευρύτατα. Ο Ροζέ Γκαροντύ, στο τελευταίο βιβλίο του, υιοθετεί απροκάλυπτα τα επινοήματα του αναθεωρητισμού. Σε γενικές γραμμές υποστηρίζει:

• *Δεν υπήρξε Ολοκαύτωμα, ούτε εξοντώθηκαν περίπου έξι εκατομμύρια Εβραίοι από το ναζιστικό καθεστώς. Μόνο μικρής κλίμακας διώξεις υπέστησαν οι Εβραίοι, διογκώθηκαν όμως υπερβολικά μετά τη λήξη του πολέμου χάρις σε μια σειρά μυθολογικούς τρόπους, μέσω των οποίων διαμορφώνεται η κοινή γνώμη.*

• Τα περί «τελικής λύσης», του σχεδίου δηλαδή μαζικής εξόντωσης των Εβραίων, ήταν αποκύημα της εβραϊκής προπαγάνδας. Τέτοιο σχέδιο και πολιτική βούληση πραγμάτωσής του δεν υπήρξε ποτέ.

• Αναμφισβήτητο ήταν πως υπήρξαν στρατόπεδα συγκέντρωσης Εβραίων, όμως αυτό ήταν συνέπεια και προέκταση του πολέμου. Αλλωστε, κι οι σύμμαχοι βομβάρδιζαν αδιακρίτως πόλεις και είχαν θύματα πλήθη αμάχων.

• Είναι πολυτέλεια να ξεχωρίζουμε τους Εβραίους-θύματα του πολέμου, ιδιαίτερα μάλιστα όταν ο πόλεμος αριθμεί περίπου 35 εκατομμύρια νεκρούς.

• Το κύριο πρόβλημα της σημερινής πραγματικότητας είναι το κράτος του Ισραήλ, τα ισραηλινά λόμπυ και η παγκόσμια σιωνιστική συνωμοσία που, σε συνεργασία με τις ΗΠΑ και τη Δύση, θέλουν να εξαφανίσουν από τον παγκόσμιο χάρτη τον ισραηλινό κόσμο και τον πολιτισμό του.

• Οι μύθοι για το Ολοκαύτωμα κατασκευάστηκαν ως αντιπερισπασμός, για να κλειστεί η εξολόθρευση από τους Εβραίους των λαών της Παλαιστίνης. Ο όρος γενοκτονία επινοήθηκε στη δίκη της Νυρεμβέργης. Το Ημερολόγιο της Άννας Φρανκ ήταν ένα ακόμα επινόημα για να συγκινήσει και να κερδίσει τα θυμικά ανακλαστικά της κοινής γνώμης. Και τέλος, ο Ροζέ Γκαροντύ διερωτάται γιατί να μη γίνει μια κατ' αντιπαράθεση έρευνα για τους θαλάμους κεριών και τη συγκεκριμενοποίηση του αριθμού των θυμάτων, που θα μπορούσε να βοηθήσει την ψυχρή καταγραφή των γεγονότων, χωρίς την ανάγκη της μυθολογικής τους ερμηνείας, που –καθώς ισχυρίζεται– συνεχίζει να είναι ο κυρίαρχος τρόπος προέγγισης του ζητήματος.

ΚΑΤΑΣΚΕΥΑΖΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ

Σχετικοποιώντας ο Ροζέ Γκαροντύ, επί της ουσίας επιχειρεί να θέσει το ζήτημα της γενοκτονίας των Εβραίων κάτω από μια σύγχρονη οπτική. Αφού οι Ισραηλινοί σήμερα ενέχονται σε εγκλήματα κατά των Αράβων, αφού η αποικιοκρατία συνεχίζει να δολοφονεί, κι αφού στους πολέμους το λογικό συνακόλουθο είναι να υπάρχουν θύματα, γι' αυτό και οι απόψεις του γάλλου φιλόσοφου βρίσκουν έδαφος. Επειδή, πάλι, ο καιρός περνάει, ο μεγάλος πόλεμος είναι πλέον μακρινό παρελθόν κι η μεγάλη περιδία του κόσμου έχει τις δικές της σκοτούρες, ακόμα και τα εγκλήματα κατά της

ανθρωπότητας είναι δυνατόν να αντιμετωπισθούν με τα σημερινά μέτρα των δημοκρατιών, όπου οι ιδεολογικές συγκρούσεις μπορούν να κυκλοφορούν ακόμα και ως μόδα, που κάθε τόσο αλλάζει. Σε τέτοιες περιόδους, η προσπάθεια απάμβλυνσης της πολιτικής ευθύνης για μια γενοκτονία όπως το Ολοκαύτωμα, ακόμα και η εξύμνησή της, μπορεί να αντιμετωπίζεται με το βολταιρικό δόγμα: «Διαφωνώ κ.λπ.». Τα υπόλοιπα, το γεγονός δηλαδή ότι, σε πολιτικό επίπεδο, απόψεις όπως οι τελευταίες του Γκαροντύ βρίσκουν υποστηρικτές στους κόλπους του Εθνικού Μετώπου του Λεπέν, στους νεορατσιστές και στους νεοναζί, ελάχιστα απασχολούν την περί άλλα τυρβάζουσα κοινή γνώμη. Στη σύγχρονη χοάνη των κοινωνιών, τέτοιες απόψεις ευδοκιμούν πάνω στο έλλειμμα μνήμης. Σ' αυτό το έλλειμμα, σημαντικό ρόλο παίζουν, τα τελευταία χρόνια, τα Μαζικά Μέσα Ενημέρωσης.

Σημειώναμε σχετικά, σε σημείωμά μας στην Εποχή (5.5.1996):

«Σήμερα, που όλοι και όλα τρέχουν και, στην ανταγωνιστική συνθήκη της καθημερινότητας ο ένας τρέχει να προλάβει τον άλλον, όποιος θέλει και έχει τη δυνατότητα είναι εύκολο να βάλει το λιθαράκι του στη γενικευμένη σύγχυση. Στο πεδίο του λόγου και της σκέψης, αυθαιρετώντας, μπερδεύοντας τη μυθοπλασία με την πραγματικότητα, κόβοντας φέτες την πραγματικότητα κατά την κρίση του (ή την ακρισία του), αν έχει απήχηση και δύναμη στο κομμάτι που του αναλογεί από τον απέραντο κόσμο των πληροφοριών μπορεί να θέσει σε αμφισβήτηση, πειστικά, ακόμη και τη βιωμένη εμπειρία.

»Μπορεί, δηλαδή, όπως και ο Ροζέ Γκαροντύ, να βρει κοινό και να το πείσει ότι τα κρεματόρια ήταν ένα τσοτσά φουρνάκι. Στους ταχείς ρυθμούς με τους οποίους κινείται η ανθρωπότητα, το μήνυμα θα έχει σίγουρα τους αποδέκτες του. Αυτό είναι και η ουσία του θέματος».

Ο ΘΟΥΡΥΒΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Αυτή την ουσία του θέματος παρέκαμψε, προφανώς μη θέλοντας να τη δει και να την κατανοήσει, ο βαθμολογητής των δημοσιογραφικών επιδόσεων, καθημερινά, από τη στήλη του στην Ελευθεροτυπία. Ο Γιάννης Τριάντης, ο οποίος ανέδειξε σε μείζον θέμα το γεγονός ότι ασκήθηκε ποινική δίωξη στον Ροζέ Γκαροντύ, με σχε-

δόν καθημερινές παρεμβάσεις, δεν θέλησε να διαβάσει την ουσία εκείνου του γραπτού. Απέκοψε ένα τεμάχιο του, εκείνο που θεώρησε επιλήψιμο, και κάθισε τον γράφοντα στο σκαμνί. «Περίπου χλευαστικός για όσους υπεραμύνονται της ελευθερίας της έκφρασης, τάσσεται ευθέως υπέρ των δικαστικών διώξεων», σημείωνε, απορρίπτοντάς τον. Επί της ουσίας, όμως, και ο ίδιος σχετικοποιούσε. Εδήλωνε ότι «θεωρεί υποκριτικό τον λιμπεραλισμό του Βολταίρου διότι η ευρυχωρία του δεν χώρεσε την ιδέα ότι οι Ευρωπαίοι επικυρίαρχοι ήταν σφαγείς και ολετήρες (εξαφανίζοντας τους Ινδιάνους της Αμερικής) και όχι φορείς πολιτισμού, όπως διακήρυσσε ο Βολταίρος». (σ.σ. !!!) Το επιχείρημά του, αντάξιο του «κι εσείς σκοτώνετε τους Μαύρους», φαίνεται ότι δεν έπεισε, αναγκάζοντάς τον την επομένη να επανέλθει διορθωτικά. Γράφει: «Όσοι εκλαμβάνουν την υπεράσπιση του αναφαίρετου δικαιώματος που έχει ο Ροζέ Γκαροντύ να διατυπώνει ελεύθερα την άποψή του –οσονδήποτε άδικη, υστερική, ιδιοτελής ή απεχθής είναι αυτή– ως ταύτιση με τη γνώμη του, οφείλουν να στείλουν τις διόπτρες τους για επισκευή. Όσο για το πού “κείται το καίριο” (είναι η αστυνόμευση της έκφρασης ή η δυναμική που αναπτύσσεται από την ύβριν του φιλοσόφου έναντι του Ολοκαυτώματος), φρονούμε ότι στη μεθόριο του μείζονος κινείται η δίωξη. Διότι η αστυνομική, κατασταλτική, διωκτική λογική έχει μεταστατικές ιδιότητες. Οιαδήποτε υποχώρηση ερμηνευτικής μορφής, καθώς και η άποψη περί ορίου, ανοίγουν τον ασκό του Αιόλου».

Δεν έχουμε να σχολιάσουμε τίποτα. Απλώς, να επισημάνουμε ότι ο βαθμολογητής των δημοσιογραφικών κειμένων «έκοψε» ακόμη τον Ανδρέα Πανταζόπουλο της Αυγής, τον Άγγελο Ελεφάντη, έβαλε κάτι παραπάνω από τη βάση (για ό,τι νόμιζε πως είναι συνηγορία στα επιχειρήματά του) στον Ριχάρδο Σωμερίτη, ενώ, όταν ξεκινούσε αυτή τη συζήτηση, είχε βάλει λίαν καλώς στον γνωστό Κυριάκο Διακογιάννη, ο οποίος ασχολήθηκε από τους πρώτους με το θέμα, επειδή ήταν μια καλή αφορμή για να αναλωθεί στη γνωστή του αντισιωνιστική υστερία.

Αλήθεια, θα πήγαινε ο κ. Τριάντης συνηγορος υπεράσπισης σε μια ενδεχόμενη δίκη του Πλεύρη για τις γνωστές και μη εξαιρετέες απόψεις του;

ΣΕΙΡΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΨΗΦΙΔΕΣ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΡΓΥΡΙΟΥ -
ΓΙΩΡΓΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ - ΣΤΡΑΤΗΣ
ΓΣΙΡΚΑΣ - ΝΤΙΝΟΣ
ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ
Επτά κείμενα για τον Νίκο Καββαδία
ΔΑΝΙΗΛ Ι. ΙΑΚΩΒ
Η αρχαιογνωσία του Οδυσσέα Ελύτη
Μ.Ζ. ΚΟΠΙΔΑΚΗΣ
«ΑΡΙΑΔΝΗ». Μια σπουδή στον ερωτικό
Σεφέρη
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ
«Εις την οδόν των Φιλελλήνων» του
Α. Εμπειρίκου
ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΙΟΡΗΣ
Ο γλωσσικός αφελληνισμός.
Πέραν του μισοξενισμού και της
υποτελείας
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ
«Ο έρωτας στα χιόνια» του Αλ.
Παπαδιαμάντη
ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και
πνευματική ζωή
ΑΝΤΕΙΑ ΦΡΑΝΤΖΗ
Ερωτικές μεταμορφώσεις· αντίδωρο
στην Μάτση Χατζηλαζάρου
ΑΝΤΕΙΑ ΦΡΑΝΤΖΗ
Ούτως ή άλλως
ΣΟΝΙΑ ΙΛΙΝΣΚΑΓΙΑ
ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ
Από την πορεία της ελληνικής ποίησης
του 20ού αιώνα

ΣΕΙΡΑ: ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΛΟΓΟΣ

CHARLES KAHN

Ο Αναξίμανδρος και οι αρχές της
ελληνικής κοσμολογίας
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ
Περί μυστικής θεολογίας
Εισαγωγή: VLADIMIR LOSKY
ΠΡΟΚΛΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΥ
Στοιχειώσεις Θεολογική
Εισαγωγή - Σχόλια: E.R. DODDS
Γ.Σ. ΚΙΡΚ
Ηράκλειτος: τα κοσμολογικά
αποσπάσματα
ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
Ομιλίες στην Εξαήμερο

ΣΕΙΡΑ: ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ

ΝΙΚΟΣ ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ
Για τον Γκράμσι. Μεταξύ Σαρτρ και
Αλτουσέρ
Παρεμβάσεις
ΠΙΕΤΡΟ ΙΝΓΚΡΑΟ
Η κρίση και ο τρίτος δρόμος
ΛΟΥΓ' ΑΛΤΟΥΣΕΡ
Στοιχεία αυτοκριτικής
ΡΑΛΦ ΜΙΛΛΙΜΠΑΝΤ
Το Κράτος στην καπιταλιστική
κοινωνία.
Ανάλυση του δυτικού συστήματος
εξουσίας
ΤΣ. ΛΟΥΠΟΡΙΝΙ - Ε. ΜΠΑΛΙΜΠΑΡ -
Α. ΤΟΖΕΛ
Η κριτική της πολιτικής του Μαρξ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ
Φύλλα - φτερά
ΜΑΡΙΑ ΤΟΥΝΤΑ
Η δίκη του Φλωμπέρ
ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ
Μεροληπτική κατάθεση
ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ
Η εργασία στην ποίηση
ΑΝΟΥΣΩ ΚΟΥΣΑΘΑΝΑ - ΡΟΕ
Η Άλλη μου πατρίδα
ΓΙΩΡΓΟΣ Σ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΣ
Απολογισμός και απολογία «από του
φοβερού βήματος»

ΛΕΥΚΩΜΑΤΑ

ΚΑΤΙ ΤΟ «ΩΡΑΙΟΝ»
Μια περιήγηση στην νεοελληνική
κακογουστία
ΑΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ
Τα παλιά αθηναϊκά σπίτια
ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ
Ο Τρίτος Δρόμος
ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΑΪΤΖΗΣ
Τσιγγάνικη ορχήστρα
ΜΙΑΤΟΣ ΣΚΟΥΡΑΣ
Ιστορία μιας γραμμής
ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗΣ
Το ημερολόγιο του Ανδρέα

ΔΟΚΙΜΙΑ

ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ
Η Αδιαχώρητη Κοινωνία
ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΗΜ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ
Πολιτικό σύστημα και πολιτική
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ
Θεσμοί, Ιδεολογία και Πολιτική στον
Μεσοπόλεμο
ΠΕΤΡΟΣ ΠΙΖΑΝΙΑΣ
Ο μαρξισμός της Ιστορικής
Σοσιαλδημοκρατίας
ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ
Δημοκρατική διοίκηση επιχειρήσεων
ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΑΙΝ ΜΑΡΤΕΝ
Λαμπράκηδες. Ιστορία μιας γενιάς
ΠΛΟΥΤΗΣ ΣΕΡΒΑΣ
Το κυπριακό. «Στρατηγική» και
στρατηγική
ΕΛΛΗ ΣΚΟΠΕΤΕΑ
Το «Πρότυπο Βασίλειο» και η Μεγάλη
Ιδέα
ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ
Μια συνάντηση: Σεφέρης -
Μακρυγιάννης
ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΛΙΑΠΗΣ
Ο χορός στους Κουντουριώτες
ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΡΤΙΝΙΔΗΣ
Συνηγορία της παραλογοτεχνίας
ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ
Ο κόσμος του ελληνικού χορού
ΑΝΤΩΝΗΣ ΖΩΗΣ
Η αρχαιολογία στην Ελλάδα
ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ
Ο Βασιλιάς που πέθανε
ΥΓΕΙΑ • ΚΟΙΝΩΝΙΑ • ΠΟΛΙΤΙΚΗ
Μελέτες για το Σύστημα Υγείας

Βιβλία που καλύπτουν
τα ενδιαφέροντα
και τους προβληματισμούς
του σύγχρονου πολίτη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:

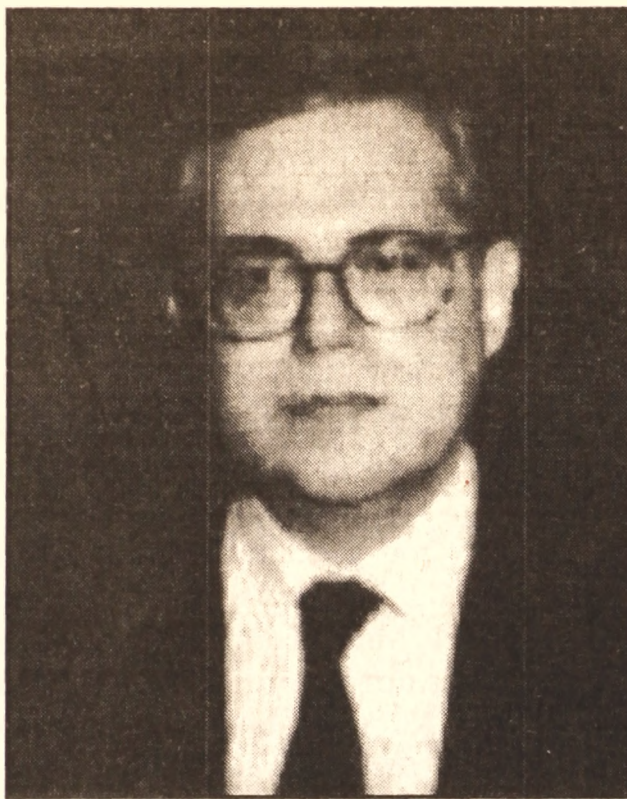
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ • ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΒΙΒΛΙΩΝ ΕΠΕ
ΖΑΛΟΓΓΟΥ 6 • 106 78 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ: 3645133 FAX: 3607878

ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Η Έκθεση του Δ/ντή της Τράπεζας της Ελλάδος κ. Α. Παπαδήμου στη Γ.Σ. των μετόχων.

Η εξέταση των οικονομικών το προηγούμενο έτος οδηγεί σε ένα σύνθετο συμπέρασμα. Από την μια πλευρά, είναι γεγονός ότι σημειώθηκε αξιόλογη πρόοδος σε πολλούς τομείς. Η αποκλιμάκωση του πληθωρισμού ή η περιστολή του δημοσιονομικού ελλείμματος καθώς και η ενίσχυση της σταθερότητας και της εμπιστοσύνης στη συναλλαγματική ισοτιμία της δραχμής, αποτελούν ιδιαίτερος θετικά στοιχεία που συμβάλλουν στη σταδιακή διαμόρφωση συνθηκών σταθερότητας. Παράλληλα, η σημαντική άνοδος των ιδιωτικών και δημόσιων επενδύσεων θέτει τις βάσεις για ταχύτερη και μονιμότερη οικονομική ανάπτυξη. Από την άλλη πλευρά όμως, είναι εξίσου σαφές ότι ο δρόμος προς την επίτευξη των τελικών στόχων της οικονομικής πολιτικής εξακολουθεί να είναι μακρύς και δύσβατος. Ενώ αναμφίβολα η οικονομία βρίσκεται πλησιέστερα στους στόχους από ό,τι στο παρελθόν, ταυτόχρονα η επίτευξη τους εξακολουθεί να είναι δύσχερης και να απαιτεί συνεχή προσπάθεια, διότι βασικά προβλήματα, τα οποία είναι από τη φύση τους δυσεπίλυτα, δεν έχουν αντιμετωπιστεί επαρκώς.

Ο πληθωρισμός, παρά την υποχώρησή του, εξακολουθεί να είναι ιδιαίτερα υψηλός σε σύγκριση με το μέσο ρυθμό στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ενώ υποβόσκουσες πληθωριστικές πιέσεις δυσχεραίνουν την αποκλιμάκωσή του. Το δημόσιο έλλειμμα και το χρέος παραμένουν υψηλά, εγκυμονώντας κινδύνους αναζωπύρωσης του πληθωρισμού και επιδείνωσης του ισοζυγίου πληρωμών, ενώ ταυτόχρονα θέτουν περιορισμούς στην αναπτυξιακή προοπτική της χώρας. Η παραγωγικότητα, τόσο στο δημόσιο όσο και στον ιδιωτικό τομέα, διατηρείται σε χαμηλό επίπεδο, συγκρινόμενη με τις επιδόσεις των ανταγωνιστριών χωρών. Οι πρόσφατες εξελίξεις στο ισοζύγιο πληρωμών αντανακλούν τις διαρ-

θρωτικές αδυναμίες της οικονομίας, υπογραμμίζοντας τις δυσχέρειες που θα προκύψουν, εάν δεν αντιμετωπιστούν εγκαίρως.

Στο πρώτο τετράμηνο του τρέχοντος έτους, η οικονομία εισήλθε σε νέα και αποφασιστική καμπή. Διάφοροι παράγοντες, ορισμένοι εξωγενείς αλλά και άλλοι ενδογενείς στη σφαίρα της οικονομικής πολιτικής, έχουν προκαλέσει επιβράδυνση ή προσωρινή ανακοπή της προόδου προς την περαιτέρω αποκλιμάκωση του πληθωρισμού και τη δημοσιονομική εξυγίανση. Επιπλέον, παρατηρείται κάποια κοινωνική προσπάθεια, ενώ διαμορφώνονται και προσδοκίες για παροχές, οι οποίες ενδεχομένως συνδέονται με την άποψη ότι η σημειωθείσα πρόοδος δημιουργεί περιθώρια δημοσιονομικής χαλάρωσης και αύξησης των εισοδημάτων. Η υιοθέτηση αυτής της άποψης και η ικανοποίηση γενικών αιτημάτων, τα οποία δεν αντανακλούν έκτατες ανάγκες ή απόλυτα αιτιολογημένες κοινωνικές επιλογές, θα αποδεικνυόταν οδυνηρό λάθος. Και τούτο διότι

τυχόν εγκατάλειψη ή χαλάρωση της προσπάθειας για την αποκατάσταση δημοσιονομικής ισορροπίας δεν θα οδηγούσε μόνο σε καθυστέρηση της επίτευξης βασικών στόχων της οικονομικής πολιτικής, αλλά και θα εγκυμονούσε σοβαρούς κινδύνους για οπισθοδρόμηση, απώλεια των ωφελειών, όξυνση των ανισορροπιών και, επομένως, μεγαλύτερο κόστος προσαρμογής στο μέλλον. Οι προοπτικές της οικονομίας θα εξαρτηθούν, συνεπώς, από τις προσπάθειες που θα καταβληθούν και την πολιτική που θα ασκηθεί για τη συνέχιση και διασφάλιση της μέχρι σήμερα προόδου και τη διαμόρφωση συνθηκών για διαρκή και υψηλάνάπτυξη της οικονομίας.

Είναι γενικά αποδεκτό ότι οι βασικές επιδιώξεις της μακροοικονομικής πολιτικής είναι η οικονομική ανάπτυξη και η νομισματική σταθερότητα. Εχει γίνει βαθμιαία κατανοητό ότι ουσιαστικά δεν υπάρχουν διλήμματα σχετικά με την προτεραιότητα που πρέπει να δώσουν η πολιτική και η κοινωνία στην επίτευξη των στόχων αυτών, όχι μόνο επειδή έχουν ίση σημασία για την κοινωνική ευημερία, αλλά και επειδή κάθε στόχος δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί σε μόνιμη βάση χωρίς παράλληλη επίτευξη του άλλου. Η σταθερότητα και η ανάπτυξη είναι σκόπιμο να επιδιωχθούν παράλληλα, και αυτό είναι εφικτό, εφόσον χρησιμοποιηθούν τα κατάλληλα μέσα πολιτικής.

Η κεντρική τράπεζα θέτει ως πρωταρχικό της σκοπό τη νομισματική σταθερότητα, όχι διότι υποεκτιμά τη σημασία της ανάπτυξης, αλλά επειδή η νομισματική πολιτική, με τα μέσα που διαθέτει, μπορεί να επηρεάσει αποτελεσματικά και μακροπρόθεσμα μόνο το επίπεδο των τιμών. Η εξασφάλιση νομισματικής σταθερότητας όμως διαμορφώνει μια αναγκαία και ουσιαστική συνθήκη για την οικονομική ανάπτυξη.

Πολιτικές διαστάσεις του γλωσσικού σχεδιασμού

της Ελένης Καραντζόλα

Το μέλλον της ελληνικής γλώσσας στον ευρωπαϊκό κοινό χώρο, ακριβέστερα οι γλωσσικές και εκπαιδευτικές πολιτικές που οφείλει να αναπτύξει για την επιβίωση και τη διάδοσή της, αρχίζουν, επιτέλους, να απασχολούν με θετικό τρόπο την κοινή γνώμη. Πολίτες και ερευνητές το αποδεικνύουν έμπρακτα – με την ενεργό συμμετοχή τους στο διάλογο οι πρώτοι, με τις εμπεριστατωμένες αναλύσεις που καταθέτουν οι δεύτεροι.

Τον Φεβρουάριο του 1995, το *Αντί* και το Κέντρο Λογοτεχνικής Μετάφρασης του Γαλλικού Ινστιτούτου Αθηνών είχαν δοκιμάσει να καταγράψουν τις ποικίλες πτυχές της νέας αυτής δυναμικής συνύπαρξης στο Συνέδριο «*Η ελληνική γλώσσα στον ευρωπαϊκό ορίζοντα*».

Γλωσσικός πλουραλισμός και γλωσσοεθνοκεντρισμός».

Λίγες μέρες πριν, η Ημερίδα (25 Απριλίου) «*“Ισχυρές”-“ασθενείς” γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Όψεις του γλωσσικού ηγεμονισμού*», που συνδιοργάνωσαν στη Θεσσαλονίκη το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας και ο Τομέας Γλωσσολογίας του ΑΠΘ, διεύρυνε και εμβάθυνε συγχρόνως τον σχετικό προβληματισμό. Έπεται συνέχεια, με το διεθνές ομόθεμο Συνέδριο που οργανώνουν οι ίδιοι φορείς στη Θεσσαλονίκη τον Απρίλιο του 1997. Μένει να χαραχθούν οι γλωσσικές πολιτικές που θα λάβουν υπόψη τους όλα αυτά τα στοιχεία...

Η Ημερίδα της Θεσσαλονίκης, την επιστημονική ευθύνη της οποίας είχαν ο καθ. Γλωσσολογίας και μέλος του Δ.Σ. του ΚΕΓ Α.-Φ. Χριστίδης και η αν. καθ. Γλωσσολογίας Θεοδοσία Παυλίδου, συγκέντρωσε είκοσι δύο εισηγήσεις, οι οποίες περιστράφηκαν γύρω από τις ακόλουθες θεματικές ενότητες: μια γενική συζήτηση της έννοιας της «ισχύος» και των νομιμοποιητικών επιχειρημάτων του γλωσσικού ηγεμονισμού (Θ. Παυλίδου, Στέλα Βέργη, Κ. Ράπτης, Χρ. Λάζος, Φ. Μαντζώρος)· τον ανταγωνισμό μεταξύ επισήμων γλωσσών στην Ε.Ε. (Μαριλένα Καρυολαίμου, Χρ. Παπαρίζος)· τη διδασκαλία ξένων γλωσσών (Βασιλική Δενδρινού, Ανδρομάχη Σαπιρίδου)· τον ρόλο της μετάφρασης (Τ. Καγιαλής, Ελένη Σελλά)· την αντιμετώπιση της διγλωσσίας σε ομάδες και άτομα με ή χωρίς συμπαγή πολιτισμική βάση (Ασπασία Χατζηδάκη, Μαρία Βλασοπούλου-Α. Λιάκος)· την αναγνώριση των γλωσσών των μειονοτήτων και των τοπικών γλωσσών (Όλγα Προφίλη, Κ. Τσιτσελίκης, Λ. Τσιτσιπής)· την αντιμετώπιση των διαλέκτων και των ιδιωμάτων (Α. Μαλικούτη-Drachman, Σπ. Μοσχονάς)· την τυποποίηση της ελληνικής γλώσσας (Άννα Ιορδανίδου, Ελένη Καραντζόλα, Μαρία Αραποπούλου, Γιάννα Γιαννουλοπούλου).

Στις γραμμές που ακολουθούν δεν θα αποτυπώσω τα πεπραγμένα της Ημερίδας, που σύντομα θα δουν το φως της δημοσιότητας. Θα επιχειρήσω να αναπτύξω ορισμένα από τα σημεία που αναδύθηκαν, τα κρισιμότερα κατά την εκτίμησή μου πολιτικά διλήμματα για τις γλωσσικές και ευρύτερα τις εκπαιδευτικές πολιτικές που καλούμαστε να σχεδιάσουμε και να εφαρμόσουμε στον ευρωπαϊκό ορίζοντα.

Σε γενικές γραμμές, η γλωσσική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης –από την ισότιμη αποδοχή των επίσημων γλωσσών και διδασκαλία τους ως ξένων γλωσσών, ως την προστασία των τοπικών γλωσσών και των

γλωσσών των μειονοτήτων– είναι πολιτική «γλωσσικού πλουραλισμού». Συχνά, όμως οι διακηρυγμένες αρχές καταστρατηγούνται, κάτω από τη πίεση –υπαρκτών– τεχνικών, οικονομικών ή πολιτικών δυσχερειών. Στην πραγματικότητα, ο γλωσσικός ηγεμονισμός, και οι ποικίλες εκφάνσεις του, συνοδεύονται ή και εκπορεύονται από έναν βαθύτερο οικονομικο-πολιτικό ηγεμονισμό, με αποτέλεσμα να γεννά αδιάκοπα ανισότητες μεταξύ γλωσσών, γλωσσικών ποικιλιών και γλωσσικών πρακτικών.

ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΜΕΤΑΞΥ ΙΣΩΝ

Η μεγαλύτερη ανισότητα εκδηλώνεται στις σχέσεις μεταξύ επισήμων γλωσσών των κρατών-μελών. Γνωρίζουμε ότι, *άτυπα*, εδώ και αρκετό καιρό, στις συνεδριάσεις των επιμέρους επιτροπών και στο σύνολο των διοικητικών εργασιών της Ε.Ε. χρησιμοποιείται ένας περιορισμένος αριθμός γλωσσών: κυρίως η αγγλική, δευτερευόντως η γαλλική και η γερμανική. Η πρόταση της γαλλικής προεδρίας, το δεύτερο εξάμηνο του 1994, για μείωση του αριθμού των γλωσσών εργασίας είχε πυροδοτήσει την εποχή εκείνη ηχηρές και γοερές αντιδράσεις (που είχαν αποτυπωθεί και στο Συνέδριο στο Γαλλικό Ινστιτούτο), για να ξεχαστεί την επομένη. Λες και το πρόβλημα επιλύθηκε.

Κι αν ακόμη η Διακυβερνητική προσπάθεια το σκόπελο, η δυναμική που εμπερικλείει η περαιτέρω διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης θέτει εξ αντικειμένου το πρόβλημα των «δυνάμει ομοσπονδιακών» γλωσσών. Ο αριθμός τους (μία; τρεις; πέντε;) και ο ακριβής προσδιορισμός τους συνιστούν θέματα προς συζήτηση και στη χώρα μας, ενώ επείγει η αναζήτηση –από κοινού με τις άλλες λιγότερο ομιλούμενες ευρωπαϊκές γλώσσες– των τρόπων εκείνων με τους οποίους θα διαφυλαχθεί η ισότητα των ευρωπαίων εταίρων στη γλωσσική επικοινωνία και έκφραση.

Αποτελεσματικότερο μέσο για τη διαφύλαξη του γλωσσικού πλουραλισμού (plurilinguisme) στη διευρυμένη Ε.Ε. θεωρείται σήμερα η γενικευμένη πολυγλωσσία (multilinguisme) των ευρωπαϊκών πολιτών. Εξ ου και η σημασία που αποδίδεται στη διδασκαλία των επίσημων γλωσσών της Ε.Ε. Η Λευκή Βίβλος, που θα αποτελέσει αντικείμενο συζήτησης για όλο το δεύτερο εξάμηνο του 1996, προβλέπει τη γενικευμένη διδασκαλία τριών γλωσσών, δύο δηλαδή ξένων γλωσσών πέραν της μητρικής. Αρκεί το μέτρο αυτό για να διασφαλίσει την προώθηση της ελληνικής και των άλλων λιγότερο ομιλούμενων γλωσσών; Αν κρίνουμε από τα πρώτα πορίσματα της πιλοτικής εφαρμογής του μέτρου στη Γαλλία την τριετία 1991-1993, όχι. Με την επιλογή της αγγλικής σε ποσοστό 75%, και της γερμανικής και ισπανικής σε ποσοστό που ξεπερνά το 20%, το μόνο που γίνεται είναι να αναπαράγεται η υπάρχουσα ανισοτιμία, αφού οι γονείς που διαλέγουν για λογαριασμό των παιδιών τους συμμορφώνονται –συνειδητά ή ασυνειδητά– με τις επιταγές των καιρών.

Οι πιθανότητες για τη διάδοση των λιγότερο ομιλούμενων γλωσσών της Ε.Ε. μέσω της ευρωπαϊκής εκπαίδευσης μειώνονται ακόμη περισσότερο, καθώς οι γλώσσες μεγάλων συμπαγών μειονοτήτων στην κάθε χώρα ή χώρες όμορων κρατών διεκδικούν –δικαίως– να συμπεριληφθούν στον προγραμματισμό της ξενόγλωσσης διδασκαλίας. Ακόμη, χώρες όπως η Αυστρία ή η Ολλανδία έχουν προτείνει η διατύπωση της Λευκής Βίβλου να μην αφορά αποκλειστικά τις επίσημες γλώσσες των κρατών-μελών, αλλά να επεκταθεί και στις περιφερειακές και μειονοτικές γλώσσες. Η πρόταση αυτή διχάζει τις πολιτικές ηγεσίες των κρατών-μελών, διότι, όπως θα δούμε ευθύς αμέσως, εγκυμονεί τον κίνδυνο, με αφετηρία το γλωσσικό, ευρύτερων πολιτικών διεκδικήσεων.

ΕΜΦΑΣΗ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ

Πάντως, σε ό,τι αφορά την ενίσχυση των λιγότερο ομιλούμενων γλωσσών στην Ε.Ε., θα είχε νόημα να προκριθεί ως ευρωπαϊκή γλωσσική πολιτική η καλλιέργεια της *παιθτικής εκμάθησης*¹. Λιγότερο χρονοβόρα, περισσότερο αποτελεσματική, μπορεί να διασφαλίσει τη γλωσσική ετερότητα εξοικειώνοντάς μας συγχρόνως μαζί της. Λ.χ. η εξοικείωση, ήδη από την πρωτοβάθμια εκπαίδευση, των μαθητών στην Ε.Ε. με τα αλφάβητα όλων των επίσημων γλωσσών (και όχι μόνο) θα έσπαγε ένα πρώτο φράγμα στην καταρχήν επικοινωνία μεταξύ δια-

φορετικών γλωσσών και πολιτισμών, αντιστεκόμενη συγχρόνως στο δόγμα της υπερεθνικής συνεύρεσης που μας καλεί να απεκδυθούμε κάθε εθνική ιδιαιτερότητα.

Περισσότερο συνεπής με τις διακηρύξεις, εμφανίζεται σε γενικές γραμμές η ευρωπαϊκή πολιτική για τις λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες (υπολογίζεται ότι σήμερα περίπου 40 εκατ. Ευρωπαίοι ομιλούν γλώσσες άλλες από τις επίσημες γλώσσες των κρατών μελών). Η ώθηση για δράση σε αυτόν τον τομέα προήλθε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ήδη το 1979, οπότε εγκρίθηκε σειρά ψηφισμάτων για τη λήψη μέτρων που να ευνοούν τις κοινότητες των περιφερειακών γλωσσών ή των γλωσσών μειονοτήτων. Το σχετικό κονδύλιο του προϋπολογισμού αυξήθηκε από 100.000 ECU το 1983 σε 3,5 εκατ. το 1994².

Η λήψη μέτρων στον τομέα των λιγότερο διαδεδομένων γλωσσών εγγράφεται στη γενικότερη προσπάθεια κατοχύρωσης των δικαιωμάτων (κυρίως ως προς την πολιτιστική φυσιογνωμία) των μειονοτήτων. Δεν χωρεί αμφιβολία πως το τρίπτυχο *πολιτιστική πολυμορφία - δικαιώματα των μειονοτήτων - επικουρικότητα*, που έχει συμπεριληφθεί στη Συνθήκη του Μάαστριχτ, θα αποτελέσει σημαντική παράμετρο για την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση. Αυτή η ρομαντική στη βάση της, και μέχρι στιγμής ανέξοδη, αντιμετώπιση των γλωσσών, θα συνεχι-

ση λ.χ. των Κορσικανών) αποκοπής τους από τον εθνικό κορμό, αποκοπής που βιώνεται ως απώλεια.

Άφησα τελευταίο το θέμα της τυποποίησης της ελληνικής γλώσσας. Αν και φαίνεται ότι μόνο μακρινή σχέση έχει με τον ευρωπαϊκό γλωσσικό σχεδιασμό, αποτελεί στην πραγματικότητα αναπόσπαστη όψη του. Οι εθνικές-επίσημες γλώσσες δεν είναι σε θέση να μπουν στον ευρωπαϊκό στίβο, χωρίς να έχουν επιλύσει κεντρικά ζητήματα τυποποίησης, όπως την απόδοση της ορολογίας, το σχηματισμό των νεολογισμών, τη μεταγραφή των ξένων ονομάτων, χωρίς να έχουν αποφασίσει πώς θα χειριστούν τη ρευστότητα ορισμένων γλωσσικών φαινομένων.

ΟΠΙΣΘΕΝ ΟΛΟΤΑΧΩΣ;

Η συμπλήρωση εικοσαετίας από την εκπαιδευτική και γλωσσική μεταρρύθμιση του 1976, θα δικαιολογούσε και θα επέβαλλε, σε μία υγιή κοινωνία, έναν ειλικρινή απολογισμό των πεπραγμένων. Στην Ελλάδα των ανασφαλών Νεοελλήνων όμως, η επιμέρους ατέλεια βαπτίζεται σε ολική ανεπάρκεια, με αποτέλεσμα η μερική κριτική να εκλαμβάνεται ως συνολική αμφισβήτηση. Στη ναρκοθετημένη αυτή επικοινωνία, περισσότερες πιθανότητες επιβολής έχουν ασφαλώς οι «παλιές καλές λύσεις». Οι λύσεις που χαϊδεύουν το ναρ-

Επείγει η αναζήτηση –από κοινού με τις άλλες λιγότερο ομιλούμενες
ευρωπαϊκές γλώσσες– των τρόπων εκείνων με τους οποίους θα διαφυλαχθεί η ισότητα
των ευρωπαίων εταίρων στη γλωσσική επικοινωνία και έκφραση.

στεί αφού συνηγορεί υπέρ της ευρωπαϊκής πολυγλωσσίας και, κατά συνέπεια, της δημοκρατικότητας του πολιτικού μορφώματος που οικοδομείται, και που καταστρατηγείται συστηματικά σε άλλους, πιο ζωτικούς, τομείς.

Η ιστορία, όμως, έχει δείξει πως η γλώσσα αποτελεί σημαίνον συστατικό υλικό της εθνικής συνείδησης. Επομένως, η συστηματική καλλιέργεια, από τα επιτελεία των Βρυξελλών, τοπικών/μειονοτικών γλωσσών δεν αποκλείεται σύντομα να συμβάλει στη διατύπωση πολιτικών διεκδικήσεων, αυτονομίας ή και απόσχισης των κοινοτήτων αυτών. Κι εκεί τα πράγματα δυσκολεύουν. Ας μην λησμονούμε το πείσμα με το οποίο όλες ανεξαιρέτως οι γαλικές κυβερνήσεις έχουν αρνηθεί την επίσημη αναγνώριση των μειονοτικών γλωσσών στο εσωτερικό της χώρας, λόγω του κινδύνου (όχι φανταστικού, στην περίπτω-

κισσευόμενο συλλογικό «εγώ» μας, που αντί να δημιουργούν μηρυκάζουν. Εδώ και χρόνια, το πανελλήνιο καλείται στην πραγματικότητα να επενδύσει σε μία και μόνη λύση, που θα μας λυτρώσει από το πολιτισμικό μας άγος: τη διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών –στην τελευταία βερσιόν, και των λατινικών(!)– στο Γυμνάσιο. Όμως αυτό είναι τεράστιο θέμα, στο οποίο δεν μπορούμε παρά να επανέλθουμε.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Eco, Umberto (1993), *La ricerca della lingua perfetta nella cultura europea* [Η αναζήτηση της τέλει γλώσσας, μτφρ. Άννα Παπασταύρου, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1995].

2. Βλ. την Έκθεση δραστηριοτήτων της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων 1989-1993 (15.12. 1994).

3. Ο λόγος για το κύριο άρθρο του Στ. Ψυχάρη στο Βήμα της Κυριακής της 21ης Απριλίου 1996.

Από το «ισχυρό» παρελθόν στο «ασθενές» παρόν

του Α.-Φ. Χριστίδη

ΣΤΟ ΣΥΝΤΟΜΟ αυτό κείμενο σκοπεύω να ασχοληθώ με τη γλωσσική πολιτική στην Ευρωπαϊκή Ένωση και ειδικότερα με το θέμα του γλωσσικού ηγεμονισμού. Η οπτική θα είναι βέβαια η νεοελληνική οπτική – το πρόβλημα, όπως τίθεται και συζητιέται σ' ένα κράτος-μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης με αρκετές και ενδιαφέρουσες ιστορικές ιδιαιτερότητες. Και προκειμένου για την ελληνική γλώσσα, η βασική ιδιαιτερότητα είναι το ηγεμονικό παρελθόν της.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ γλώσσα –μια μικρή ή «ασθενής» γλώσσα σήμερα– υπήρξε κάποτε η ηγεμονική γλώσσα του πολιτισμένου κόσμου. Η ηγεμονία αυτή βασίστηκε, όπως συνήθως συμβαίνει, στην πολιτική και οικονομική ηγεμονία. Οι κατακτήσεις του Αλεξάνδρου έδωσαν στην ελληνική γλώσσα το ρόλο και το κύρος μιας *lingua franca*, που ανταγωνίστηκε με επιτυχία την άλλη μεγάλη *lingua franca* της αρχαιότητας, την αραμαϊκή. Η γλωσσική αυτή ηγεμονία είχε τις επιπτώσεις που αναμένει κανείς σε τέτοιες περιπτώσεις και ειδικότερα σε εποχές που δεν υπάρχουν ρυθμιστικοί γλωσσικοί μηχανισμοί (συγκροτημένη εκπαίδευση, κεντρική διοίκηση κ.ά.): υποβάθμιση ή και εξαφάνιση άλλων γλωσσών.

Η ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ της νεοελληνικής εθνικής ταυτότητας και ιδεολογίας βασίστηκε, σε σημαντικό ποσοστό, σ' αυτό το ηγεμονικό παρελθόν – γλωσσικό και πολιτισμικό. Δεν σκοπεύω όμως να σχολιάσω το μεγάλο αυτό θέμα. Το ερώτημα που ενδιαφέρει εδώ είναι οι στάσεις που διαμορφώνει η ιστορική ιδιαιτερότητα της ελληνικής –το ηγεμονικό παρελθόν της σε αντιδιαστολή με το «ασθενές» παρόν της– απέναντι σε σύγχρονους γλωσσικούς ηγεμονισμούς, στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και ευρύτερα.

ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΕΙ αμφιβολία ότι ηγεμονικό γλωσσικό ρόλο διαδραματίζει σήμερα η αμερικανική αγγλική. Υπάρχουν βέβαια και άλλοι διεκδικητές, αλλά είναι σαφέστατα σε δεύτερη μοίρα. Η κυριαρχία της αμερικανικής αγγλικής στηρίζεται, όπως και τα ιστορικά προηγούμενά της (ελληνική, λατινική, λ.χ), στην πολιτική και οικονομική ηγεμονία. Και η οικονομική ηγεμονία έχει σήμερα έναν παγκοσμιοποιημένο χαρακτήρα. Στον γλωσσικό χώρο η κυριαρχία αυτή αντανakλάται με εισροή αγγλοαμερικανικών δανείων στις ποικίλες γλώσσες και με έντονη παρουσία της ίδιας της αγγλικής στο χώρο της διαφήμισης και γενικότερα της αγοράς.

ΠΩΣ ΣΤΕΚΕΤΑΙ κανείς απέναντι σ' αυτό το φαινόμενο, όπως το βιώνει από την πλευρά μια «μικρής» γλώσσας, με τις ιδιαιτερότητες της ελληνικής; Κινδυνεύουν οι μικρές γλώσσες; Υπάρχει πρόβλημα ή όχι; Στα ερωτήματα αυτά υπάρχουν δύο απαντήσεις.

Η ΠΡΩΤΗ απάντηση εκφράζει την *εθνοκεντρική* ή και *εθνικιστική* αναδίπλωση: θεωρεί ότι η γλώσσα, το έθνος –και η καθαρότητα και των δύο– κινδυνεύουν από τους ισχυρούς ξένους και χρειάζονται δραστικά μέτρα –μεταξύ αυτών και μέτρα γλωσσικής αστυνόμευ-

σης– για να προστατευθεί η γλωσσική και πολιτισμική καθαρότητα του έθνους. Η προσέγγιση ακούγεται αρκετά έντονα στην Ελλάδα και σε διάφορες παραλλαγές, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν εμφανίζονται αντίστοιχες απόψεις και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Επιπλέον, το ηγεμονικό παρελθόν της ελληνικής χρησιμοποιείται σαν επιχείρημα για τη θέση της στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Πρόκειται για παράδοση άποψη στο βαθμό που δεν αμύνεται κανείς απέναντι σε σύγχρονους γλωσσικούς ηγεμονισμούς με την επίκληση της δικής του παλαιότερης γλωσσικής ηγεμονίας. Ένα τέτοιο επιχείρημα δεν μπορεί παρά να λειτουργήσει τελικά προς όφελος του αντιπάλου προς τον οποίο υποτίθεται ότι στοχεύει.

Η ΔΕΥΤΕΡΗ απάντηση ανήκει σ' έναν *ρηχό κοσμοπολιτισμό* που συντονίζεται –είτε συνειδητά είτε εξ αντικειμένου– με τις επιδιώξεις αυτού του *παγκοσμιοποιημένου ηγεμονισμού*. Για την άποψη αυτή δεν υπάρχει πρόβλημα: αρνείται, όπως παρατηρεί ο Pascal Bruckner (*Le vertige de Babel*, Arléa 1992), την εθνική και πολιτισμική ποικιλία –και τις ευαισθησίες που παράγει (γλωσσικές και άλλες)– στο όνομα μιας συρρικνωμένης και φτωχής καθολικότητας που εξαντλείται στον καταναλωτισμό και στην εμπορευματοποιημένη διασκέδαση.

Η ΝΕΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ανήκει στην ομάδα των «μικρών» γλωσσών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και θα πρέπει, χωρίς ουτοπικές αξιώσεις και εθνικιστικούς παροξυσμούς, να διεκδικήσει (από κοινού με τις άλλες «μικρές» γλώσσες) τη διατήρηση της θέσης της στα όργανα της Ένωσης και την ενίσχυση της θέσης της (όπως και των άλλων μικρών γλωσσών) στην ευρωπαϊκή εκπαίδευσή. Σε ό,τι αφορά τη γλωσσική πολιτική στο εσωτερικό της χώρας, η ιδιαίτερη νεοελληνική πολιτισμική ταυτότητα ή ετερότητα –μια ετερότητα που θα πρέπει ταυτόχρονα να διακρίνει και να συνενώνει– θα διαφυλαχτεί όχι μέσα από τη μυθοποίηση της μητρικής γλώσσας και της ιστορίας της, αλλά μέσα από την απομυθοποίησή της: μέσα από την αποκάλυψη τόσο των ιστορικών, και όχι μυθικών, ιδιαιτεροτήτων της όσο και της ενότητάς της με τις άλλες γλώσσες, ενότητα που προκύπτει απώτερα από την ενότητα της ανθρώπινης νόησης.

Η ΑΠΟΜΥΘΟΠΟΙΗΣΗ αυτή θα πρέπει βέβαια να επεκταθεί, με ανάλογο τρόπο, και στη διδασκαλία της ξένης γλώσσας – της ισχυρής ξένης γλώσσας που εκφράζει ένα ισχυρό πολιτισμικό μοντέλο. Η υπεράσπιση της ετερότητας, ειδικά στο χώρο των «ασθενών» λεγομένων γλωσσών, θα πρέπει να διαμορφώσει τη διδακτική εκείνη που θα αντιστέκεται συνειδητά στις μυθοποιητικές συνδηλώσεις με τις οποίες η «ισχυρή» πολιτιστικά γλώσσα περιβάλλεται στην επικράτεια της μικρής ή «ασθενούς». Τέτοιου είδους επιλογές μπορούν να διαμορφώσουν μια νέα στάση που υπερβαίνει το δίλημμα μεταξύ ενός χίβδηλου κοσμοπολιτισμού και ενός διχαστικού εθνικισμού.

Μία από τις πολλές εκφάνσεις του γλωσσικού ηγεμονισμού είναι και η πίεση της γλωσσικής ποικιλίας, που σε κάποια ιστορική στιγμή αναδεικνύεται σε εθνικό κανόνα, στις διαλέκτους και τα ιδιώματα. Τα τελευταία χρόνια στην Κύπρο, το σύνηθες αυτό γλωσσικό φαινόμενο έχει προσλάβει ιδιαίτερες διαστάσεις. Η «υψηλή», κοινωνιογλωσσικά, ποικιλία της κοινής νεοελληνικής προσπαθεί να επιβληθεί εις βάρος της τοπικής διαλέκτου, με το πρόσχημα της «απειλής» που αντιπροσωπεύει η αγγλική. Η συστηματική αυτή επιχείρηση έχει οργανωθεί γύρω από την γλωσσική «εξυγίανση» των κυπριακών τοπωνυμίων – από στοιχεία τουρκικής προέλευσης αλλά και αμιγώς της δημοτικής. Μια ακόμη φανατική επιχείρηση «καθαρισμού» της γλώσσας; Μόνο που εδώ, όπως συμβαίνει συχνά και στη μητροπολιτική Ελλάδα, η γλωσσική συζήτηση προσλαμβάνει δραματικούς τόνους. Ο τόπος έχει γεμίσει «προδότες», πολίτες δηλαδή που θέλουν να λένε Πυρκά (και όχι Πυργά) ή Γιαλούσα (κι όχι Άι-Γιαλούσα) και διανοουμένους –κυρίως πανεπιστημιακούς– που επιμένουν να υπερασπίζονται το τοπικό γλωσσικό αίσθημα. Την καπηλεία του θέματος της ελληνικής γλώσσας στην Κύπρο καυτηριάζει το σατιρικό γύμνασμα που ακολουθεί.

ΣΑΤΙΡΙΚΟ ΓΥΜΝΑΣΜΑ

(για τους γλωσσικούς εθνοσωτήρες)

Όχι λόγια χοντρά και λόγια κούφια
μ' όλους και με κανένα δεν ταιριάζουν.
Πούθε κρατεί του κάθε αχρείου η σκούφια
κράχ' το με λόγια που να ξεσκεπάζουν.
Κωστής Παλαμάς

Σαν ύστερα από χρόνια περιπλάνηση
ο ποιητής πλησίασε την νήσον
και δήλωσε πως ξέρει ελληνικά
καλά, γράφει ελληνικά σωστά
όλοι του είπαν πως πρέπει
αμέσως να κτυπήσει κάρτα.

Εδώ το ελληνικόν το έχει μονοπώλιον
μέγας αγωνιστής της Πράσινης Γραμμής
δοσμένος πλήρως στην υπόθεσιν
του έθνους, πάνω απ' όλα η πατρίς
γι' αυτήν τα δίνει όλα, κάνοντας
έργο εθνικό με σιεφταλιές και χούμους
πουλώντας σεξοφαισμό, σερβίροντας
μεσοτιμής πατρίδα, καρνευμένη
με πορνό – πατέντα του Λονδίνου.

Κι ο ποιητής σαν ποιητής πάντα δειλός
μες στη ζωή, έκανε κάπως τον κουτό
εγώ να γράφω θέλω, σκέφτηκε, τι ένοχλεί
αν με σιωπή εξαγοράζω τη σιωπή
αν μπαίνει στο στομάχι μου με το μεζέ

κι ολίγη σάλτσα εθνική, χρήσιμη
άλλωστε στις μέρες μας τις πονηρές
και οικονομικώς συμφέρουσα μια τέτοια
μεζεδόπληκτη πατριδοκαπηλεία.

Κι έτσι καλά περνούσε ο καιρός
ξαπλωταριό και φαγοπότι, στα θέατρα
ταβέρνες και πορνεία γερά τα πιάναν
τα τσακάλια κι οι κοκόροι, ώσπου μια μέρα
ξαφνικά έβγαλε διάτα ο Κρούταγος
της Αγγλουριάς ο Τσάρλης πως όποιος
νιόφερτος απ' την Ελλάδα δεν έφερνε
προς έγκριση κάθε γραφτό προτού στο φως
το βγάλει, ανθέλλην, χουντικός και νεο-
Κύπριος θα βαφτιζόταν παρευθής
και με την εξουθένωση θα έσκυβε
στο τέλος το κεφάλι. Παίζουμε τώρα;
Εδώ κάνουμε έργο εθνικό. Έχουμε
ευθύνες, τρομερές ευθύνες! Δεν μπορεί
ο κάθε ψευδολόγιος να κάνει ό,τι θέλει.
Οι Τούρκοι και τα κάναν πάνω τους
μόλις πανό τους έβγαλα και άπου φύγει
φύγει από την Κύπρο. Κι όσοι χωριάτες
τόλμησαν την τοπική τουρκολαλιά
να διαφεντέψουν με μπάμπουλα

τους κόψαμε
ευθύς την μαλακίδα. Όχι μας ήρθαν τώρα
τα κωλόπαιδα, πουστοκαλαμαράδες

να μας διδάξουν γλώσσα ελληνική,
εμάς!, που φάγαμε τα νιάτα μας
κι ελληνική λαλιά γνωρίσαμε
στα Σόχα του Λονδίνου!

Και τότε ο ποιητής (ο κάθε ποιητής)
σαν είδε με το φαϊ και τα πορνόλογα
ο παλιοκερατάς το παίζει τώρα και
διχτάτορας
άφησε κατά μέρος τα ποιήματα και την καλή
λογοτεχνία («δεν φτάνει να λάμπ' η αλήθεια
πρέπει και να σφάζει») και δυο του άστραψε
γερές, όχι σε τοπικές φυλλάδες, που πλήθος
ανθρωπίσ'νοι, ανίδεοι και κηφήνες,
βάτραχοι κι ακρίδες γράφουν. Μα εκεί
που εξουσίαν έχει ο Λόγος. Και που οι λογής
κομπογιαννίτες, γύπες, λύκοι, τσαρλατάνοι,
βρίσκουν την είσοδο κλειστή.

(Βέβαια που και αυτό θα ήταν νίκη
πρόσκαιρη το ήξερε ο ποιητής. Η εποχή
κι η φύση ευνοεί μόνο τη χυδαιότητα.
Με στερει γνώση απλώς που κτίζεις
το κελλί τη φυλακή το σώμα σου
σ' αυτό που μόνο ελπίζεις.)

Μιχάλης Εφταγωνίτης
[Λευκωσία, Δεκέμβριος 1995]

Επιστημονική φαντασία και κοινωνική επιλογή

Του Phil Agre
(pagre@ucsd.edu)

Το εφιαλτικό σενάριο του Phil Agre δεν αποζητά, κατά τα λεγόμενά του, δάφνες προφητείας ούτε ακαδημαϊκές περγαμνές. Θέλει απλώς να ταραξεί τους μύθους που έχουμε φτιάξει για το ρόλο της τεχνολογίας στην κοινωνία μας. Η «τεχνοκοινωνική μας φαντασία» προς το παρόν, γράφει, περιλαμβάνει μόνο ένα μεταφορικό μύθο σε σχέση με τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές: τον «Μεγάλο αδελφό» του George Orwell. Αυτός ο μύθος όμως είναι περιορισμένης δυναμικής και μονομερής. Οργουελιανού τύπου καταστάσεις δεν δημιουργεί μόνο το κράτος, αλλά μπορεί να γεννήσει και η αγορά.

Δείτε τι συμβαίνει σήμερα στην «ορθολογικοποιημένη» αγορά εργασίας και πώς αυτό με τη βοήθεια της σύγχρονης τεχνολογίας μπορεί να μεταβληθεί σε ένα εξίσου φριχτό εφιάλη με τον «1984». Το τελικό του όμως μήνυμα είναι αισιόδοξο: ο ηλεκτρονικός υπολογιστής είναι και πολιτισμικό εργαλείο. Η χρήση κάθε τεχνολογίας μπορεί να οριστεί από μας τους πολίτες, αλλά αυτό πρέπει να γίνει γρήγορα γιατί όταν κάποιες πρακτικές εδραιωθούν στην κοινωνία θα είναι πολύ αργά.

Σήμερα η κοινωνία μας πρέπει να πάρει γρήγορα ένα μεγάλο αριθμό δύσκολων αποφάσεων σχετικά με την τεχνολογία. Η τεχνολογία των δικτύων αλλάζει με εξαιρετική ταχύτητα, και οι επιπτώσεις της άρχισαν να γίνονται αισθητές στο πλατύ κοινό. Τα τεχνολογικά πρότυπα και οι δομές της αγοράς από τη στιγμή που εδραιωθούν στην κοινωνία είναι αδύνατον να πισωγυρίσουν, γι' αυτό είναι σημαντικό να προσπαθήσουμε τώρα να φανταστούμε τι μας επιφυλάσσει το μέλλον. Αυτό δεν είναι απλώς—ούτε καν σε μεγάλο βαθμό—ένα τεχνικό ζήτημα. Είναι περισσότερο ένα ζήτημα κοινωνικής φαντασίας: Σε τι είδους κοινωνικές και θεσμικές δυναμικές θα εισχωρήσουν οι νέες τεχνολογίες.

Πολλοί τεχνικοί αντικρούουν αυτήν την ερώτηση με την ανεπαρκή απάντηση ότι αυτά τα πράγματα είναι αδύνατον να προβλεφθούν. «Οπότε γιατί να κοπιάζουμε;», ρωτούν. Ένα «διότι» στην ερώτηση αυτή είναι το γεγονός ότι έχει μεγάλη σημασία να απαντήσουμε. Ένα δεύτερο «διότι» είναι ότι μπορούμε να προβλέψουμε πολλά, αρκετά για να πάρουμε αυτές τις σημαντικές αποφάσεις, σήμερα. Αυτή είναι η περιοχή που η επιστημονική φαντασία τέμνεται με την κοινωνιολογία. (Γιατί άραγε η «επιστημονική φαντασία» συσχετίζεται με ιστορίες του μέλλοντος ή του απώτερου παρελθόντος, ενώ η «κοινωνιολογική φαντασία» δεν συσχετίζεται με τίποτε ή, στην καλύτερη περίπτωση, με το σήμερα;) Ας ονομάσουμε λοιπόν αυτήν την τομή «τεχνοκοινωνική φαντασία», και να συλλογιστούμε αρκετά περί αυτής, γιατί θα μας χρειαστεί.

Η τεχνοκοινωνική φαντασία, όπως όλα τα είδη φαντασίας, είναι σε μεγάλο βαθμό επηρεασμένη από το παρελθόν. Ειδικά, είναι βαθιά επηρεασμένη από προηγούμενα συμβάντα και από μεταφορές (παραβολές). Είναι γνωστό ότι οι ιδέες για το μέλλον—όταν εκ των υστέρων ελεγχθούν—αποδεικνύεται ότι αντανakλούν κατα-

στάσεις του παρόντος. Αυτό δεν είναι κατ' ανάγκη κακό, αλλά είναι καταστροφικό όταν διαστρέφει κοινωνικές επιλογές για κρίσιμες τεχνολογίες. Μπορούμε να αντισταθούμε σ' αυτό το φαινόμενο χρησιμοποιώντας τα εργαλεία της κριτικής ανάλυσης. Μπορούμε δηλαδή να κάνουμε φανερή την ιδεολογική δομή αυτών των πραγμάτων, και έτσι συνειδητά να ψάξουμε για εναλλακτικές λύσεις.

Όταν μιλάμε για τεχνολογία των υπολογιστών, η μεγαλύτερη και ίσως μοναδική παραβολή είναι αυτή του «Μεγάλου Αδελφού»—η μυθική αφαίρεση των ολοκληρωτικών κοινωνιών που έκανε ο George Orwell στα μέσα του 20ού αιώνα και η οποία ξεπήδησε από την ιστορική εμπειρία της λειτουργίας των μυστικών αστυνομιών στο παρελθόν. Η ιδέα ότι με τους υπολογιστές μπορούμε να φτιάξουμε τεράστιες βάσεις πληροφοριών για την προσωπική ζωή των πολιτών, τα οικονομικά, τις επιλογές και τις προτιμήσεις τους, μοιάζει (τουλάχιστον κατ' αρχήν) ότι ο Μεγάλος Αδελφός έπιασε δουλειά.

Ο «ΜΕΓΑΛΟΣ ΑΔΕΛΦΟΣ» ΚΑΙ ΤΑ ΟΡΙΑ ΤΟΥ

Ο Μεγάλος Αδελφός όμως έχει περιορισμούς ως δομική μεταφορά για την τεχνοκοινωνική φαντασία. Έχω εξηγήσει παλιότερα ένα απλό περιορισμό: οι υπολογιστές δεν μπορούν να δουν! Μπορεί όμως να μην βλέπουν, αλλά η τεχνολογία αλλάζει (άμεσα ή σταδιακά) τη δομή των δραστηριοτήτων μας έτσι ώστε να είναι δυνατή η ανάλυση αυτών των δραστηριοτήτων. Όταν όλες οι δραστηριότητές μας γίνονται με τη βοήθεια του υπολογιστή, τότε μπορούν επίσης να παρακολουθηθούν από υπολογιστή.

Ένα άλλο πρόβλημα της μεταφοράς «Μεγάλος Αδελφός» είναι ότι αφορά κρατικές δραστηριότητες κι έτσι έχει περιορισμένη εφαρμογή στην ανάλυση της αγοράς. Ξέρω πως οι μυστικές αστυνομίες υπάρχουν και δεν θέλω να μειώσω τους κινδύνους. Δεν είναι όμως οι μυστικές αστυνομίες που καθορίζουν τον κοινωνικό ρόλο της τεχνολογίας των υπολογιστών σήμερα.

Εδώ θέλω να αναπτύξω κάποιες εναλλακτικές μορφές τεχνοκοι-

νωνικής φαντασίας για να ενθαρρύνω τη συζήτηση σχετικά με την τεχνολογία των υπολογιστών. Το να μιλώ για «μορφές φαντασίας» αντί «θεωριών», γίνεται για να αναδείξω την πολιτισμική παρέμβαση του εγχειρήματος αντί της ακαδημαϊκής άσκησης, αν και αυτά τα δύο υπερκαλύπτονται. Πιο συγκεκριμένα, το να μιλώ για «μορφές φαντασίας» είναι για να ζητήσω συγνώμη για την ακρότητα, την υπερβολή, την αφαίρεση και την απλοποίηση που θα χρησιμοποιήσω. Οι μεταφορές είναι χοντροκομμένα εργαλεία. Έχουν κάποια στοιχεία της πραγματικότητας σε απλές και πειστικές διαστάσεις, ενώ σπρώχνουν κάποια άλλα στα άκρα. Οι συνετοί άνθρωποι χρησιμοποιούν τη μεταφορά με προσοχή, ευρηματικά, ως έναυσμα κριτικής σκέψης και γεννήτρια υποθέσεων που μπορούν να έχουν εφαρμογή στην υλική πραγματικότητα.

Έχοντας πει αυτά, θέλω να κάνω κάποιες υποθέσεις για το τι συμβαίνει σήμερα στην αγορά εργασίας. Είναι φανερό ότι συμβαίνουν πολλά, αλλά οι άνθρωποι διαφωνούν στο τι πραγματικά συμβαίνει. Περιστασιακή εργασία άρχισε να εμφανίζεται στις περιοχές όπου προηγουμένως ήταν άγνωστη. Κομμάτια δραστηριοτήτων μετονομάστηκαν σε «consulting» και μεταφέρθηκαν εκτός επιχείρησης. Η παραγωγή των προϊόντων γίνεται από τρίτους κατασκευαστές εκτός των επιχειρήσεων, και αυτό γίνεται πιο εμφανές στην παγκόσμια κατανομή της εργασίας, όπου χαμηλής ειδίκευσης (και σταδιακά υψηλής ειδίκευσης) παραγωγή φεύγει από τις βιομηχανικές χώρες και πάει στον Τρίτο Κόσμο. Σήμερα δεν είναι καθόλου υπερβολή το εξώφυλλο του *Fortune* (19/9/94) που μιλούσε για το «τέλος της θέσης εργασίας». Νομίζω ότι σήμερα μπορούμε να μιλήσουμε με ασφάλεια για αυξανόμενη ετερογένεια των συμβασιακών σχέσεων μέσα στον χώρο εργασίας. Οι συμβασιακές σχέσεις μεταξύ οργανισμών καθώς και μεταξύ οργανισμού και ατόμων καταρρέουν.

Τα δίκτυα υπολογιστών δεν προκάλεσαν από μόνα τους αυτές τις εξελίξεις, αλλά είναι πολύ δύσκολο να προσδιορίσουμε τη συνεισφορά τους. Σε κάποιους όμως τομείς, οι «ανθρώπινοι πόροι» ήρθαν αντιμέτωποι με πληροφοριακές οικονομίες κλίμακας, που επέτρεψαν εταιρίες σαν τη Mc Donalds να πραγματοποιεί τη διαχείριση του εργατικού δυναμικού (επιλογή, πρόσληψη, πληρωμή και απόλυση υπαλλήλων) μέσω τρίτων επιχειρήσεων. Αυτές οι ξεχωριστές επιχειρήσεις [Σ.τ.Μ.: που νοικιάζουν το προσωπικό τους σε άλλες επιχειρήσεις] χρησιμοποιούν τεχνικές ευρύτατου ελέγχου προσωπικότητας και προσπαθούν να «ταιριάζουν» ανθρώπους με θέσεις εργασίας.

Πού μπορεί να καταλήξει αυτό; Την τελευταία δεκαετία, η βιβλιογραφία του management έχει δώσει μεγάλη σημασία στον ιδεολογικό έλεγχο του χώρου εργασίας. Η συλλογιστική έχει ως εξής: για να «εξουσιοδοτήσουμε» τους εργαζόμενους να παίρνουν αποφάσεις στον τομέα τους, είναι αναγκαίο να τους εμποτίσουμε (χρησιμοποιούν συχνότατα τους όρους «ιδεολογικός» και «εμποτίζω») με την εταιρική «φιλοσοφία», τις «αξίες» και την «κουλτούρα» της επιχείρησης. Πολλοί μάλιστα σήμερα λένε: «προσλαμβάνουμε ανθρώπους που μοιράζονται τις ίδιες αξίες με εμάς» – που σημαίνει ότι χρησιμοποιούν κάποια είδη ελέγχου προσωπικότητας (είτε

τα τυπικά τεστ ή πιο άτυπα ελέγχοντας το παρελθόν του υποψήφιου) για να προσλάβουν ανθρώπους που ταιριάζουν σε ένα συγκεκριμένο καλούπι προσωπικότητας, όπως «χαρούμενος», «εργατικός», «ομαδικός» κ.λπ.

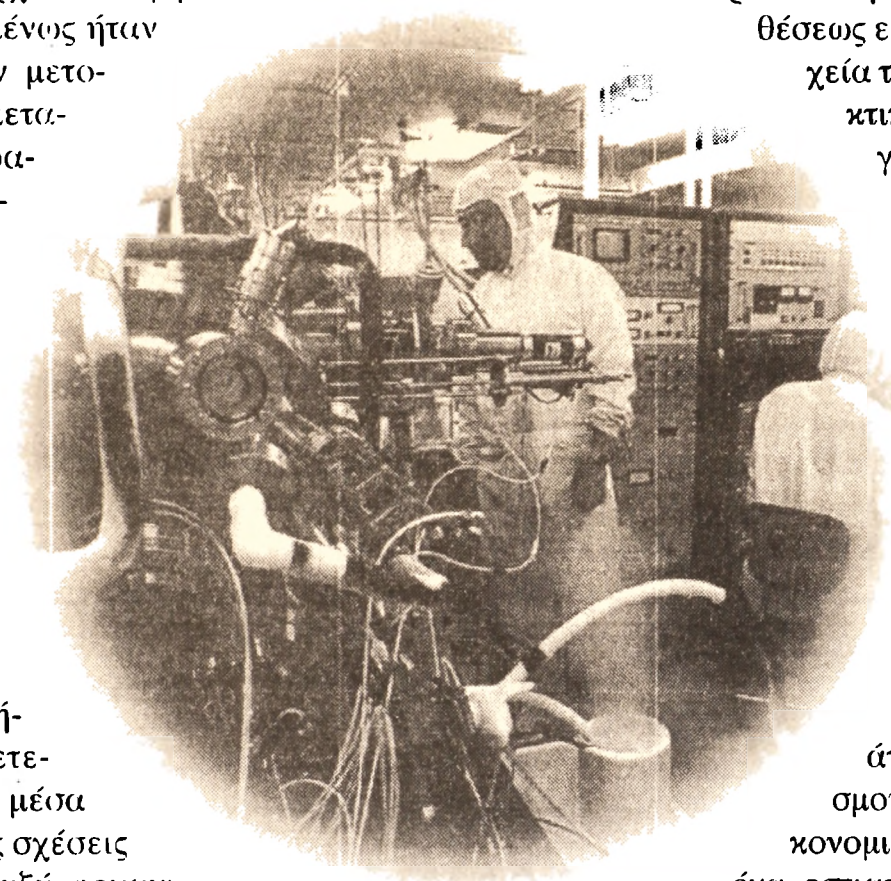
ΤΕΣΤ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΑΓΟΡΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Φανταστείτε τώρα ένα σύστημα, όπου τέτοιου είδους τεστ, προτυποποιούνται και χρησιμοποιούνται σε ευρεία κλίμακα. Σε αυτό το σύστημα, οποιοσδήποτε ψάχνει για δουλειά (είτε στο κατώτερο 80% της οικονομίας, είτε στο υψηλότερο 3%) πρέπει τακτικά να κάνει τα τεστ προσωπικότητας, τα αποτελέσματα των οποίων θα αποθηκεύονται σε βάσεις δεδομένων. Οι εργοδότες, από την άλλη πλευρά, έχοντας ήδη συλλέξει στατιστικά στοιχεία για το ποια προσωπικότητα ταιριάζει ανά θέση εργασίας, προσλαμβάνουν τον εργαζόμενο σύμφωνα με τα στοιχεία που έχει η βάση δεδομένων.

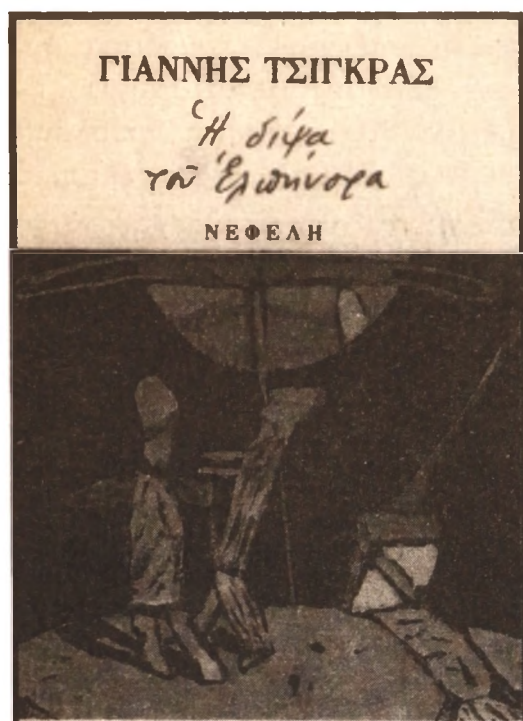
Όταν αυτό το σύστημα γίνει αρκετά μεγάλο, θα προχωρήσει πέρα από την απλή ιδέα του «παντρέματος» μεταξύ θέσεως εργασίας και ατόμου. Αντίθετα, τα στοιχεία της προσωπικότητας θα έχουν ανταλλακτική αξία. Σε ένα τέτοιο κόσμο, είναι λογικό να περιμένουμε, ότι ένας υψηλός δείκτης «ευδιαθεσίας» στο τεστ θα έχει μεγαλύτερη εμπορική αξία και θα είναι πιο ελκυστικός στην αγορά, ενώ η «μελαγχολική αποδοτικότητα» θα πωλείται με έκπτωση.

Μια λειτουργική αγορά των στοιχείων της ανθρώπινης προσωπικότητας δεν θα παρέχει απλώς υπηρεσίες. Θα προχωρήσει αρκετά ώστε να μεγιστοποιήσει την απόδοση πολλών ειδών βιομηχανιών. Αυτοί που θα σχεδιάζουν τις θέσεις εργασίας και θα προσλαμβάνουν τα άτομα που θα ταιριάζουν στους σχεδιασμούς τους, θα μπορούν να κάνουν και οικονομικούς υπολογισμούς. Για παράδειγμα ένα εστιατόριο μπορεί να θέλει εργαζόμενους που μαθαίνουν γρήγορα και ικανούς να διαχειρίζονται συγκρούσεις, ενώ κάποιο άλλο μπορεί να τους θέλει πειθήνιους και ευαίσθητους στην πίεση. Τα σχετικά εργασιακά κόστη σε σχέση με αυτές τις ιδιότητες μπορούν να γίνουν παράγοντες που θα επηρεάσουν το τι είδους εστιατόριο θα ανοίξει και σε ποιο μέρος. Σε έναν τέτοιο κόσμο, μια περιστασιακή ιδιότητα του χαρακτήρα μπορεί να λειτουργήσει όπως σήμερα λειτουργεί η αγορά εμπορευμάτων. Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι θα γίνει δυνατόν να εμπορεύονται futures σεμνότητας, ή επιθετικότητας, ιδιότητες που θα αποκτηθούν με ψυχοφάρμακα. Οι μεγάλες επιχειρήσεις θα μπορούν να αγοράζουν μακράς διάρκειας συμβόλαια, για να διασφαλίζουν το εργασιακό τους κόστος, αλλά θα υπάρχει και άμεση αγορά για τους αγοραστές με κυμαινόμενες ανάγκες.

Σε έναν τέτοιο κόσμο, οι άνθρωποι θα μπορούν να κάνουν καλύτερες οικονομικές επιλογές για την αλλαγή της προσωπικότητάς τους. Οι επενδύσεις στην ψυχοθεραπεία θα μπορούν να αποτιμηθούν καλύτερα σε ποσοτική μορφή, και τα «άσυλα» ή «σεμινάρια» που υπόσχονται «μεταμορφώσεις» στην προσωπική φιλοσοφία και τις αξίες των ανθρώπων (τα οποία έχουν ήδη μεγάλη βιομηχανία) θα αρχίσουν να διαφημίζονται ανοιχτά και θα χάσουν τον χαρακτηρισμό των παραθρησκευτικών οργανώσεων. Θα γίνουν κάτι σαν φροντιστήρια και θα διαφημίζονται κάπως έτσι: «η ευθυμία

Σύγχρονη ελληνική πεζογραφία
Γιάννης Τσίγκρας
Η ΔΙΨΑ ΤΟΥ ΕΛΠΗΝΟΡΑ
(Διηγήματα)

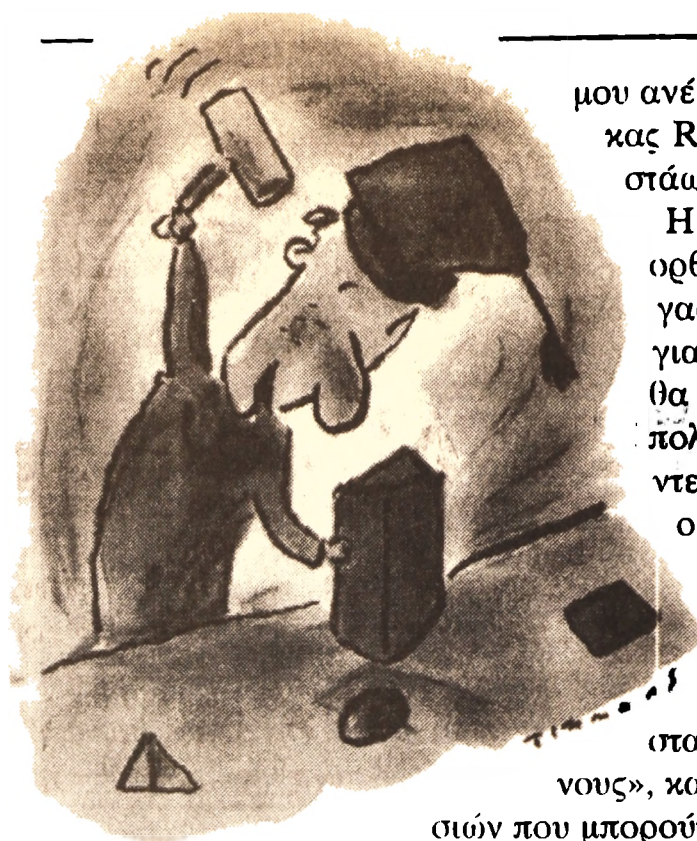
...Ώρες ολόκληρες, θείες χορτασμένες με νεράτζι
γλυκό, άδειες από κουδέντες περιγράφουσες
γειτόνισσες κουτσομπόλες, θείες με συζύγους
περιστεράδες τ' απογεύματα της Κυριακής,
ρετζήδες και λαμπράκηδες τις υπόλοιπες μέρες,
είες μ' ένα συγκρατημένο θαυμασμό—φλερτ του
γαρομπακάλη (αθώς πόθος δεκαπέντε χρόνων)
ιασμένο στο κλουβί του κότσου ή του λάχανου,
θείες απασχολημένες με το ξεφλούδισμα της
Σύνοψης, ενώ το μαύρο κερί έσταζε μαζί με τα
μάτια τους στο άκουσμα του Νυμφώνα, θείες
Ευλαμπίες, Εριφύλες, Σωτηρίες, Μαργαρίτες
έσκυβαν και μόλις ψιθύριζαν στ' αψί μας: «Πες
μας, τερατάκι, πώς κάνει ο κούκλος
του Λαλούκα;»

* * *

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

...Η άλλη άποψη στο βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6 ΑΘΗΝΑ 10680, ΤΗΛ.: 3607744,

μου ανέβηκε στο 98 της κλίμα-
κας RDPM και όλα τα χρω-
στάω στο Life-spring...»

Η ακριβής δομή της νέας
ορθολογικής αγοράς ερ-
γασίας θα επηρεαστεί—ή,
για μεγαλύτερη ακρίβεια,
θα αλληλεπιδράσει— με
πολλούς άλλους παράγο-
ντες. Ανάμεσά τους είναι
ο βαθμός διάσπασης
των εργασιών σε κα-
τανοητές μονάδες, οι
οποίες θα μπορούν
να δοθούν σε «περι-
στασιακούς εργαζόμε-
νους», και ο αριθμός των εργα-

σιών που μπορούν να διασπαστούν κατ'
αυτόν τον τρόπο. Μέχρι σήμερα αυτό επιτεύχθηκε

μέσω της τμηματοποίησης της εργασίας στη γραμμή παραγωγής.
Σήμερα μπορεί να επιτευχθεί με πολλούς άλλους τρόπους: αυξα-
νόμενη προτυποποίηση των δεξιοτήτων των εργαζομένων, προτυ-
ποποίηση των ιδεολογιών της εργασίας, η μεγέθυνση της αγοράς
εργασίας χωρίς τοπικούς περιορισμούς—αφού η δουλειά μπορεί
να γίνει από μακριά μέσω υπολογιστών— και ο έλεγχος της εργα-
σίας μέσω των υπολογιστών.

ΤΕΧΝΟΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΦΑΝΤΑΣΙΩΣΕΙΣ: ΩΡΑ ΜΗΔΕΝ

Πώς θα ζούμε σε έναν τέτοιο κόσμο; Είναι δύσκολο να προβλέ-
ψουμε με σιγουριά. Εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από το αν, με ποιο
τρόπο και πόσο οι άνθρωποι αποδέχονται τις ιδεολογίες που απαι-
τεί η αγορά. Αν τις αποδέχονται, τότε θα είναι ευτυχισμένοι μέχρι
την στιγμή που η υπερβάλλουσα εργασία και το στρες των διαδοχι-
κών αλλαγών στη δουλειά τους τούς οδηγήσει στον θάνατο. Πι-
στεύω πάντως ότι οι περισσότεροι άνθρωποι θα βρίσκονται στη
μέση. Ποδηγετούμενοι όμως από την αγορά, δεν θα έχουν πολύ
χρόνο για να εξετάσουν κριτικά αυτές τις καταστάσεις.

Αυτό βέβαια είναι λυπηρό. Θα συμβεί άραγε; Μπορώ να επιση-
μάνω κάποια σημάδια ότι αυτές οι καταστάσεις είναι καθ' οδόν, αλ-
λά δεν μπορώ να το ξέρω με σιγουριά. Το σημαντικό ενός σεναρίου
δεν είναι να βαθμολογηθεί ως σωστό ή λανθασμένο κάποια μέρα,
αλλά να ταρακουνήσει τις τεchnοκοινωνικές μας φαντασιώσεις. Αυ-
τό το άσχημο σενάριο είναι μακράν του «Μεγάλου Αδελφού» αλλά
είναι εξίσου δυσάρεστο. Αν δεν έχει την ίδια απήχηση, είναι γιατί
κάποιοι άνθρωποι έχουν κάνει δουλειά τους να διαψεύδουν τις αυ-
ξανόμενες αποδείξεις ότι οι παραπάνω καταστάσεις είναι πιθανές,
και να επιχειρηματολογούν ότι η αχαλίνωτη αγορά αναγκαστικά
θα φέρει τον καλύτερο δυνατό κόσμο. Το κεντρικό σημείο αυτού
του άρθρου είναι ότι η αγορά είναι σαν την αστυνομία: φυσικά και
τη χρειαζόμαστε, αλλά από την στιγμή που γίνεται η κεντρική οργα-
νωτική αρχή της κοινωνίας, τότε γίνεται μεγάλος μπελάς. Κι αυτό
είναι το συμπέρασμά μου: οι υπολογιστές δεν είναι μόνο τεχνολογι-
κά αντικείμενα αλλά και πολιτισμικά, επιδεκτικά όχι μόνο στην τε-
χνολογική αλλά και στην πολιτισμική μηχανική. Αυτός δεν είναι
αναγκαίος συνδυασμός, αφού οι υπολογιστές μπορούν να χρησιμο-
ποιηθούν με διαφορετικούς τρόπους σε διαφορετικούς κόσμους,
αλλά είναι εύλογος συνδυασμός για τον κόσμο που τώρα ανατέλλει.

Είναι ο κόσμος που θέλουμε; Έχουμε ακόμη χρόνο να αποφασί-
σουμε...

Μετάφραση: Πάσχος Μαδραβέλης

Η ΕΜΠΟΡΕΥΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΚΥΒΕΡΝΟΧΩΡΟΥ

του Δημήτρη Σκούφη
dimanhsk@compulink.gr

ΑΦΟΡΜΗ για το σημείωμα αυτό υπήρξε το ειδικό αφιέρωμα στο Internet που δημοσιεύτηκε στο τεύχος Μαΐου της *Monde diplomatique*. Αν και το Internet δεν έπαψε να απασχολεί τους αρθρογράφους της τα τελευταία χρόνια (για πρώτη φορά δημοσιεύει σχετικό άρθρο το 1991), είναι η πρώτη φορά που η έγκριτη αυτή έκδοση αφιερώνει ένα ολόκληρο ντοσιέ σ' αυτό. Με τον εύγλωττο τίτλο «*Internet, η φρίκη και η έκσταση*», εξετάζει μερικές από τις πιο ενδιαφέρουσες και καίριες όψεις του, που άλλωστε αποτελούν τα μόνιμα θέματα της στήλης αυτής.

Βασικό αντικείμενο του ντοσιέ αυτού είναι ο υπαρκτός κίνδυνος της απαλλοτρίωσης και της εποίκισης του Κυβερνοχώρου, ενός σχεδόν ουτοπικού και ονειρικού μη-χώρου επικοινωνίας και γνώσης, από τις ποικιλώνυμες πολιτικές και οικονομικές εξουσίες «για τις οποίες ο όρος επικυριαρχία συντάσσεται με τον όρο επικυριαρχία». Ακόμα, αναλύει και μερικά άλλα σημαντικά θέματα που σχετίζονται με το Internet, όπως τη λεγόμενη «ηλεκτρονική δημοκρατία», το πρόβλημα της (συνακόλουθης) επικυριαρχίας της αγγλικής γλώσσας και το πολύ σημαντικό ζήτημα της ανισότητας ανάμεσα σε πληροφοριακά πλούσιους και πληροφοριακά φτωχούς.

Στο σημερινό σημείωμα θα σταθώ μόνο στο θέμα της ολοένα εντεινόμενης εμπορικής εκμετάλλευσης του Internet, όπως αποτυπώνεται μέσα από τα άρθρα του ντοσιέ της *Monde diplomatique*.

Η υπόθεση της χρήσης του Internet για εμπορικούς σκοπούς δεν είναι κάτι καινούργιο. Είναι ήδη γνωστό πως στις ΗΠΑ ένα ποσοστό που ξεπερνά το 60% των διασυνδεδεμένων κεντρικών υπολογιστών-κόμβων ανήκει, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, σε εμπορικές και βιομηχανικές επιχειρήσεις. Μια ματιά στη θεματο-

λογία που απασχολεί τις τρέχουσες διεθνείς συναντήσεις και συνέδρια για το Internet αρκεί για να μας δώσει μια εικόνα, αλλά και για να σημάνει το σήμα κινδύνου: αγνοώντας ως επί το πλείστον τις πολιτικές, πολιτισμικές και κοινωνικές επιπτώσεις που φέρνει μαζί της η Κοινωνία των Πληροφοριών, προσπαθούν να ανιχνεύσουν νέες μπίζνες στη νέα αυτή παγκόσμια αγορά.

Ας μην ξεχνάμε ακόμα τις αποφάσεις της συνόδου κορυφής των 7 πλουσιότερων χωρών του κόσμου και τα πορίσματα της επιτροπής Bangemann που απηχεί τις αντίστοιχες θέσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Η οικοδόμηση των «Λεωφόρων των Πληροφοριών» θα είναι υπόθεση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας που, βέβαια, δεν ενδιαφέρεται για τίποτε άλλο εκτός από το κέρδος.

Ο **Dan Schiller**, καθηγητής του τμήματος Επικοινωνίας στο Πανεπιστήμιο του San Diego (ΗΠΑ), στο άρθρο του με τίτλο «Οι έμποροι του Κυβερνοχώρου», δίνει μια ανάγλυφη και τεκμηριωμένη εικόνα της κατάστασης, όπως είναι διαμορφωμένη σήμερα στο δίκτυο και όπως θα διαμορφωθεί στο εγγύς μέλλον. Ένα μεγάλο μέρος από το πολύ κατατοπιστικό άρθρο του αναλώνεται στις συνέπειες που μπορεί να έχει η εισβολή της διαφήμισης στο δίκτυο, αλλά και στο περιεχόμενο των πληροφοριών, για να καταλήξει: «*Παρ' όλα αυτά το όνειρο που ενσαρκώνει το Internet, αυτό της σε οικουμενική κλίμακα και χωρίς περιορισμούς ανταλλαγής πληροφοριών, δεν έχει πεθάνει. Αλλά όσο η μετάδοση της γνώσης θα συνεχίσει ν' ακολουθεί τις νόρμες που επιβάλλει η πολιτικο-οικονομική εξουσία, το ιδεώδες μιας "δημοκρατίας των πληροφοριών"* θα μένει στο στάδιο της ουτοπίας. Όσοι πιστεύουν στην ελευθερία της πληροφόρησης πρέπει να συνεχί-

σουν τη μάχη για τη δημοκρατική κατάκτηση του Κυβερνοχώρου».

Ο **Richard Falk**, του Κέντρου Διεθνών Σπουδών του Princeton, στο άρθρο του με τίτλο «Προς μια παγκόσμια πολιτική επικυριαρχία νέου τύπου» προχωρά πιο βαθιά και κάνει μερικές υποθέσεις για το λίγο πιο μακρινό μέλλον. «*Μερικά [οικονομικά και πολιτικά] στρατηγεία στις ΗΠΑ ονειρεύονται να ελέγξουν τα τηλεματικά δίκτυα και τον μυθικό πλούτο που θα παραγάγουν, κατά πώς φαίνεται, οι βιομηχανίες του "άυλου", της γνώσης και της σοφίας. Θέλουν να δημιουργήσουν τη νέα αυτοκρατορία της ηλεκτρονικής εποχής. Στο κέντρο της: μια πλήρως απονευρωμένη από τις τεχνολογίες του μέλλοντος διεθνής αγορά*». Είναι προφανές πως περιγράφει ένα νέο και πολύ πιο επικίνδυνο από τα γνωστά είδος ιμπεριαλισμού, «*μια άυλη εξουσία που δίνει σ' αυτόν που την κατέχει σχεδόν απεριόριστη δύναμη, που μπορεί να διαλύσει τη γραμμή άμυνας του αντιπάλου χωρίς ούτε έναν πυροβολισμό*».

Ο αρθρογράφος θεωρεί εντελώς απίθανη την περίπτωση ελέγχου αυτής της νέας μορφής εξουσίας μέσα από συμβατικές διαδικασίες. «*Πώς να αντισταθούμε σε αυτό το είδος μοντέρνου ολοκληρωτισμού; Χωρίς αμφιβολία μόνο με πολιτικές ανατροπές επαναστατικού τύπου*». Και καταλήγει: «*Η θα συνεχίσουμε να περιπλανιόμαστε άσκοπα στις εικονικές πραγματικότητες του Κυβερνοχώρου, ή θα δουλέψουμε σκληρά για να δημιουργηθεί μια παγκόσμια κοινότητα που θα ασκεί πολιτικό και δικαιοδοτικό έλεγχο σε αυτούς που ονειρεύονται ένα τέτοιο μέλλον, είτε πρόκειται για τα στρατηγεία της Ουάσιγκτον, είτε για τους πρωτοπόρους της ηλεκτρονικής εποχής, είτε για τους μάγους των οικονομικών συμφερόντων*».

ΣΚΟΥΠΙΔΙΑ

Η δεκαεξάχρονη μαθήτρια απ' τον Αυλώνα, που φώναζε ρυθμικά συνθήματα κατά της χωματερής χτυπώντας το ταμπούρλο της, κέρδισε αυτό που οποιοσδήποτε δικαιούται: δέκα λεπτά δημοσιότητα. Χιλιάδες, εκατομμύρια ίσως τηλεθεατών είδαν το αναφοκοκκινισμένο νεανικό της πρόσωπο να εκπέμπει αγωνιστικό παλμό, τσαχπινιά, κέφι διαιμονικό αλλά και οργή και αγωνία για το μέλλον· το μέλλον της κυρίως.

Η κοπελιά δεν θέλει τα σκουπίδια μου στον Αυλώνα της· και με το δίκιο της, εδώ που τα λέμε. Ούτε και εγώ θα ήθελα τα δικά της. Η κοπελιά ζει σε έναν δορυφορικό υποβαθμισμένο δήμο παρά τη θέλησή της· η Αθήνα, η Ντίσνεϊλαντ, είναι, προς το παρόν, απλησίαστη γι' αυτήν. Όταν της επιτρέπουν, κάποιο σαββατόβραδο, να κατεβεί στην Αθήνα να διασκεδάσει, διστάζει να πει στις συναναστροφές της ότι ζει στον Αυλώνα· όταν της φέρουν τη χωματερή, δεν θα διστάζει απλώς, θα ντρέπεται να το ομολογήσει. Η κοπελιά έχει βαρεθεί μέχρι θανάτου τα ίδια πρόσωπα του Αυλώνα: σχολείο, σπίτι, καφετέρια, περατζάδα στην πλατεία· δεν αντέχει να προστεθεί στην ανία της κι η ασφυξία.

Αν η οικογένειά της κοπελιάς είχε λεφτά, η δεκαεξάχρονη θα έριχνε πέντε ενθουσιώδη φάσκελα στη γειτονιά της για να ελθεί να στοιβαχτεί κι αυτή σε κάποια τσιμεντένια συρταριέρα του κέντρου, ένα γεγονός που θα της έδινε το δικαίωμα να κατεβάζει περήφανα τα σκουπίδια της στο πεζοδρόμιο, αφήνοντας τους τεχνοκράτες και τους πολιτικούς ν' ανησυχήσουν για την τύχη των απορριμμάτων της. Τι θα την ένοιζε την κοπελιά ποιοι υποβαθμισμένοι θα υποχρεώνονταν να φιλοξενήσουν τα άδεια σωληνάκια των καλλυντικών της;

Κι αν η οικογένειά της κοπελιάς κρατιόταν ακόμα καλύτερα, αληθινά καλά, θα

έριχνε όχι πέντε φάσκελα στον Αυλώνα, αλλά δέκα φάσκελα στην Ελλάδα και θα μεταδημότευε σε κάποια αληθινή, όχι ερζάτς, Ντίσνεϊλαντ, στη Νέα Υόρκη, το Παρίσι ή τη Βόννη· ας πούμε· σ' αυτή την περίπτωση η κοπελιά θα άφηνε τους πολιτικούς ή τους τεχνοκράτες ν' ανησυχήσουν περί του ποιοι φτωχομπινέδες τριτοκοσμίτες θα δέχονταν τα τοξικά

ή πυρηνικά κατάλοιπα που αναπόφευκτα απορρέουν από το υψηλής ποιότητας βιοτικό επιτόκιο της κοπελιάς, της οικογένειάς και των συμπολιτών τους.

Όμως αυτά είναι όνειρα· μάλλον αυτά είναι τα όνειρα για μερικούς, πιθανώς της κοπελιάς συμπεριλαμβανομένης. Η πραγματικότητα είναι που μετράει για τη μαθήτρια και την παρέα της. Κι η πραγματικότητα είναι η ζωή στον Αυλώνα. Αν δεν κερδίσει το ΛΟΤΤΟ ή αν δεν την ερωτευτεί ο γιος του Κόκκαλη ή του Βαρδινογιάννη, η μαθήτρια θα πρέπει να μάθει να ζει στον Αυλώνα, όπως εγώ -κι άλλα τρία ή τέσσερα εκατομμύρια- έχω μάθει να ζω με το νέφος και την κεφάτη Παράνοια της πόλης.

Σιγά σιγά η κοπελιά θα καταλάβει δυο-τρεις απλές αρχές που διέπουν την τεχνική της επιβίωσης· αλλά και την τέχνη της καθημερινής ζωής: πρώτα πρώτα, ότι ο ασφαλέστερος δείκτης πολιτισμού είναι το κατά κεφαλήν σκουπίδι· δεύτερον, το σκουπίδι δεν είναι ποτέ άχρηστο· και τρίτον, και σημαντικότερον, ότι ο ισχυρότερος ξε-

Αλτάν, Στο βάθος μετρό.

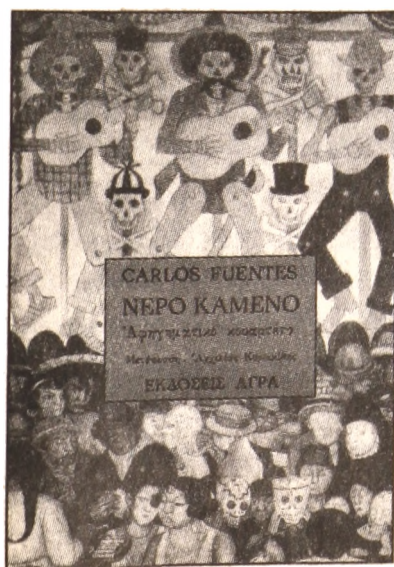
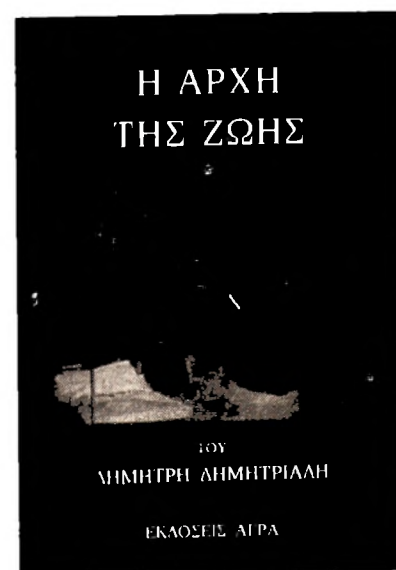
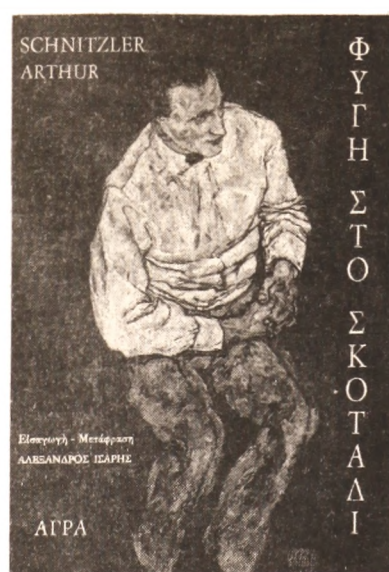
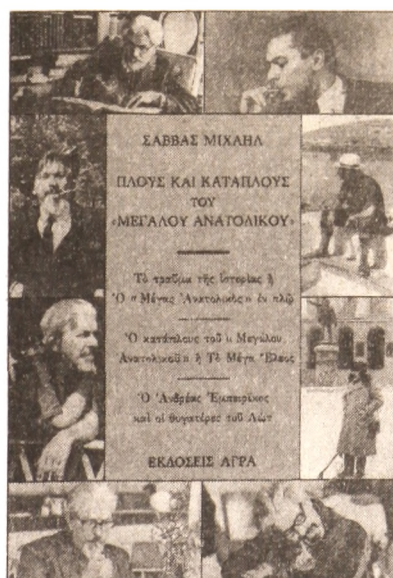
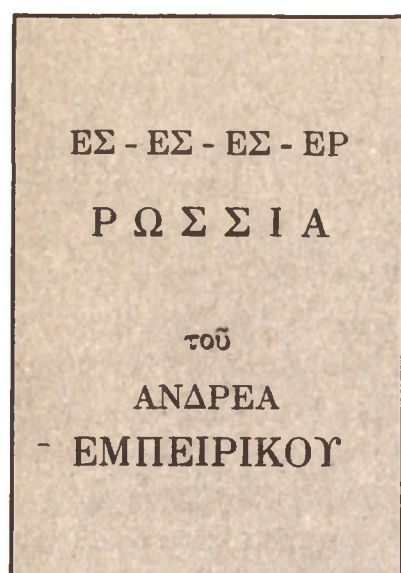
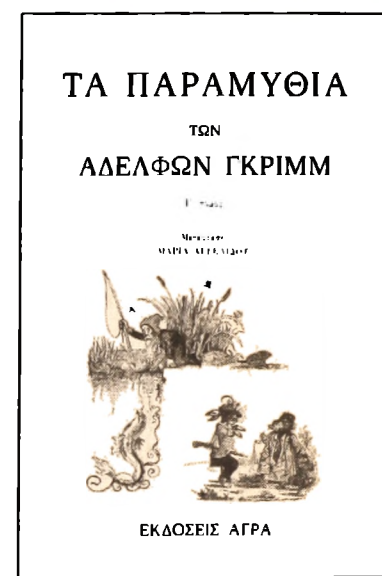
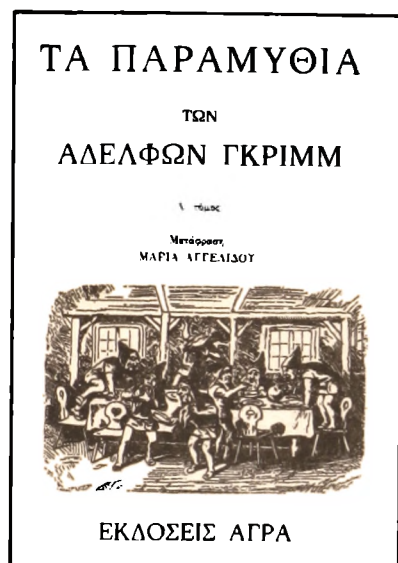
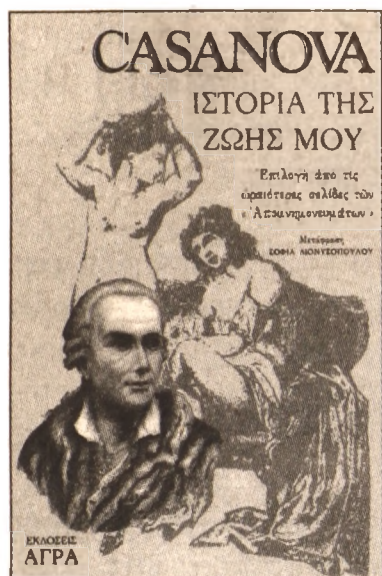
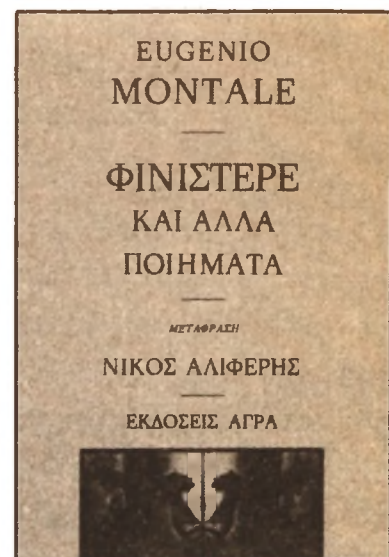
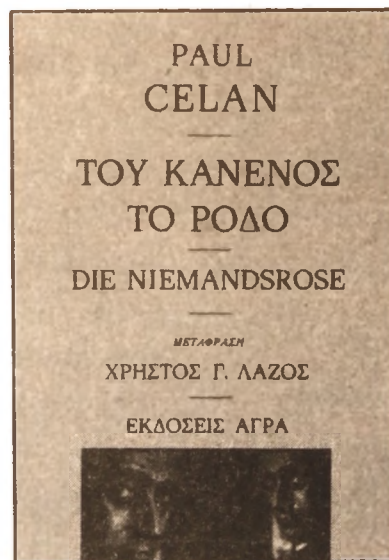
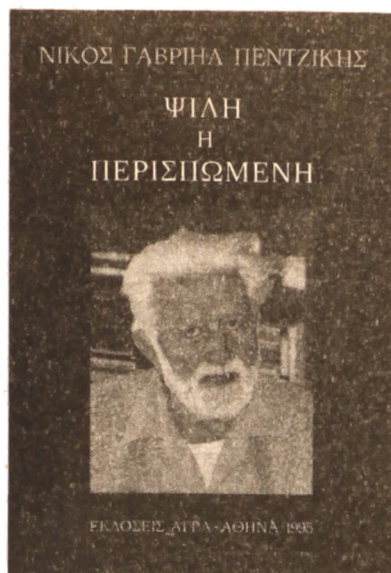
φορτώνεται τα σκουπίδια του στην πόρτα του ασθενέστερου, και αυτός μαθαίνει να ζει με αυτά και από αυτά τα σκουπίδια, είτε αυτά λέγονται οικιακά απορρίμματα, είτε πολιτιστικά προϊόντα, είτε οπλικά συστήματα παρωχημένης τεχνολογίας.

Προς το παρόν, καλά κάνει η μαθήτρια και μου στερεί το δικαίωμα της ελεύθερης μετακίνησης. Μέσω των «περαιτέρων κινητοποιήσεων», όπως επαναλάμβανε ο δήμαρχος Αυλώνα στα μικρόφωνα και τις κάμερες, οι Αυλωνιώτες θα πετύχουν την υψηλότερη δυνατή αποζημίωση για την χωματερή που θα γίνει στον τόπο τους. Κάποτε, αν η κοπελιά έχει τα κότσια κι είναι και τυχερή, μπορεί να εργάζεται σαν χημικός-μηχανικός στο εργοστάσιο παραγωγής υγραερίου από τη χωματερή. Και τότε, αν απειληθεί το κλείσιμο ή η μεταφορά του αλλού, σε άλλη χωματερή, η νυν κοπελιά και μελλοντική επιστήμων και μητέρα, μπορεί να βαράει το ταμπούρλο της κινητοποίησης, και να φωνάζει ένα και μόνο σύνθημα: «κάτω τα χέρια από τα σκουπίδια!».

Τι θα την ένοιζε ποιοι υποβαθμισμένοι θα υποχρεώνονταν να φιλοξενήσουν τα άδεια σωληνάκια των καλλυντικών της;

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ

ΑΠΟ ΤΟ 1979

Δ ι ά λ ο γ ο ς

«ΡΩΜΙΟΣΥΝΗ»

• Δύο επιστολές για δημοσίευμα του συνεργάτη μας Σπύρου Μοσκόβου που αφορούσε τον εκδοτικό οίκο Ρωμιосύνη, της Γερμανίας (Αντί, 1.3.1996). Η πρώτη, από το ζεύγος Αϊντενάιερ, που είναι και οι ιδιοκτήτες του εκδοτικού οίκου.

Κύριε Διευθυντά,

Σχετικά με το άρθρο-ανήθικη λασπολογία εναντίον μας του Σπύρου Μοσκόβου «Von Kavafis bis Kyrimis» που τελείως ανεξέλεγκτα δημοσίευσε στις 1.3.96 το Αντί—όπως πολλές φορές και στο παρελθόν—δεν είχαμε σκοπό να εκφραστούμε δημόσια. Όσπου έπεσε στην αντίληψή μας η εξής ρήση του γερμανού συγγραφέα Günther Grass: «*Den Kreaturen, die nur zerstören wollen, will ich Keinen Triumph gönnen*», που σε ελεύθερη απόδοση θα πει: Στους ευτελείς, που μοναδικό τους μέλημα είναι να καταστρέψουν, δε χαλαλίζω(-ουμε) το θρίαμβο.

Αναγνώριση δεν περιμένουμε ούτε από τον κ. Μοσκόβου και τους ομοίους του ούτε από το Αντί. Η αναγνώριση του έργου μας είναι δεδομένη και γι' αυτό εμείς δεν θα πάψουμε να δουλεύουμε τόσο για τη διάδοση της ελληνικής λογοτεχνίας στο γερμανόφωνο χώρο όσο και για τον Ελληνισμό της Γερμανίας το ίδιο ευσυνειδήτητα όπως ως τώρα και όσο μας το επιτρέπουν οι δυνάμεις μας.

Νίκη Eideneier,

Prof. Dr. Hans Eideneier,

τακτικός καθηγητής Βυζαντινολογίας
και Νεοελληνικής Φιλολογίας στο
Πανεπιστήμιο του Αμβούργου

ΥΓ. Όσο για την «παρουσίασή» μου με τίτλο «Από τον Καβάφη στον Κυρίμη», για την οποία με «εγκαλείτε», προτείνω να σας διηγηθεί ο κ. Μοσκόβου το περιεχόμενό της.

• Η δεύτερη επιστολή, από τον κ. Πέτρο Κυρίμη, στο έργο του οποίου ήταν αφιερωμένη η εκδήλωση με τίτλο «Από τον Καβάφη στον Κυρίμη»:

Κύριε διευθυντά,

Γράψατε σαν απάντηση στην κ. Αϊντενάιερ ότι κάποιοι που ενδιαφέρονται για την εικόνα της λογοτεχνίας μας στο εξωτερικό είναι καιρός να πάρουν μια εξήγηση για κείνο το περιβόητο «Από τον Καβάφη μέχρι τον Κυρίμη» (και όχι «στον» Κυρίμη) που πήρε διαστάσεις σχεδόν πιο μεγάλες και από το Ελληνο-τουρκικό.

Δεν ξέρω πόσοι ενδιαφέρονται εκεί κάτω για την εικόνα της λογοτεχνίας μας στο εξωτερικό και ποιοι είναι αυτοί. Μέχρι τώρα δεν έτυχε να συναντήσω τέτοια περίπτωση, ούτε από συγγραφείς, ούτε από κρατικούς φορείς. Μόνο κατά καιρούς κάτι τέτοιες φτηνές απόπειρες λασπολογίας και απωθημένων σε προσωπικό επίπεδο.

Σας ρωτώ, λοιπόν, πώς θα έπρεπε να το πούμε μια και η βραδιά ήταν αφιερωμένη και σε μένα, θα διάβαζα αποσπάσματα από δουλειές μου (που δεν ήταν εκδόσεις Ρωμιосύνη) και θα έκανα κάποιο διάλογο με το κοινό σε σχέση μόνο με μένα. Είμαι ένας από τους δεκαπέντε έλληνες συγγραφείς που γράφουμε μόνο στα ελληνικά εδώ στη Γερμανία και το όνομά μου λειτούργησε σαν ΑΝΤΙΠΟΔΑΣ για τα εδώ λογοτεχνικά πράγματα και τίποτα παραπάνω. Όταν διάβασα το άσχημο και προσβλητικό γράμμα του συνεργάτη σας τον πήρα τηλέφωνο την ίδια μέρα και τον άκουσα κατάπληκτος να μου λέει... «δεν έχει να κάνει με εσάς κύριε Κυρίμη, ίσα-ίσα που τα γραφτά σας μου αρέσουν... την Αϊντενάιερ θέλουμε να βγάλουμε από τη μέση...».

Τελειώνοντας, θα ήθελα ακόμα να σας πω ότι αν υπάρχουν κάτω κάποιοι που μπορούν να καλυτερέψουν την εικόνα της λογοτεχνίας μας εδώ στο εξωτερικό δεν

έχουν παρά να προσπαθήσουν, τώρα θα είναι και πιο εύκολο μια και τα κάστανα από τη φωτιά τα έχουμε σχεδόν βγάλει εμείς...

Ευχαριστώ
Πέτρος Κυρίμης

• Ο συνεργάτης μας Σπύρος Μοσκόβου, με αφορμή τις δύο επιστολές, παρατηρεί:

Οι Αϊντενάιερ εκτίθενται πάλι στα μάτια του ελληνικού κοινού. Μετά την κινητοποίηση φίλων τους για την εξύβρισή μου (βλ. Αντί, τ. 602, σ. 48), εμφανίζεται τώρα κι αυτός που τοποθετήθηκε από την κ. Αϊντενάιερ πάλι στον Καβάφη και ως εκ τούτου «λειτούργησε σαν αντίποδας για τα εδώ λογοτεχνικά πράγματα» (sic) για να ισχυριστεί ουσιαστικά—οιονεί δικαιολογώντας την ασυδοσία της παρουσίας του—ότι η εικόνα της λογοτεχνίας μας στο εξωτερικό δεν ενδιαφέρει κανέναν στην Ελλάδα! Η διανοητική σύγχυση, όμως, οξύνεται μέχρι ψευδολογίας: τον διαβεβαίωσα, λέει, ότι «μου αρέσουν» τα άγνωστά μου «γραφτά» του και προς επίρρωση του εξομολογήθηκα, αν και δεν τον έχω δει ποτέ μου, ότι το μόνο που «θέλουμε» (ποιοι;) είναι να «βγάλουμε από τη μέση» τη διαφημιστριά του.

Οι Αϊντενάιερ κατάλαβαν ότι δεν μπορούσαν να επαφεθούν άλλο σε τέτοιους υποστηρικτές. Και τι κάνουν τώρα; Αυτοεξυμνούνται αποπειρώμενοι μάλιστα να εξισωθούν μ' έναν διάσημο συγγραφέα. Κάτι δηλαδή σαν «από τον Γκρας στους Αϊντενάιερ» αυτή τη φορά. Κι όσο για την πιεστική υποχρέωση να εξηγήσουν πώς αναρριχήθηκε κάποιος φίλος τους πλάι στον Καβάφη: την αναθέτουν σε μένα! Το ελληνικό κοινό έχει το δικαίωμα να ρωτήσει μήπως υπάρχουν και κάποιοι στο υπουργείο Πολιτισμού που θα έπρεπε να ντρέπονται για όλα αυτά.

Σπύρος Μοσκόβου

Ο κ. Θ. ΣΚΥΛΑΚΑΚΗΣ ΓΙΑ ΤΟΝ κ. ΑΝΤΩΝΗ ΣΑΜΑΡΑ

• Δημοσιεύουμε σήμερα την επιστολή-παρέμβαση του κ. Θ. Σκυλακάκη, συμβούλου του τ. πρωθυπουργού Κ. Μητσοτάκη, σχετικά με τα δύο δημοσιεύματα του Αντί που, με τίτλο «Ανατομία του κόμματος της "Μπέρας Πατρίδας"», αναφέρονταν στην πολιτεία του κ. Αντώνη Σαμαρά, το διάστημα που ως ΥΠΕΞ χειριζόταν το «Μακεδονικό». Η παρέμβαση του κ. Μ. Παπακωνσταντίνου θα δημοσιευθεί στο επόμενο τεύχος.

Κύριε Διευθυντά,

Στο αφιέρωμα το οποίο έκανε το Αντί για τον κ. Α. Σαμαρά και την πολιτική του στο θέμα των Σκοπίων, ο συντάκτης σας, μου έκανε την τιμή να περιλάβει εκτενείς αναφορές στο βιβλίο μου *Στο όνομα της Μακεδονίας*, το οποίο αντιμετωπίζει ως «ιστορική» πηγή. Προσωπικά –όπως έγραψα και στην εισαγωγή του βιβλίου– εξακολουθώ να πιστεύω ότι το βιβλίο αυτό δεν έχει την απαραίτητη απόσταση από τα γεγονότα και αντικειμενικότητα, ώστε να μπορεί να θεωρηθεί ιστορικό. Είναι ένα βιβλίο πολιτικό, το οποίο όμως μένει πιστό στα πραγματικά γεγονότα και θέτει τα πολιτικά ερωτήματα που προκύπτουν από αυτά.

Μου έκανε ιδιαίτερη εντύπωση ότι στα ερωτήματα αυτά ο κ. Σαμαράς, ούτε τότε, ούτε μέσω του βιβλίου του κ. Τάρκα, έδωσε απάντηση.

Προτιμά να παραμένει σ' έναν δικό του κόσμο και να παριστάνει ότι τα ερωτήματα αυτά απλώς δεν υφίστανται. Μου θυμίζει αυτή η αντίδραση τη συμπεριφορά της ΚΝΕ που γνώρισα ως συνδικαλιστής κατά τη διάρκεια των φοιτητικών μου χρόνων, στα τέλη της δεκαετίας του '70, η οποία είχε κατασκευάσει τη δική της πραγματικότητα, αρνούμενη να ασχοληθεί έστω με όσα πραγματικά περιστατικά δεν μπορούσαν να ενταχθούν στη δική της κλειστή και δογματική κοσμοθεωρία. Για να είμαστε τίμιοι, θα πρέπει πάντως να δεχθούμε ότι η παρομοίωση αυτή αποτελεί κομπλιμέντο για τον κ. Σαμαρά, καθώς η ΚΝΕ της εποχής εκείνης εκπροσωπούσε πράγματι μια κοσμοθεωρία, έστω κι αν αυτή δεν άντεχε στη δοκιμασία της πραγματικότητας. Αντίθετα, το κύριο χαρακτηριστικό της πορείας του κ. Σαμαρά είναι κατά τη γνώμη μου η διαρκής μεταβολή θέσεων και αρχών, στόχο το θυμικό του εκλογικού σώματος και κίνητρο την εξυπηρέτηση προσωπικών φιλοδοξιών.

Τα ερωτήματα που τέθηκαν στο βιβλίο μου και συνεχίζουν να παραμένουν αναπάντητα, αποδεικνύουν αμάχητα πιστεύω αυτόν τον ισχυρισμό και αξίζει νομίζω να τα επαναλάβω για την ενημέρωση των αναγνωστών σας.

• Γιατί ο κ. Σαμαράς, όταν παρουσίασε για πρώτη φορά το θέμα των Σκοπίων στους κοινοτικούς μας εταίρους με την προοπτική της ανεξαρτητοποίησής τους (27.8.1991 MEMORANDUM ON YUGOSLAV MACEDONIA), περιέγραψε τους Σκοπιανούς ως «Σλαβομακεδόνες», στέλνοντάς τους μήνυμα ότι η Ελλάδα αποδεχόταν τη σύνθετη ονομασία;

• Γιατί τον Σεπτέμβριο του 1991, όταν αποφασίστηκε από το Συμβούλιο Υπουργών η δημιουργία της Επιτροπής Μπατεντέρ, δεν έθεσε ως όρο της δημιουργίας της τη συμμετοχή σ' αυτήν Έλληνα δικαστή;

• Γιατί τον Δεκέμβριο του 1991 δέχθηκε να χρησιμοποιούν τα Σκόπια στις εμπορικές τους συναλλαγές με την Ευρώπη (και την Ελλάδα) το όνομα «Δημοκρατία της Μακεδονίας» και γιατί στη συνέχεια, στη συνεδρίαση της Κ.Ο. της Ν.Δ. του Οκτωβρίου του 1992 επιχείρησε να αποκρύψει τη συμμετοχή του σ' αυτή τη συνεδρίαση;

• Γιατί στις 16.12.1991 δεν ζήτησε από τους άλλους Ευρωπαίους την απάλειψη του όρου Μακεδονία από το όνομα των Σκοπίων;

• Γιατί στην τελευταία συνεδρίαση του Συμβουλίου Υπουργών στην οποία μετείχε τον Απρίλιο του 1992 υποσχέθηκε στους Ευρωπαίους συμβιβασμό στο θέμα του ονόματος («a package deal is possible in May», τους είπε επί λέξει), την ίδια ώρα που απειλούσε τον κ. Μητσοτάκη με ανατροπή της κυβερνήσεώς του αν πραγματοποιούσε αυτού του είδους τον συμβιβασμό;

• Γιατί δεν έδωσε –παρά το γεγονός ότι ρητώς του εξητήθη από τον προϊστάμενό του πρωθυπουργό– αναφορά για το πού διέθεσε τα τεράστια ποσά των μυστικών κονδυλίων;

Βεβαίως υπάρχει στην πολιτική η θεωρία ότι τα ερωτήματα για τα οποία δεν υπάρχει απάντηση είναι καλύτερα να μένουν αναπάντητα, μέχρι να ξεχαστούν. Προσωπικά δεν την υιοθετώ. Βρίσκομαι πλησιέστερα προς την άποψη του κοινωνιολόγου Λεμπέση, ο οποίος έγραψε πριν από 55 χρόνια ότι όσοι «φρονούν ότι δεν έχει καμμία σημασία τι λέγει και τι πράττει τις σήμερον και αύριον, διότι "εν τη συγχύσει του λαού τα πάντα λησμονούνται", παραγνωρίζουν οι ατυχείς το γεγονός, ότι αν τυχόν λησμονή ο "λαός", δεν λησμονούν όμως τα στελέχη και οι ηγέτες του» και ότι και αν ακόμη ο λαός έχει ελαττώματα, ο ίδιος αυτός ο λαός έχει «την μοχθηράν αξίωσιν» να μην έχουν αυτά τα ελαττώματα «οι παρ' αυτού αναδεικνυόμενοι, ή εκείνοι οι οποίοι οπωσδήποτε επηρεάζουν τας τύχας του, τους οποίους εξ ενστίκτου αυτοσυντηρήσεως και δικαιοσύνης επιθυμεί άσπιλους, ή άλλως τιμωρεί».

Με τιμή

Θόδωρος Σκυλακάκης

ΥΓ. Απ' ό,τι είχα την ευκαιρία να διαπιστώσω από τις συνομιλίες μου κατά τη διάρκεια της συγγραφής του βιβλίου μου με τον πρώην πρωθυπουργό κ. Κ. Μητσοτάκη, το εμφανιζόμενο στο βιβλίο του κ. Τάρκα ως μυστικό γεύμα Καραμανλή-Μητσοτάκη κατά Σαμαρά, τον Μάρτιο του 1992, είναι φανταστικό περιστατικό.

• Για τα ίδια δημοσιεύματα λάβαμε ακόμη μια σειρά από υβριστικές-απειλητικές επιστολές, οι συντάκτες των οποίων εμέμφοντο το περιοδικό για τα «πενιχρά όβολα» με τα οποία το εξαγόρασε ο Γκλιγκόρφ (!), απειλούσαν, υπαινίσσονταν σεξουαλικές απειλές κατά των συντακτών του και ρητώς ετόνιζαν ότι θα πάψουν να είναι αναγνώστες του. Μολονότι είχαν υπογραφή, ήταν πολύ εύκολο να διαπιστωθεί ότι ήταν ψευδώνυμες. Μολονότι φαντάζουν γραφικά απολαυστικές στον μπρουταλισμό τους, και θα ετέρποντο ενδεχομένως οι αναγνώστες μας, δεν θα τις δημοσιεύσουμε, κατά την πάγια τακτική μας να δημοσιεύουμε επιστολές επώνυμες, που με θάρρος διατυπώνουν κάποιες απόψεις.

ΕΠΙσημαίνουμε

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ: ΤΟ ΠΙΟ ΣΥΝΤΟΜΟ ΑΝΕΚΔΟΤΟ;

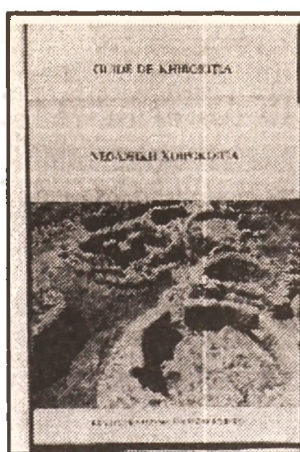
Στις στήλες με σχόλια «της πλάκας» φαίνεται να περνάει, πλέον, το θέμα της Θεσσαλονίκης-Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης 1997. Μετά το νέο «λίφτινγκ» και το διορισμό του καινούργιου διευθυντή, του λογοτέχνη Πάνου Θεοδωρίδη, μπορεί σε επίπεδο διακηρύξεων όλα τα στομφώδη και μεγαλόπνοα που προεξήγγελλαν οι προηγούμενες διευθύνσεις να έχουν εγκαταλειφθεί, ωστόσο η πορεία προς το «γιορτασμό» τίποτα δεν δείχνει πως, έστω και την υστάτη ώρα, θα πάρει ένα σχήμα, κάποιο χαρακτήρα. Ο ασφυκτικός εναγκαλισμός του θεσμού από την τοπική πολιτική εξουσία και οι διαπλοκές του θεσμού με τα μικροσυμφέροντα κατά πρώτον φορέων και παραγόντων της τοπικής κοινωνίας αλλά και άλλων συμφερόντων, του «αθηναϊκού κέντρου» (καθώς θα έλεγαν οι Θεσσαλονικείς), ηχούν ως οι τελευταίες σκηνές του χρονικού μιας προαναγγελθείσης αποτυχίας.

«Αναποτελεσματικότητα, προχειρότητα, σκοπιμότητες και συμφέροντα φαίνεται πως δυναμιτίζουν κάθε ελπίδα και προοπτική», επισημαίνει και ο Συνασπισμός που με τη σειρά του προβλέπει την αποτυχία του εγχειρήματος. Καλεί μάλιστα κάποιους από τους ανθρώπους που, κατά καιρούς, έχουν πάρει δημόσια θέση στο πρόβλημα να τοποθετηθούν ώστε, έστω στο παρά πέντε, να περισωθεί ό,τι είναι δυνατόν. Από τη μεριά μας, χωρίς να είμαστε αισιόδοξοι, πιστεύουμε ότι μπορούν να σωθούν απλώς τα προσχήματα – κι αυτό μόνο αν κληθούν οι νέες ζωντανές δυνάμεις του τόπου (μουσικοί, εικαστικοί, άνθρωποι της γραφής) να καλύψουν με τη δροσιά τους και τα ρίσκα τους ό,τι η αρτηριοσκλήρυνση και τα συμφέροντα, οι μεγάλες διακηρύξεις χωρίς πνοή δημιούργησαν.

ΗΛΙΑΣ ΚΑΝΕΛΛΗΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΑΝΘΗΣΗ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

Μέχρι σήμερα αγγαρεύουμε τους γνωστούς που ταξιδεύουν για την Κύπρο, ή «ζαλίζουμε» τους μονίμως εγκατεστημένους φίλους μας στο νησί να μας φέρουν ή να μας στείλουν το βιβλίο που μας ενδιαφέρει. αλλά έχει την... ατυχία να εκδοθεί εκεί. Ατυχία ναι, γιατί μόνο με τους παρ'άνω τρόπους μπορεί κανείς να αποκτήσει κάποια κυπριακή έκδοση. Σαν κάτι να αλλάξει όμως! Σαν κάποιων οι προσπάθειες να ευοδώνονται και οι φωνές –οι πολύχρονες, οι επίμονες, οι ασταμίτητες– να ακούγονται... Το Πολιτιστικό Ίδρυμα Τραπεζής Κύπρου «συνδυάζει ερευνητικές, εκπαιδευτικές και πολιτιστικές δραστηριότητες με αντικείμενο την ιστορία και τον πολιτισμό της Κύπρου». Στα δώδεκα χρόνια ζωής του, το Πολιτιστικό Ίδρυμα έχει κυκλοφορήσει πενήντα βιβλία. Αρχαιολογία, κυπριολογικές μελέτες και διαλέξεις, έργα για την κυπριακή λογοτεχνία, για τους Κύπριους ζωγράφους και λευκώματα εκθέσεων είναι οι τομείς που καλύπτουν οι εκδόσεις του

Ίδρυματος, άλλες πολυτελείς και άλλες «ταπεινές», δύο μόλις τυπογραφικών, όλες με ιδιαίτερη έμφαση στην τυπογραφική επιμέλεια. Το εν λόγω Πολιτιστικό Ίδρυμα, λοιπόν, έκανε δυνατή μια συμφωνία διακίνησης των βιβλίων του ιδρύματος στην Ελλάδα: Οι εκδόσεις Δωδώνη ανέλαβαν πλέον να ενημερώνουν το ελληνικό κοινό για τις εκδόσεις του Ίδρυματος και να παρέχουν στους βιβλιόφιλους τη γοητεία του ξεφυλλίσματος ενός βιβλίου πριν από την αγορά του.

Η αστική ενδυμασία της Κύπρου κατά τον 18ο και 19ο αιώνα, σε κείμενα Ευ. Ρι-

ΠΡΟΤΕΙΝΟΥΜΕ

• **Επισκεφθείτε:** Την έκθεση την αφιερωμένη στον αρχιτέκτονα Λύσανδρο Καυταντζόγλου (1811-1885), σημαντική μορφή του ελληνικού νεοκλασικισμού, στο πολιτιστικό κέντρο

«Μελίνα Μερκούρη» του Θησείου. Μέσα από το έργο του ανθρώπου που έχτισε (μεταξύ άλλων) και το κτίριο του Πολυτεχνείου ξετυλίγεται ένα όραμα για μια ανθρώπινη πόλη – την ιδιότητα που έχασε η μοντέρνα Αθήνα της αντιπαροχής.

Δείτε: Την ταινία *Βούτσεκ* του νέου ούγγρου σκηνοθέτη Γιάννος Σαζ. Το κλασικό θεατρικό κείμενο του Μπύχνερ, αυτή τη φορά όχι με τον παράξενο σαρκασμό του Χέρτζοκ αλλά με έμφαση στις ατμόσφαιρες, στην ασπρόμαυρη σχεδόν εξπρεσιονιστική φωτογραφία και τους αργούς ρυθμούς που προετοιμάζουν την ακροτελεύτια πράξη του δράματος.

Διαβάστε: Τη *Βραδύτητα* του Μίλαν Κούντερα (εκδ. Εστία), σε μετάφραση του Σεραφεύμ Βελέντζα. Το γνωστό ύφος του λογοτέχνη, οι γνώριμες δοκιμακές παρεκβάσεις σε φιλοσοφίζον ύφος – και στις ρωγμές μιας κατά βάσιν ερωτικής πλοκής η διαπίστωση οποιουδήποτε σύγχρονου ανθρώπου κινείται στους ταχείς ρυθμούς της ζωής: Δεν υπάρχει χρόνος.

ζοπούλου - Ηγουμενίδου και εκδοτική επιμέλεια της Γεωργίας Παπαγεωργίου είναι το τελευταίο ολοκαίνουργιο βιβλίο του Πολιτιστικού Ίδρυματος που ανήκει στην πρώτη κατηγορία, αυτήν των πολυτελών εκδόσεων. Σε 320 σελίδες απλώνονται 275 έγχρωμες και ασπρόμαυρες φωτογραφίες. Μια μελέτη που συγκεντρώνει πολύτιμα στοιχεία, βασισμένα όχι μόνο σε σωζόμενα ενδύματα αλλά και σε σπάνιες ή ανέκδοτες γραπτές πηγές, σε χαρτικά και υδατογραφίες.

Στη σειρά των οδηγών αρχαιολογικών ή ιστορικών μνημείων της Κύπρου ανήκει η δεύτερη καινούργια έκδοση του Ίδρυματος. *Νεολιθική Χοιροκοιτία* ο τίτλος της και παρουσιάζει έναν από τους σημαντικότερους νεολιθικούς οικισμούς της ανατολικής Μεσογείου. Την εκδοτική επιμέλεια και την μετάφραση των κειμένων του Γάλλου αρχαιολόγου **A. Le Burn** υπογράφει η **Μαριλίζα Μητσού**.

Η άρτι υλοποιηθείσα συμφωνία δεν λύνει το πρόβλημα της διακίνησης των βιβλίων από την Κύπρο στην Ελλάδα και

ΑΝΤΩΝΗΣ ΞΗΡΟΥΧΑΚΗΣ: ΗΞΕΡΕ ΝΑ ΠΕΡΝΑ ΑΠΑΡΑΤΗΡΗΤΟΣ

Τον Αντώνη Ξηρουχάκη τον γνώρισαν οι αναγνώστες του *Αντί* περίπου δυο χρόνια πριν, όταν ξεκίνησε με το περιοδικό τη συνεργασία του σε εικαστικά θέματα και ειδικότερα στην εικαστική κριτική. Φρέσκος ο λόγος του, ζωντανός και (κάτι ιδιαίτερα σπάνιο στον συγκεκριμένο χώρο) λαγάρος, καθαρός, σαφής. Γνώριζε βαθύτατα το αντικείμενο με το οποίο επέλεξε να ασχοληθεί, όχι φυσικά επειδή είχε σπουδάσει τις καλές τέχνες στο Παρίσι όσο επειδή οι αγωνίες της καλλιτεχνικής πρωτοπορίας ήταν το μεγάλο του πάθος, η κύρια δημιουργική μέριμνά του.

Στα λιγοστά κείμενα που πρόλαβε να δημοσιεύσει, φάνηκε η ιδιαίτερη σχέση του με την έκφραση. Κοιμήστος στις διατυπώσεις, ευγενικός ακόμα κι όταν υψήρπε η επιθυμία της αντιπαράθεσης και το πάθος της διαπίστωσης, άφησε μερικά διαλεχτά μικρά δοκίμια για την τέχνη, για το καλλιτεχνικό γίγνεσθαι των ημερών και τις προοπτικές του. Ακόμα κι όταν αναγκαζόταν να γίνεται επικριτικός, να υποδεικνύει το ανολοκλήρωτο και την ακρισία, ακόμα και τότε η βαθιά του ελπίδα ήταν ότι τα λόγια του θα ήταν μια μικρή αφορμή γόνιμου προβληματισμού.

Οι εύστοχες και αρκετά συζητημένες στους χώρους των εικαστικών παρεμβάσεις του δεν άλλαξαν την τακτική με την οποία αντιμετώπιζε την τέχνη. Δεν μπήκε ούτε μια στιγμή στον πειρασμό να ενδώσει στην πληθιομική των δημοσίων σχέσεων που είναι σύνηθες φαινόμενο για το χώρο· αδιαφόρησε για τη δημοσιότητα που ενδεχομένως να του προσπόριζε η κριτική πολλών καλλιτεχνικών συμβάντων της «πρώτης γραμμής» αν έκρινε ότι, πέρα από το θόρυβο, δεν άξιζε τον κόπο· προτιμούσε να δουλεύει σαν το μυρμήγκι, να αποκαλύπτει την παραγνωρισμένη δυναμική πραγμάτων που η μεγάλη δημοσιότητα δεν έκρινε ελκυστικά, προτιμούσε την ουσία από την εκζήτηση αδιαφορώντας για τα ψυχία προσωπικής προβολής

που σε αντίθετη περίπτωση θα του αναλογούσαν: ήξερε να περνά απαρατήρητος, όντας απλός (όπως απλά είναι τα πράγματα ακόμη και για τη μεγάλη τέχνη) και συνάμα καίριος και ουσιαστικός.

Ο Αντώνης Ξηρουχάκης, κάποια στιγμή, άρχισε να αραιώνει από τις σελίδες του περιοδικού. Η αρρώστια που τον βασάνιζε επιδεινώθηκε. Παρατηρούσε από απόσταση τα δρώμενα μέχρι το τέλος, σχολιάζοντας τα σουσουμια της αγοράς και υποδεικνύοντας τις φωτεινές ρωγμές σε μια πληθωρική αλλά και ισοπεδωτική καλλιτεχνική πραγματικότητα. Και έφυγε από κοντά μας την περασμένη Κυριακή, διακριτικά, σαν πουλάκι, χωρίς να ενδώσει στον εξευτελισμό του θανάτου, χωρίς ούτε μια στιγμή να παραιτηθεί από τον αγώνα για την πνευματική καλλιέργεια.

«Τώρα που δεν μπορώ να βγω κι έχω πολύ χρόνο ελεύθερο είναι ευκαιρία να διαβάσω τον *Ανθρωπο χωρίς ιδιότητες*, του Μούζιλ», έλεγε στους επισκέπτες του μερικές μέρες πριν. Την περασμένη Κυριακή το βράδυ, ο σελιδοδείκτης του ανθρώπου που ήξερε να περνά απαρατήρητος βρέθηκε στη μέση περίπου του πρώτου τόμου.

Ηλίας Κανέλλης

αντιστρόφως. Αντίθετα, υπενθυμίζει και υπογραμμίζει την αναπηρία αυτή.

Η πρόσφατη συνάντηση, στην Κύπρο, της Μυρσίνης Ζορμπά από το Εθνικό Κέντρο Βιβλίου και εκπροσώπων των δύο υπουργείων Πολιτισμού δεν άγγιξε το πρόβλημα. Κατοχύρωσε απλώς την παρουσία και της Κύπρου σε θεσμικές πρωτοβουλίες ή δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα στην Ελλάδα [«Γαλάζια Γραμμή», βιβλιοφιλική κάρτα, «Οράτιος», έτος Βιζυηνού, κ.ά.]. Θετικό, αλλά ελλιπές. Η λύση του κύριου προβλήματος όμως δεν χρειάζεται παρά μια υπογραφή (ή μάλλον δύο), που θα βάζει στην άκρη τελωνεία, ταχυδρομεία, τέλη και μεσάζοντες (*Αντί*, τχ. 603, σελ. 53).

Δεν είναι δικαίωμα όλων των εκδόσεων, και ελληνικών και κυπριακών, να κριθούν –να αγαπηθούν ή να απορριφθούν– από το κοινό που διαβάζει και μιλάει τη γλώσσα στην οποία γράφτηκαν όλα αυτά τα βιβλία;

Όλγα Σελλά

ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΣΤΗ ΒΟΥΛΗ

Εγκαινιάστηκε στις 7 Μαΐου στη Βουλή των Ελλήνων (Μέγαρο Κοινοβουλίου) η Έκθεση Πολιτικής Γελοιογραφίας με τίτλο «Γελοιογραφία και Πολιτική» και με τη συμμετοχή 30 ελλήνων γελοιογράφων. Συγκεκριμένα συμμετέχουν οι Αρχέλαος, Κώστας Βλάχος, Έβαν και Φώτης Γεωργουλάκης, Παναγιώτης Γκιοκάς, Κώστας Γρηγοριάδης, Γιάννης Δερμετζόγλου, Αντώνης Καλαμάρας, Διογένης Καμμένος, Ιωάννα, Μ. Κουντούρης, Κώστας Κουφογιώργος, Κυρ, Ηλίας Μακρής, Π. Μαραγκός, Μαρουλάκης, Βασίλης Μητρόπουλος, Κώστας Μητρόπουλος, Σ. Ορνεράκης, Β. Παπαγεωργίου, Β. Παυλίδης, Α. Πετρουλάκης, Δ. Σάρπης, Η. Σκουλάς, Στάθης, Κατερίνα Σχοινά, Χρήστος Τολιάδης, Δημήτρης Χαντζόπουλος και Βασίλης Χριστοδούλου.

Την έκθεση, η οποία διοργανώνεται από τη Βουλή των Ελλήνων σε συνεργασία με την Γελοιογραφική Ελληνική Λέσχη, εγκαινιάστηκε από τον πρόεδρο του Κοινοβουλίου Απ. Κακλαμάνη, ενώ μίλησαν και οι σκιτσογράφοι Κ. Μητρόπουλος και Αρχέλαος. Η έκθεση θα διαρκέσει έως τις 7 Ιουνίου.

«Ο αναγνώστης δεν είναι

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ ΝΙΚΟ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗ

του Κώστα Παπαϊωάννου
φωτ.: Δημήτρης Λάζος

Παρασκευή βραδάκι 5/4/96 στο Ίδρυμα Γουλανδρή-Χορν. Κι ο Νίκος Βασιλειάδης ανάμεσα στους κριτικούς-παρουσιαστές του να ακούει, να ακούει όσα του επιδαψιλεύουν. Ανοιχτόχρωμος, και στην επιλογή των ρούχων, με παιδική αφροντισιά.

«Δεν μπορώ να βάλω τα καλά μου εκεί που τα βάζουν όλοι. Είναι μια ευγενική διαμαρτυρία, μια ανατροπή, τόσο όσο...», θα μας πει την άλλη μέρα, γελώντας ευχαριστημένος που το παρατηρήσαμε.

Περιμένει τη σειρά του στο μικρόφωνο, παρακολουθώντας μας με τεντωμένη προσοχή, λες και μας μετράει. Μας παίζει, μας ζυγίζει σαν παιδί που ετοιμάζεται να κάνει αταξία, να την προλάβει πριν το φοβερίσεις.

Είπε:

«**Κ**άθε φορά που ακούω ή διαβάζω αναλύσεις των γραπτών μου, βρίσκω την ευκαιρία να καταλάβω και γώ τι είναι αυτά που έφτιαξα. Σ' όλο το ταξίδι μου απ' τη Θεσσαλονίκη έσπαγα το κεφάλι μου να βρω να σας πω κάτι έξυπνο. Δυστυχώς, σοφά και βαθυστόχαστα πράγματα δεν είχα ποτέ στη ζωή μου να πω, πράγμα που δεν θεωρώ κακό και δεν με κάνει να νιώθω μειονεκτικά. Πιστεύω ότι τα σοφά και τα βαθυστόχαστα και τα περίφημα μηνύματα τα κατέχουν πάρα πολύ λίγοι άνθρωποι κι αυτοί δεν κάθονται να μας τα εξηγήσουν. Δεν προφταίνουν. Αυτοί καίγονται, αναλώνονται, κι όποιος κατάλαβε, κατάλαβε. Γι' αυτό, τελικά, κατέληξα να σας εξηγήσω σήμερα, γιατί μου αρέσει η μαγειρική.

Ξέρετε, η μαγειρική έχει μεγάλο βαθμό συγγενείας με την ποίηση. Ας σκεφθούμε τι κάνει κανείς μαγειρεύοντας. Παίρνει τα κρέατά του, τα κολοκυθάκια του, τους μαϊντανούς του και λέει "θα φτιάξω σήμερα ένα ρόστο" και ξεκινάει συντηρητικά με βάση μια συνταγή. Τσιγαρίζει τα κρεμμυδάκια και ξαφνικά του 'ρχεται μια έμπνευση και παίρνει και σβήνει τα κρεμμυδάκια με ούισκυ, ας πούμε. Αυτό, βέβαια, δεν το λέει καμιά συνταγή, αλλά αυτός έχει μια βεβαιότητα και μιαν αναντίρ-

ρητη επιθυμία, έναν πόθο να το κάνει, και το κάνει. Ενώ συνεχίζει να μαγειρεύει, ανησυχεί και τρώγεται και κάθε τόσο του κατεβαίνουν νέες εμπνεύσεις και ξαφνικά είναι βέβαιος ότι εδώ χρειάζεται μια πρέζα κόλιαντρο. Και το ξέρει, το νιώθει στη γλώσσα του ότι είναι απαραίτητο κι ότι έτσι θα δέσει, ενώ δεν έχει δοκιμάσει, διότι, ξέρετε, οι καλοί μάγειροι δεν δοκιμάζουν μαγειρεύοντας παρά μόνον όταν έχουν τελειώσει. Κι ενώ τα υλικά βράζουν στη χύτρα κι αρχίζουν να μετουσιώνονται σε σάλτσα, του κατεβαίνει η τελευταία, η κορυφαία έμπνευση, και βάζει μερικούς κόκκους πιπέρι κρυμμένους, λανθάνοντες, μέσα σε πατατούλες, σε κολοκυθάκια, ώστε να τσιμπήσουν κάποια στιγμούλα, να κάψουν, να ταράξουν την απόλυτη ευτυχία που θα επακολουθήσει. Κι αφού γίνει, λοιπόν, το φαγητό, αν όλα έχουν πάει καλά κι αν η έμπνευση η καθαριστική ήταν σωστή, έρχεται η στιγμή της αναμέτρησης. Μαζεύονται οι λίγοι φίλοι, αυτοί οι λίγοι που μας αναλογούν, κάθονται γύρω στο τραπέζι και, μόλις εμφανιστεί η χύτρα αχνιστή, αρχίζουν τα πρώτα σχόλια και να οι αναστεναγμοί και οι βρυχηθμοί και οι μυκηθμοί. Και ο καλός μάγειρας μ' ένα πονηρό βλέμμα περιμένει κάποιον απ' τους συνδαιτυμόνες να εκτιναχθεί.

Τότε έχει βρει την απόλυτη δικαίωση.»

«**ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ, ΟΠΩΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ**»

Ο Νίκος Βασιλειάδης (ψευδώνυμο) γεννήθηκε σε επαρχιακή κωμόπολη της Μακεδονίας από γονείς πρόσφυγες. Σπούδασε κλασική φιλολογία στο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης και διδάσκει στη Μέση Εκπαίδευση. Έχει γράψει ποιήματα και πεζά και έχει μεταφράσει αρχαίους κλασικούς. Έχει εκδώσει τρία βιβλία: *Αγάθος* (μυθιστόρημα, 1989), *Άγλημα τιμών* (νουβέλα, 1990) και *Ο συμβολαιογράφος* (1993).

Κ. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ: Να εγγράψω στις παιδικές σας ζαβολιές και το ψευδώνυμό σας, κ. Βασιλειάδη;

ΝΙΚΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ: Από φοιτητής, για κάποιους λόγους, έφτιαξα ένα ψευδώνυμο. Κάποια κείμενά μου δημοσιεύτηκαν στη *Διαγώνιο* (σ.σ. περιοδικό της Θεσσαλονίκης) κι από 'κεί μου 'μεινε. Το ψευδώνυμο είχε νόημα μόνο αν εγώ δεν εμφανιζόμουν ποτέ ως αυτός που είμαι. Εν τέλει, το μόνο που κατάφερα ήταν να μπλέξω τα ονόματά μου, διότι και εμφανίστηκα και με μάθανε. Πολύ μάταιο το ψευδώνυμο, αλλά τώρα μου 'μεινε...

• *Μάταιο, αλλά το διαλέξατε κάποτε χωρίς επίγνωση της ματαιότητας. Για να κερδίσετε τι; Περισσότερη ελευθερία, μήπως;*

— Σίγουρα. Αλλά και γιατί δεν μπορώ με τίποτα να 'ρχονται άνθρωποι και να μου φέρονται διαφορετικά απ' ό,τι θα μου φέρονταν, επειδή είμαι ο Νίκος Βασιλειάδης. Δεν το δέχομαι. Στο σχολείο μάλιστα ήλθαν γονείς και, «αχ, και δεν ξέρετε πόσο εκτιμώ το έργο σας, αλλά γιατί έχετε βάλει ψευδώνυμο;» «Γιατί δε θέλω να έχω αυτές τις συζητήσεις που κάνουμε τώρα.»

• *Μήπως ακόμη, αντί να κρύβεστε πίσω από τους ήρωες των έργων σας, που κινούνται στα δικά σας τοπικά και χρονικά πλαίσια (στον Αγάθο ο Ιερεμίας περνάει την εφηβεία του μεταξύ Αργυρούπολης και Θεσσαλονίκης και στο τέλος του μυθιστορήματος δέχεται συγχαρητήριο τηλεγράφημα για την εισαγωγή του στη Φιλο-*

αθώος»

σοφική Σχολή. Στο Άγλημα τιμών ο πρωταγωνιστής είναι φαντάρος που 'χει τελειώσει τη Φιλοσοφική σχολή...), μήπως, λοιπόν, φοράτε εσείς τη μάσκα και είναι εκείνοι η δική σας πραγματικότητα;

— Πολλές φορές μ' έχουν ρωτήσει κατά πόσον είναι αυτοβιογραφικά όλα αυτά. Αν το δούμε απ' έξω, το 20% είναι απ' την προσωπική μου ιστορία. Αλλά και το υπόλοιπο 80%, οι φαντασιώσεις μου, είναι αναπόσπαστο και πολύ πραγματικό κομμάτι της ζωής μου. Στις φαντασιώσεις μας γίνονται αυτά που δεν καταφέραμε να γίνουν στην πραγματικότητα.

Κι αυτό είναι ένας λόγος που αποφεύγω να γράφω. Μπαίνω τόσο πολύ μέσα στην ιστορία, ζω τόσο έντονα αυτά που αφηγούμαι, που στο τέλος πάσχω, αρρωσταίνω. Κοιτάζτε. Όταν μου συμβαίνει κάτι, τριγύρω συμβαίνουν κι άλλα πράγματα που με περισπούν. Όταν όμως γράφω μια ιστορία, υπάρχει μόνον αυτή η ιστορία. Όταν έγραφα τον Αγάθο με πήγαν στο νοσοκομείο. Μου ανέβηκε το ουρικό οξύ κι έπαθα ποδάγρα. Κι αυτά, λοιπόν, ανήκουν στη ζωή μου, πράγματα που εξήσα κατά φαντασίαν. Και για να τελειώνουμε με το ψευδώνυμο, διάλεξα ένα όνομα τόσο άχρωμο και άοσμο, όπως Παπαδόπουλος. Δεν είναι, ας πούμε, Οδυσσέας Ελύτης.

• Η επιλογή των ονομάτων στα έργα σας δεν φαίνεται τυχαία.

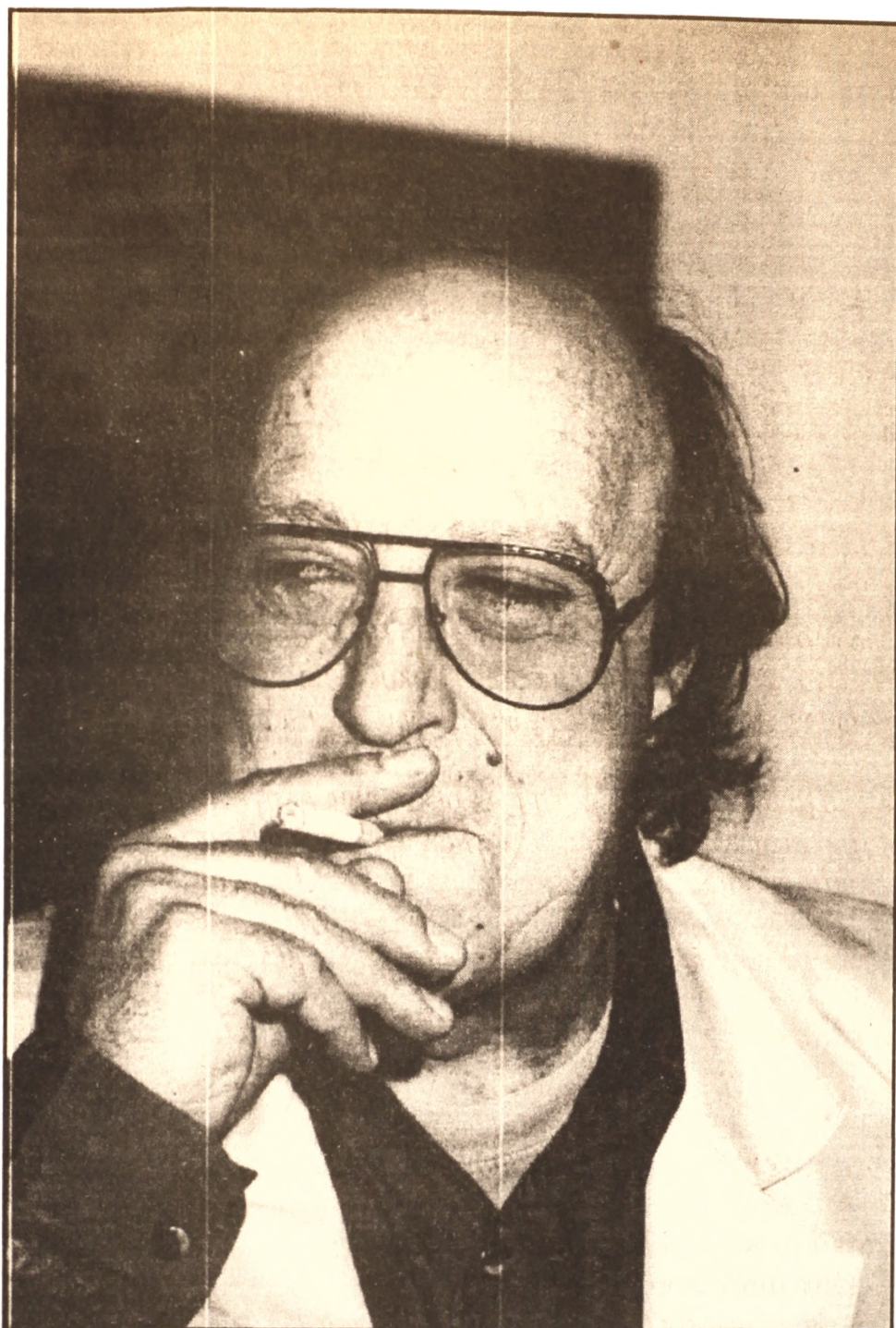
— Καθόλου.

• Ίσως, μάλιστα, κονβαλάει και λίγη φιλολογική σκόνη. Ο Αγάθος λόγου χάρι διαβάζεται κι αλλιώς, ή στον Συμβολαιογράφο η Ερασμία που έπαψε να είναι ερασμία...

— Ε, δεν μπορώ να το γλιτώσω, είμαι φιλόλογος, τι να κάνουμε;

• Πόσο η φιλολογία προσθέτει δροσιά ή ρυτίδες, γ. Βασιλειάδη;

— Με τη φιλολογία έχω πολύ έντονη σχέση. Αγαπώ πάρα πολύ τα κείμενα. Κι έχω πάθος με τη γλώσσα. Την καταβρίσκω. Παίζω με τη γλώσσα. Βέβαια, δεν μπορείς, άμα είσαι φιλόλογος, να μην κάνεις και τα φιλολογικά σου τερτίπια. Κάποια στιγμή θα φανούν και τα κολπάκια και οι

«Χιούμορ έχει ο άνθρωπος όταν αισθάνεται ασφαλής. Όποιος δεν τα 'χει καλά με τον εαυτό του, δεν αυτοσαρκάζεται, δεν έχει χιούμορ», λέει ο Νίκος Βασιλειάδης.

αναφορές στον τάδε ή τον τάδε, το «ΧΑΙΡΕ ΗΡΩΣ ΑΓΑΘΕ» στον Αγάθο κ.λπ.

• Να, λοιπόν, και οι «χθαμαλοί οικίσκοι, χαμερπείς και άτακτοι», να και ο «εντελέστατος τρούλλος» και «παν πλημμέλημα εκούσιόν τε και ακούσιον» και «πάσα νόσος...», να και «τα πλήθη των ρευματιώντων που επλατσούριζαν» και ο διοικητής που «ελάκισεν έμπλεως ύπνου». Ξαφνιάζουν ευφρόσυνα οι γλωσσικές σας τρικλοποδιές. Τις επιδιώκετε; Μήπως κλέβουν την παράσταση;

— Δεν είμαι σε θέση να κρίνω. Αυτά εμένα έτσι μου 'ρχονται. Το καταδιασκεδάζω εγώ ο ίδιος, όταν βγαίνει μια τέτοια φράση. Δεν είναι όμως επιτηδευμένα. Μου αρέσει πάρα πολύ το παιχνίδι με τη γλώσσα, αλλά δεν μπορείς να παίζεις συνέχεια μ' αυτήν παρά μόνον στα σημεία που προσφέρονται.

• Παίζει, όμως, κανείς με τα ατού του, όποιο κι αν είναι το παιχνίδι.

— Αυτό είναι και ο μεγάλος κίνδυνος για κάθε τεχνίτη, όχι μόνο για τον λογοτέχνη

να στυλιζαριστεί και να θεωρεί απαραίτητο ότι πρέπει να εκφραστεί έτσι, επειδή έτσι καθιερώθηκε. Είναι μεγάλος ο κίνδυνος και έχω πρόβλημα. Τώρα ετοιμάζω ένα βιβλίο στο οποίο, μέχρι στιγμής, δεν βρίσκω ότι ταιριάζει αυτό το ύφος.

• Ίσως θέλετε να αποφύγετε και την ταμπέλα.

— Παραείναι ανθρώπινη και τρυφερή η ιστορία και δεν σηκώνει στολίδια. Ψάχνω να βρω κάποια ισορροπία. Γιατί δεν μπορώ και να μην παίξω κάποια στιγμή. Θα σκάσω.

• Άλλωστε, με την τελευταία φράση τραβάτε συνήθως το χαλί.

— Αγαπώ πάρα πολύ την αστυνομική λογοτεχνία ακριβώς γι' αυτό το παιχνίδι. Σε στρώνει, σε φτιάχνει και την τελευταία στιγμή, τσακ, σου τραβάει το χαλί. Αυτή η ανατροπή των πραγμάτων με ενθουσιάζει. Αυτό κάνω πολλές φορές με τη γλώσσα. Εκεί που στρώνει το πράγμα, ξαφνικά, τσακ, ανατρέπεται με μια λέξη, μια φράση.

• Ποιον αγαπάτε; Τον Τσάντλερ;

— Μου αρέσει ο Τσάντλερ, μου αρέσουν και οι νεότεροι, η Π. Ντ. Τζαίμς. Και ο Τζων λε Καρρέ, ιδίως σε εκείνες τις ιστορίες με τον Σμάλν τον αρχικατάσκοπο. Μεγάλη μου αγάπη. Δεν αντέχω τα πράγματα να είναι προβλέψιμα. Όχι μόνο στην τέχνη, αλλά και στην κουβέντα και στη ζωή. Μια ανατροπούλα, μια πονηριά, ένα απροσδόκητο.

Και μέσα στην τάξη, όταν διδάσκω, θα την κάνω την πονηριά μου, θα βγάλω γέλιο. Εδώ πολλές φορές προκαλώ να μου κάνουν φασαρία.

• *Κείμενά σας στα παιδιά έχετε διαβάσει;*

— Όχι, ποτέ. Ποτέ!..

ΥΠΟΝΟΜΕΥΟΝΤΑΣ ΚΕΙΜΕΝΑ

• *Περιμένετε να τα ανακαλύψουν και να σας ανακαλύψουν;*

— Να τα ανακαλύψουν σαν γραπτά κάποιου, όχι του δασκάλου τους. Θα ήταν άγρια εκμετάλλευση των παιδιών, ο δάσκαλός τους να προτείνει τα κείμενά του και έτσι να τα υποχρεώσει να τα εκτιμήσουν. Ο δάσκαλος ασκεί τρομερή εξουσία. Μιλάμε, βέβαια, για δάσκαλο που αγαπάνε τα παιδιά και μπορεί να τους περάσει τα πιο απίθανα πράγματα.

Ακόμη και κείμενα που αγαπώ πολύ και τα διδάσκω, φροντίζω λιγάκι να τα υπονομεύσω. Να μην περάσουν στα παιδιά σαν Ευαγγέλια.

• *Όπως;*

— Όπως τα καβαφικά ποιήματα. Το «Απολείπειν ο Θεός Αντώνιον» μια φορά το δίδαξα στα 26 μου χρόνια στο σχολείο. Το αγαπώ τόσο πολύ που, εκεί που μιλούσα, άρχισα να κλαίω.

• *Πειράζει να κλάψει ο δάσκαλος μπροστά στα παιδιά; Πρέπει στην τάξη να παραμερίσει τα αισθήματά του, αφήνοντας μια μικρή θερμοκρασία, για να φουσκώσει λίγο το προζύμι;*

— Δεν μου αρέσει να κλαίω δημοσίως κατ' αρχήν. Κι ύστερα, έτσι, πώς να υπονομεύσω το κείμενο, πώς να σπείρω κάποιες αμφιβολίες, με τις οποίες θα μπορέσουν οι λίγοι ευαίσθητοι με τις ανησυχίες να μην σκλαβωθούν απ' αυτό που ο δάσκαλός τους θαυμάζει;

Πέρασα από δασκάλους που εκτιμούσαν με πάθος διάφορα πράγματα και μου πήρε πολλά χρόνια απ' τη ζωή μου να τα ξεφορτωθώ. Τον Λουντέμη, για παράδειγμα. Έκανα αμάν, για να πω, άντε παράτα μας Λουντέμη και Καζαντζάκη.

• *Κι όταν στην τάξη αποφασίζετε να διαβάσετε κάτι εξωσχολικό, εξωπρογραμμα-*

Ο Νίκος Βασιλειάδης πέρα από τους κοινούς τόπους. «Έκανα αμάν για να πω άντε παράτα μας Λουντέμη. Και Καζαντζάκη», δηλώνει.

τικό, τι επιλέγετε;

— Σιφώς κάτι που με συγκινεί και δεν είναι πολύ πάνω απ' το κεφάλι των παιδιών. «Το μόνον της ζωής του ταξίδιον» του Βιζηνίου. Πώς να μην το διαβάσεις;

Τους διαβάζω ακόμη κείμενα του συγγραφέα που εξετάζουμε επίσημα, τα οποία υπονομεύουν την εικόνα που αφήνει το βιβλίο, γιατί η επιλογή που έχει γίνει πολλές φορές θέλει να δώσει μια κατεύθυνση και να παρασιωπήσει άλλα πράγματα.

• *Πιστεύετε, πάνω-κάτω, τα ίδια και για τον αναγνώστη; Αισθάνεστε το βάρος κάποιας εξουσίας;*

— Δεν νομίζω πως ο συγγραφέας που απευθύνεται σε ενήλικες έχει καμιά εξουσία επάνω τους. Εγώ, προσωπικά, διασκεδάζω ξέροντας πως τους την έχω στημένη, πως αυτοί θα διαβάσουν τώρα αυτό το κομμάτι, θα συγκινηθούν, θα αγαπήσουν αυτόν τον ήρωα, αλλά εγώ έννοια σου, σε λίγο θα σ' τον τακτοποιήσω αυτόν τον ήρωα. Αυτό με διασκεδάζει πάρα πολύ. Το παιχνίδι. Αλλά είναι ένα παιχνίδι ανάμεσα σε ισότιμους. Ο αναγνώστης δεν είναι αθώος ή τουλάχιστον οφείλει να μην είναι.

• *Και οι ήρωές σας; Έχουν μερίδιο αθωότητας ανάλογο με την ηλικία τους;*

— Όχι μόνο. Ο Ιερεμίας, για παράδειγμα, στον Αγάθο, είναι πολύ αφελής, συνεπαρ-

μένος από καινούργια πράγματα. Κι ο θαυμασμός που τρέφει για τον Στέργιο κουβαλάει έναν έρωτα για κάτι που ο ίδιος δεν είναι και που θα 'θελε να είναι. Κι ο καημένος ο Στέργιος πνίγεται μέσα στην εκπλήρωση του ονείρου του. Κι ο Αγάθος πνίγεται κι αυτός μ' όλες τις καλές του προθέσεις, χάνεται. Ο μόνος που κάτι καταφέρνει να κάνει στη ζωή του είναι ο Ιερεμίας. Καλό, έξυπνο παιδί, αλλά η αφελειά του είναι μέχρι αμαρτίας πολύ μεγάλη. Και όταν αποκαλύπτονται τα πράγματα, τα οποία δεν εννοούσε να καταλάβει, δεν αντέχει, αφού κι αυτό ένα επαρχιωτάκι είναι, γεμάτο από την ηθική της δεκαετίας του '50, και εκ των υστέρων διαπιστώνει πόσο ανόητος ήταν.

• *Υπάρχουν όμως στον Αγάθο και αρνητικοί χαρακτήρες. Και δεν στέκομαι στην κακία τους ή στην ανοησία τους αλλά στο ότι είναι μονοδιάστατοι, μονοσήμαντοι.*

— Ο Νικολακόπουλος, στον οποίο δεν έχω χαριστεί με τίποτα. Όντως, είναι πολύ επίπεδος. Είναι καταδικασμένος εκ των προτέρων.

• *Από σας. Δεν επιτρέπετε στον αναγνώστη να τον καταδικάσει ή έστω να σας παρακολουθήσει στην καταδίκη του.*

— Ε, τι να κάνουμε, έτσι μου βγήκε. Ξέρετε, εμείς οι Βόρειοι, οι πρόσφυγες είμαστε περιφρονημένοι από τους Νότιους, οι οποίοι είναι ιδιοκτήτες της Ελλάδας, φυ-

σικώ δικαίωματι, διότι αυτοί την απελει-
θέρωσαν.

Όταν ήμουν παιδί, όλες οι αρχές και οι
εξουσίες από τη Νότια Ελλάδα προέρχο-
νταν. Και είχαν μιαν υπεροψία φοβερή
απέναντί μας. Ήταν εμφανέστατο κάθε
στιγμή ότι ήσουν πολίτης δεύτερης κατη-
γορίας.

Ο Νικολακόπουλος τους συνοψίζει όλους
αυτούς και σ' αυτόν έβγαλα όλη μου την
κακία και ησύχασα.

«ΑΧΑΡΟΙ. ΧΩΡΙΣ ΧΑΡΗ, ΧΩΡΙΣ ΧΑΡΑ»

• *Αλλά και οι Νταροβίτες στο Άγημα τι-
μών δεν έχουν καλύτερη τύχη. Τους περι-
φρονείτε μάλιστα κυρίως γιατί δεν έχουν
αίσθηση χιούμορ.*

— Αυτοί είναι άχαροι. Και γιατί δεν έχουν
χάρη και γιατί δεν έχουν χαρά. Καμιά.
Μούχλες μέσα κι έξω.

• *Πίσω από τους Νταραβίτες διαισθάνομαι
πως περιφρονείτε ένα μεγάλο κομμάτι των
Νεοελλήνων.*

— Δεν τους περιφρονώ ακριβώς. Τους λι-
πάμαι πάρα πολύ.

• *Για την έλλειψη χιούμορ;*

— Χιούμορ έχει ο άνθρωπος, όταν αισθά-
νεται ασφαλής. Όποιος δεν εκτιμά τον
εαυτό του δεν τα 'χει καλά με τον εαυτό
του, δεν αυτοσαρκάζεται, δεν έχει χιού-
μορ. Ο ανασφαλής δεν μπορεί να σαρκά-
σει τον εαυτό του, έχει ανάγκη να είναι
πάντα σοβαρός για να περνάει σαν κάτι.
Κι οι Νεοέλληνες είμαστε ανασφαλείς.
Δες πόσο εύκολα θεωρούμε ότι κάποιος
είχε την πρόθεση να μας προσβάλει. Είμα-
στε μονίμως σε επιφυλακή.

• *Και για να 'ρθουμε και στον Συμβολαιο-
γράφο, αυτό το έργο σας το ρούφηξα όπως
ένα καφεδάκι.*

— Όντως, ο Συμβολαιογράφος είναι ένα
μεγάλο ανέκδοτο.

• *Και στα τρία σας έργα, κ. Βασιλειάδη,
παρακολουθώ μια ιστορία, κρατάω ένα
νήμα και μ' όλες τις παρεκβάσεις, το κρα-
τάω γερά και αυτό με οδηγεί και με ανα-
κουφίζει ως αναγνώστη.*

— Πιστεύω ότι ένας λόγος της όποιας επι-
τυχίας των έργων μου είναι ακριβώς αυτό
το παλιομοδίτικο στυλ. Γιατί είναι παλιο-
μοδίτικο να υπάρχει ένας στέρεος μύθος.
Όμως εγώ το απαιτώ αυτό όχι μόνο σε
όσα γράφω αλλά και σ' αυτά που διαβάζω.
Δεν τα μπορώ αυτά που νεφελοειδώς φου-
σκώνουν από δω, ξεφουσκώνουν από κει
και δεν με βγάζουν πουθενά. Δεν τα
απορρίπτω ως είδος αλλά δεν αντέχω με
τίποτα όλες αυτές τις μυστηριώδεις εξα-

τμίσεις κι όλα αυτά τα σώψυχα και υπαρ-
ξιακά, τα οποία μπορείς κάλλιστα να τα
πεις και μέσα από μια συγκεκριμένη ιστο-
ρία. Και στα δικά μου κείμενα υπάρχουν
υπαρξιακές αγωνίες. Ο κόσμος κουρά-
στηκε από την ασαφή τέχνη. Πραγματικά,
έχουν υπερεκτιμηθεί τα κείμενά μου,
επειδή ξανάδωσα στον αναγνώστη την αί-
σθηση του στέρεου εδάφους.

• *Ενας ακόμη λόγος της επιτυχίας των έρ-
γων σας, κ. Βασιλειάδη, νομίζω πως είναι η
διάχυτη αίσθηση της αφής.*

— Είμαι χωμάτινος. Πολύ. Μου αρέσει να
πιάνω, να γεύομαι. Είμαι πολύ σαρκικός.
Να' χω κρυώσει και να κουκουλωθώ σε
μια κουβέρτα. Τι χαρά που νιώθω όταν σι-
γά σιγά ζεσταίνομαι. Αναστενάζω από
ηδονή. Έχει γίνει ένα μεγάλο λάθος που
κρατάει και στην εποχή μας. Περιφρονού-
με τη σάρκα, το χώμα. Όλοι μ' έναν φιλο-

«Θέλω να ξαναδώσω στον αναγνώστη την αίσθηση
του στέρεου εδάφους. Ο κόσμος κουράστηκε από την
ασαφή τέχνη...»

σοφίζοντα τρόπο θεωρούν υποχρέωσή
τους να μιλήσουν για τις πνευματικές τους
ανησυχίες, γενικεύοντας τα πράγματα και
κάνοντάς τα έννοιες. Πρέπει όλα να είναι
πνευματικά. Μα γιατί; Στο κάτω κάτω το
πνεύμα είναι επιφανόμενο. Η αλήθεια εί-
ναι η σάρκα, και λειτουργώντας όπως λει-
τουργεί φτιάχνει και έννοιες και ιδέες και
μύθους.

• *Όπως αυτόν περί ερωτικής Θεσσαλονί-
κης;*

— Αχ, η ερωτική Θεσσαλονίκη. Όταν το
ακούω γίνομαι πτώμα.

• *Ποιος δημιούργησε, αλήθεια, αυτόν τον
μύθο;*

— Οι ξεσηκωμένοι Αθηναίοι στους οποί-
ους συμβαίνει ό,τι ακριβώς και σ' όλους
τους άλλους. Όποτε πας σε μια ξένη πολη,
έχοντας ξεφύγει από τις δεσμεύσεις, τις
καταπιέσεις, το κοινωνικό σου status, δεν
έχεις την επιθυμία να σου τύχει και μια
ωραία ερωτική ιστορία;

Τον μύθο, λοιπόν, τον έπλασαν οι φτιαγ-
μένοι, εκ των προτέρων μάλιστα, Αθηναί-
οι, που έρχονται στη Θεσσαλονίκη κι εκ-
στασιάζονται μπροστά στο ενδεχόμενο να
τους προκύψει κάτι.

• *Εσείς επιλέξατε να ζήσετε σ' αυτήν.*

— Πέρασα στο Πανεπιστήμιο της Θεσσα-
λονίκης. Αλλά και πιο πριν πήγαινα κάθε
καλοκαίρι απαραίτητως σε κάτι θειάδες,

ιδίως το Σεπτέμβρη στην έκθεση. Στη
Θεσσαλονίκη είχα την πρώτη αίσθηση
ελευθερίας στην εφηβεία μου. Όταν άρχι-
σα να ξεπετάγομαι οι επισκέψεις μου αυ-
τές ασκούσαν τρομερή γοητεία.

• *Η γοητεία της απόδρασης.*

— Και η αίσθηση ότι κάνεις ό,τι θέλεις και
δεν νοιάζει κανέναν και κυρίως εσένα.

Στον Αγάθο μιλάω πολύ γι' αυτά. Μετά
ήταν το Πανεπιστήμιο και απ' το '60 είμαι
Θεσσαλονικιός θέλω-δε θέλω. Υπάρχει
πια μια ιστορία, ένα παρελθόν.

Αλλά και της Αθήνας, την οποίαν απε-
χθάνομαι ως σύνολο, αγαπώ τρομερά ορι-
σμένα μέρη και κάθε φορά που είμαι εδώ
τα επισκέπτομαι με πάθος.

• *Όπως;*

— Τον Κεραμεικό. Ξέρεις, εγώ με τα νε-
κροταφεία έχω πάθος. Δεν με γοητεύει
βέβαια ο θάνατος, αλλά όλος αυτός ο δια-

λογισμός: Αυτός, που είναι εκεί κάτω, κά-
ποτε ήταν σαν και μένα, αγαπούσε, υπέ-
φερε, μισούσε – και τώρα; Φοβερή αίσθη-
ση ματαιότητας.

«Η ΚΟΠΕΛΙΤΣΑ Η ΗΓΗΣΩ, Ο ΠΙΤΣΙΡΙΚΑΣ Ο ΔΕΞΙΛΕΩΣ»

• *Ναι, αλλά δεν πηγαίνετε στο Γ' Νεκροτα-
φείο αλλά στον Κεραμεικό.*

— Ε, είναι και το αισθητικό. Είναι τόσο
ωραία στον Κεραμεικό. Πριν 2500 χρόνια
μια κοπελίτσα πέθανε, η Ηγησώ να πούμε,
ή εκείνος ο πιτσιρικάς, ο Δεξιλέως, μέσα
στη δόξα του όλη, πάνω στο άλογο, και να
ξέρεις ότι είναι εδώ κάτω... Επίσης πάρα
πολύ, αγαπώ τις μικρές στήλες, τους κυλίν-
δρους, ούτε γλυπτό ούτε τίποτα, που είναι
σωριασμένοι εκεί μπροστά στο μουσείο.
Όλοι αυτοί οι ανώνυμοι αγάπησαν και
βασανίστηκαν και έλπισαν όλα όσα περι-
μένω και εγώ. Φοβερή αίσθηση, η οποία
όμως δεν μου δημιουργεί απαισιοδοξία.
Αντιθέτως, με σπρώχνει να ζω όλο και πε-
ρισσότερο με την αίσθηση ότι αυτό θα τε-
λειώσει και δεν πρέπει να πάει χαμένο.

• *Τον Στέργιο όμως δεν τον αφήσατε αυτό
να το τελειώσει. Πήγε χαμένος...*

— Ήθελα πάρα πολύ να είμαι ο Στέργιος,
και δεν ήμουν ποτέ στη ζωή μου. Ήθελα
πάρα πολύ να είμαι ο Στέργιος κι ας μην
έγραφα ποτέ κανένα βιβλίο.

ΓΙΑ ΠΡΩΤΗ ΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ Ο DAVID BOWIE

ΘΕΡΜΟΣ ΣΥΝΑΥΛΙΑΚΟΣ ΙΟΥΛΙΟΣ

Η

συναυλιακή «ξηρασία», ένα από τα μεγάλα «μαράζια» του ελληνικού ροκ κοινού δείχνει ότι, τουλάχιστον, το φετινό καλοκαίρι θα υποχωρήσει.

Δύο μεγάλα φεστιβάλ, ένα διήμερο στο γήπεδο της ΑΕΚ και ένα τριήμερο στο παλιό τελωνείο του Πειραιά, έχουν ήδη προγραμματιστεί και αναμένεται να μετατρέψουν τον φετινό Ιούλιο σ' έναν από τους «θερμόμετρους» μήνες για τους φίλους του ευρύτερου ροκ ήχου. Αλλά ας πάρουμε τα πράγματα με τη σειρά.

•Στις 17 Μαΐου, ημέρα Παρασκευής, ο **Sting** θα εμφανιστεί στο Ηρώδειο, όπου αναμένεται να παρουσιάσει στους έλληνες οπαδούς του τον καινούργιο του δίσκο ο οποίος τιτλοφορείται «Mercury Falling» αλλά και μερικές από τις παλιότερες του επιτυχίες (We'll Be together Tonight, Sister Moon, Soul Cages κ.ά.).

Είναι η τέταρτη φορά που ο βρετανός καλλιτέχνης επισκέπτεται τη χώρα μας. Η πρώτη ήταν πριν από 15 χρόνια, όταν έπαιζε ακόμα με τους **Police**, ένα από τα σχήματα που χάραξαν βαθιά το βρετανικό ροκ. Ακολούθησε η συναυλία της Διεθνούς Αμνηστίας στο Ολυμπιακό Στάδιο, το 1988, όπου εκτός από τον **Sting** είχαν εμφανιστεί μερικά από τα μεγάλα ονόματα του ροκ εκείνης της εποχής – ανάμεσά τους οι **Springsteen** και **Gabriel**.

Πέντε χρόνια αργότερα, ο **Sting** ξαναπέρασε από τη χώρα μας και συγκεκριμένα από το γήπεδο της ΑΕΚ. Οι πιστοί φίλοι του «προσωπικού» ροκ του **Sting**, που έχει δεχθεί σαφείς επιρροές από πολλούς και διάφορους ήχους (από jazz μέ-

χρι blues και από country και latin μέχρι celtic) έχουν την ευκαιρία να δουν για μια ακόμη φορά τον αγαπημένο τους καλλιτέχνη.

Ας περάσουμε όμως στις λιγότερο αναμενόμενες εμφανίσεις.

•Στις 1 και 2 Ιουλίου στο γήπεδο της ΑΕΚ το **Rockin' Athens Festival** κάνει τη δεύτερή του εμφάνιση με την ευθύνη της Half Note, της μεγαλύτερης εγχώριας εταιρείας διοργάνωσης συναυλιών. Την πρώτη μέρα θα εμφανιστούν δύο από τις διαχρονικότερες προσωπικότητες του ροκ, ο **David Bowie** και ο **Lou Reed** καθώς επίσης ο **Elvis Costello**, οι **Foo Fighters** (το νέο συγκρότημα του ντράμερ των **Nirvana**, **D. Grohle**) και το ελληνικό ηλεκτρονικό σχήμα των **Mega Vibes**.

Η δεύτερη ημέρα προμηνύεται πιο ήπια: Από τη σκηνή του αθηναϊκού γηπέδου θα περάσουν οι **Simply Red**, που έπαιξαν και πέρυσι στο ίδιο γήπεδο, ο Τζαμαϊκανός **Maxi Priest**, ενώ δεν έχουν οριστικοποιηθεί ακόμα οι εμφανίσεις των φολκλορικών **Vaya Con Dios**, των Βρετανών **Blur** και των **Babylon 200**.

Τα εισιτήρια για κάθε ημέρα κοστίζουν 6, 8 και 10 χιλιάδες δραχμές και θα προπωλούνται από τα κεντρικά δισκοπωλεία έως τις 31 Μαΐου.

•Το «πειραιώτικο» φεστιβάλ που διοργάνωνεται από τη Di Di Music καλύπτει σαφώς σκληρότερα γούστα, ενώ η εταιρεία έχει εκφράσει την επιθυμία της να θεσμοποιήσει αυτό το τριήμερο.

Στις 12 Ιουλίου, στο παλιό τελωνείο του Πειραιά, οι **Paradise Lost**, **Rage**, **Sabotage**, **Motorhead** και οι **Venom** –όλοι τους γνήσιοι εκπρόσωποι του σκληρού «μεταλλικού»

ροκ– ανοίγουν το τριήμερο.

Την επόμενη ημέρα θα εμφανιστούν οι **Bad Religion**, ένα από τα μακροβιότερα punk συγκροτήματα των ΗΠΑ, οι ιρλανδοί **Therapy**, που γνώρισαν ιδιαίτερη επιτυχία τα τελευταία χρόνια και στη χώρα μας και οι βραζιλιάνοι **Sepultura**, ο τελευταίος δίσκος τους «Roots» στον οποίο συνεργάστηκαν με ιθαγενείς του Αμαζονίου είναι μάλλον ο δίσκος της χρονιάς όσον αφορά τη «σκληρή» μορφή του ροκ.

Η τελευταία ημέρα του φεστιβάλ, 14η Ιουλίου ανήκει στον «συχνό επισκέπτη» **Iggy Pop**, στον «ηλεκτρονικό» **Moby**, στις **Τρύπες** και τους αξιαγάπητους από το ελληνικό κοινό **Violent Femmes**.

Οι νεοϋρκέζοι **Sonic Youth**, οι πρωτοπόροι του πειραματικού κιθαριστικού «θορύβου», σχεδιάζουν να βρεθούν φέτος στη χώρα μας για συναυλίες, επτά χρόνια μετά την πρώτη τους επίσκεψη, αλλά η μόνη «ελεύθερη» ημερομηνία τους ήταν η ...15η Αυγούστου οπότε οι διοργανωτές, ανέβαλαν τις εμφανίσεις τους συλλογίζόμενοι ότι τον Δεκαπενταύγουστο ακόμα και οι ροκάδες συμμετέχουν στα «μπάνια του λαού».

Ευχάριστο και χαρωπό το γεγονός ότι τόσα πολλά μεγάλα ονόματα του ροκ θα βρεθούν τον Ιούλιο στην Αθήνα. Όμως, σε δύο τόσο μεγάλες μουσικές διοργανώσεις η παρουσία ελλήνων «εκπροσώπων» του αγγλόφωνου ροκ δεν κρίνεται απαραίτητη; Μήπως οι **Nightsta-kenr**, οι **Honeydive**, οι **Black Mail** και τόσοι άλλοι δεν θα μπορούσαν να σταθούν επάξια;

Κάθε άλλο. Πάντως, «στην αναβροχιά καλό και το χαλάζι»...

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗ ΧΑΡΙΤΟΥ

Με το *Καζίνο* του Σκορσέζε, ο κινηματογράφος γίνεται πάλι εργαλείο κοινωνικοπολιτικής ανατομίας, μάλιστα όχι με το ντεμοντέ πλέον νυστέρι αλλά (όπως οι καιροί το απαιτούν) με χειρουργική ακτίνα λαϊήζερ. Και βέβαια, η ψυχαγωγία-ψυχαγωγία και η τέχνη (ο Σκορσέζε δεν έκανε

Όλα τα καζίνο του κόσμου...

ποτέ πίσω στο σημείο αυτό), χωρίς όμως ετούτα τα χαρακτηριστικά να γίνονται άλλοθι στρουκτουραλιστικών (θεός σ'χωρέσ' τους) αλά Γκοντάρ τρόπων και ιδεολογικών μηνυμάτων.

Στο *Καζίνο* του Σκορσέζε, ό,τι συμβαίνει διαδραματίζεται σε άπλετο φως, απροκάλυπτα, ωμά και, κυρίως, όλα λέγονται με τ' όνομά τους. Η ρεαλιστική λογική «δοξάζεται» ως διαλεκτική διαδικασία που δεν διστάζει να καταλήξει σ' έναν καθαρή-ριο, βίαιο νατουραλισμό. Τα πάντα καταδεικνύονται με θάρρος και αποδεικνύονται είτε με βαθιές εγγάρσιες τομές είτε με τους τρόπους του ξεφλουδίσματος του χρεμμυδιού: Το αχαλίνωτο πάθος του ατόμου για πλούτο και εξουσία, οι οργανωτικές δομές και οι λειτουργίες του συνδικάτου του εγκλήματος, η ροπή της πολιτικής στη διαφθορά, η στενή διαπλοκή

του μεν με τη δε, η απάθεια ή και η ανοχή των κοινωνικών μηχανισμών και, τέλος, ο τεράστιος παραμορφωτικός καθρέφτης που μετατρέπει τα πάντα σ' ένα τεράστιο, γυαλιστερό σώου ανάλογα με την επιδιωκόμενη έξαιψη ή νάρκωση του κοινωνικού σώματος. Τι άλλο είναι η εσχατολογία του καταναλωτικού παροξυσμού;

Στην προκειμένη λοιπόν περίπτωση, ακατάβλητο το «αμερικανικό όνειρο» έστησε στη μέση της ερήμου το Λας Βέγκας, ένα από τα πλέον αντιπροσωπευτικά πρότυπα των ψευδαισθήσεών του, όπως τέτοιο φυσικά είναι και το Χόλλυγουντ. Μέσα στις σκόπμες συνθήκες της απομόνωσης, μπήκε σε λειτουργία ένας γιγάντιος μηχανισμός τύχης και θεάματος. Μηχανισμός δηλαδή ονείρων στους βωμούς του οποίου καταφεύγουν αφελείς και τυχοδιώκτες του εύκολου κέρδους. Θύματα όλοι τους τού "φεν".

Στο glamour του προσκήνιου, τα πάντα δείχνουν έκτακτα. Στο παρασκήνιο όμως, στα υπόγεια της ανθρώπινης δίψας βρίσκεται εγκατεστημένος ο αδίστακτος μηχανισμός (και η ζούγκλα του) της παρανομίας. Η *cupola* της Μαφίας αποτελεί την εγγύηση του απαραβίαστου των κωδίκων: Η «πατρίδα», οι «δουλειές», η ομερτά, η καθαρότητα της οικογενειακής ζωής και η ηθική της στεγανοποίηση. Τα άλλα, εκδοχές υπαρξιακές, φυγές, αναζήτηση ατομικής ευτυχίας, παραμένουν περιοχές απρόσιτες και φυσικά στη... διακεκαυμένη ζώνη.

Στη ρίζα αυτών των συμπεριφορών βρίσκεται ο καθολικισμός και οι καθαρτήριες ενοχές του. Συμψηφισμοί άλλου είδους δεν υπάρχουν και η παρεκτροπή πληρώνεται μόνο με αίμα.

Μακριά από τον ρομαντισμό του Σέρτζιο Λεόνε του *Κάποτε στην Αμερική* ή τη μυστικοπαθή *saga* των *Νονών* του Κόππολα, εντούτοις πιο κοντά, θα 'λεγε κανείς, στον νατουραλισμό –αλλά και το σαρκασμό– του *Pulp-fiction* του Ταραντίνο, όπως και μια πιο ώριμη εκδοχή των *Κα-*

Ο Ρόμπερτ ντε Νίρο στο «Καζίνο».

λών παιδιών, τούτο το άγριο και πολυσήμαντο αριστούργημα εγκαινιάζει την είσοδο της Έβδομης Τέχνης στον δεύτερο αιώνα της ζωής της με τρόπους θριαμβευτικούς, με καταλυτική γνώση κάθε εκδοχής της τεχνικής και κάθε δεξιοτεχνίας. Χρειάζεται ολόκληρο δοκίμιο για να περιγραφούν οι αρετές και οι τρόποι της κινηματογράφησης, τα επιτεύγματα και η αισθητική αυτού του τριώρου άθλου.

Πολύ σωστά ο Σκορσέζε ανέθεσε και τούτη τη φορά στον **Ντε Νίρο** και τον **Τζο Πέσι** –κλείνοντας το τρίτο τούτης της σύγχρονης (επικής) τραγωδίας με την απρόσμενα τόσο καλή **Σάρον Στόουν**–, το βάρος όχι μόνο των ηρώων, αλλά και του ρόλου του «χορού», δηλαδή των σχολιαστών αυτής της multi in pain εικόνας της σύγχρονης –ναι, της σύγχρονης!– Αμερικής, αφού το ιστορικό της ταινίας χρονολογείται από το 1973 μέχρι το 1983.

Αν κανείς φέρει με το νου του ένα γύρω τους εν ζωή δημιουργούς του κινηματογράφου, ασφαλώς δεν θα βρει κανένα σημαντικότερο από τον Μάρτιν Σκορσέζε. Όσο να 'ναι ακούγεται λίγο ανορθόδοξα, τη στιγμή που μύρια όσα καταλογίζονται στον αμερικανικό βιομηχανικό γίγαντα παραγωγής, κατά κανόνα «άψυχων» ψυχαγωγικών προϊόντων, να παραδέχεται ότι ο μεγαλύτερος σκηνοθέτης του κόσμου είναι Αμερικανός. Αλλά και τα δύο είναι αλήθεια.

ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΙΚΑ

του ΘΑΝΑΣΗ ΜΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

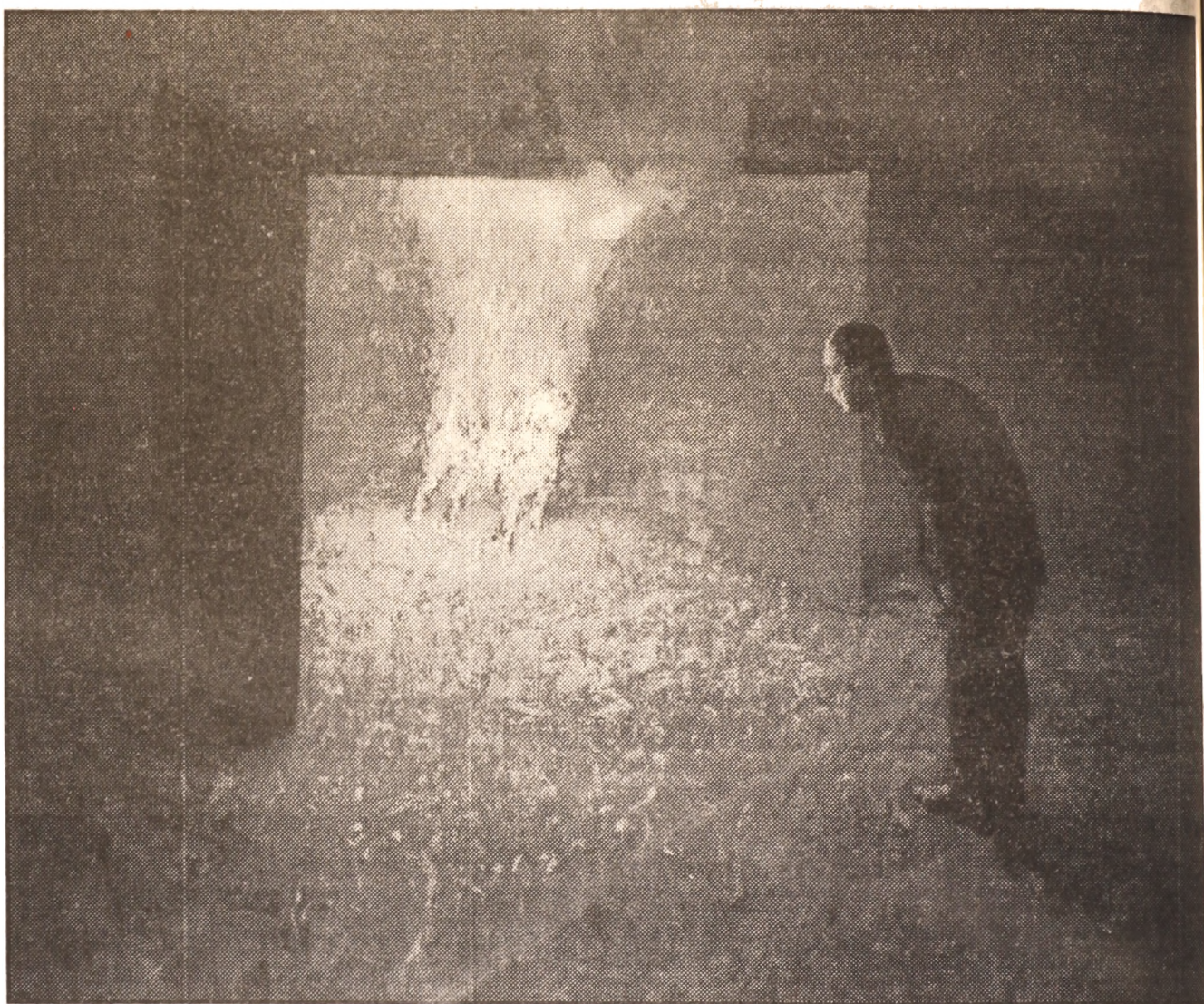
Υπέρ εικονογράφησης και διεθνισμού

Μερικοί προβληματισμοί
γύρω από τη σχέση της
παραστατικής ζωγραφικής με
την εικονογράφηση κατά τα
τελευταία χρόνια του αιώνα.
Αφορμή, δύο εκθέσεις
ελλήνων καλλιτεχνών.

Ο Σπύρος Βερύκιος επέλεξε για τη δεύτερη έκθεσή του το χώρο «Αγκάθι» στην πλατεία Αμερικής. Ο Δημήτρης Γέρος εκθέτει για 45η (!) φορά, ατομικά, στον Αστρολάβο της Δεξαμενής.

Μια γενιά (ή μήπως δύο;) χωρίζει τους δύο καλλιτέχνες. Όπως και πολλά άλλα θέματα. Τόσα πολλά, ώστε μόνον η κοινή τους αφοσίωση στο πινέλο και την παραστατική σύνθεση να μπορούν να τους συνδέσουν. Κι όμως. Η χρονική σύμπτωση που συνέδεσε αυτές τις δύο εκθέσεις ήταν η αφορμή για να αναπτύξουμε κάποιες σκέψεις. Όπως το μέλλον της παραστατικής ζωγραφικής, για παράδειγμα.

Μετά την αντεπανένσταση των μεταμοντέρνων *pouveaux figuratifs* της δεκαετίας του '80 και την εξαφάνιση των περισσότερων εκπροσώπων τους σε Γαλλία, Ιταλία, Γερμανία, λίγα χρόνια μετά, δύσκολα μπορεί κανείς να βιαστεί στην τρέχουσα δεκαετία μια αξιόπιστη επιχειρηματολογία

Εργο του Σπύρου Βερύκιου, από την πρόσφατη έκθεσή του στο Αγκάθι.

υπέρ αυτής. Ως σύγχρονη εικαστική πράξη, τουλάχιστον. Ως γνωστόν, η εξέλιξη-ανανέωση είναι απαραίτητη κίνηση επιβίωσης για μια τέχνη που μοιάζει να κινδυνεύει. Πριν αρχίσει τους αφορισμούς κανείς, θα πρέπει να προβληματιστεί σοβαρά για την κοσμοσυρροή (αμύητου) κοινού στην έκθεση Ιωάννου στην ΑΣΚΤ, όπως και για την «κοσμική» μελαγχολία των γκαλερί της γνωστής γειτονιάς. Από την άλλη, θα πρέπει να είναι κανείς κακόπιστος για να αρνηθεί την ανάγκη συντήρησης-διάσωσης του είδους. Με τον ίδιο τρόπο ίσως που αυτό είναι απαραίτητο για το ψηφιδωτό, τη χαρακτηριστική, την αγγειοπλα-

στική ή την ανθοδετική. Ως (επιδοτούμενο) είδος προς εξαφάνιση. Υπερβολικό; Ίσως. Οι Αμερικάνοι, όμως, έχουν και εδώ βρει τη λύση.

Αβίαστα. Λαμβάνοντας μάλιστα υπόψη ότι η αμερικανική τέχνη λειτουργεί τα τελευταία χρόνια ως προάγγελος των εξελίξεων στην Ευρώπη. Φυσικά, και στην Ελλάδα.

Δεν είναι περίεργο. Μια καλοπροαίρετη προσέγγιση σ' αυτό το εικαστικό ιδίωμα αλλά και γενικότερα στην κουλτούρα αυτής της χώρας μπορεί να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι δεν αποτελεί μια εθνική τέχνη. Η εποχή του Τζων Γουαϊν έχει, φυσί-

Νέα Οικολογία

Τεύχος 138, Απρίλιος 1996

Μηνιαία επιθεώρηση, Μαυρομιχάλη 39, Αθήνα 106 80, τηλ.: 3624323, τηλ./fax: 3619837

Το βάρος της απόδειξης και η κοινωνία του κινδύνου, της Σύνταξης Τρελές αγελάδες, σμήχανοι επίτροποι, απελπισμένοι καταναλωτές, του Γιάννη Σακιώτη
Νίκη κατά της πυρηνικής ενέργειας, του Μιχάλη Προμπονά
Πολιτική και τρομοκρατία, του Μιχάλη Μοδινού

Ατμοσφαιρική ρύπανση: προς συντονισμένη στρατηγική; του Αποστόλη Παραλίκα
Χύνοντας πετρέλαιο σε ταραγμένα νερά, του Μιχάλη Μοδινού
Γκάλλοπ, Ρεπουμπλικάνοι και περιβάλλον, μέρος 2ον, του Γιάννη Παρασκευόπουλου
Συρία - Ιράκ εναντίον Τουρκικών φραγμάτων, της Ελένης Κουφοσωτήρη
Η λιβανοποίηση των τοξικών, του Βασίλη Παπακριβόπουλου
Ισραήλ - Παλαιστίνη: εκκρεμές του τρόμου; του Γιάννη Σακιώτη
Η έξαρση των μολυσματικών ασθενειών στη Ρωσία, της Άννα Πλατ
Κάθε μήνα..., του Νίκου Μολυβιάτη

Πάνος Πλαγιαννάκος: Η ενεργειακή κατάσταση στην Ελλάδα
Μιχάλης Τρεμπόπουλος: - Jet Oil- Δέκα χρόνια μετά
Γιώργος Πολίτης: Εκτρέποντας τους θεσμούς
Πάυλος Νεράντζης: «Να χτυπήσουμε τους εθνικισμούς με την περιβαλλοντική συνεργασία»

Βασίλης Παπακριβόπουλος: Η Γαλλία σε κλοιό πλουτωνίου
Μιχάλης Προμπονάς: Ηλεκτρομαγνητική ακτινοβολία και υγεία
Τομ Γουέκφορντ: Η εκ των έδρων ιστορία
Νάνσυ Τσιτς: Μαγειρεύοντας έναν πιο αποδοτικό...φούρνο
Αποστόλης Παραλίκας: Το ρύζι, οι φθίνουσες αποδόσεις και η φυτοπροστασία

Ντακίρα Αμοόπι: Οι γορίλες των βουνών της Ουγκάντα
Τ.Ρ.Ρέντ: Προσεκτικές τίγρεις και τυχεροί σκαρβαίοι
Ζακί Πρυνεντύ: «Σεξουαλική Οικολογία» στο σχολείο;
Ορέστης Ηλιανός: Εθνικιστικές μεταμορφώσεις

Κι ακόμη: Ευρω-οικολογικά, Βιβλίο, Μουσικο-οικολογίες, Επιστολές, Περιφερειακά - Διεθνή, Τοπικός Τύπος, Περιβαλλοντική Εκπαίδευση κ.ά.

νέα ονόματα διαδίδονται μέσω αυτών των καναλιών: **Dave Mc Kean, Kathy Staico, Todd Schorr, Robert Williams, Joe Coleman:** μερικά από τα ονόματα της νέας αυτής κίνησης.

Οι πιο πολλοί απ' αυτούς έχουν ήδη περάσει στις αίθουσες τέχνης με μεγάλη (εμπορική) επιτυχία. Νομίζουμε ότι αυτό είναι το λιγότερο και δεν μας αφορά.

Επίσης, δεν θα εκπλαγείτε, το ποπ στοιχείο είναι αυτονόητα παρόν σε όλους. Όπως και σε καλλιτέχνες σαν τον Βερούκιο. Δεν είναι περίεργο. Ο Βερούκιος, παράλληλα με τη ζωγραφική-εκθεσιακή πορεία του, ασχολήθηκε με εξαιρετικά αποτελέσματα και με τα κόμικς. Διστάζει κανείς να συσχετίσει αλλά και να επιλέξει ανάμεσα στα κοκκινοκίτρινα λάδια και τις γραμμικές σινικές ακριβείας του. Και τελικά, ίσως να είναι taboo να το πει κανείς, δεν παύει όμως να έχει βάση.

Καλλιτέχνες σαν τον **Σακαγιάν** ή τον Βερούκιο, αν ζούσαν στην Αμερική, θα καταχωρίζονταν (αλλά και θα πουλούσαν) κάτω από την ετικέτα «εικονογράφοι» (illustrators). Και αυτό δεν είναι βέβαια αφορισμός. Εξάλλου, το πιθανότερο είναι και οι αποδοχές τους να κατέληγαν σε πολλαπλάσιο νούμερο. Ούτε κι αυτό είναι αφορισμός. Ο **Σακαγιάν**, ασυνείδητα ίσως (ο Βερούκιος σίγουρα το γνωρίζει), ενσωματώνει ποπ στοιχεία. Η γνωστή «Φιγούρα της μίνας» μοιράζεται τις ίδιες πλαστικές αξίες με τις απόκοσμες εικονογραφήσεις του Dave Mc Kean. Αλλά δεν είναι οι μόνοι. Ο **Μανουσάκης** είναι εδώ και καιρό σ' αυτόν το δρόμο. Αλλά και νεότεροι. Η περίπτωση **Τσαούση** είναι ίσως η χαρακτηριστικότερη απ' όλες. Τα τελάρα του (συνήθως ιδιαίτερα μεγάλων διαστάσεων) χρησιμοποιούν το λάδι αποκλειστικά στο μαύρο χρώμα.

Θα μπορούσαν κάλλιστα να είναι σχεδιασμένα με σινική σε πολύ μικρότερες διαστάσεις. Και να αποσκοπούν στη δημοσίευση. Η σοβαροφάνεια της ελληνικής κοινωνίας (ή καλλιτεχνικής αγοράς) επιβάλλει μια συγκεκριμένη χρήση της ζωγραφικής. Και εδώ έρχεται το τελευταίο επικαιρικό ερώτημα αυτού του σχολίου:

Θα μπορούσε ο κ. Γέρος να σταθεί με αξιώσεις στον σκληρό και ανταγωνιστικό κόσμο του illustration; Τα περί «σουρρεαλισμού» ας τα ξεχάσουμε καλύτερα.

Η εικονογράφηση, κατευθείαν (ξεχασμένος) απόγονος της αναπαραστατικής δυτικής παράδοσης, που διακόπηκε απότομα (πλην όμως, δικαιολογημένα) με την έλευση του μοντέρνου, θέλει κι αυτή την ευκαιρία της. Λοιπόν;

Θα μπορούσε ο Δημήτρης Γέρος να σταθεί με αξιώσεις στον σκληρό και ανταγωνιστικό κόσμο του illustration;

...α, περάσει ανεπιστρεπτί.

Η αμερικανική τέχνη (του κινηματογράφου προφανώς προεξάρχοντος) είναι πλέον πολύ πιο πολυφυλετική. Σε ράτσες, τάξεις και φύλο. Και εν πάση περιπτώσει, ποια είναι επιτέλους αυτά τα «εθνικά» γνωρίσματα στα εικαστικά που μας απασχολούν εδώ. Τα εξής είναι: Η ποπ. Ή μήπως θέλετε να παραδώσουμε και την ιδιότητα του χιούμορ ως μονοπώλιο στους Αμερικάνους. Ασφαλώς και όχι.

Η ποπ, όμως, είναι (καλώς ή κακώς) η αναπόφευκτη μορφή του μέλλοντός μας. Ποια από τα «τοπικά» χαρακτηριστικά του ακόμη αναγνωρίζουμε στην ευρωπαϊκή τέχνη θα βλέπουμε ακόμη σε πενήντα (ή μήπως λέμε πάρα πολλά) χρόνια; Ποιος ξέρει. Λέγαμε όμως ότι οι Αμερικανοί έχουν βρει τη λύση για τη «διατήρηση» της παραστατικής απεικόνισης.

Πώς; Απλά διοχετεύοντας αυτούς τους ανθρώπους εκεί που υπάρχει η (μαζική) ανάγκη για την τέχνη τους. Δηλαδή, στην καρδιά. Ή, τέλος πάντων, στον έντυπο Τύπο.

Illustration προτιμούν να το λένε. Και γνωρίζει μια πρωτοφανή άνθηση την τελευταία δεκαετία στις ΗΠΑ, σε πείσμα κάθε ψηφιακού ανταγωνισμού. Σχολές όπως η School of Visual Arts της Νέας Υόρκης αποτελούν τα φυτώρια των νέων καλλιτεχνών και, μέσω αυτών, τις Beax Arts του 2000. Φυσικά, τους λείπει το «κύρος» των δικών μας ζωγράφων. Δεν πειράζει. Το εκπληρώνουν με καλές αμοιβές και (κυρίως) με ένα κοινό εκατομμυρίων αναγνωστών. Ο Μυταράς δεν θα κάνει μάλλον ποτέ εξώφυλλο στο Time. Κατά τα φαινόμενα. Και

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ

του ΔΗΜΗΤΡΗ ΦΙΛΙΠΠΙΔΗ

Είναι διπλωμένη πάνω σε διάφορους φακέλους, καπνίζοντας το αιώνιο τσιγάρο της, μурμουρίζοντας με τη βαριά φωνή της: «Καταλαβαίνεις γιατί δεν κλείνω μάτι τις νύχτες

Μαρίκα Ζαγορησίου

και χρειάζομαι ηρεμιστικά». Ψάχνει νευρικά μέσα στα ντισκέ, βρίσκει ένα κάρτη, μου τον δείχνει: να τι εννοούσε πιο πριν - πρέπει να μιλήσει για αυτό, λέει τίποτα σε έναν αναγνώστη;

Με τη Μαρίκα Ζαγορησίου γνωριζόμαστε από το '64, όταν πήγα να δουλέψω στο Γραφείο Δοξιάδη. Έτσι που τη βλέπω σκυμμένη πάνω στα χαρτιά της σκέφτομαι πως δεν έχει αλλάξει σε τίποτα από τότε, που δουλεύαμε σε διπλανά σχεδιαστήρια. Μια μικρόσωμη φριγούρα με κότσο και γυαλιά, που όταν σε κοιτάζε έβλεπε ίσια μέσα σου. Τόσο απλή και ανεπιτήδευτη, τόσο συγκρατημένη στη συμπεριφορά της, ώστε πριν το καλοκαταλάβεις σε είχε υιοθετήσει και εσένα, όπως όλα τα υπόλοιπα «παιδιά της», ακούγοντας προσεκτικά και προσφέροντας συμβουλές ανάμεικτες με απέραντες δόσεις αγάπης.

Αλλά δεν μου άφηνε τώρα περιθώρια για να ξαναθυμηθώ τα περασμένα, είχε ήδη φύγει, μου έδειχνε παλιές φωτογραφίες, διη-

γόταν ιστορίες οικογενειακές, κεντώντας μέσα στο χρόνο. Πάλι με εκείνα τα μάτια, βλέποντας ολόισια την πραγματικότητα χωρίς ίχνος εξοραϊσμού ή ψευδαίσθησης.

Πάνω στο τραπέζι βρισκόταν το πρώτο υλικό για το τρίτο βιβλίο της, ακόμα στα σπάργανα - εκείνο που τη βασάνιζε τις νύχτες. Το θέμα του θα είναι η Δημητσάνα, εκεί που βρέθηκε σταλμένη από τον Α. Κωνσταντινίδη, τότε που δούλευε στον

ΕΟΤ το 1977, με στόχο να επιλέξει χτίσματα για να αξιοποιηθούν από την υπηρεσία. Όπως γινόταν συνήθως, πήγε για μια υπόθεση ρουτίνας και έφυγε με πλημμυρισμένη τη φαντασία της με προοπτικές, δυνατότητες, σχέδια και προγράμματα. Με ελπίδες για όσα θα μπορούσαν να γίνουν εκεί, φτάνει να παρθούν κεντρικά οι σωστές αποφάσεις, έτοιμη πάλι να παλέψει με κάθε τρόπο ώστε να το πετύχει. Γεμάτη όνειρα, να μην το βάζει κάτω. Και ας είχε διδαχτεί τόσα στη ζωή της.

Το πρώτο βιβλίο της, που κυκλοφορεί τώρα με τη συνεργασία του άλλοτε άντρα της Γ. Γιαννουλέλλη, εκδόθηκε από το ΤΕΕ. Ο τίτλος του, *Παραδοσιακή αρχιτεκτονική της Λέσβου*, εξηγεί ελάχιστα το περιεχόμενό του. Μέσα του θα βρεις υλικό από τρεις καταγραφές: του 1942-44, του 1981 και του παρόντος. Στη Λέσβο είχε καταφύγει η οικογένειά της από την Καβάλα, για να γλιτώσει τη βουλγαρική κατοχή. Η Μαρίκα είχε σπουδάσει αρχιτεκτονική στην Αθήνα, όπου ήταν μαθήτρια του Δ. Πικιώνη, και μετά δούλεψε με τον Κ. Δοξιάδη μέσα στην Κατοχή.

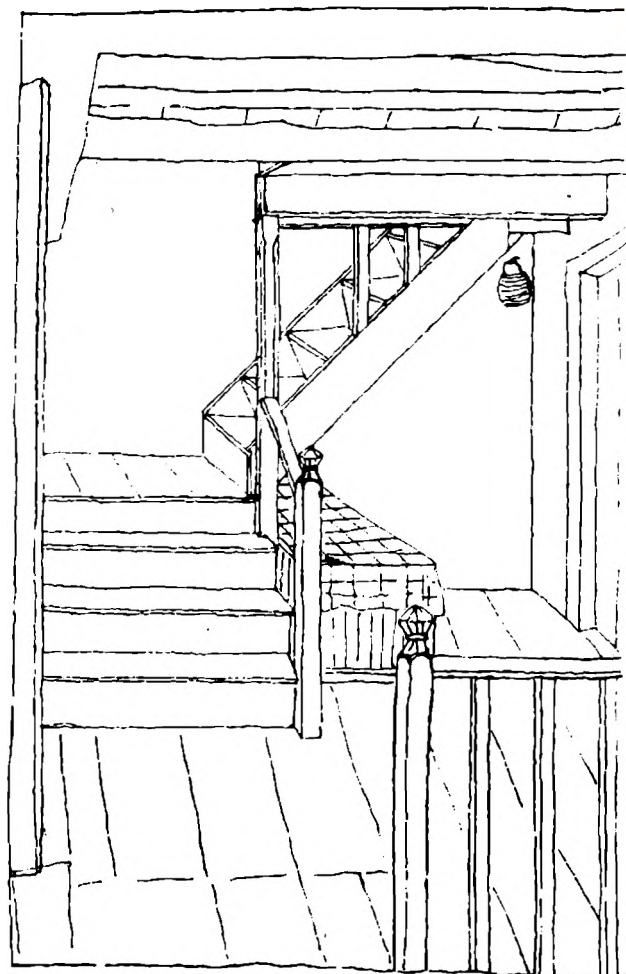
Όταν θέλησε να επιστρέψει στη Λέσβο, ο Δοξιάδης την παρότρυνε να επισκεφθεί τα εκεί χωριά των προσφύγων, μαζεύοντας στατιστικά στοιχεία, και της σύστησε να συνεργαστεί με τον μελλοντικό άντρα της.

Μαζί του ξεκίνησε ψάχνοντας, αλλά οι διαδρομές εκείνες άλλαξαν γρήγορα χαρακτήρα. Μεταμορφώθηκαν σε μια μεθοδική πορεία καταγραφής του παραδοσιακού πλούτου του νησιού. Άλλωστε αυτός ήταν ο «θησαυρός» που τους είχε μιλήσει στην τά-

ξη ο Πικιώνης. Αν εξετάσει κανείς προσεκτικά το υλικό του βιβλίου θα καταλάβει πόσο συστηματική και ακριβής, ουσιαστική και λεπτομερής ήταν αυτή η καταγραφή. Άφουγα σκίτσα αποτυπώσεων, λεπτομέρειες, εσωτερικά προοπτικά, ακόμα και ζωγραφικές του Θεόφιλου, επιγραφές από μοναστήρια. Προσωπικά, δεν έχω δει κάτι ανάλογο τόσα χρόνια που ασχολούμαι με αυτά τα θέματα.

Την είχα συναντήσει πριν χρόνια και μου ζήτησε με την ίδια αγωνία στη φωνή μου γνώμη τι να κάνει όλο αυτό το ανεπίδοτο υλικό που μάζευε σε όλη της τη ζωή. Ήθελε με κάποιον τρόπο να μην πάει χαμένο επειδή ήταν η μαρτυρία ενός τόπου και μιας εποχής, επειδή όλα αυτά πια είχαν χαθεί με το πέρασμα του χρόνου. Δεν νομίζω πως τη βοήθησα τότε, ίσως και να την αποθάρρυνα. Τη λύση θα την έβρισκε μόνη της, όπως πάντα.

Δεν ξέρω αν είχε ήδη κάτι συγκεκριμένο στο μυαλό της, αλλά το '81 επισκέφθηκε τα

«Ξάτο» (μεγάλη αίθουσα με τοξοστοιχία) πρώτου ορόφου σε τριώροφο σπίτι.

Χαρακτηριστικός τύπος διώροφου σπιτιού με δώμα.

Τα μέρη στη Λέσβο για να βγάλει φωτογραφίες, γιατί στην Κατοχή δεν είχε μαζί της μηχανή. Έτσι μπόρεσε να εκτιμήσει το μέγεθος της καταστροφής σαράντα χρόνια μετά. Με πόση χαρά αναφέρει ότι ορισμένα από τα σχέδιά της φάνηκαν χρήσιμα σε αποκαταστάσεις πρόσφατα! Τέλος, τα κείμενα του βιβλίου γράφτηκαν τώρα, προσπαθώντας να καλύψουν τη χρονική απόσταση από τότε και αξιολογώντας τις αλλαγές που μεσολάβησαν.

Το δεύτερο βιβλίο βρίσκεται τώρα στο στάδιο της μακέτας, όπου γίνονται οι τελικές διορθώσεις. Θέμα του είναι η παραδοσιακή αρχιτεκτονική της Κρήτης και θα εκδοθεί από το Μουσείο Μπενάκη, στο οποίο Μαρίκα έχει παραχωρήσει όλα της τα αρχεία. Το ακόμα άγραφο βιβλίο της Δημητριάνας, που τόσο τη βασανίζει, θα εκδοθεί επίσης από το Μουσείο Μπενάκη.

Μου μιλάει για το βιβλίο της Κρήτης, με τον ίδιο πυρετικό τρόπο. Αφορμή για εκείνο το ταξίδι ήταν η αποστολή που ανέλαβε με την απελευθέρωση, να εκτιμήσει τις ανάγκες στέγασης του νησιού, πάλι σταλμένη από τον Δοξιάδη, υπουργό τότε Ανασυγκρότησης. Οι μαύρες βούλες επάνω στον χάρτη της Κρήτης φανερώνουν πόσο μακριά ταξίδευε μέσα στην Κρήτη και σε πόσα μέρη πήγε, που ακόμα και σήμερα δύσκολα κανείς φτάνει.

Δείχνει: Να, δεξ εδώ, και διαβάζω πως βρέθηκε σε κάποιο καμένο από τους Γερμανούς χωριό, όπου οι κάτοικοι έμεναν πια σε σπηλιές όπου τη φιλοξένησαν. Και πως, αργότερα, απογοητευμένοι που τίποτε δεν γινόταν, την έδιωξαν όταν τους ξαναεπισκέφθηκε. Εφυγε με τα πόδια μέσα στην νύχτα, μόνη, στην ερημιά. Την πρόλαβαν στον δρόμο, της είπαν: Σε διώξαμε πριν, όπως έπρεπε, σαν υπάλληλο· έλα τώρα να μείνεις μαζί μας σαν άνθρωπος. Μου δεί-

χνει παρακάτω, εκεί που γράφει για εκείνη τη γυναίκα που σταμάτησε να μιλάει όταν αντίκρισε τα δύο της παιδιά σκοτωμένα από τους Γερμανούς. Είχε κοιμηθεί στο σπίτι της σε κάποιο χωριό και την έβλεπε να κλαίει σιωπηλά.

Εξω στο μπαλκόνι πηγαινοέρχεται ένα ζευγάρι περισσότερα. Μου δείχνει τη μεγάλη γλάστρα στο πλάι, όπου έχουν τώρα τα πουλάκια τους. Αυτό γίνεται κάθε χρόνο, μου εξηγεί. Γι' αυτό τους έχει κρεμάσει από πάνω ένα φύλλο πλαστικό, για προστασία, να κάνει όπως σαν φωλιά.

Η ξεστασιά της έχει περάσει στα γραπτά της, έτσι όπως χαϊδεύει τις σελίδες της μακέτας. Είναι φανερό πως τα αγαπάει όλα αυτά και ότι έχει βάλει την ψυχή της εκεί μέσα. Την ίδια στιγμή, μου διηγείται άγριες ιστορίες από την προσωπική της ζωή με τον πιο φυσικό τρόπο, παρεμβάλλοντας παρ' όλα αυτά μικρά χιουμοριστικά σχόλια. Και αν έχει περάσει πολλά αυτή η γυναίκα. Μου φέρνει μια άλλη φωτογραφία, η ίδια στα νιάτα της, ακόμα πιο λεπτή από ό,τι θυμάμαι, τόσο εύθραυστη. Σκέφτομαι ότι οποιοςδήποτε άλλος θα είχε εγκαταλείψει τον αγώνα από την πρώτη στιγμή. Εκείνη όχι.

Τη ρωτάω πώς βρέθηκε να σπουδαζει αρχιτέκτονας και πάλι μου εξηγεί πως δεν θα μπορούσε να ήταν τίποτε άλλο· από μικρό παιδί, πάντα πάλευε να κάνει ό,τι έκαναν τα αγόρια της παρέας της και παράβγαине μαζί τους, στην μπάλα, στο κολύμπι. Όσο εκείνα την κρατούσαν μακριά, τόσο πείσμωνε και δεν το έβαζε κάτω. Την κοιτάζω σε μια φωτογραφία, μικρό παιδί, κουλουριασμένη στην αγκαλιά της μητέρας της. «Την αγαπώ πολύ αυτή τη φωτογραφία», λέει. Είναι ένα τόσο δα πράγμα.

Στην πόρτα με ξεπροβοδίζει: «Σε ζάλισα με τα παραμύθια μου», λέει.

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Σειρά: Παιδαγωγικά - Φιλοσοφία
- Κοινωνιολογία

ALBERT REBLE

Καθηγητής Πανεπιστημίου

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ

ALBERT REBLE

Μετάφραση
Θεοφανή Δ. Χατζηστεφανίδη
Συμπίνα Θ. Χατζηστεφανίδη-Πολυζώη

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΙΜ. ΠΑΠΑΔΗΜΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ:

Θ. Δ. Χατζηστεφανίδη
Σ. Θ. Χατζηστεφανίδη-Πολυζώη

Με 623 σελίδες

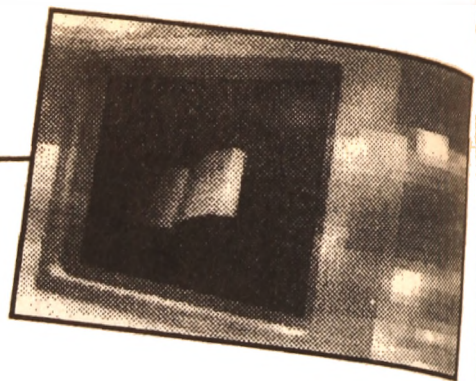
ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΠΑΔΗΜΑ

Προσφορά στον Πολιτισμό
Ιπποκράτους 8 Αθήνα
Τηλ.: 36.27.318

ΕΘΝΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ

Προγράμματα και η εφαρμογή τους στην Ελλάδα

της Σοφίας Παλαμιώτη

Οι εκλεγμένοι άρχοντες των δήμων, οι άμεσα ενδιαφερόμενοι για την ποιότητα της ζωής του δημότη, δεν επένδυσαν ποτέ στην πνευματική του καλλιέργεια. Αν είχαν υποψιασθεί την εκρηκτική παντοδυναμία της πληροφόρησης στον αιώνα μας, θα είχαν δεχθεί τη συνεργασία μας. Πράγματι, ως Ένωση Ελλήνων Βιβλιοθηκαρίων σε σχετικό έγγραφο, 9.6.80, μέσω του προέδρου των (Δ. Μπέη), τους αναλύαμε την αναγκαιότητα να οργανωθούν σύγχρονες βιβλιοθήκες. 16 χρόνια μετά, τα αποτελέσματα δεν θα ήσαν ίσως θεαματικά, όπως συμβαίνει στις οικονομικά προηγμένες κοινωνίες. Θα ήσαν πάντως ορατά. Ας μη λησμονούμε πως οι μεγάλες χώρες έφαγαν τη μερίδα του λέοντος από το κοινοτικό χρήμα για τα πληροφοριακά τους συστήματα. Φυσικά, διέθεταν προγράμματα και ειδικούς, γνώστες του θέματος, που εγνώριζαν πώς να απαιτήσουν και να επιτύχουν τον μέγιστο στόχο.

Στις 25.4.91 αποτεινόμεθα και στον δήμαρχο Α. Τρίτση προσπαθώντας να διασυνδέσουμε τις δύο μεγάλες πόλεις (Αθήνα, Πειραιά) σε μια κοινή προσπάθεια. Συγχρόνως, του προτείνουμε την αναδιοργάνωση της Κεντρικής Βιβλιοθήκης και τη δημιουργία παραρτημάτων στα επτά διαμερίσματα της Αθήνας. Στόχος, η λειτουργία περιφερειακού δικτύου με κύριες βάσεις επιδιώξεις: (α) επαρκές, εκπαιδευμένο και επιμορφωμένο προσωπικό, (β) μεταφορά της κεντρικής βιβλιοθήκης στο Γκάζι, διασυνδετικός κόμβος των εκδηλώσεων του Πνευματικού Κέντρου, (γ) κεντρική πληροφοριακή βιβλιοθήκη σε κτίριο της οδού Σανταροζα (το παλαιό Νομοματοκοπείο), όπου θα πληροφορούνται σε 12ωρη βάση οι Αθηναίοι, οι ξένοι και οι

διερχόμενοι εκ της επαρχίας: τα αξιοθέατα, τις δημόσιες υπηρεσίες, τα εκπαιδευτικά κέντρα, την καλλιτεχνική κίνηση, το χρηματιστήριο και οτιδήποτε άλλο θα διευκόλυνε τη ζωή τους.¹

Ο Τρίτσης είχε αποδεχθεί την ιδέα και κάποιος συνεργάτης του, προκειμένου να συνεχισθεί ο ημιτελής διάλογος, μας έφερε σε επαφή με την υπεύθυνη επί των πολιτιστικών (30.6.92). Ακούγοντάς μας το βλέμμα της έγινε απλανές και χάθηκε στις σκέψεις της: η Βιβλιοθήκη αυτόνομος οργανισμός, κτίριο σε χιλιάδες τετραγωνικά μέτρα, επιμορφωμένο προσωπικό και αδιαπραγμάτευτες προδιαγραφές, έστω και

στο ελάχιστο όριο του ελαχίστου ορίου που αποδέχεται η Unesco: το μέγεθος του πληθυσμού σε σχέση με τον αριθμό των βιβλίων, του οπτικοακουστικού υλικού, του εξοπλισμού, κ.λπ. η εξυπηρέτηση των μειονοτήτων και άλλα. Η κυρία στοχαστικά συλλογίστηκε: «Προτάσεις εξωπραγματικές, ανεφάρμοστες άρα εκ προοιμίου απορριπτέες.» Μας ευχαρίστησε και μας λησμόνησε μαζί με τα λόγια μας. Επειδή είχε αναλάβει τα πολιτιστικά του Δήμου δεν είχε περιθώρια για ανησυχητικές σκέψεις.

Δεν πρέπει να παραλείψουμε να αναφέρουμε πως οι συναρμόδιοι υπουργοί, Παιδείας και Πολιτισμού –οι βιβλιοθήκες παίζονται μπαλάκι μεταξύ τους– από το 1960 καλούν ειδικούς συμβούλους για να κάνουν εκθέσεις που μετά τις παρατάνε στο χρονοντούλαπο, αφού προηγουμένως τις χαρακτηρίσουν απόρρητες για ευνόητους λόγους. Αν τις διαβάσετε στεροτύπως επαναλαμβάνουν πως δεν εφαρμόστηκε καμιά από τις προτάσεις του προϋπάρχοντος συμβούλου και ότι η πληροφόρηση στην Ελλάδα συνεχώς υποβαθμίζεται. Τι άλλαξε στο Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης (ΕΚΤ) μετά τη μελέτη του συμβούλου της Unesco το 1977;²

Η διασύνδεσή μας με ξένα μηχανογραφικά συστήματα εξακολουθεί να στοιχίζει υπέρογκα ποσά και τα βιβλιογραφικά στοιχεία που μεταδίδουν δεν εντοπίζονται στις πηγές, τις βιβλιοθήκες δηλαδή, διότι δεν υπάρχει σύστημα επικοινωνίας του ΕΚΤ έστω με τις ειδικές βιβλιοθήκες, που είναι οι καλύτερα οργανωμένες. Πώς μηχανογραφούνται τα αρχεία της Βουλής των Ελλήνων; Απλώς αποτυπώνονται σε φίλμ δίχως να ευρετηριάζονται. Μπορούμε να αναφέρουμε άλλα τέτοια πολλά, ων

ουκ ἔστιν ἀριθμός.

Όσοι ξένοι ἀντλήσαν τα στοιχεία τους ἀπὸ ἑλληνες εἰδήμονες βιβλιοθηκάρχους, υπέβαλαν σωστές προτάσεις. Ένας μάλιστα ἀντέγραψε τις προτάσεις του προγράμματός μας λέξη πρὸς λέξη καὶ ἐπαινέθηκε. Όταν, ὅμως, ἔχουμε τὴν ατυχία νὰ πληροφοροῦνται ἀπὸ μᾶλλον ἀδαεῖς συναδέλφους, ὅπως ἐγίνε με τὸν τελευταῖο,³ τότε μας ἐκθέτουν σε σημεῖο πού ἀκόμη καὶ οἱ Γάλλοι νὰ μας βαθμολογούν με μὴδέν. Επιτόλαιο ἐκ μέρους τῶν Γάλλων, βέβαια, διότι δὲν ἐπιδίωξαν νὰ συναντήσουν τοὺς καταξιωμένους βιβλιοθηκάρχους πού διευθύνουν καὶ συντηροῦν πάση θυσίᾳ τὶς πολυτίμες συλλογές, τοὺς θησαυροὺς πού περικλείουν οἱ βιβλιοθήκες μας. Ατυχῶς ἐξακολουθεῖ νὰ ἰσχύει αὐτό πού εἶχαμε πει τὸ 1977: «*Ἡ μετάκληση ξένων βραχοποιῶν σὲ ἡμετέραν γῆν θὰ βοηθήσει, ἀν δὲν ὑπάρχουν ντόπια χέρια νὰ καλλιεργήσουν*».⁴ Καὶ τώρα πού ὑπάρχουν, ἀφήνουμε τοὺς πτυχιούχους βιβλιοθηκάρχους ἀναξιοποίητους. Πράξη σοφίας θὰ ἦταν ἡ αξιοποίηση τοῦ ἀνθρώπινου δυναμικοῦ, ἀφοῦ ἄλλωστε «*οἱ πραγματικοὶ πόροι μιᾶς κοινωνίας εἶναι τὸ ταλέντο τῶν ἀνθρώπων τῆς*».⁵

Πρόθεσή μας δὲν ἦταν νὰ σας παραπληρώσουμε. Ἡ Πληροφόρηση μέσω τῶν βιβλιοθηκῶν καὶ τῶν κέντρων ἐρευνας, ἡτοὶ χρήση Ηλεκτρονικοῦ Υπολογιστῆ (Η/Υ) γιὰ τὴ μηχανογραφικὴ ἀποδελτίωση πάσης φύσεως ἐκδοτικῆς παραγωγῆς, ἐθνικῆς καὶ παγκόσμιας, ἀποτελεῖ μέρος τῆς Πληροφορικῆς. Εἶναι γνωστὸ πὺς οἱ Η/Υ προγραμματίζουν τὴν παραγωγή βιομηχανιῶν προϊόντων, ἐγίναν τὸ δεξιὸ χέρι τῆς Ἰατρικῆς, με αὐτοὺς πειραματίζονταν οἱ καλλιτέχνες σὲ νέες φόρμες· καλύπτουν δὲ πειρα ἀλλὰ πεδία. Εμεῖς ἐδῶ ἐπιτήδεσκα καὶ περὶ τῆς Πληροφορικῆς με τὴν Πληροφόρηση γιὰ νὰ τονίσουμε ὅτι ἡ δεύτερη, ἡ ἐξέλιξις ἀπὸ τὶς πηγές, εἶναι ὁ ἀκρογωνιαίος λίθος τοῦ οἰκοδομήματος τῆς πρώτης γιὰ ὅλες τὶς ἐφαρμογές τῆς. Μόνος τοῦ ὁ Η/Υ, δίχως προγράμματα καὶ, κυρίως, δίχως τὴν κερρασμένη πολιτικὴ βούληση δὲν θὰ μπορέσει νὰ βοηθήσει τὸ ξεκίνημα τῆς Πληροφορικῆς στὴ χώρα μας. Τα ευχολογια καὶ οἱ ἐξαγγελίες, κενὲς περιεχομένου, δὲν ἀρκοῦν.

Ὁ τέως ὑπουργὸς Πολιτισμοῦ ἐξήγγειλε ἡ δημιουργία δικτύου βιβλιοθηκῶν καὶ πρὸς ἐπίρρωσιν τῶν λόγων τοῦ κυκλοφόρησε υποστηρικτικὴ πολυτελὴ ἐκδοσὴ με τὸν τίτλο *Εθνικὴ Πολιτικὴ Βιβλίου*.⁶ Ἡ ἔνωση Ἑλλήνων Βιβλιοθηκῶν δὲν ἐκφράζει ἀποψη. Οἱ ἐπικεφαλῆς βιβλιοθηκῶν, ἀπούσε. Ἀπὸν καὶ ὁ ἀναπληρωτὴς ἀθηγητὴς καὶ, δευτερευόντως, διευθυ-

ντὴς τῆς Εθνικῆς μας Βιβλιοθήκης.⁷

Παρενθετικά νὰ σας πούμε ὅτι στὴν Ἀμερικὴ ὁ ἐθνικὸς βιβλιοθηκῶν, ὁ διευθυντὴς τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Κογκρέσσου, ἐπέχει θέση ὑπουργοῦ καὶ παρίσταται στὰ ὑπουργικὰ συμβούλια. Εἶναι ὁ ἄνθρωπος-κλειδί· προπαγανδίζει καὶ στηρίζει τὴν πολιτικὴ τῆς κυβέρνησης μέσω τῶν δικτύων τῶν βιβλιοθηκῶν με τὸν ἐντύπο λόγο καὶ τὰ πολυμέσα (omnimedia), σὲ ὅλη τὴ χώρα. Ἀλλὰ συνεχίζουμε ἐπὶ τοῦ θέματος: Στὶς 30 περίπου σελίδες πού ἀσχολοῦνται με τὶς βιβλιοθήκες –ἀπὸ τὶς 318 τῆς ἐκδόσεως τοῦ ΥΠΠΟ– οἱ προτάσεις εἶναι ἀόριστες, δὲν τίθενται οἱ βάσεις γιὰ στρατηγικὸ σχεδιασμὸ οὔτε δίδεται προϋπολογισμὸς σὲ κάποια χρονικὴ ἀνέλιξις γιὰ τὴν πρακτικὴ ἐφαρμογὴ ἀναπτυξιακῶν προγραμμάτων.

Βέβαια, ἡ εἰδοποιὸς διαφορὰ μετὰξὺ ἐνὸς ιδιώτη καὶ ἐνὸς δημόσιου λειτουργοῦ εἶναι πὺς ὁ ἓνας ἀπαιτεῖ ὅταν ξοδεύει τὸ δικό του χρήμα νὰ ὑπάρξει ἀντίστοιχης ἀξίας ἔργο, ἐνὸς ἄλλος ξοδεύει ἀσυλλόγιστα τὸ δημόσιο χρήμα σὲ ἐπιτροπές καὶ ἐγκαίνια ἐπὶ τῇ ἐξαγγελίᾳ ἔργου. Π.χ., ὁ ιδιώτης πού ἀνέλαβε τὴν ἰδρυση Οἰκομυσείου γιὰ τὸν Ἑλληνισμό, ἐπέλεξε ἐπιτελεῖο ἐιδικῶν με τὴν κατάλληλη τεχνογνωσία, με ἄλλα λόγια συνεργάτες καταξιωμένους στὴν πράξη, γιὰ τὴ μελέτη τοῦ ἔργου σὲ τὸ σύνολό του.

Ορίζει ἐγκαίνια τὸ Δεκέμβριο 1999, ὅταν τὸ Οἰκομυσεῖο θὰ εἶναι ἐτοιμὸ νὰ παραδοθεῖ σὲ ἐμᾶς τοὺς παραλήπτες πού ἡμαστέ καὶ ὁ τελικὸς στόχος.⁸

Ἀν παρ' ὅλα ὅσα ἐκθέσαμε δὲν πείσουμε καὶ αὐτὴ τὴ φορὰ τοὺς κρατοῦντες, ἴσως πείσουν στὴν παγίδα τῶν δικτύων μας τὸ Ἰδρυμα Λαμπράκη, ἡ Intracom, ἡ Intrisoft ἢ καὶ ἄλλες ἐταιρεῖες πού ἀσχολοῦνται με τὴν ἐρευνα καὶ τὴν πληροφορικὴ. Ἀν οἱ ἐταιρεῖες αὐτές ἔχουν συμφέρον νὰ ὑπάρξουν σὲ ἐπιστημονικὴ βάση ὁργανωμένα δίκτυα πληροφορίας καὶ μάλιστα προσαρμοσμένα νὰ βρουν τὴ λύση τοῦ προβλήματος, θὰ γνωρίζουν πὺς ἐτοῖς ἡ διακίνηση τῶν πληροφοριῶν θὰ διοχετεύεται διακλαδωτὰ σὲ ὅλο τὸν ἑλληνικὸ χώρο. Επιπλέον, θὰ γίνῃ ἀντιληπτὴ ἡ χρηστικότητα τῆς πληροφορίας ἀπὸ ὅλους τοὺς πολίτες: δασκάλους, μαθητές ἐμπόρους, βιοτέχνες, ἐπιστήμονες μέχρι καὶ τὴν νοικοκυρά. Ἀν ἐκεῖνη γνώριζε κάτι ἀπὸ τὴν ψυχολογία τοῦ παιδιοῦ καὶ τὴ σωστὴ διατροφή του, τὴν αἰσθητικὴ τοῦ ἐσωτερικοῦ χώρου καὶ τὴ διαφύλαξη τοῦ περιβάλλοντος, θὰ συνέβαλε θετικά στὴν εἰρηνικὴ συνύπαρξη τῆς οἰκογένειας καὶ ὅλοι μας στὴ διαμόρφωση λογικότερης κοινωνίας ἀν ὅχι πιο ἐντυχισμένης. Ἀν τὸ ὄφελος ἐπαναλαμβάνουμε,

εἶναι σημαντικό καὶ οἱ ἐταιρεῖες ἀναλάβουν τὴ μελέτη, τότε ἡ ἐλλάδα θὰ ὠφεληθεῖ τὰ μέγιστα. Θὰ διασωθεῖ ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα. Θὰ συμβεῖ κάτι παρόμοιο ὅπως με τὶς παλιές ταινίες πού τὶς βλέπουν, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς σινεφίλ, καὶ ὅσοι δὲν ξέρουν ἄλλες γλῶσσες καὶ πολλὰ γράμματα. Οἱ τελευταῖοι πού ἀνέρχονται πάνω-κάτω στὰ 70%, θὰ εἶναι, σὲ ἓνα μεγάλο ποσοστὸ, οἱ ἐν δυνάμει μελλοντικοὶ ἀγοραστές τῶν προγραμμάτων ἀν, βέβαια, ὑπάρξουν οἱ προϋποθέσεις. Ἡ προσφυγὴ στὴν ἰδιωτικὴ πρωτοβουλία εἶναι ἡ μόνη διέξοδος, ὅσο τὸ κράτος ἐμπιστεύεται τὶς θέσεις-κλειδιά γιὰ τὴν ἐν γένει ἀναπτυξιακὴ πολιτικὴ τῆς χώρας σὲ μικροῦς ἀνθρώπους.

Ἐνὼ ἡ Ἀριάδνη ἀρχίζει τὸ γραπτὸ τῆς, ἐγὼ τὸ τελειώνω με τοὺς παρήγορους, ἐκεῖ πού φθάσαμε, στίχους τοῦ ποιητῆ:

*Σε βυθὸ πέφτει ἀπὸ βυθὸ
ὡς πού δὲν ἦταν ἄλλος
ἐκεῖθ' ἐβγήκε ἀνίκητος*

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1.α) δημιουργία Συστήματος Πληροφόρησης γιὰ τὸ Δῆμο Ἀθηναίων: προτάσεις 25.4.91

β) Συνοδευτικὴ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Α. Τρίτση

γ) «Ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Δήμου Ἀθηναίων», Σ. Παλαμιώτη, Ἐφημ. *Αυγή*, 1.9.91

Φημιλογεῖται πὺς ὁ σημερινὸς δήμαρχος (Δ. Ἀβραμόπουλος) διαλύει τὴ Δημοτικὴ Βιβλιοθήκη τῶν Ἀθηναίων εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη· σπουδαία βιβλιοθήκη κυρίως γιὰ τὶς ἱστορικὲς τῆς συλλογές. Ἐπιτέλους, ἀποκοπτόμεθα καὶ ἀπὸ τὸ πρόσφατο ἱστορικὸ μας παρελθόν καὶ χαζοχαρούμενοι σὲ ἀγελαία κατάσταση διαδιδλώνουμε ὑπὲρ ποίων ἰδανικῶν; Καρναβάλια καὶ μασκαράτες· ἰδοὺ ἡ ἀπάντησις.

2. *Establishment of a National Documentation Center*, S. W. Massil, Paris, Unesco 1977

3.α) Διεθνὲς Κέντρο Τεκμηρίωσης καὶ Ἐρευνας τῆς Ἑλληνικῆς Σκέψης: ἐισηγητικὴ ἐκθεση καὶ προτάσεις συστάσεων L.-P. Clavel (ἐμπειρογνώμων τῆς Unesco), Συμπόσιο 27-28.2 καὶ 1.3.1989 διοργανωθέν ἀπὸ τὸ ὑπουργεῖο Παιδείας καὶ τὴν Unesco.

β) *Εθνικὸ Σύστημα Πληροφόρησης: ἱστορικὴ ἀναδρομὴ-ἀπολογισμὸς*, Σ. Παλαμιώτη, Ἀθήνα, Πάντειο Πανεπιστήμιο, 9.6.89. Ομιλία ἐκτὸς προγράμματος στὴν ὁποία ἀναφέρονται ὅλες οἱ ἐκθέσεις τῶν ἐμπειρογνώμων πού κατὰ καιροὺς μας μελέτησαν.

4. «Συστηματικὴ δουλειὰ σὲ ἔργα ὑποδομῆς», Σ. Παλαμιώτη, Ἐφημ. *Καθημερινή*, 4.8.77.

5. *Παραγωγικὴ αξιοποίηση τοῦ ἀνθρώπινου δυναμικοῦ*. Ἀριάδνη Παλαμιώτου. Ἀθήνα. Ὀλυμπιακὴ Ἀεροπορία 1992.

6. Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ, Στέγη Καλῶν Τεχνῶν καὶ Γραμμάτων. Εθνικὴ Πολιτικὴ Βιβλίου. Ομάδα ἐργασίας, Ἰαν.-Ὀκτ. 1994.

7. «Ἡ Εθνικὴ βιβλιο-ἀποθήκη», Α. Λιάκος, Ἐφημ. *Τὸ Βῆμα*, 19.3.95, σ. Β12.

8. «Οἰκομυσεῖο γιὰ τὸν Ἑλληνισμό», Ἐφημ. *Καθημερινή*, 2.4.1995, σ. 40.

«Κι εγώ από τη Λάρισα»

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΜΕ ΤΟΝ ΤΡΑΓΟΥΔΟΠΟΙΟ

της Μαρίας Δημητροπούλου

Στη Λάρισα συναντήσαμε τον Θανάση Παπακωνσταντίνου, ύστερα από 350 χιλιόμετρα εθνικής οδού με σιγανή βροχή. Σε ένα ταξίδι που άξιζε τον κόπο για να γνωρίσεις, στον τόπο του, έναν τραγουδοποιό που τόσο απλόχερα μας πρόσφερε την ευαισθησία. Στην Ανδρομέδα και στη Γη, στη Λάρισα και στην Αθήνα, συντροφιά με τραγούδια που μοιράζονται μνήμες και εικόνες μέσα από κώδικες κοινούς. Με ένα τσίπουρο, για να ελαττώνει τις αποστάσεις, γνωρίσαμε τη γυναίκα του, τους φίλους του, το δικό τους χιούμορ. Καλαμπουρίσαμε μαζί τους, όταν ο Θανάσης πρότεινε να δώσουν στο κοριτσάκι ενός φίλου του το όνομα Ανδρομέδα αντί για Ανδρομάχη, που το προόριζαν. Ύστερα από μια μέρα ατέλειωτη από τις καινούργιες εικόνες, βγήκαμε ξανά στην εθνική με δυνατή βροχή. Ανάλαφροι, κοιμηθήκαμε ξημερώματα, με τη σιγουριά ότι: «κάτω απ' το μαξιλάρι, είναι ένα βαθύ πηγάδι, όπου μέσα κατοικούν οι ψυχές που σ' αγαπούν».

• Θα ήθελα να μου πεις κάποια πράγματα για το πώς και πότε ξεκίνησες να ασχολείσαι με το τραγούδι.

— Ξεκίνησα περίπου στο Γυμνάσιο. Είχα ένα φίλο που είχε μια κιθάρα της πλάκας και ήθελε να την ξεφορτωθεί. Με έπεισε να την αγοράσω κι εγώ ζήτησα από τη μάνα μου να μου την πάρει. Θυμάμαι ότι στοίχιζε 300 δρχ. Έτσι ξαφνικά ξεκίνησα να παίζω χωρίς να έχω καμιά σχέση προηγουμένως. Προσπαθούσα να βγάλω μελωδίες μόνος μου. Μέχρι σήμερα το ίδιο εξακολουθώ να κάνω, να βγάζω μελωδίες για τραγούδια. Γι' αυτό και δεν έχω γίνει καλός οργανοπαίχτης. Γιατί, για να γίνεις οργανοπαίχτης, πρέπει να χεις υπομονή, να κάνεις ασκήσεις. Ύστερα απ' αυτό, βρέθηκα στη Θεσσαλονίκη να σπουδάζω. Συνεσταλμένος και μόνος, χωρίς παρέες. Καθόμουν στο δωμάτιό μου και είχα έναν τζουρά που με παρηγορούσε και τον παρηγορούσα. Τότε, άρχισα να σκαλίζω τα πρώτα ολοκληρωμένα τραγούδια. Εκείνη την εποχή, ήρθα σε επαφή με τον Μάνο Λοίζο που τον αγαπούσα ιδιαίτερα και μου άρεσαν πολύ τα τραγούδια που έφτιαχνε...

• Γνώρισες από κοντά, τότε, τον Μάνο Λοίζο;

— Ναι, γιατί του έστειλα κάτι στίχους. Ένα βράδυ, λοιπόν, είδα ένα τηλεγράφημα από τον Λοίζο που έλεγε: «Θανάση, μόλις διάβασα τα κομμάτια σου και μου

αρέσουν. Τηλεφώνησέ μου». Φαντάζεσαι πώς ένιωσα. Πάντως, εκ των υστέρων, βλέποντας εκείνους τους στίχους, μου φαίνονται απαράδεκτοι. Και σκέφτομαι τι ήταν αυτό που βρήκε ο Μάνος Λοίζος. Και όσο σκέφτομαι μια από τις τελευταίες του πολύ καλές δουλειές, *Τα τραγούδια της Χαρούλας* που είχε κάνει τότε με τον Ρασούλη, πιστεύω ότι θα είχε εκτεθεί ο άνθρωπος αν είχε προχωρήσει με τα τραγούδια μου και δεν τον προλάβαινε ο θάνατος.

• Αυτοί οι στίχοι βγήκαν ποτέ σε τραγούδια;

— Όχι, δεν βγήκαν ποτέ. Είχαν ετοιμαστεί εννιά κομμάτια και θα τα έδινε να βγουν σε δίσκο με τον Βασίλη Παπακωνσταντίνου αλλά δεν προλαβε. Θυμάμαι ότι, χαριτολογώντας, μου έλεγε ότι το πρώτο εγκεφαλικό το έπαθε όταν διάβαζε τους στίχους μου. Ο Λοίζος ήταν ένας θαυμάσιος άνθρωπος και πέθανε με έναν τρόπο, σαν να ήθελε να φύγει από αυτόν τον χώρο, δεν του άρεσε καθόλου το κύκλωμα του τραγουδιού. Παρ' όλα αυτά, η όλη ιστορία με γέμισε αυτοπεποίθηση. Από τον Λοίζο γνώρισα και τον Βασίλη Παπακωνσταντίνου και του έδωσα κάποιους στίχους που έγιναν τραγούδια: το «Γάτο» και το «Λεγεωνάριο».

Με τη μουσική ασχολήθηκα κυρίως στο στρατό. Αυτό έγινε και με κάποιους ανθρώπους που γνώρισα αλλά, κυρίως, για-

τί εκεί αποτελούσε για μένα μια λύτρωση η μουσική. Το πρώτο τραγούδι που έγραψα τις ώρες που λουφάριζα. Τότε έγραψα αρκετά τραγούδια και, στον τελευταίο δίσκο, η «Πλάνα ξενιτιά» που λέει η Μελίνα Κανά είναι απο εκείνη την περίοδο, γύρω στο 1982.

Τα τραγούδια που είχα γράψει τότε, τα πήγα σε κάποιους να τα ακούσουν. Στην Αρβανιτάκη, τον Παπάζογλου... Φαίνεται όμως ότι δεν άρεσαν. Ύστερα από καιρό, με άλλη σοδειά τραγουδιών, ξανά πήγα στον Παπάζογλου τα τραγούδια που, τελικά, βγήκαν στην *Αγία Νوستαλγία*, την πρώτη μου δουλειά.

«ΜΟΥ 'ΡΧΟΝΤΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ, ΓΡΑΦΩ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ»

• Στα τραγούδια σου έχω την εντύπωση ότι στηρίζεσαι κυρίως στο στίχο, με την έννοια ότι αυτά που θέλεις να πεις, και μουσική να μην ήξερες, οπωσδήποτε θα έβρισκες έναν άλλο τρόπο να τα εκφράσεις με λόγια. Και καθώς, όπως είπαμε, στη μουσική είσαι περισσότερο ερασιτέχνης, ήθελα να ρωτήσω πώς και αποφάσεις να γράφεις τραγούδια;

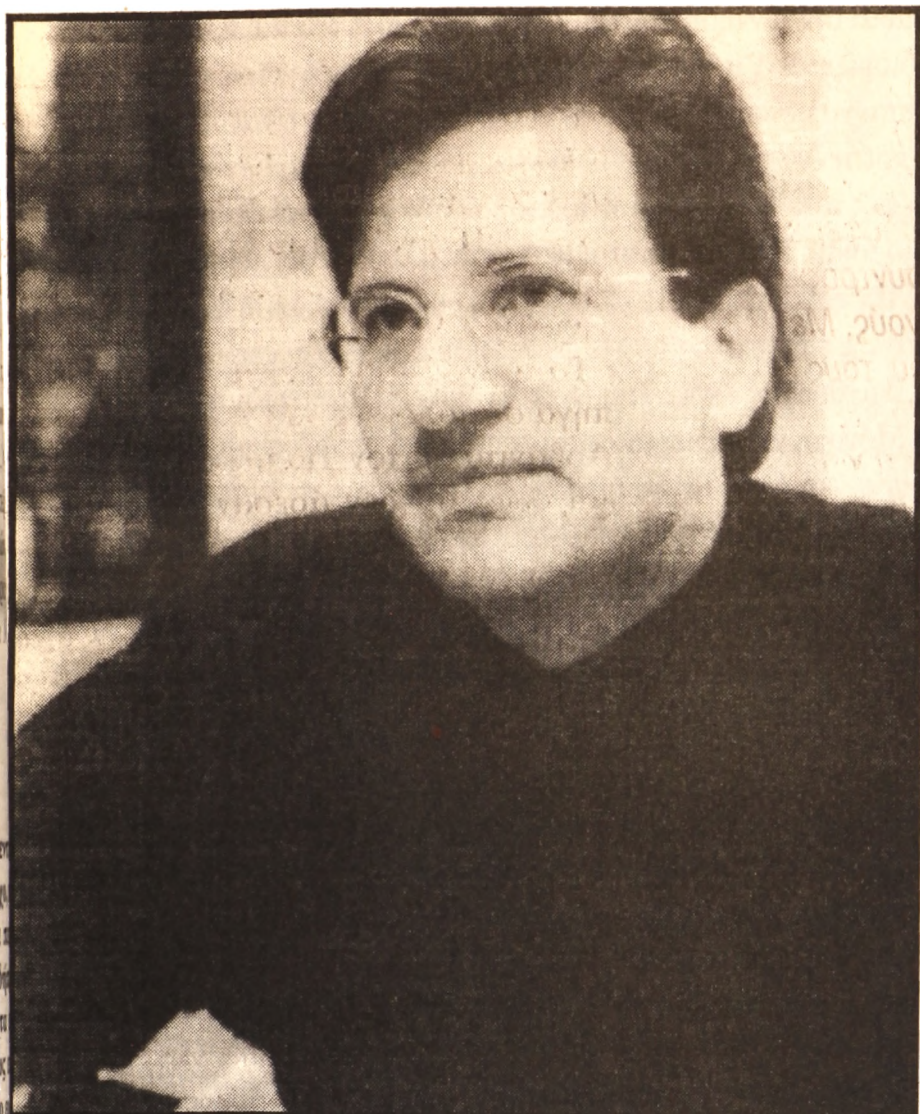
— Δεν ξέρω πώς έγινε αυτό. Αυτά τα πράγματα συνήθως γίνονται από μόνα τους. Τώρα πια βρίσκομαι σε ένα σημείο που δεν μπορώ να γράψω μόνο στίχο. Γράφω τραγούδια. Μπορεί να έχω μια εικόνα στο μυαλό μου ή μια λέξη και αυτό να μου δώσει μια μουσική φράση.

• Ακούγοντας κανείς τους στίχους σου, αυτό που είναι πολύ όμορφο είναι ο τρόπος που συνδυάζεις τα απόλυτα γήινα στοιχεία (το χώμα, το νερό, τα δέντρα, τη ζεστασιά του ήλιου), με καταστάσεις πιο αέρινες (τις ψυχές, τα άστρα, τα στοιχεία...). Δίνεις την εντύπωση της πραγματικότητας με την οποία λειτουργεί ένα παιδί. Όταν γράφεις τραγούδια, λειτουργείς με τα ακούσματα, με τις μυρωδιές, με τις εικόνες της παιδικής σου ηλικίας;

— Με αυτά κυρίως λειτουργώ αλλά δεν θεωρώ ότι είμαι παιδί με τον τρόπο που τελικά εκφράζομαι. Θα ήθελα να είμαι

ου στέλνω τραγουδάκια»

ΘΑΝΑΣΗ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

«Όταν μοίραζαν φωνές, εγώ κοιμόμουν. Αντίθετα, ήμουν ξύπνιος όταν μοίραζαν... μύτες».

«Κάτω από το μαξιλάρι», ένα τραγούδι για τον ύπνο. Γιατί το 'γραψες;

— Συνήθως δεν θυμάμαι από τι ξεκινάω για να γράψω ένα τραγούδι. Αυτό το τραγούδι, όμως, θυμάμαι ότι το ξεκίνησα με βάση ένα συναίσθημα τρυφερότητας που ένιωθα εκείνες τις στιγμές για όλους τους ανθρώπους και κυρίως γι' αυτούς που είναι ανήσυχοι στον ύπνο τους, που δυσκολεύονται να κοιμηθούν.

Πιστεύω ότι υπάρχουν ψυχές —δεν ξέρω πως αλλιώς να τις ονομάσω— που προστατεύουν τους ανθρώπους όταν κοιμούνται, που απαλύνουν τον πόνο των βασανισμένων. Δεν ξέρω τώρα γιατί λέω γι' αυτές ότι

«έρχονται από πριν και από μετά». Δεν αναφέρομαι μόνο στους πεθαμένους, γιατί δεν πιστεύω ότι υπάρχει παρόν, παρελθόν και μέλλον. Ο χρόνος είναι περισσότερο σαν μια λίμνη. Αυτά όλα που σου λέω τα σκέφτομαι μετά, άμα με ρωτούν. Γιατί την ώρα που γράφω, ποτέ δεν σκέφτομαι συνειδητά αυτά τα πράγματα. Κι εγώ το αγαπώ αυτό το τραγούδι αλλά νομίζω ότι θα μπορούσε να βγει πολύ καλύτερα. Δεν μου αρέσει έτσι όπως βγήκε τελικά στο δίσκο. Νομίζω ότι λέω καλύτερα ένα τραγούδι την πρώτη φορά που το παίζω.

ΟΤΑΝ ΜΟΙΡΑΖΑΝ ΦΩΝΕΣ ΚΙ ΟΤΑΝ ΜΟΙΡΑΖΑΝ... ΜΥΤΕΣ

• Να γυρίσουμε στα τραγούδια σου, τα οποία συχνά και ερμηνεύεις. Νομίζεις ότι τα αποδίδεις καλύτερα, δίνεις περισσότερο το στίγμα τους με τη δικιά σου ερμηνεία;

— Όχι, δεν νομίζω ότι τα αποδίδω καλύτερα. Και ο κρυφός μου καημός είναι ότι δεν έχω τέτοια φωνή ώστε να μπορώ να εκφραστώ στα τραγούδια μου. Όταν μοίραζαν φωνές, μου φαίνεται ότι εγώ κοιμόμουν. Αντίθετα ξύπνησα όταν μοίραζαν μύτες. Αν μπορούσα να ανταλλάξω ένα κομμάτι από τη μύτη μου με μερικές καλύτερες φωνητικές χορδές... Πιστεύω ότι θα πεθάνω τελικά από έναν θάνατο πρωτόγνωρο, όπως πεθαίνουν οι αετοί. Γέρνει το ράμφος τους τόσο που πεθαίνουν από ασιτία.

Για να γυρίσω στην ερμηνεία μου, ενώ μέσα μου ξέρω πώς πρέπει να ειπωθούν αυτά τα τραγούδια, γνωρίζω και ότι αν είχα μια φωνή που θα το βοηθούσε θα τα έλεγα ίσως καλύτερα από οποιονδήποτε. Αλλά τώρα νομίζω ότι υπάρχουν φωνές που μπορούν να τα αποδώσουν καλύτερα από μένα. Τώρα γιατί λέω κι εγώ μερικά τραγούδια; Οι άλλοι με βάζουν. Ο Σωκράτης ο Μάλαμας, οι φίλοι μου. Στην καινούργια δουλειά που θα βγάλω, όλα τα τραγούδια θα τα πει η Μελίνα Κανά. Θα πω κι εγώ κάνα-δυό, αλλά το κατακάθι.

• Ετοιμάζεις καινούργια δουλειά;

— Ναι, αν όλα πάνε καλά, μέσα στην άνοιξη θα μπούμε να ηχογραφήσουμε.

• Πώς βλέπεις σήμερα το ελληνικό τραγούδι;

— Η σημερινή διαφορά με παλιότερα χρόνια είναι ότι βγαίνουν τόσο πολλά τραγούδια ώστε δεν μπορεί κανείς να τα ξεχωρίσει. Χάνονται. Από την άλλη μεριά είναι και το ακροατήριο. Έτσι όπως λειτουργούν σήμερα, όλα σαν φασφούντ, και τα τραγούδια δεν ακούγονται πραγματικά, λειτουργούν απλώς ως μουσικό υπόβαθρο. Τα τραγούδια μπαίνουν από το ένα αυτί και βγαίνουν από το άλλο. Υπάρχει, πάντως, ένα κοινό μεγαλύτερο από ό,τι πριν μια δεκαετία, που αναζητεί το τραγούδι, το ακούει με ανησυχία, με αγωνία. Ως ακροατής κι εγώ, ελληνικής και ξένης μουσικής, ψάχνω τα τραγούδια που θα με συγκλονίσουν — κι αυτά είναι λίγα.

παιδί. Μόνο τα παιδιά ζουν το τώρα. Δηλαδή, στην ουσία ζουν. Εμείς, οι μεγάλοι, επειδή έχουμε και τις αναμνήσεις αλλά κάνουμε συνέχεια και σχέδια για το μέλλον, δεν μπορούμε να ζήσουμε την κάθε στιγμή, το τώρα.

Είμαι καθημερινός άνθρωπος και η ζωή που κάνω είναι μετρημένη. Δεν μου έχουν τύχει μεγάλες δυσκολίες στη ζωή μου ούτε πόνεσα πάρα πολύ. Αυτό που μου έχει δώσει ύψηση είναι, νομίζω, οι υπαρξιακές μου αναζητήσεις και η σύνδεση που έχω με τη φύση. Αυτά με κάνουν να φτιάχνω τραγούδια. Πιστεύω, όμως, ότι οι πραγματικά μεγάλοι καλλιτέχνες ή είναι αλλοπαρμένοι ή έχουν πονέσει πολύ.

• Ακούγοντας τα τραγούδια σου, προσωπικά, ξεχωρίζω κάποιο, και νομίζω ότι είναι ένα τραγούδι που έχει το χάρισμα της επικοινωνίας μέσα από μνήμες διαφορετικών ανθρώπων. Είναι το

Τα Άγρια & τα Ήμερα

του Παναγιώτη Ιωαννίδη

Το βρέφος, μας λένε, για κάποιο διάστημα μετά την γέννησή του, εξακολουθεί να αισθάνεται πως είναι ένα με τη μάνα του, και πως ο κόσμος όλος περιορίζεται σ' αυτήν την άρρηκτη ενότητα. Μέχρι που κάποτε η ενότητα σπάει, βίαια· το βρέφος αναγκάζεται να εννοήσει πως είναι μόνο του: η μητέρα είναι μιά οντότητα διαφορετική· όχι μόνο δεν του ανήκει, αλλά και πρέπει να την διεκδικεί συνεχώς, ένας αυτός, ανάμεσα σ' όλους αυτούς τους άλλους που του την έκλεψαν. Το βρέφος τότε πενθεί, με τον τρόπο του, τον χωρισμό, και μαθαίνει πως τίποτα δεν κατοχυρώνεται δια παντός στον κόσμο τούτο. Ταμπουρώνεται μέσα στο κέλυφός του, που, στο εξής, θα τον διαχωρίζει από τους άλλους. Η ατομικότητα, την οποία ουδέποτε επιθύμησε ή διεκδίκησε, αυτή η συνέπεια της πτώσης από τον Παράδεισο, γίνεται τώρα το όπλο της επιβίωσής του. Με φωνές και με κλάματα στην αρχή, με λόγια και με πράξεις κατά τον υπόλοιπο βίο του, ο άνθρωπος εκδικείται (ή έτσι νομίζει...) αυτόν τον πρώτο θάνατο. εμμένοντας πιά στην μοναδικότητά του. Μόνο σύντομα περιστατικά ερωτικής ή μεταφυσικής έκστασης μπορεί να του ξαναθυμίσουν την ενότητα που έχασε – εκτός κι αν “φωτιστεί”, και καταφέρει να διαποτίσει την ζωή του ολόκληρη μ' αυτή την αίσθηση του Όλου που στιγμιαία του αποκαλύφθηκε... Κατά τα άλλα, όλοι μας στηρίζουμε τις εμπειρίες μας σε διακρίσεις και διαχωρισμούς: άνθρωπος και φύση, σώμα και ψυχή, ζωή και θάνατος, Εμείς και οι Άλλοι, και άλλα, ευτελέστερα, δίπολα. Παρόμοιες διακρίσεις είναι αναγκαίες για την καθημερινή μας διαβίωση· γίνονται όμως επικίνδυνες όταν επεκτείνονται και στις ιδέες μας. Και ολέθριες, αν πάνω τους βασιστούν κοινωνικές δομές και πολιτικές αποφάσεις, όπως μας είπε ξανά, πρόσφατα, στην Αθήνα, ο Έντουαρντ Σαϊντ.

Η έννοια του Άλλου, ως εχθρού που πρέπει να υποτάξουμε, όσο κι αν είναι από τα πρώτα μαθήματα του βρέφους που μόλις αντιλαμβάνεται πως αποτελεί μιαν αυτοτελή ύπαρξη, την οποία και πρέπει να υπερασπιστεί, γίνεται καταστροφική, όταν ορίζει τις σχέσεις μεταξύ ενηλίκων ή λαών. Ανάγκη λοιπόν, να εννοήσουμε τον Άλλον, αλλά κι εμάς τους ίδιους, μελετώντας την Ιστορία. Να κατεδαφίσουμε κάθε έννοια μιας αμετάβλητης και στεγανής ταυτότητας, προσωπικής ή συλλογικής, αποδεικνύοντας πως αυτή δεν είναι τίποτα άλλο παρά ένα σαθρό, πρόσκαιρο, και εν τέλει, ψευδές κατασκεύασμα.

Ίσως οι ψύχραιμες θέσεις του Σαϊντ να έχουν γίνει πια lingua franca τα τελευταία είκοσι χρόνια· σίγουρα, στην ομιλία του την 02.04.96 στην Ελληνοαμερικανική Ένωση, ήταν κατ' ανάγκην συνοπτικός και σχηματικός. Ωστόσο, τουλάχιστον ένας ακροατής, έχοντας θαυμάσει την διάγνωση του προβλήματος, εξακολουθεί να αναρωτιέται για την γατριεά, ωθούμενος επιπλέον και από την προτροπή του ίδιου του ομιλητή: ο κριτικός να αντιτίθεται στην θεωρία. Η “ταμπακέρα” λοιπόν είναι –ήταν πάντα– η εξής: πώς θα υλοποιηθεί το ορθολογιστικό αντίδοτο της γνώσης και της συμπάθειας (για τον Άλλο και την Ιστορία του), ώστε να αποφευχθούν οι συγκρούσεις που γεννά και συντηρεί ο εθνικισμός και οι πάσης φύσεως ρατσισμοί; Το πρόβλημα δεν είναι μόνο πρακτικό, αλλά ουσιαστικό: πώς θα υπερβούν τα δύο αυτά όπλα του νου και της καρδιάς, το βαθύτατα ριζωμένο εμπόδιο της ψυχής, που έχει ανάγκη την διαφοροποίηση δια του αποκλεισμού, για να πειστεί πως υπάρχει; Η εξαφάνιση των διαχωριστικών ορίων και η απώλεια της ατομικότητας είναι εφικτές στο προσωπικό πεδίο, όπως μαρτυρούν τα μυστικιστικά ρεύματα τόσων θρησκειών ή προσπαθεί να καταδείξει η “παραδοξολογία” του Ζεν. Μπορεί όμως κάτι αντίστοιχο να επιτευχθεί στον κοινωνικό και πολιτικό χώρο, και πώς;

Υποψιάζομαι πως πρέπει να αλλάξουμε εντελώς το επίπεδο αναζήτησης μιας πιθανής οδού, και να παραδεχθούμε, όσο κι αν μας είναι αντιπαθητικό και μακρινό σήμερα, πως και εδώ, η μόνη ελπίδα μας είναι κάποιου είδους πίστη – όπλο της ψυχής.

Το χειρότερο όμως είναι άλλο: πως και της πίστης οι καρποί, συνήθως πέφτουν μέσα σε μαντρωμένους κήπους...

ΤΑ ΔΥΣΚΟΛΑ

Τα Άγια Εφήμερα

☞ Η νίκη της ΚεντροΑριστεράς στην Ιταλία – η ήττα της γυναικιστικής φρούσκας: εις πείσμα όλων των καταστροφολόγων, αποδεικνύεται πως, τελικά, το κουτόχορτο είναι βαρετή τροφή...

☞ Τα παλιά τραγούδια του Μάνου Λοΐζου: όταν οι Μεγάλες Φωνές του Σήμερα, ήταν, απλώς, σπουδαίοι τραγουδιστές...

ΒΙΒΛΙΟΥ

ΚΡΙΤΙΚΗ

Πού τελειώνει η αποτίμηση της Ιστορίας και πού αρχίζει η λογοτεχνία. Τα βιβλία που παρουσιάζονται σήμερα, εκτός από τεκμήρια Ιστορίας, αποτελούν και συναρπαστικά αναγνώσματα.

Ανατομία και ερμηνεία του αιώνα μας

Eric Hobsbawm: Η Εποχή των Ίκρων: Ο σύντομος Εικοστός Αιώνας 1914-1991.

Μετάφραση: Βασίλης

Καπετανγιάννης.

Εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 1995.

Παρεκκλίνοντας από το πεδίο της ειδικότητάς του, που είναι ο 19ος αιώνας (μνημειώδης είναι η τριλογία του *Η Εποχή της Επανάστασης 1789-1848*, *Η Εποχή του Κεφαλαίου 1848-1875* και *Η Εποχή της Αυτοκρατορίας 1875-1914*), ο ιστορικός **Eric Hobsbawm** καταπιάνεται με τον δικό μας αιώνα λίγα χρόνια πριν από το τέλος του, στο πατώφλι σχεδόν ενός νέου αιώνα. Πρόκειται για μια μεγάλη ιστορική σύνθεση σε έναν συταρακτικό αιώνα, τον οποίο ο συγγραφέας προσεγγίζει μέσα και από τις δικές του εμπειρίες. Δεν μπορεί να είναι μόνο ο ουδέτερος ιστορικός παρατηρητής περασμένων αιώνων αλλά μπλέκεται ο ίδιος με τη μορφή του ατόμου που συμμετείχε στην εποχή και, συγκεκριμένα, τη μεγάλη αντιφασιστική γερμάνια που εξέθρεψε τόσες ελπίδες και προσδοκίες αλλά και γνώισε τόσες πολλές διαψεύσεις. Ο *Σύντομος Εικοστός Αιώνας* αρχίζει με το ξέσπασμα του Α' παγκόσμιου πολέμου και φτάνει μέχρι την κατάρρευση των καθεστώτων του υπαρκτού σοσιαλισμού. Πόλεμοι, επαναστά-

σεις, ανίερες συμμαχίες μεταξύ καπιταλισμού και σοσιαλισμού, κοινωνικές, οικονομικές, πολιτικές και πολιτιστικές εξελίξεις καταγράφονται ως γεγονότα αλλά και ερμηνεύονται ως προσδιοριστικοί παράγοντες διαφόρων ιστορικών τάσεων και εκβάσεων.

Χωρισμένο σε τρεις μεγάλες χρονολογικές ενότητες – «Η Εποχή της Καταστροφής», «Η Χρυσή Εποχή» και η «Κατολίσθηση»–, το βιβλίο του Hobsbawm αποτελεί μια ρωμαλέα και διεισδυτική ανάλυση ενός αιώνα άκρως αντιφατικού, ενός αιώνα με εκατόμβες θυμάτων αλλά και με πρωτοφανή οικονομική άνοδο στο δυτικό ημισφαίριο, ενός αιώνα αμείλικτης πάλης ιδεολογιών αλλά και στρατιωτικο-οικονομικών συνασπισμών, ενός θανάσιμου ανταγωνισμού που δεν έφτασε μεν στην πυρηνική αλληλοκαταστροφή αλλά συνετέλεσε στην κατάρρευση των πανίσχυρων καθεστώτων του υπαρκτού σοσιαλισμού.

Πρόκειται για ιστορική αφήγηση που στηρίζεται στην ευρυμάθεια του συγγραφέα αλλά και στην αφηγηματική του δεξιοσύνη. Εντυπωσιάζουν ο πλούτος των πηγών, η αυστηρότητα της τεκμηρίωσης, η συνθετική ικανότητα, η ερμηνευτική δύναμη και εμβέλεια.

Ο συγγραφέας έχει επίγνωση του γεγονότος ότι όσα έγραψε,

κατέγραψε και ερμήνευσε στο βιβλίο του δεν μπορούν να απαντήσουν στο ερώτημα εάν και πώς η ανθρωπότητα μπορεί να λύσει τα προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα, τις τωρινές ανάγκες της και τις αβεβαιότητες για τον αιώνα που έρχεται.

Ωστόσο, εκφράζει την πεποίθηση ότι η δική του προσέγγιση και ανάλυση μπορεί να βοηθήσει στην κατανόηση της φύσης των προβλημάτων αυτών. Ο ίδιος επιμένει ότι ο κόσμος θα καταρρεύσει εάν δεν αλλάξει. Δεν είναι βέβαιος ότι έρχονται καλύτερες μέρες, χωρίς να χάνει τη συγκρατημένη αισιοδοξία του ότι το μέλλον βρίσκεται πάντα στα χέρια των ανθρωπων.

Είναι χαρακτηριστικό ότι καταλήγει με τα εξής:

«Δεν γνωρίζουμε πού πάμε. Το μόνο που γνωρίζουμε είναι ότι η ιστορία μας έφερε εδώ που είμαστε σήμερα καθώς και το γιατί μας έφερε – εάν φυσικά οι αναγνώστες συμμεριστούν τα επιχειρήματα που αναπτύσσονται στο βιβλίο. Ένα πράγμα μόνο είναι σαφές. Ότι εάν η ανθρωπότητα θέλει να έχει αναγνωρισμένο μέλλον δεν μπορεί να συνεχίσει να παρατείνει το παρελθόν ή το παρόν. Το δε τίμημα της αποτυχίας, με άλλα λόγια η εναλλακτική λύση απέναντι στην ανάγκη αλλαγής της κοινωνίας, θα είναι το έρεβος».

Σωτήρης Ντάλης

Θαμιστική η αφήγηση του Γιώργου Κοτανίδη, «Περί Μαιάνδρου». Ένα χαμένο χειρόγραφο του Κώστα Καρυωτάκη (εκδ. Γαβριηλίδης, Αθήνα 1995), βασισμένη στον γνωστό στίχο του ποιητή από το «Εμβυτήριο πένθιμο και κατακόρυφο»: *Μαϊάνδρου στο χορό τους με τραβάνε...* Η ιδιαιτερότητα του βιβλίου βρίσκεται ακριβώς στην επαναληπτική αυτή χρήση του μοτίβου του μαιάνδρου, το οποίο αξιοποιείται για την άρθρωση μιας αφήγησης που συνδυάζει πραγματικά αλλά και επινοημένα περιστατικά του βίου του Καρυωτάκη: «Κοίταξε προσεκτικά: Στο κέντρο του αμφορέα η γραμμική αναπαράσταση μιας κηδείας και γύρω-γύρω, πανέμορφοι μαιάνδρου κάθε λογής, ενώ σε άλλα αγγεία, πλάι στους μαιάνδρους υπήρχαν κύκλοι ομόκεντροι, σταυροί απλοί και αγκυλωτοί. Ήταν, λοιπόν, στ' αλήθεια σύμβολα θανάτου ή μήπως ένα σχόλιο για το θάνατο, ένας τρόπος ν' αντικρίσεις το θάνατο, ένας τρόπος να κυλήσεις μέσα στη ζωή.» Ιχνηλατώντας το χώρο που μας περιβάλλει, το φυσικό αλλά και το χτισμένο τοπίο, ο αρχιτέκτονας **Αλέξανδρος Ι. Ζάννος** μας παραδίδει ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον βιβλίο: *Η σύνθεση με τα γύρω* (εκδ. Πατάκη, 1995). Ο ευαίσθητος και σε εγρήγορση αρχιτέκτονας καταθέτει τις αντιδράσεις του μπρος στα τεχνολογικά «κατορθώματα»! Οι βράχοι, οι κοιλάδες, το «γράψιμο» των ακτών και, γενικά, η φυσική διαμόρφωση του γύρω μας χώρου, καθώς και η παλαιότερη κατασκευαστική παράδοση, η στηριγμένη στα υλικά και τις αναλογίες του περιβάλλοντος, δίνουν την

αφορμή για συγκριτικές παρατηρήσεις σε σχέση με τη σύγχρονη αδιαφορία, δυσαρμονία και δυσαναλογία που προκύπτει από τον άκριτο τρόπο παρέμβασης της τεχνολογίας και της ευκολίας. Το φωτογραφικό υλικό που κομίζει είναι ο αδιάψευστος μάρτυρας των λόγων του. Το βιβλίο απευθύνεται σε όλους μας και είναι ένα σπουδαίο μάθημα αγάπης του αληθινού, αν, βέβαια, υπάρχουν ακόμη αιτιά για τέτοια μιθήματα...

Κατόρθωμα φιλέρεινων μελετητών είναι η συγκέντρωση και έκδοση του έργου του **Άγγελου Θ. Σημηριώτη**, *Τα Ποιήματα* (εκδ. Πνευματικό Κέντρο Δήμου Νέας Ιωνίας, 1995).

Οι φιλόλογοι **Έλσα Λιαροπούλου** και **Γιάννης Πατίλης** συγκέντρωσαν σε δύο τόμους όχι μόνο το γνωστό έργο του ποιητή αλλά και εξαιρετικά μεγάλο αριθμό αθησαύριστων και ανέκδοτων ποιημάτων του, κείμενά του ποικίλων ενδιαφερόντων, κριτικές του, κείμενα γραμμένα για τον Σημηριώτη από ποιητές και λογίους και μία ιδιαίτερα ανάλυτική βιβλιογραφία που εντυπωσιάζει με τον πλούτο των αναφορών και τη συστηματικότητά της. Η έκδοση αυτή, που τιμά ως προποβουλία το «Πνευματικό Κέντρο του Δήμου Νέας Ιωνίας», ξεκινά με μία εμπειριστωμένη εισαγωγή, που συμπληρώνεται από ένα εργοβιογραφικό χρονολόγιο του Σημηριώτη και ολοκληρώνεται με χρήσιμα ευρετήρια. Και για να μη λησμονούμε: *Άννα, Γιολάντα, Αλίσ, Εσμέ, Ζουλφριέ κι εσείς Μαρίες,*

Δημοσιογραφική περιπέτεια

**Δημήτρης Παπαναγιώτου,
Πέμπτη Εποχή.
Εκδ. Καστανιώτης,
Αθήνα 1995**

«Πάμε ακούστηκε μαχαίρι η φωνή του αρχιπαιστή κι έσβησαν οι κουβέντες των άλλων, ύστερα από επτά χρόνια νέκρας η μεγάλη μηχανή θα ξαναδούλευε απόψε... Το κροτάλισμα της μηχανής έσπασε τη βουβαμάρα και καθώς οι κύλινδροι του πιεστηρίου άρχισαν να παίρνουν όλο και πιο γρήγορες στροφές, χειροκροτήματα, χαρούμενες φωνές και χαμόγελα φώτισαν τον ερχομό ξανά της ζωής». Έτσι αρχίζει το πρώτο κεφάλαιο του πρώτου μέρους του βιβλίου του **Δημήτρη Παπαναγιώτου**, *Πέμπτη Εποχή*.

Υστερα από επτά μέρη που περιέχουν 37 κεφάλαια, στη σελίδα 303, στην προτελευταία παράγραφο, διαβάζουμε:

«Στην οθόνη έτρεχαν οι λέξεις, έμπαιναν πειθαρχικά σε φωτεινές αράδες, κάποιες τις έπαιρνε πίσω, έβαζε άλλες, γράμματα γράμμα, συλλαβή συλλαβή, λέξη λέξη γεννιόταν το κείμενο...»

Σε τούτο το δεύτερο βιβλίο του (το πρώτο ήταν το *Αντίο Γουτεμβέργιε* - από το σημειωματάριο ενός δημοσιογράφου και εκδόθηκε το 1981), ο Δημήτρης Παπαναγιώτου χρησιμοποιεί διαδοχικά δημοσιογραφικούς και λογοτεχνικούς όρους για να εκφραστεί. Τι είναι όμως αυτό το βιβλίο; Σε ποιο λογοτεχνικό είδος πρέπει να το κατατάξουμε; Είναι μυθιστόρημα, όπως αναγράφεται στο εξώφυλλό του, ή χρονικό, μαρτυρία, απομνημόνευμα, δοκίμιο; Κάτι απ' αυτά ή

όλα μαζί; Στην πραγματικότητα, δεν ανταποκρίνεται στους όρους ενός επινοημένου μυθιστορηματικού πυρήνα. Πρόκειται μάλλον για μια δημοσιογραφική περιπέτεια με τη μορφή μυθιστορήματος. Υπάρχει ο κεντρικός ήρωας, ο δημοσιογράφος Αλκης Ζαπάντης, κι ένα σωρό ήρωες που κινούνται γύρω απ' αυτόν: γυναίκες -πολλές γυναίκες- δημοσιογράφοι, εκδότες, πολιτικοί, άνθρωποι που σημάδεψαν την πορεία του συγγραφέα.

Ζαπάντης είναι ο ίδιος ο Δημήτρης Παπαναγιώτου, ο οποίος αφηγείται τη ζωή του σε τρίτο πρόσωπο. Γεννημένος στην Αθήνα, μπήκε στη δημοσιογραφία από τα 'δεκαοχτώ του χρόνια, μόλις τελείωσε το Γυμνάσιο, και εργάστηκε σε πολλές εφημερίδες και περιοδικά, αρχίζοντας από την *Αθλητική Ηχώ*. Διετέλεσε αρχισυντάκτης στις *Εικόνες* και διευθυντής συντάξεως του *Ταχυδρόμου* και του *Αντί* στην πρώτη του έκδοση επί χούντας. Υπήρξε διευθυντής της *Καθημερινής* από το 1974 έως το 1990 και παράλληλα έγραφε το χρονογράφημα της εφημερίδας.

Οι ήρωες του βιβλίου φέρουν παραλλαγμένα τα ονόματά τους αλλά ο μυημένος στα δημοσιογραφικά πράγματα της χώρας αναγνώστης αναγνωρίζει πολλούς από αυτούς κατά την εξέλιξη της αφήγησης. Είναι η **Ελένη Βλάχου** (Ελίνα Βλάση), ο **Τάκης Λαμπριάς** (Λάκης Λαμπριδής), ο **Αιμίλιος Χουρμούζιος** (Εμμ. Χουρμούλης), ο **Κώστας Καλλιγιάς** (Κώστας Καλλιγόπουλος), ο **Αντρέας Φραγκιάς**

(Αντρέας Φράγκος), ο **Αλέξανδρος Κοτζιάς** (Αλέξανδρος Κοτζής), η **Λένα Δουκίδου** (Λίνα Δούκα), ο **Αντώνης Καρκαγιάννης** (Σάββας Καρκάλης), ο **Γιάννης Καψής** (Γιάννης Κουφίδης) και άλλοι.

Ωστόσο, ο αναγνώστης μένει με κάποιες απορίες. Για παράδειγμα, ποιος είναι ο **Τάκης Μεντογιάννης**, ο ευγενής και καλλιεργημένος νέος που στον εμφύλιο καταδικάστηκε ως κατάσκοπος, κι όταν αποφυλακίστηκε άρχισε η αποκάλυψη της αλλαγής του; Ποια είναι η μυστηριώδης **Λίλα** που μπήκε στην ομάδα συντακτών του *Αντί* (στο βιβλίο τιτλοφορείται *Κόντρα*) και κατέδωσε τους συνεργάτες του περιοδικού στην Ασφάλεια;

Το βιβλίο εκτός από γλαφυρό είναι και **αποκαλυπτικό**. Κομίζει στον αναγνώστη πληροφορίες αναφορικά με την προσωπική ζωή του συγγραφέα και των φίλων του, καθώς επίσης και άγνωστες λεπτομέρειες για πρόσωπα και πράγματα της νεότερης πολιτικής ιστορίας της Ελλάδας.

Μαθαίνουμε ότι ως νέος περассε από την ΕΠΟΝ, είχε επαναστατικές ιδέες, κι έγραφε συνθήματα στους τοίχους. Πληροφορούμαστε ότι ο Σπύρος Αλεξίου μεσολάβησε για ν' αγοράσει την *Καθημερινή* ο Λάτσης, ενώ την εποφθαλμιούσε κι ο Γιάννης Κωστόπουλος.

Πάνω απ' όλα, το βιβλίο είναι ένας ύμνος στη δημοσιογραφία, γραμμένο από έναν άνθρωπο που από νωρίς μολύνθηκε από το μικρόβιό της, και εργάστηκε στο βιβλιοπωλείο του Ελευθερουδάκη, όπου ήρθε σ' επαφή με το π-

υμένιο χαρτί των βιβλίων του αραγάτη, του Παπαδιαμά-η, του Κοσμά Πολίτη, του ίκου Καββαδία. Ο συγγρα-έας που μεγάλωσε ανάμεσα α στοιχεία της κάσας, με το τιμόνιο και το μαύρο μελά- , εκφράζει την ευγνωμοσύνη υ προς την Ελένη Βλάχου, η τοία τον εμπιστεύθηκε και

τον μύησε στα μυστικά της δη-μοσιογραφίας.

Ο Τίτλος *Πέμπτη Εποχή* που παραπέμπει; Είναι η νέα επο-χή των ηλεκτρονικών θαυμά-των που δημιουργήσε ο αν-θρώπινος νους δίνοντας στον Τύπο τεράστιες δυνατότητες παραγωγής. Είναι η εποχή της τηλεόρασης και του επεξεργα-

στή κειμένων, είναι ταυτόχρο-να η εποχή που η ενημέρωση κακοποιήθηκε από μερικούς λειτουργούς της, που οι αξίες ανατράπηκαν και επικράτη-σαν οι μετριότητες, που οι δη-μοσιογράφοι δεν γράφουν πια κείμενα ανάγνωσης αλλά λέ-ξεις-υπηρέτριες της εικόνας.

Φίλιππος Φιλίππου

Πέρα από τη δαιμονολογία...

ίσος Τέλλογλου,
γερμανική πολιτική
ην γιουγκοσλαβικό χώρο
991-1995).

δ. Πόλις, Αθήνα 1996.

Με το πέρασμα του χρόνου α με την επικέντρωση της οσοχής στα σημερινά, συνή-ις χάνουμε το νήμα των γεγο-των, την πηγή από την οποία πορεύτηκαν, τους διάφο-ους συντελεστές που τα δια-ρφωσαν, τις επιδράσεις των οφάσεων των διαφόρων κέ-ρων ισχύος. Η αγωνία για επιτυχία της επισφαλούς μφωνίας του Νταϊήτον, ώστε μην επιστρέψει και πάλι η ριοχή αυτή των Βαλκανίων ν πόλεμο και το αίμα, επι-λύπτει στη μνήμη του μέσου λίτη τα όσα προηγήθηκαν.

Η γερμανική πολιτική στο χώ-αυτό αποτέλεσε αντικείμε-δαμονολογίας και εσφαλ-ων ερμηνειών, με μοναδικό ιτήριο κάποιες «αυτοκρατο-ές» φιλοδοξίες της ενοποιη-νης πλέον Γερμανίας.

Ο συγγραφέας με τη λιτή δη-μοσιογραφική του γραφή προ-αθεί να αποκαταστήσει τα άγματα στις διαστάσεις τους τε μια ψύχραιμη εκτίμηση γερμανικής πολιτικής να ηγήσει στην καλύτερη κατα-

νόησή της και την τοποθέτησή της και μέσα σ' ορισμένο πλαί-σιο αναφορών και μέσα στην εκάστοτε συγκυρία. Η κατα-νόηση και η ερμηνεία αποτελεί την μία όψη του προβλήματος. .

Την άλλη αποτελούν οι ευθύ-νες της Ευρωπαϊκής Ένωσης – κι όχι αποκλειστικά της Γερμα-νίας. «Όλοι ανεξαιρέτως έχου-με κάποια ευθύνη», σημειώνει στον πρόλογό του ο υπουργός Εξωτερικών Θεόδωρος Πά-γκαλος.

Πέρα, όμως, από την ανθρω-πινη τραγωδία μπροστά στην οποία οι διαμορφωτές και εκτελεστές της πολιτικής ελά-χιστα ενέσκηψαν παρά μονο-ως πρόφαση, υπάρχει το ανα-ντίρρητο γεγονός ότι η Ευρω-παϊκή Ένωση, τόσο στις απαρ-χές της κρίσης όσο και σήμερα, έχασε την ευκαιρία να ασκήσει μια κοινή εξωτερική πολιτική, με αποτέλεσμα την ραχ americana και τις συναφείς επιπτώσεις.

Όσο για την πολιτική τους, οι ίδιοι οι Γερμανοί θα έχουν πλέ-ον καταλάβει ότι δεν μπορούν πλέον να εμφανίζονται ως «ιε-ραπόστολοι» και στυλοβάτες της «ηθικής» άνευ πολιτικού και οικονομικού κόστους.

Διερωτάται κανείς, παρεμπι-πτόντως, εάν οι χριστιανοδη-

μοκράτες βουλευτές θα ήταν σήμερα διατεθειμένοι να υπο-στηρίξουν κατ' αναλογία στην Τουρκία ό,τι υποστήριξαν στην πάλαι ποτέ ενιαία Γιουγκοσλα-βία: ότι δηλαδή η διατήρηση του «ενιαίου» της χώρας δεν μπορούσε να τίθεται υπεράνω του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Είναι άραγε δια-τεθειμένοι, με άλλα λόγια, να υποστηρίξουν την ίδια αρχή και για τα δικαιώματα των Κούρδων; Προφανώς όχι. Γι' αυτό η περί «αρχών» συζήτηση στην εξωτερική πολιτική κατα-ντά κενολογία, αν όχι εμφανής κοροϊδία προς ευρύτατη κατα-νάλωση αφελών, όταν οι «αρ-χές» αυτές δεν εφαρμόζονται γενικά αλλά επιλεκτικά.

Το βιβλίο του Τέλλογλου, άνευ προκαταλήψεων και εμπαθειών, αποτελεί όχι μόνο έναν πολύτιμο οδηγό στη συ-γκλονιστική για την περιοχή μας αυτή περίοδο (το κεφά-λαιο μάλιστα για το Μακεδони-κό είναι ιδιαίτερα διδακτικό) αλλά και μια σταθερή έμμεση υπόμνηση για τους συντελε-στές που διαμορφώνουν την εξωτερική πολιτική μιας χώ-ρας. Γι' αυτούς τους λόγους κα-λύπτει ένα πολύ σημαντικό κε-νό.

Βασίλης Καπετανγιάννης

Όνειρων ίσκιος κι όνειρα
ενός ίσκιου! - Τι
ιστορίες!.

Λαμπρή η μετάφραση του **Φώτη Τερζάκη** στο πολυσυζητημένο και διεθνώς αναγνωρισμένο βιβλίο του **Edward D. Said, Οριενταλισμός** (εκδ. Νεφέλη, 1996) και εξίσου λαμπρή η πρωτοβουλία του εκδότη να αποκτήσουμε στη γλώσσα μας ένα τόσο σημαντικό έργο για την κατανόηση των πολλαπλών ιδεολογικών στρεβλώσεων σε σχέση με την Ανατολή· στρεβλώσεων που διέπουν και τη δική μας εθνική/πολιτισμική αυτογνωσία. Γράφει ο Said κλείνοντας το βιβλίο του: «Θετικά πιστεύω ότι πολλά έχουν συντελεστεί στις ανθρωπιστικές επιστήμες σήμερα που μπορούν να προσφέρουν στο σιγήχρονο ερευνητή ενοράσεις, μεθόδους και ιδέες ώστε να ξεφορτωθεί τα ρατσιστικά, ιδεολογικά και ιμπεριαλιστικά στερεότυπα, του είδους που έχει προσφέρει τον καιρό της ιστορικής του ανόδου ο Οριενταλισμός. (...) Πάνω απ' όλα, ελπίζω πως έχω δείξει στον αναγνώστη μου ότι η απάντηση στον Οριενταλισμό δεν είναι ο δυτικισμός. (...) Αν η γνώση του Οριενταλισμού έχει κάποιο νόημα, είναι στο βαθμό που μας υπενθυμίζει το σαγηνευτικό υποβιβασμό της γνώσης, κάθε γνώσης, παντού, οποιαδήποτε εποχή. Και σήμερα ίσως περισσότερο απ' ό,τι πριν».

ο χαρτοκόπτης

Στο κάτω κάτω της γραφής...

κατα
τα
πομπά...

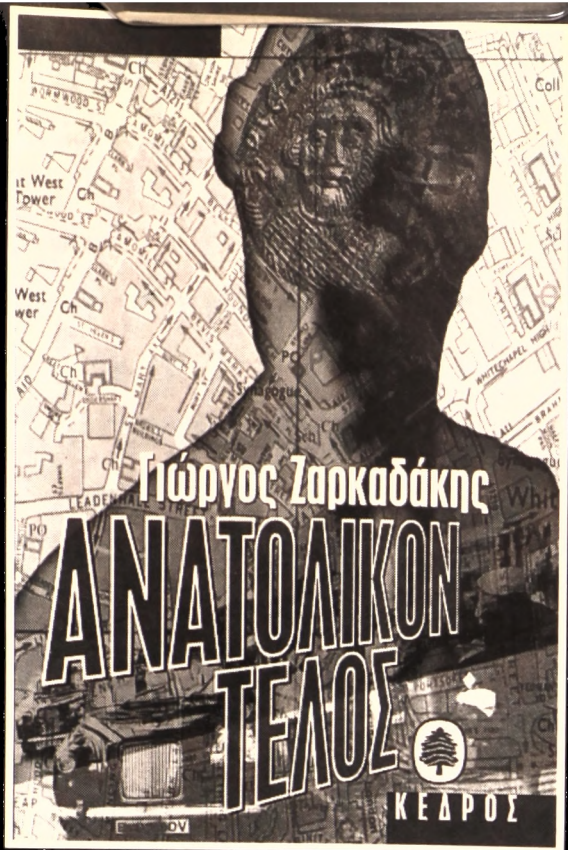
ΑΠΟ ΤΟΝ
ΚΩΣΤΑ
ΑΚΡΙΒΟ

1845: Για δύο ολόκληρα χρόνια ένας από τους σημαντικότερους οραματιστές της Αμερικής και βαθύς γνώστης της φιλοσοφίας της ζωής, ο Χένρυ Νταϊήβιντ Θωρό, ζει σ' ένα καλύβι στις όχθες της λίμνης Ουώλντεν, διαμορφώνοντας ο ίδιος σκηνές «πρωτογονισμού» και θέλοντας μ' αυτόν τον τρόπο να εκφράσει την αρραγή σύνδεση του «εγώ» με τον εξωτερικό κόσμο. Λίγα χρόνια αργότερα, τις εμπειρίες αυτού του εγχειρήματος και τις ανάλογες απόψεις του, τις καταθέτει στο βιβλίο *Ουώλντεν*, που αποτελεί το ευαγγέλιο της αρμονικής σχέσης του ανθρώπου με τη φύση.

1992: Ο Πολ Ώστερ, ο πλέον πολυσυζητημένος ίσως συγγραφέας της εποχής μας, εκδίδει το μυθιστόρημα *Λεβιάθαν*. Στο όνομα της σημερινής καταπατημένης ελευθερίας και της καταστρατηγημένης δημοκρατίας, αλλά και επιδιώκοντας να αφυπνίσει τη συνείδηση του αμερικανού πολίτη, ο πρωταγωνιστής αυτού του έργου Μπεν Σακς προβαίνει σε αλλεπάλληλες βομβιστικές ενέργειες, ανατινάζοντας αντίγραφα του Αγάλματος της Ελευθερίας σε διάφορες πόλεις των Η.Π.Α. Η δράση του ξεκινά από το 1988 και διαρκεί έως την ημέρα που ο συγκεκριμένος ήρωας πέφτει θύμα της βόμβας που ετοίμαζε.

1996: Μετά από επίπονες έρευνες και μόνον ύστερα από καταγγελία του ίδιου του αδελφού του –ο οποίος, σημειωτέον, διεκδικεί το 1 εκατ. δολάρια της επικήρυξης, το FBI καταφέρνει να συλλάβει τον Θιοντορ Καζίνσκι, τον περιβόητο «Γιουναμπόμπερ», βάζοντας έτσι τέρμα στη δεκαοχτάχρονη βομβιστική του δράση. Ανάμεσα στα πολλά παράδοξα της ζωής του Γιουναμπόμπερ, αξίζει να προσέξει κανείς το γεγονός πως αυτός έζησε για 25 χρόνια ως ερημίτης στα δάση της Μοντάνα σε μια χειροποίητη καλύβα 3Χ4, δίχως νερό, ηλεκτρικό και τηλέφωνο, με μοναδική συντροφιά τα βιβλία και τον ιδιότυπο θυμό του. Το δεύτερο στοιχείο έχει να κάνει με το φιλοσοφικό υπόβαθρο του προσωπικού του αγώνα: ο Καζίνσκι στέλνοντας βόμβες δεν αποσκοπεί σε τίποτ' άλλο παρά στην τιμωρία της διεφθαρμένης τεχνολογίας, δηλώνοντας παράλληλα και τη μελαγχολία του για την απομάκρυνση του ανθρώπου από τη φύση.

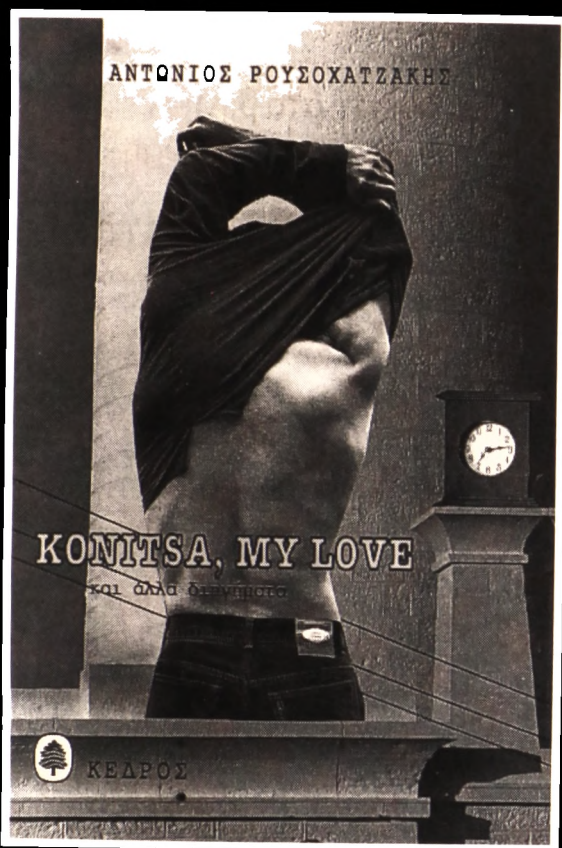
Η ΣΥΝΙΣΤΑΜΕΝΗ και των τριών περιπτώσεων, όπως διαφαίνεται σε πρώτο επίπεδο, είναι ο εκφρασμένος πόθος για ελευθερία. Αφήνοντας ωστόσο κατά μέρος αυτή την παράμετρο, η έκπληξη οφείλει να σταθμεύσει αλλού: στην επιμέλεια και την ακρίβεια με την οποία η τέχνη προσοικονόμησε τη ζωή. Δεν είναι η πρώτη φορά –και ούτε βέβαια η τελευταία– που ο άνθρωπος γίνεται μάρτυρας μιας τέτοιας εξωλογικής διαδικασίας, κατά την οποία καταργούνται οι μεθόριοι αυτών των εννοιών και αντιστρέφεται η ροή της τροφοδοσίας και σχέσης των δύο μερών. Στην παρούσα, όμως, φάση γίνεται ακόμη πιο προφανής η αρτιότητα της σκηνοθεσίας της ζωής, η οποία, για να υφάνει την πραγματικότητά της, άντλησε υλικά τόσο από την ανθρωπογεωγραφία του Ουώλντεν, όσο και από την παραληρηματική ζωή του ριζοσπάστη διανοούμενου Μπεν Σακς. Το τελικό ερώτημα: Μήπως η λειψή μας πείρα έχει εθιστεί να κανακεύει μόνο τα δύο παιδιά της Γραφής, τη γνώση και τη μνήμη, παραγκωνίζοντας το στερνοπούλι της, τον οραματισμό; Και εν τέλει, μήπως αυτό το τελευταίο στοιχείο είναι ίσως το πιο ικανό ώστε να μας προσπορίζει κάτι από το Επερχόμενο, αδιαφορώντας ελεεικρινά και ολοκληρωτικά για τα όσα εκατομμύρια της όποιας επικήρυξης;

ΓΙΩΡΓΟΣ
ΖΑΡΚΑΔΑΚΗΣ

Ανατολικόν τέλος

μυθιστόρημα

ΑΝΤΩΝΙΟΣ
ΡΟΥΣΟΧΑΤΖΑΚΗΣ

Konitsa, my love

διηγήματα

ΣΑΒΒΑΣ
ΧΟΥΛΙΑΡΑΣ

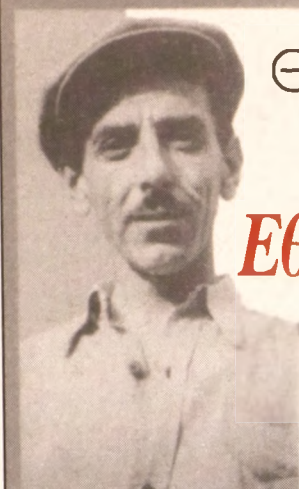
Μπλε μεταλλικό

μυθιστόρημα

ΝΕΕΣ
ΕΚΔΟΦΟΡΙΕΣ

ΚΕΔΡΟΣ
ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟ

ΘΑΝΑΣΗΣ ΧΑΤΖΗΣ
**Οι ρίζες της
Εθνικής Αντίστασης**

ΠΡΟΛΕΓΟΜΕΝΑ ΣΤΗ
ΝΙΚΗΦΟΡΑ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ
ΠΟΥ ΧΑΘΗΚΕ

ΕΝΑ ΑΓΝΩΣΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ
ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑ ΤΟΥ ΕΑΜ

φιλίστωρ

ΙΣΤΟΡΙΑ & ΚΟΙΝΩΝΙΑ

**Από το φλογερό Μεσοπόλεμο
στο πρώτο σάλπισμα
του απελευθερωτικού αγώνα**

- Η δυναμική εμφάνιση του Ζαχαριάδη και ο παραμερισμός του Ασημίδη
- Η δικτατορία του Μεταξά και τα αστικά κόμματα
- Πώς έφτιαξε ο Μανιαδάκης το δεύτερο «ΚΚΕ»
- Πώς κυκλοφορούσε ο «Ριζοσπάστης» της Ασφάλειας
- Μια χούφτα κομμουνιστές θα ανασυγκροτήσουν το ΚΚΕ μέσα από τα συντρίμια του
- Ποιοι ήταν αυτοί;
- Ποιοι ήταν οι πρώτοι θεμελιωτές του μεγάλου απελευθερωτικού αγώνα
- Ποιοι αποστήθιζαν και «κυκλοφορούσαν» το Ανοιχτό Γράμμα του Ζαχαριάδη στις γραμμές του αλβανικού Μετώπου;
- Ένα θαύμα γεννιέται: το ΕΑΜ
- Μια ασύλληπτη διαδρομή, μια «πορεία μέσα στη θύελλα» όπως την έζησε και την αφηγείται ο Θανάσης Χατζής, ο θρυλικός γραμματέας του ΕΑΜ
- Ένας θησαυρός από ντοκουμέντα, στοιχεία, πληροφορίες και εκτιμήσεις. Ένα θεμέλιο για τη σύγχρονη ιστοριογραφία.

ΣΤΑ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

φιλίστωρ

Θεμιστοκλέους 31 • 106 77 Αθήνα • τηλ. 3818457 • 3819167